

**LI'I JA' SC'OPLAL
J'ISRAELETIC
TA POCO' TESTAMENTO**

Li'i ja' Sc'oplal J'israeletic ta Poco' Testamento

La historia de los israelitas
del Antiguo Testamento

en
tzotzil de Zinacantán

Publicado para America Latina
por

W.H.B.L.

LIGA DEL SEMBRADOR A.C.

LIGA DEL SEMBRADOR, A.C.

“Las Sagradas Escrituras para todos”

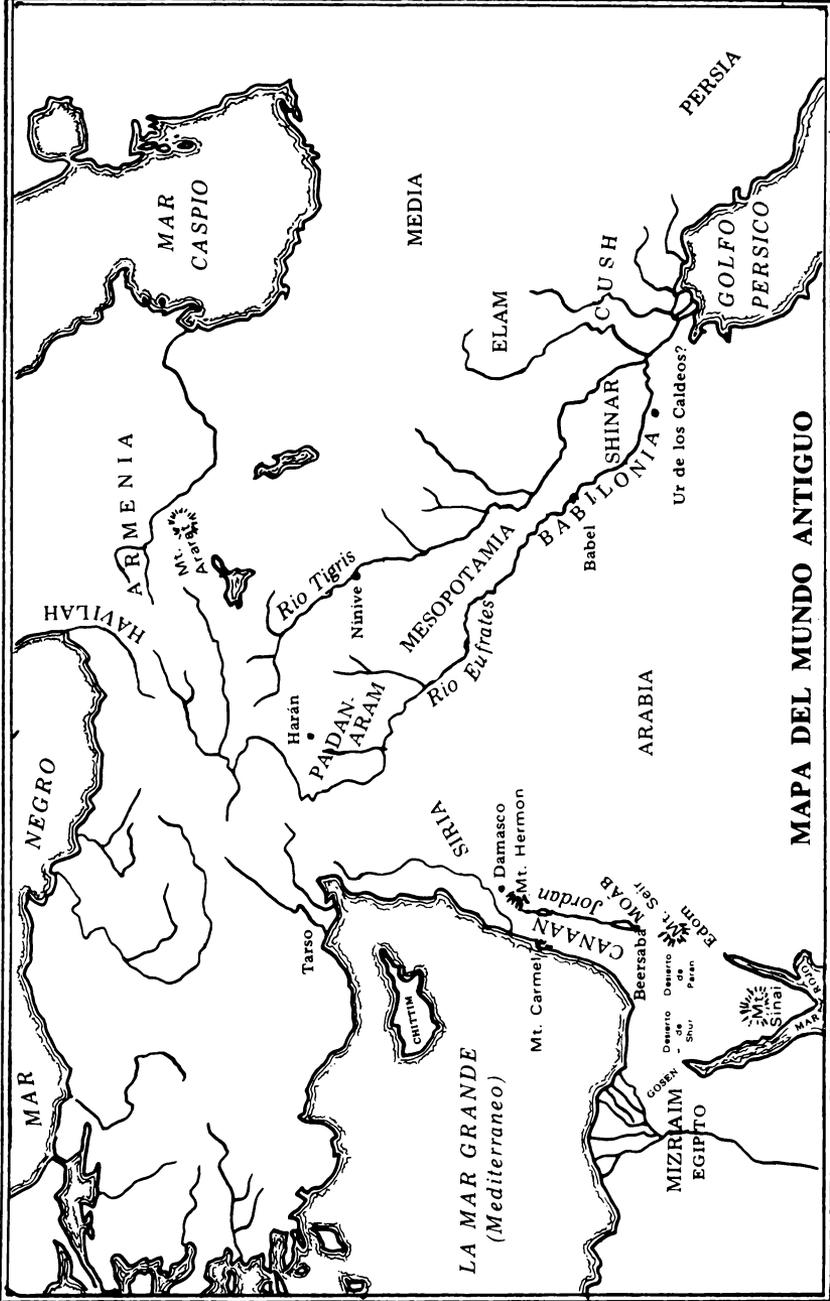
Publicado por
LIGA DEL SEMBRADOR, A.C.
y
LIGA BIBLICA MUNDIAL DEL HOGAR
APARTADO 14-351
07810 México, D.F.

Las ilustraciones en las páginas 6, 9, 10, 12, 20, 42, 90, 135 y 216
se usan por cortesía de la fundación David C. Cook.

primera edición
La historia de los israelitas
en tzotzil de Zinacantán
87-004 México, D.F. 1M
1987

INTRODUCCION

Este resumen del Antiguo Testamento de la Biblia, escrito en idioma tzotzil, es presentado con el propósito de proporcionar al pueblo tzotzil una vista general del contenido de esta parte de las Sagradas Escrituras. El resumen incluye la historia de la formación del mundo, el comienzo de la vida en la tierra y, en una forma más amplia, la historia del pueblo de Israel.

MAPA DEL MUNDO ANTIGUO

MAR

NEGRO

HAYILAH

ARMENIA

MAR CASPIO

MEDIA

ELAM

CUSH

PERSIA

GOLFO PERSICO

Rio Tigris

Nimive

MESOPOTAMIA

Rio Eufrates

Haran

PANDAN ARAM

BABILONIA

Babel

Ur de los Caldeos?

ARABIA

SINAI

Damasco

Mt. Hermon

Jordan

CANAAN

Mt. Seir

MOAB

Beersaba

Edom

Desierto de Shur

Desierto de Paran

COGON

MIZRAIM

EGIPTO

Tarso

CHITIM

Mt. Carmel

Desierto de Shur

Desierto de Paran

COGON

MIZRAIM

EGIPTO

Mt. Sinai

MAR ROJO

LI'I JA' SC'OPLAL J'ISRAELETIC TA POCO' TESTAMENTO

JA' LI' YALLOJ TI ISPAS C'USITIC OY TI RIOXE

Gn. 1.1-2

Ti vo'nee ispas vinajel balamil ti Rioxe. Pero ch'abal to'ox c'usi oy, nojem to'ox ta vo' li balamile. Ic' to'ox osil.

Gn. 1.3-5

—Sacubuc osil —xi ti Rioxe.

Ja' yech isacub li osile. Ti Rioxe lec iyil li sac osile. Ts'acal to ixch'ac ta o'lol. Li sac osile c'ac'altic isbiin; li ic' osile ac'ubaltic isbiin. Ja' yech ispas ta primero c'ac'ale.

Gn. 1.6-8

—Ac'u xch'ac sba li vo'e. J'o'lol ac'u toyuc ta toyol, j'o'lol ac'u comuc yo' bu ts'anal onoxe —xi ti Riox ta xchibal c'ac'ale.

Li vo'e ixch'ac sba ta o'lol. J'o'lol ibat ta toyol, j'o'lol icom yo' bu ts'anal onoxe. Ti bu jamal icome naca ic' ta x'ech'. Vinajel isbiin. Ja' yech ispas ta xchibal c'ac'al ti Rioxe.

Gn. 1.9-13

—Ac'u xch'ac sba li vo' ta yolon vinajele, ac'u vinajuc taqui balamil —xi ti Riox ta yoxibal c'ac'ale.

Ti bu istsob sba li vo'e mar isbiin. Ti bu taquine balamil isbiin. Ti Rioxe lec iyil ti ixch'ac sba li vo'e, ti ivinaj taqui balamile.

—Ac'u ch'iuc jobel, xchi'uc ts'i'leletic, xchi'uc itaj, xchi'uc te'letic ti stac' lo'bel sate —xi noxtoc ti Rioxe.

Ja' yech ich'i li jobele, ich'i ts'i'leletic, xchi'uc itaj, xchi'uc te'letic ti lec ta lo'bel sate. Ti Rioxe lec iyil scotol ti c'usitic ich'ie. Ja' yech ispas ta yoxibal c'ac'ale.

Ti Rioxe ispas scotol li c'usitic oye

Gn. 1.14-19

—Oyuc c'usi oy xojobal ta vinajel yo' sacub o li osile, yo' xvinaj o c'usi c'ac'alil, c'usi ual, c'usi jabilal —xi ti Riox ta xchanibal c'ac'ale.

Chib li c'usi oy xojobal ismeltsan ti Rioxe. Li june tsots xojobal, tsacubtas osil ta c'ac'altic, ja' li c'ac'ale. Li june mu tsotsuc xojobal, ja' tsacubtas osil ta ac'ubaltic, ja' li jch'ulme'tique. Ismeltsan c'analetic noxtoc. Ta vinajel iyac' li c'ac'ale, xchi'uc li jch'ulme'tique, xchi'uc li c'analetique yo' sacub o li osile. Ti Rioxe lec iyil scotol li c'usitic iyac' ta vinajele. Ja' yech ispas ta xchanibal c'ac'ale.

Gn. 1.20-23

—Oyuc choy ta mar xchi'uc ta uc'umetic. Oyuc mutetic —xi ti Riox ta yo'obal c'ac'ale.

Ja' yech iyac' jaytos choyetic xchi'uc mutetic. Ti Rioxe lec iyil scotol ti jaytos iyaq'ue. Iyal ti ac'u p'oluc ta sjunlej balamile. Ja' yech ispas ta yo'obal c'ac'ale.

Gn. 1.24-31

—Oyuc tel'tiquil chon, xchi'uc ts'unbalal chon, xchi'uc quiletel chon, xchi'uc bic'tal chon ti xchavchon chanave,

xchi'uc ti xnuxet chanave, xchi'uc ti chp'ite, xchi'uc ti xvilete —xi ti Riox ta svaquibal c'ac'ale.

Ja' yech iyac' ti jaytos chonetic ta sba balamile. Ti Rioxe lec iyil scotol ti jaytos iyaq'ue.

—Jpastic crixchano. Ja' yech jpastic chac c'u cha'al li vo'otique. Li crixchanoe ja' ta scuentain li choyétique, xchi'uc li mutétique, xchi'uc li chonétique, xchi'uc scotol li c'usitic oy ta sba balamile —xut sbaic xchi'uc ti Xch'amale xchi'uc ti Ch'ul Espiritue.

Ja' yech ispas crixchano ti Rioxe. Jun vinic jun ants ispas.

—Li'anic ta sba balamile, p'oles abaic, tani abaic ech'el ta sjunlej bamil. Vo'ot chacuentain scotol li c'usitic cuxajtic li' ta sba balamile. Lacac'be xa ti jaytos itaje xchi'uc ti jaytos te' ti lec ta lo'bel sate, ja' chalo'ic. Li te'tiquil chonétique, xchi'uc li ts'unbalal chonétique, xchi'uc li bic'tal chonétique, xchi'uc li quiletel chonétique, xchi'uc li mutétique, icac'be xa ts'i'lel slo'ic xchi'uc ta sbic'beic sbec' —x'utatic yu'un ti Rioxe.

Ja' yech smelol ti c'alal ispas crixchano ti Rioxe. Li c'usitic ispase xchi'uc li crixchanoe, lec iyil. Ja' yech ispas ta svaquibal c'ac'ale.

Gn. 2.1-3

Ti Rioxe ta vaquib no'ox c'ac'al ispas vinajel bamil xchi'uc scotol li c'usitic oye. Iscux ta svucubal c'ac'al. Yech'o ti ixch'ac jun c'ac'al ta jcuxtic uque.

JA' LI' YALAJ TI ISPAS PRIMERO VINIC XCHI'UC PRIMERO ANTS TI RIOXE

Gn. 2.7-9

Ti c'alal ispas crixchano ti Rioxe, ta lum ispas. Isvuch'tabe sni', lic yich' ic', icuxi ti primero vinique, Adán sbi. Ta loq'ueb c'ac'ale oy ep ta tos ts'unubaltic. Edén sbi li bamil yo' bu ti ts'unubaltique. Ti Rioxe tey iyac' ti primero vinique yu'un ja' ta xchabi ti ts'unubaltique. Ja' ists'un, ja' iyac' ch'iuc ti Rioxe. Leclec sba ti ts'unubaltique, lec ta lo'bel sat scotol. Ti Rioxe iyac' cha'tec' te' ta o'lol

ts'unubaltic. Ti jteq'ue, mi islo'beic ti sate, ja' chlic sna'ic o ti oy c'usi leque xchi'uc ti oy c'usi chopole. Mi islo'beic sat ti jteq'ue, ja' chcuxiic o ta sbatel osil.

Gn. 2.15-17

—Li ts'unubaltique stac' xalo'beic sat. Ja' no'ox li jteq'ue ja' chlic ana'ic o ti oy c'usi leque, ti oy c'usi chopole, mu me xalo'beic sat. Ti mi alo'ique, ta me xachamic o —x'utat yu'un Riox ti vinique.

Gn. 2.18-20

Ti Rioxe naca ta lum ispas noxtoc li tel'tiquil chonetique, xchi'uc li ts'unbalal chonetique, xchi'uc li bic'tal chonetique, xchi'uc li quiletel chonetique, xchi'uc li mutetique. Tey iyac' scotol yo' bu ti Adane. Ti Adane iyac'anbe sbi, ja' icom o sbiic jutos.

Ch'abal to'ox xchi'il ti Adane. “Chopol ti stuc li vinique, ta jpasbe xchi'il”, xi isnop ti Rioxe.

Gn. 2.21-25

Ja'o isvayubtas ti Adane. Ti c'alal vayem xa'oxe, isloq'uesbe jun xch'ilte', isc'atajes ta ants. Ti Rioxe iyac'be xchi'in ti vinique.

—Li'i ja' jchi'il yu'un ja' jbaquel ja' jbec'tal yich'oj —xi ti Adane.

Yech'o un li cremotique ta xch'ac sbaic xchi'uc stot sme'ic ti c'alal sta yajnilique. Xcha'va'alic jun xa chc'otic.

Ti Adane xchi'uc ti yajnile t'anajtic to'ox, mu to'ox sna' xq'uexavic.

**JA' LI' YALAJ TI ISTA SMULIC TI
PRIMERO VINIQUE XCHI'UC TI PRIMERO
ANTSE**

Gn. 3.1

Oy jcot chon spasoj ti Rioxe, p'ij tajmec. Mu sta yech li yan chonetique. Ic'opoj ti chone, ilo'lovan:

—¿Mi yech iyal ti Rioxe ti mu stac' xalo'beic sat scotol li ts'unubaltique? —x'utat yu'un chon ti antse.

Gn. 3.2-3

—Iyal ti xu' jlo'betiotic sat scotol li ts'unubaltique. Ja'

Ilo'loat yu'un chon ti Evae

no'ox li jtec' ta o'lole, ja' ta jna'ticotic o ti oy c'usi leque, ti oy c'usi chopole, ja' mu stac' jlo'beticotic sat. “Mu me xalo'ic, mu me xatuch'ic. Ti mi atuch' alo'ique, ta me xachamic o”, xiyutoticotic ti Rioxe —xi ti antse.

Gn. 3.4-5

—Mu xachamic o. Ti mi alo'ique, sna'oj onox ti Rioxe ti chjam o lasatique, chap'ijubic o chac c'u cha'al ti Rioxe —x'utat yu'un chon ti antse.

Gn. 3.6-7

Ti antse iyil ti lec ta lo'bel sat ti jtec' ts'unubale. Chac xa slo' ta ora. Ixch'un ti chp'ijub oe, ja'o ba stuch' slo'. Ts'acal to iyac'be ti smalale, islo' uc. Ti c'alal laj xa slo'ique, ja'to iyil sbaic ti t'anajtique. Ja'o ists'isic yanal ic'ux ismac o sbaic.

Gn. 3.8-12

Ta smalel c'ac'al tey chpaxyaj ta yut ts'unubaltic ti Rioxe. Ti Adane xchi'uc ti antse iya'iic ti tey chanav ti Rioxe. C'alal iya'iique, isnac' sbaic ta yut ts'unubaltic yo' mu x'ileic oe.

—¿Buyot? —x'utat yu'un Riox ti vinique.

—Li'one. Ica'i ti tey chaxanav ta o'lol ts'unubaltique, lixi', ijnac' jba yu'un t'analón —xi ti Adane.

Ti Adane xchi'uc ti Evae ists'is yanalte' slapic

—¿Much'u layalbe ti t'analote? ¿Mi'n alo'be sat li jtec' ti “mu xalo'” xacute? —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Ijlo'. Ja' liyac'be li ants avac'ojbon jchi'ine —xi ti Adane.

Gn. 3.13-15

—¿C'u yu'un ti x'elan apase? —x'utat yu'un Riox ti antse.

—Ja' lislol'lo li chone, yech'o ti ijlo'e —xi ti antse.

—Vo'ot ti x'elan apase j'ech'el chasoc o. Xaquilet chaxanav. Lum chalo' sjil c'ac'al. Chacrontain abaic xchi'uc li ants li'i, xchi'uc yoltac, xchi'uc smomtac noxtoc. Ta to xtal jun smom li antse, ja' chtal xch'aybot lap'ijile, mu c'u xu' avu'un chacom. Li vo'ote, ac'u mi xamil, pero mu xcham o —x'utat yu'un Riox ti chone.

Gn. 3.16-19

—Li vo'ote, ants, c'alal cha'alaje, c'ux chava'i pero ta sts'ic avu'un yu'un lec chava'i ti oy amalale. Ja' chaspas ta mantal —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Adán, ta soc li balamile ja' ti ach'unbe smantal lavajnilé, yu'un alo'be sat li jtec' ti “mu xalo'” xacute. Ti c'u sjalil cuxulote vocol chata ave'el. Ta xch'i ch'ix. Itaj chalo'. Ja'to mi lachi'uinaje chata ave'el. Ja'to chlaj sc'oplal ti c'alal xacha'pas ta lum noxtoque. Yu'un ta lum onox jpasojot, yech'o ti chapas ta lum noxtoc ti c'alal xachame —x'utat yu'un ti Rioxe.

Gn. 3.20-24

Ti Adane isa'be sbi ti yajnilé. Eva isbiin.

Ti Rioxe nukul iyac'be slap ti Adane xchi'uc ti yajnilé, ja' isc'u'unic o.

—Li viniqé xchi'uc li antse lico'olajotic xa jchi'uctic, sna'ic xa c'usi lec c'usi chopol. Ti muc xixch'unbeic li jmantale, yech'o un mu xa xu' teic o ta ts'unubaltic, naca me slo'beic sat noxtoc li jtec' scuenta cuxlejale. Mi islo'ique, chcuxiic o ta sbatel osil —xi isnop ti Rioxe.

Yech'o un iloq'uesatic ta Edén yu'un Riox ti viniqé xchi'uc ti antse, ba abtejicuc. Ti Rioxe istac tal anjeletic, ja' tal xchabiic ti ts'unubaltic ta Edene yu'un yic'al slo'beic sat ti jtec' ts'unubale.

Inutsatic loq'uel ta Edén

JA' LI' YALLOJ TI PRIMERO IMILVAN TI CAINE

Gn. 4.1-2

Ti c'alal loquemic xa'ox ta Edén ti Adane, i'ayan cha'vo' screm. Ti banquilale Caín sbi; ti its'inale Abel sbi. Ti Abele jhabichij. Ti Caine jhabajom.

Gn. 4.3-7

Ti c'alal i'ech' jayib jabile, ta jun no'ox c'ac'al iyich'beic tal smoton Jeova Riox xcha'va'alic. Ti Caine ja' iyich' tal ti c'usi ists'une. Ti Abele iyic' tal sba yol xchij. Ti Jeova Rioxe ja' ixch'am ti matanal iyac' Abele; ja' muc xch'ambat ti Caine. Icap o tajmec ti Caine.

—¿C'u yu'un ti chacape? —x'utat yu'un ti Jeova Rioxe—. Ti chijuc avac'bon chac c'u cha'al lavits'ine, lec ti yechuque. Ti muc xach'un li jmantale, oy amul. Mi chapas li c'usi ta jc'ane, mu xaslo'lo li mulile —x'utat ti Caine.

Gn. 4.8-12

Ts'acal to —Batic ta stentejtíc —xut yits'in ti Caine. Ti c'alal ic'otic ta stentejtique, istsac ti yits'ine, ismil.
—¿Buy ti avits'ine? —x'utat yu'un Jeova Riox ti Caine.
—Mu jna' bu ibat. Muc bu ta jhabi quits'in —xi ti Caine.

—Ac'u mi mu xavalbon buy ti avits'ine, pero iquil ti amil xae. Chacac'be castico. Li castico chacac'bee, ja' ti mu xa xch'i li c'usi chats'une. Chasa' ech'el jujun c'ac'al ti bu xch'ie, ti bu xac' li c'usi chats'une, pero muc bu xata —x'utat yu'un ti Jeova Rioxe.

Gn. 4.13-16

—Toj tsots li castico chavac'bone, mu xcuch cu'un. Jcotcovil chibat. Ti c'alal xp'ol li crixchanoetique, chismilic ti bu xistaique —xi ti Caine.

—Mi oy much'u lasmile, ta xcac'be tsots castico —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ti Rioxe iyac'be seña ta spat xocon ti Caine yo' ti mu xmile o yu'un ti ts'acal jch'ieletique. Iloc' ech'el ti Caine, ba nacluc ta yan o bamil, Nod sbi.

Ti Caine xchi'uc ti Abele ixchic'beic smoton Riox

Gn. 4.17-18

Ti c'alal ista yajnil ti Caine, i'ayan screm, Enoc sbi. Ti Caine ispas jun jteclum. Ti Enoque i'ayan screm, Irad sbi. Ti Irade i'ayan screm, Meujael sbi. Ti Meujaele i'ayan screm, Metusael sbi. Ti Metusaele i'ayan screm, Lamec sbi.

Gn. 4.19-22

Ti Lameque isa' cha'vo' yajnil. Ti scremotic Lameque ixch'ac sbaic ta jujuntal. Ti june ispas sna ta nucul yu'un oy xchij, oy svacax, buuc no'ox ta xchabi ech'el. Ja' yech ispasulan o. Ti june jpas-ama jpas-arpa. Ti june jtentaq'uin.

Gn. 4.25-26; 5.3-5

Ti c'alal oy xa'ox ciento treinta sjabilal ti Adane, i'ayan to screm, Set sbi. Oy yan xch'amaltac ti Adane. Ti c'alal oy xa'ox novecientos treinta sjabilal ti Adane, icham. Ti Sete i'ayan screm, Enos sbi. Ti Sete xchi'uc ti screme iyich'ic ta muc' ti Rioxe.

Gn. 5.9-24

Ti Enose i'ayan screm, Cainán sbi. Oy to yan xch'amaltac ti Enose. Ti Cainane i'ayan screm, Malaleel sbi. Oy to yan xch'amaltac ti Cainane. Ti Malaleele i'ayan screm, Jared sbi. Oy to yan xch'amaltac ti Malaleele. Ti Jaredé i'ayan screm, Enoc sbi. Oy to yan xch'amaltac ti Jaredé. Ti Enoque i'ayan screm, Matusalén sbi. Oy to yan xch'amaltac ti Enoque. Ti Enoque iyich' ta muc' ti Rioxe. Ti c'alal oy xa'ox trescientos sesenta y cinco sjabilal ti Enoque, cuxul i'iq'ue muyel ta vinajel.

Gn. 5.25-29

Ti Matusalene i'ayan screm, Lamec sbi. Oy to yan xch'amaltac ti Matusalene. Ti c'alal oy xa'ox novecientos sesenta y nueve sjabilale, icham ti Matusalene. Ti Lameque i'ayan screm, Noé sbi. Oy to yan xch'amaltac ti Lameque.

Gn. 6.1-3

Ja' yech ip'ol ti crixchanoetic li' ta sba balamile. Ti c'alal ip'olique, ip'ol noxtoc li mulile. "Lavie ta jch'ac ti jayib jabil ta xcuxiic li crixchanoetique. Ciento veinte jabil xa no'ox", xi isnop ti Rioxe.

JA' LI' YALLOJ TI ITAL NOJELE

Gn. 6.5-7

Ti c'alal ip'ol ti crixchanoetic li' ta sba balamile, ti Rioxe iyil ti ip'ol noxtoc li mulile. Ti crixchanoetique ja' no'ox ta yo'onic tsa' smulic, naca chopol ti c'usi ta spasique. Ti Rioxe iyat yo'on. "Más lec ti manchuc ijpas li crixchanoetic ta sba balamile. Ac'u chamuc scotol xchi'uc li te'tiquil chonetique, xchi'uc li ts'unbalal chonetique, xchi'uc li bic'tal chonetique, xchi'uc li quiletel chonetique, xchi'uc li mutetique. Mu c'u stu ti ijpastique", xi ti Rioxe.

Gn. 6.8-10

Ti Rioxe jun no'ox vinic ti lec iyil ti c'usi tspase, ja' ti Noee. Yich'oj ta muc' ti Rioxe. Oy oxvo' screm ti Noee. Ti june Sem sbi. Ti june Cam sbi. Ti june Jafet sbi.

Gn. 6.11-18

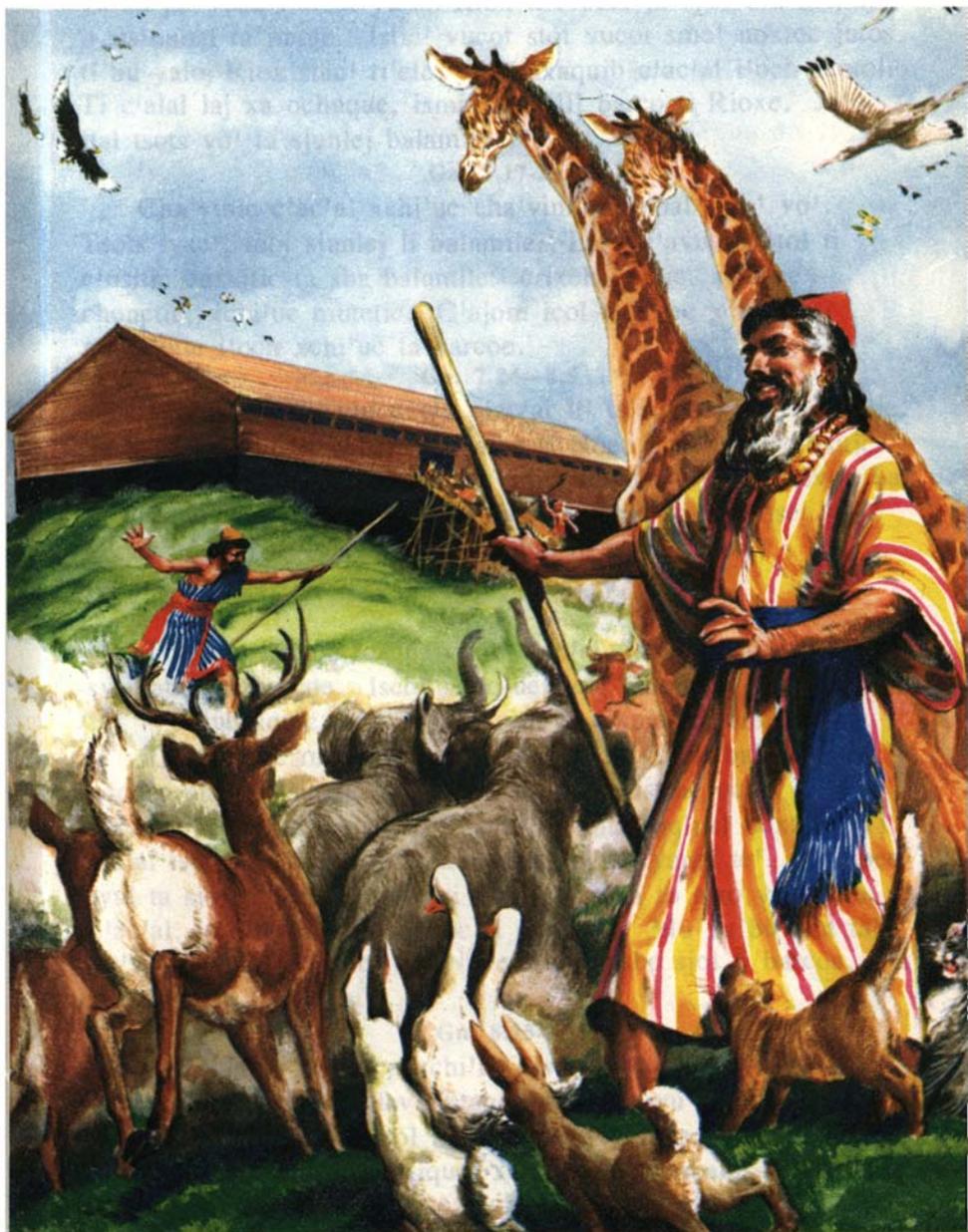
Ti Noee ic'loponat yu'un ti Rioxe:

—Yu'un ip'ol xa smul chquil li crixchanoetique, yech'oun ta jmil scotol. Li vo'ote meltsano abarco. Ta tabla xameltsan. Ep ta c'ol xameltsan. Xabon ta xuch' li yute xchi'uc li spate. Ja' yech smuc'ul xameltsan chac li'i: Li snatile ciento treinta y cinco metro. Li sjamleje veintitrés metro. Li stayleje catorce metro. Ti bu ta xpaj li stayleje xacomtsan o'loluc metro ta sjoyob scuenta sventanail. Ja'o xavac'be tal li sjole. Ta xocon xacomtsanbe li sti'ile. Oxcoj xameltsan li yute. Ta onox xnoj ta vo' sjunlej li balamile. Scotol li c'usitic oy ta sba balamile ta xcham. Li vo'ote jna'oj xa c'uxi chacol. Tey chacolic ta barco xchi'uc lavajnile, xchi'uc lacremotique, xchi'uc lavalibtaque —x'utat yu'un ti Rioxe.

Gn. 6.20, 22; 7.1-16

Ti c'usitic i'albat yu'un Riox ti Noee, scotol ixch'un. Ti c'alal laj xa smeltsan ti barcoe —Ochanic xa ta barco xchi'uc lavajnile, xchi'uc lacremotique, xchi'uc lavalibtaque, yu'un atuc no'ox lecot chquil —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ti Noee ja'o i'ochic ta barco xchi'uc yajnil, xchi'uc scremotic, xchi'uc yalibtac, ja' ti po'ot xa'ox xtal ti nojele. Istic' ta barco cha'cha'cot jutos scotol ti jaytos chonetic ta sba balamile xchi'uc ti jaytos mute. Jcot stot jcot sme' i'och,

Yolel tstic' ta barco chonetic ti Noe

yu'un ja' yech i'albat yu'un Riox ti Noee, ja' yo' mu xch'ay o sts'unbal ta jmoje. Istic' vucot stot vucot sme' noxtoc jutos ti bu yaloj Riox stac' ti'ele. Ta vaxaquib c'ac'al i'och scotol. Ti c'alal laj xa ochuque, ismacbe sti'il barco ti Rioxe. Ja'o ital tsots vo' ta sjunlej balamil.

Gn. 7.17-23

Cha'vinic c'ac'al xchi'uc cha'vinic ac'ubal iyac' vo'. Tsots iyac', inoj sjunlej li balamile. Laj jic'avuc scotol ti c'usitic cuxajtic ta sba balamile: crixchanoetic, xchi'uc chonetic, xchi'uc mutetic. C'ajom icol ti Noee xchi'uc ti much'utic i'och xchi'uc ta barcoe.

Gn. 7.24—8.5

Ti vo'e ciento cincuenta c'ac'al li' ts'anal ta sba balamile. Ti Rioxe sna'oj ti ochem ta barco ti Noee xchi'uc ti c'usitic oy ta sba balamile. Istac tal ic', lic uluc ti vo'e. Ta svucubal to u cajal ic'ot ta ba vits ti barcoe. Ararat sbi li vitse. C'unc'un i'ul ti vo'e. Ta slajunebal to u ja'o ivinaj jolvitsetic.

Gn. 8.6-14

Ti Noee ismala to cha'vinic c'ac'al, ja'o isjambe sventanail ti barcoe. Iscolta loq'uel jcot paloma.

—Jq'ueltiquic mi i'ul xa li vo' ta sjunlej balamile —xi.

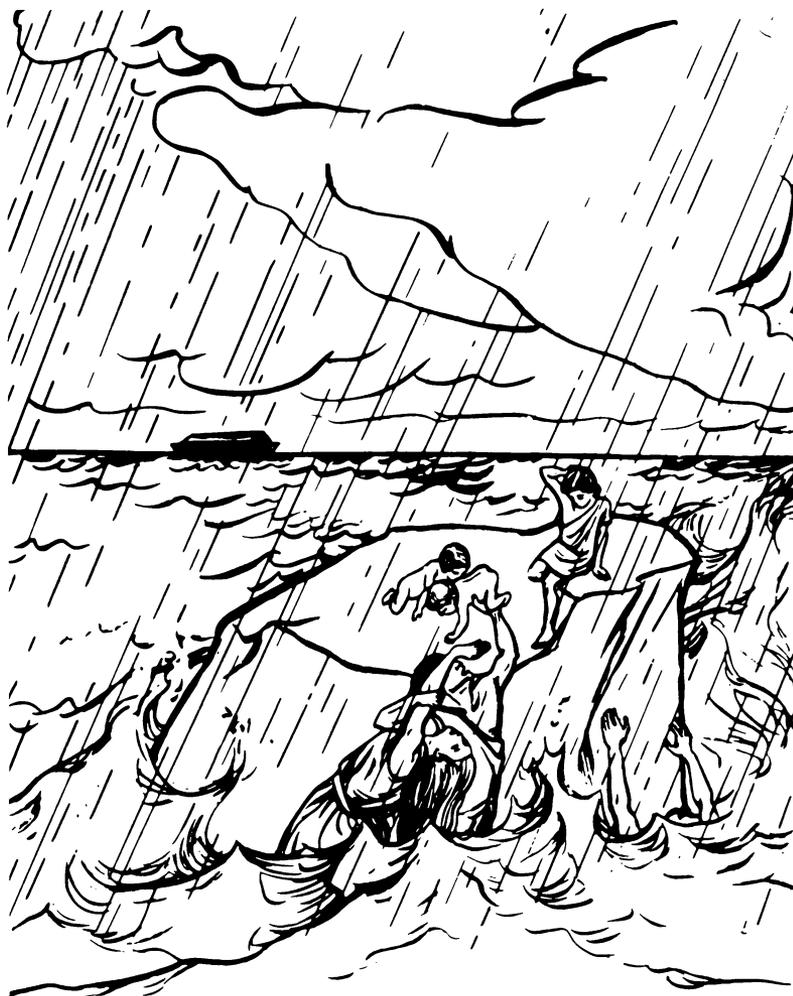
Ti palomae muc xyal yu'un noj to ta vo' li balamile, yech'o un icha'sut tal ta barco. Ti Noee itsac ochel ti palomae. Ismala vaxaquib c'ac'al, iscolta loq'uel noxtoc. Ti c'alal isut tal ta xmal c'ac'ale, scats'oj tal yanal te'. Ti Noee iyul ta sjol ti i'ul xa jutuc ti vo'e. Ismala to otro vaxaquib c'ac'al, iscolta loq'uel noxtoc ti palomae. Mu xa bu isut tal yu'un ulem xa ti vo'e. Ti Noee isloq'uesbe sjol ti barcoe, iyil ti taquin xa li balamile.

Gn. 8.15-22

—Loc'anic ta barco xchi'uc lavajnil, xchi'uc lacremotique, xchi'uc lavalibtaque —x'utat yu'un Riox ti Noee—. Loq'ueso scotol li c'usitic cuxajtique: li mutetique, xchi'uc li te'tiquil chonetique, xchi'uc li ts'unbalal chonetique, xchi'uc li bic'tal chonetique, xchi'uc li quiletel chonetique. Ac'u p'olicuc ta sjunlej bamil —x'utat.

Ja' yech iloq'uc ta barco scotolic. Ti Noee islats ton scuenta xchic'obil smoton ti Rioxe. Ixchic'be chij, ixchic'be

mut. Ti Rioxe xmuyubaj xa. "Ta melex ta sbic'tal onox chopol c'usi ta snop li crixchanoetique. Ac'u mi chopol li c'usi ta snopique, mu xa bu ta xnoj ta vo' li balamile. Ja'

no'ox yech mu xa bu ta xch'ay yora li ovole xchi'uc li c'ajoje. Oy sic, oy q'uixin, oy vo', oy corixmatic, oy c'ac'altic, oy ac'ubaltic'', xi isnop ti Rioxe.

Gn. 9.1-3, 11-13

Ti Noee xchi'uc ti scremotique i'ac'batic bentisyon yu'un ti Rioxe.

—P'olanic, tani abaic ta sjunlej balamil. Scotol li c'usitic chanav ta sba balamile, xchi'uc li mutetique, xchi'uc li choyetique, ta xi' avu'unic. Scotol li c'usitic cuxajtic ta sba balamile xu' xatic. Mu xa bu chtal nojel noxtoc. Mu xa bu chljaj ta nojel li c'usitic oy ta sba balamile. Chcac' comel seña. Chavilic me'q'uinubal. Ja' seña ta xcom ti mu xa bu ta xtal nojele —x'utatic yu'un ti Rioxe.

JA' LI' YALAJ C'U YU'UN TI EP TA TOS SC'OP LI CRIXCHANOETIQUE

Gn. 10.32—11.9

Ti c'alal i'ech' xa'ox ti nojele, ip'ol ti much'utic icole. Jtos to'ox ti sc'opique.

—Abtejcotic. Jmeltsantic junuc muc'ta jteclum. Jmeltsantic jp'ejuc na noxtoc, ja' jna'obiltic. Toyol ac'u jpastic. Mu me ya'uc jch'ac jbatic, tsoblicotic —xut sbaic.

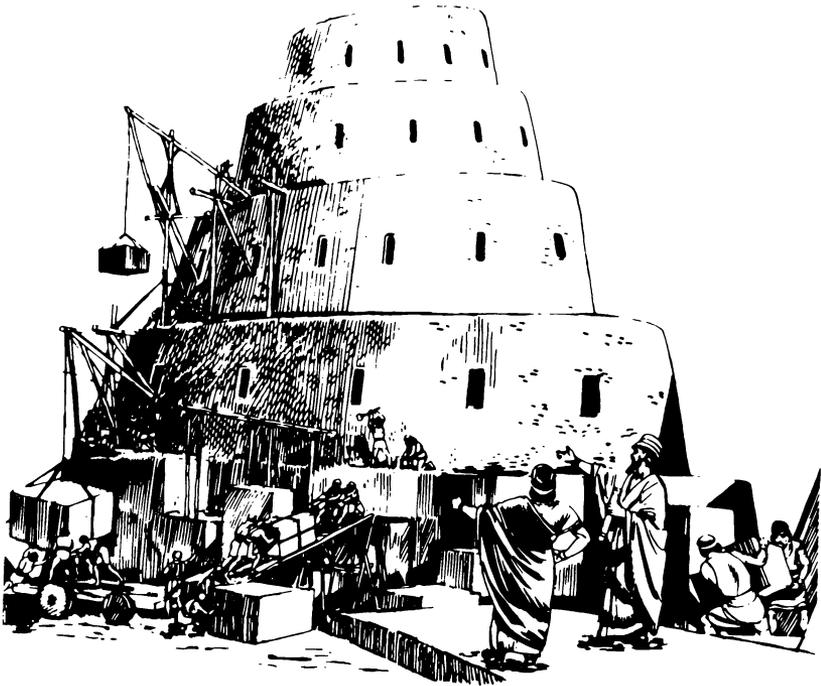
Ti Jeova Rioxe yilaj ti yolel ch-abtej ti crixchanoetique, ti yolel ta smeltsanic jun muc'ta jteclume. Ta smeltsanic jp'ej toyol na noxtoc. “Ti tsobol ta x'abtej li crixchanoetique, ja' ti jtos no'ox li sc'opique. Yech'o ti xu' tspasic ti c'usi ta snopique. Jpasbetic ep ta tos li sc'opique yo' ti mu xa'ibe o sbaique'', xut sbaic xchi'uc Xch'amal xchi'uc Ch'ul Espiritu ti Jeova Rioxe.

Ja' yech ipas ep ta tos sc'op ti crixchanoetique. Iquechi o ti abtele. Lic stani sbaic ech'el. Babel isbiin ti jteclume yu'un ja' tey ipas ep ta tos li c'ope.

JA' LI' YALAJ TI IT'UJE YU'UN RIOX TI ABRAME

Gn. 11.10, 27-32

Oy to'ox jun vinic, Taré sbi. Ja' smuc'tatot ti Sem ti ta más vo'nee, ja' ti screm Noee. Oy oxvo' screm ti Taree. Ti

Tsmeltsanic jp'ej muc'ta na, toyol tspasic

june Abram sbi. Ti june Nacor sbi. Ti june Arán sbi. Sara sbi yajnil ti Abrame. Icham yits'in ti Abrame, ja' ti Arane. Icom jun screm, Lot sbi. Co'ol inaquiiic xchanva'alic ta nación Caldea tey ta jun jteclum Ur sbi.

Iloc' tal ti Taree, xchi'uc ti Abrame, xchi'uc ti Sarae, xchi'uc ti Lote. Ta ox xbatic ta Canaán pero muc xc'otic. Ti c'alal iloqu'ique, tey no'ox ic'otic ta jun jteclum, Arán sbi. Tey inaquiiic. Tey icham ti Taree.

Gn. 12.1-3

—Loc'an ech'el li' ta alumale, comtsano atot ame' xchi'uc achi'iltac. Batan ta yan o balamil ti bu chcac' avile. Chacac'be bentisyon. Ta xp'ol amomtac. Ta xvinaj ac'oplal tajmec. Vo'ot ta acuenta chich'ic bentisyon ti crixchanoetique.

Ti much'u lec chayile lec chquil uc. Yan ti much'u chopol chayile, chopol chquil uc. Ti amome ja' ta sta o bentisyon ti jaylajuntos crixchanoetic ta sba balamile —x'utat yu'un Riox ti Abrame.

Gn. 12.4-8

Ti c'alal icham stot ti Abrame, ixch'un ti c'usi albil onox yu'un ti Rioxe. Iloq'uic tal xchi'uc ti Lote, italic ta Canaán. Iyiq'uic tal scotol svacaxic, xchi'uc xchijic, xchi'uc yajchabivacaxic, xchi'uc yajchabichijic. Ja' tey iyulic yo' bu Betel sbi cu'untic lavie. Oy tey jnaclomaletic pero iyulesbat ta sjol yu'un Riox ti Abrame ti ja' xa yosil ti chquich'tic, vo'lotic li smomotique. Ja' tey ispasbe xchic'obil smoton Riox, tey ismilbe, tey ixchic'be.

Gn. 12.9-20

Ts'acal to ital vi'nal ta sjunlej Canaán. “Chicham nan ta vi'nal uc”, xi isnop ti Abrame. Ibat ta Egipto yu'un ja' oy trigo teyo'le.

Ti c'alal po'lot xa'ox xc'lotic ta Egiptoe —Jna'oj ti lelec aba cha'ilee. C'alal xayil li j'egiptoetique, yo'onuc nan yic'ot. Li vo'one yic'al nan xismilic o yu'un ti yo'onuc yic'ote. “Ma'uc jmalal. Jxibnel”, uto —xut yajnil ti Abrame.

Ti c'alal ic'lotic ta Egiptoe, ti j'egiptoetique lelec sba iyilic ti Sarae. Ba yalbeic ti yajpreserenteique. Ti Sarae i'liq'ue ech'el ta sna preserente yu'un ta xq'uele mi xu' xnupun xchi'uc. Ti preserentee isnop ti ta xnupun xchi'uc ti Sarae. Ti Abrame i'ac'bat ep smoton yu'un ti preserentee. I'ac'bat xchij, xchi'uc svacax, xchi'uc sburro, xchi'uc scameyo. I'ac'bat yaj'abteltac noxtoc. Ti Rioxe chopol iyil ti x'elan ispas ti preserentee, i'ipaj scotolic xchi'uc xch'amaltac, xchi'uc yajniltac.

C'alal iyil ti preserentee ti ip scotolic tey ta snae, istac ta iq'uel ti Abrame.

—¿C'u yu'un ti alo'loone? ¿C'u yu'un ti muc xavalbon ti ja' avajnile? ¿C'u yu'un ti “quixlel” xavutone, yech'o ti jnopoq ta xquiq'ue? Ic'o ech'el lavajnile. Loc'an ech'el, batan ta yan o bamil —x'utat yu'un ti preserentee.

Iloc' ta Egipto ti Abrame xchi'uc ti yajnile, xchi'uc ti c'usuc yu'une.

**JA' LI' YALAJ TI IXCH'AC SBAIC
XCHI'UC ABRAM TI LOTE**

Gn. 13.1-4

Ti c'alal iloc' ta Egipto ti Abrame, isut ta Canaán xchi'uc ti yajnile, xchi'uc ti c'usuc yu'une. Tey xchi'uc ech'el ti screm ánima yits'line, ja' ti Lote. Jc'ulej ti Abrame. Oy svacax, oy xchij. Oy staq'uin, naca oro, naca plata. Tey isut ech'el yo' bu Betel sbie yo' bu spasojbbe xchic'obil smoton ti Rioxe. Tey ixchic'be smoton ti Rioxe, iyich' ta muc' noxtoc.

Gn. 13.5-9

Ti Lote xchi'uc ech'el ti Abrame, ep xchij, ep svacax, ep yajchabivacax, ep yajchabichij uc. Chopol iya'li ti nopol nacajtique ta scoj ti ep c'usuc yu'unique. Lic yut sbaic ti yajchabivacaxique.

—Chopol ti chut sbaic li cajchabivacaxtique yu'un jchi'il jbatc. Li'toe jamal li osile. Ja' más lec mi ta jch'ac jbatique. Mi vo'ot chabat ta jsurtotique, vo'on chba naclicon ta jbats'ic'obtic. Mi vo'ot chabat ta jbats'ic'obtique, vo'on chibat ta jsurtotic —xut Lot ti Abrame.

Gn. 13.10-13

Oy tey ch-ech' jun uc'um ta pach'altic, Jordán sbi li uc'ume. Ja' isq'uel yalel ti Lote, iyil ti lec li osil ta ti' uc'ume. Jutuc xa mu xco'olaj xchi'uc ti ts'unubaltic yu'un Riox ta Edene, yox tajmec scotol ti c'usitic tey ch'ieme. Ti Lote ja' isc'upin ti ti' uc'ume, yech'o un tey ba nacluc ta jun jteclum ta ti' uc'um. Inaqui ech'el ta c'ox jteclumetic, ic'ot c'alal muc'ta jteclum Sodoma sbi. Ti viniquetic ta Sodomae chopol tajmec sjolic. Chopol i'ileic yu'un ti Jeova Rioxe.

Gn. 13.14-18

Ti Abrame ta vitstic inaqui.

—Q'uelavil sjoylej yo' bu va'alote. Ti c'u sjamlej chavil li balamile, vo'ot chacac'be xchi'uc amomtac. Ta xp'ol amomtac chac c'u cha'al li pucuque. Batan, xanavan, q'uelo sjunlej lavosile —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ti Abrame ba nacluc ta tulantic, Mamre sbi, tey ta Canaán ta sts'el li jteclum Ebrón xa sbi lavie. Islats ton,

Ti Abraame ixch'ac sbaic xchi'uc ti Lote

istsoy c'oc' ta sba ti tone. Tey ismilbe smoton ti Rioxe, ixchic'be.

Gn. 14.1-12

Ti c'alal tey xa'ox ta Mamre ti Abrame, ti preserenteetic ta yantic jteclume italic ta ac' c'oc' xchi'uc yajsolterotac. Ja' iscrontainic ti preserenteetic ta Sodomae xchi'uc ta jteclum Gomorrae. Tey isnup sbaic ta jun stentejtac. Ti preserenteetic ta Sodomae xchi'uc ta Gomorrae inutseic ech'el ta anil xchi'uc ti yajsolteroique. Muc sq'uelic lec ti bu chbatique, ip'ajic ta ch'enetac. Ti ch'enetique oy sbel, co'ol xchi'uc xuch' yilel. Ilubtsajic ta sloq'uesel sbaic.

Ti yan preserenteetic, c'alal iyilic ti tey mats'ajtic ta ch'en ti crixchanoetic, i'ochic ta yutil Sodoma xchi'uc ta yutil Gomorra. Iyelc'anbeic ech'el staqu'unic xchi'uc c'usuc yu'unic ti crixchanoetic. Iyiqu'ic ech'el jlom antsetic. I'ech'ic ta sna ti Lote. I'elc'anbat ech'el ti c'usuc yu'une. Chucbil ibat ti Lote.

Gn. 14.13-16

Oy to much'u icol comel, ja' xa' ba yalbe ti Abrame ti c'usi icha'leatique. Ti c'alal iya'i ti Abrame ti ichuque ech'el ti screm ánima yits'ine, ora istsob yaj'abteltac. Trescientos dieciocho istsob sbaic, ba sa'ic ti j'eleq'uetique. Istaic ta be ochemic xa'ox ta jun jteclum, Dan sbi. Ti c'alal istaique, ta ox stsaquic, pero ijatavic. Snutsojic ech'el ta jun o jteclum, Oba sbi. Ti Abrame ispoj sutel scotol ti c'usitic ech' yelc'anic ta jujun jteclume ti bu i'ech'ic ti j'eleq'uetique, xchi'uc ti c'usuc yu'un Lote. Icol ti Lote, icol ti antsetique xchi'uc ti viniq'uetique.

Gn. 14.17-24

Ti Abrame ay nupatuc tal ta be yu'un ti preserente ta Sodomae xchi'uc jun pale, Melquisedec sbi. Ti Melquisedeque ja' preserente noxtoc ta jun jteclum, Salem sbi.

—Ac'u yac'bot bentisyon ti Riox ta vinajele, ja' ti ispas vinajel balamile. Ac'u ich'euc ta muc' yu'un ja' lascolta, yech'o ti ipoj tal avu'un ti c'usitic ech' yelc'anic lacrontae —x'utat yu'un Melquisedec ti Abrame.

Ti Abrame lic snit ta lajlajuneb ti c'usitic ispoj sutel tale. Ta lajlajunebe jujun isloq'ues. Ti bu isloq'uese ja' iyac'be ti palee ja' ismotonin ti Rioxe.

—Ja' no'ox ac'bon sutel li jvinictaque xchi'uc li antsetique. Li taquaine ich'o xa o xchi'uc li c'usitic yan atae —x'utat yu'un preserente ta Sodoma ti Abrame.

—Jc'lopon xa ti Cajvale, ja' ti Riox ta vinajele, yu'un ja' scuentainoj vinajel balamil. Icalbe xa ti muc bu ta xquich' li c'usuc avu'unique. “Ic'ulejaj xa ta jtaquinticotic li Abrame”, naca me chianic —xi ti Abrame.

Ja' no'ox yech ti yan preserenteetic ti muc xtalique, isutesbe ti c'usuc yu'unique. C'alal ilaje, ibat ta sna ti Abrame.

JA' LI' YALAJ TI IXCH'UN C'USI I'ALBAT YU'UN RIOX TI ABRAME

Gn. 15.1-6

Ts'acal to —Mu me xavat avo'on, Abram. Vo'on chajcolta —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Cajval, ¿c'u x'elán chacoltaon ti mu to bu avac'ojbon junuc jch'amale? —xi ti Abrame.

Ti Rioxe iyic' loq'uel ta ti'na ti Abrame.

—Q'uelavil li vinajele. Ato jayp'ej li c'anale, jq'ueltiquic mi x'laj avat. Ja' yech yepal ta xp'ol amomtac —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ti Abrame ixch'un ti yech ti c'usi chal ti Rioxe, yech'o ti ch'abal smul i'ilee.

Gn. 15.13-14, 18

—Ti amomtaque ta to xba nacluc ta yan o balamil. Tey ta smozoinatic chanibuc cien jabil, tol svocolic. Ti much'utic ta smozoinvanique vo'on ta xcac'be castico. Ti c'alal sts'aqui ti chanib cien jabile, ta xloquic tal scotolic. Jc'ulejetic xa'ox ti c'alal xloquic tale. Sjunlej li balamil li'i ja' ta xcac'be ti amomtaque. Ta xcac'be c'alal yuc'lumal Egipto c'alal to muc'ta uc'lum Eufrates sbie —x'utat yu'un ti Rioxe.

Gn. 16.1-12

Slajunebal xa'ox jabil sc'otel ta Canaán ti Abrame, ch'abal to'ox xch'amal. Oy jun squiara, Agar sbi. J'egiptoal ants.

—Mu xiyac'be col ti Rioxe. Más lec chilino li jquiaratique yo' x'ayan o ach'amale —x'utat yu'un ti yajnile.

Ixch'un ti Abrame, ixchi'in ti squiarae. Ti c'alal oy

xa'ox xch'ut ti Agare, lic slaban ti Sarae. Ti Sarae iyalbe ti Abrame ti ta xlabanvan ti Agare.

—Ja' aquiara li Agare. Mi sc'an avo'on xavilbajine, xu' —xut ti yajnile.

Ti Sarae lic yilbajin ti Agare. Ti Agare ijatav, ibat c'alal xocol balamil.

Gn. 16.7-12

Oy tey jun ninabvo' ta xocol balamil. Ja' tey itae yu'un jun anjel ta vinajel ti Agare. Co'ol xchi'uc vinic iyil pero ja' ti Rioxe.

—Sutan ech'el ta sna li Sarae. Ch'unbo smantal. Ta to xp'ol avol, ta to xp'ol amom. Lavol ti ch-ayane crem, Ismael xavac'be sbiin. Yu'un quiloj ti chayilbajin li Sarae. C'alal sta sva'lej lacreme, toj pucuj —x'utat yu'un ti Rioxe.

Gn. 16.15-16

Ti Agare isut ta sna ti Sarae. Ti c'alal oy xa'ox ochenta y seis sjabilal ti Abrame, i'ayan yol ti Agare, crem. Ti Abrame Ismael iyac'be sbiin.

Gn. 17.1-14

Ti c'alal oy xa'ox noventa y nueve sjabilal ti Abrame, ti Rioxe iyac' sba iluc ta stojol.

—Vo'on Rioxon, jtuc no'ox oy jyu'el. Ich'on ta muc' yo' spas o avu'un li c'usi leque. Ch'uno li c'usi chcale, ta jp'oles amom. Abraám xa chabiin yu'un vo'on lajt'uj ti vo'ot stotot epal nación chac'ote. Ti amomtaque ta to x'ochic jlom ta preserenteal. Ta xc'ot li c'usi chcale. Ti c'u sjamlej li Canaán yo' bu nacalote, ja' ta xcac'beic ti amomtaque. Jtuc no'ox chiyich'ic ta muc'.

'Ja' me yech xapas acotolic xchi'uc lacremotique, xchi'uc ti jayq'uex amomtac ta xch'i ta ts'acale. Ac'u tuch'baticuc snuculal sjol yatic li viniquetique. Circuncisión ta sbiin. Ta svaxaquibal c'ac'al yayanel li cremotique, ac'u yich'ic circuncisión. Ac'u yich' lavaj'abteltaque, xchi'uc scotol ti amomtaque. Ta abec'talic ta xcom seña ti vo'on avich'ojicon ta muq'ue. Ti much'u mu sc'an xich' circuncisione, ac'u loc'uc ech'el yo' bu nacaloxuque, ja' ti mu xiyich' ta muq'ue.

Gn. 17.15-21

'Ta x'alaj li Sarae. Ta x'ayan acrem —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ti c'alal iya'i chac taje, isquejan sba, isnijan sba ta balamil noxtoc. Xmuyubaj xa, tse'ej xa xa'i. "¡Ta to ca x'ayan jch'amal ya'el ti oy xa cien jabilale! ¡Ta to ca x'alaj ya'el li Sarae ti oy xa noventa sjabilale!" xi isnop.

—Yech li c'usi chcale. C'alal junab ta x'alaj li Sarae. Ta x'ayan acrem. Isaac xavac'be sbiin —x'utat yu'un ti Rioxe.

Gn. 17.23-27

Ti Abraame ixch'un ti c'usi i'albat yu'un ti Rioxe, istsob ta ora scotol ti yaj'abteltaque xchi'uc scotol scremotic ti yaj'abteltaque. Iyich'ic circuncisión scotolic. Iyich' circuncisión ti Abraam uque xchi'uc ti screme, ja' ti Ismaele.

**˘JA' LI' YALAJ TI ISC'OPONBE RIOX
JSODOMAETIC TI ABRAAME**

Gn. 18.1-15

Ti j'ech'ele ja'o tey chotol ta sti' sna ti Abraame. Ti snae co'ol xchi'uc carpa pero naca nucul. Ital oxvo' viniquetic yilel. (Ti june ja' ti Rioxe. Ti cha'vo'e anjeletic ta vinajel. Pero co'ol xchi'uc viniquetic yilel yoxva'alic.)

Ti Abraame ba snup ta be ti viniquetic yilele. Iyic' tal ta yolon te'. Istac ta c'anel vo', ispoche yoc yoxva'al. Istac ta c'anel ve'lil noxtoc, ismac'lin. C'alal laj ve'licuque —¿Bu ti Sarae ti avajnille? —x'utat ti Abraame.

—Tey ta yut na —xi.

—Ta x'alaj li Sarae. Ta x'ayan jun acrem —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ti Sarae iya'i ti c'usi iyal ti vinic ta panae, tse'ej xa'i yu'un me'el xa. Mol xa ti Abraam uque.

—¿C'u yu'un ti tse'ej xa'i li Sarae? ¿Mi'n mu sna' ti mu c'usi tsots cha'i ti Rioxe? —xi ti vinic yilele.

Gn. 18.16-21

Ibat yoxva'alic, ja' sq'uelojic ech'el ti muc'ta jteclum Sodomae. Ay beiltasvanuc ti Abraame. "Ta xcalbe li Abraame ti ta scoj smul ta xcham li crixchanoetic ta Sodomae xchi'uc ta Gomorrae. Icalbe xa ya'i ti ta xp'ol smome, ti ja' ta sta o bentisyon ti jaylajuntos crixchanoetic ta sba balamile.

Vo'on ijt'uj li Abraame, jna'oj ti lec ta xchanubtas li xch'amaltaque xchi'uc ti smomtaque. Chiyich'ic o ta muc'. Ta xcac'beic bentisyon yo' lec xbatic oe'', xi isnop ti Rioxe.

—Li crixchanoetic ta Sodoma xchi'uc ta Gomorrae ip'ol xa smulic. Chba jq'uel mi ja' yech ta spasic chac c'u cha'al ca'yoje. Li vo'one quiloj onox scotol mi yech, mi mu yechuc —x'utat yu'un Riox ti Abraame.

Gn. 18.22-33

C'alal laj yal yeche, ti cha'vo' xchi'iltaque t'ab ibatic ta Sodoma. Ti Rioxe icom ta be xchi'uc ti Abraame. Ti Abraame lic sjac' mi tey capal chljaj ti much'utic lec yo'one xchi'uc ti much'utic chopol sjole.

—Mi oy cincuentauc ti lec yo'one, ¿mi ta xljaj li jteclume? Jna'oj ti lec c'usi chapas li vo'ote. Ti much'utic lec yo'one, jna'oj ti mu teyuc capal ta xcham xchi'uc ti much'utic chopol sjole. Jna'oj ti lec onox li c'usi chapase yu'un vo'ot chavalbe bu chbat ta sbatel osil li crixchanoetique —xut Riox ti Abraame.

—Mi oy cincuentauc ti lec yo'one, muc bu ta xljaj li jteclume —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Ac'u mi ta lum pasbilon, pero chajac'be to. Mi oy cuarenta y cincouc ti lec yo'one, ¿mi ta xljaj li jteclume? —xut.

—Muc bu ta xljaj ti mi oy cuarenta y cincouque —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Mi c'ajom cuarentae, ¿mi ta xljaj li jteclume? —xut.

—Muc bu ta xljaj mi oy cuarentauque —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Cajval, mu me chopluc xava'i yu'un chajac'be to j'ech'eluc. Mi c'ajom treintae, ¿mi ta xljaj li jteclume? —xut.

—Muc bu ta xljaj mi oy treintauque —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Cajval, chajac'be to. Mi c'ajom jtob ti much'utic lec yo'one, ¿mi ta xljaj li jteclume? —xut.

—Mi oy jtobuc ti much'utic lec yo'one, muc bu ta xljaj —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Cajval, mu me chopluc xava'i yu'un chajac'be to j'ech'eluc. Mi c'ajom lajunvo' ti lec yo'one, ¿mi ta xljaj li jteclume? —xut.

—Mi oy lajunvo'unque, muc bu ta xljaj —x'utat yu'un ti Rioxe.

C'alal laj sjac' ti Abraame, ti Rioxe ibat. Ti Abraame isut ta sna.

**JA' LI' YALAJ TI C'U X'ELAN ICOL TI
LOTE TI C'ALAL ITAL TI CASTICO TA
SODOMAE**

Gn. 19.1-11

Xmal xa ic'otic ta Sodoma ti cha'vo' anjele, ja' ti co'ol xchi'uc viniqetic yilele. Ti Lote tey chotol itae ta sti' scorraltional ti jteclume. C'alal iyil ti cha'vo' vinique, isc'oapon. Isnijan sba ta stojolic.

—Totic, ba vayanic ta jna. Oc'ob to xabatic —xut anjeletic ti Lote.

—Mu xibatoticotic. Li' no'ox chivayoticotic junuc ac'ubal ta cayae —xi ti anjeletique.

I'ic'van ech'el ta persa ti Lote, ixch'unic ech'el ti cha'vo' anjele, i'ochic ta sna ti Lote. Ti Lote ismac'lin.

C'alal mu to'lox ta xvayique, ic'ot scotol ti moletique xchi'uc ti cremotique ti tey nacajtic ta Sodomae. Joyol ic'otic ta sna ti Lote.

—¿Bu li cha'vo' viniqetic ti li' i'ochic ta anae? Tacbototicotic loq'uel tal yu'un ta jchi'in jbatoticotic xchi'uc —xutic ti Lote.

Ti x'elán iyalique, yu'un nopem xa'iic ti ta xchi'in sbaic xchi'uc xchi'il ta vinicale.

Ti Lote iloc' sc'oapon ti viniqetic. Ismac ti sti' snae.

—Jchi'iltactic, mu xapasic yech chac le'e. Mu me xasa' amulic —xut.

—Q'uej aba —x'utat yu'un ti viniqetic.

Snet'net' sbaic c'otel ti crixchanoetique, yo'onuc ox svoq'uc ti ti'nae. Ja'o itsaque ochel ta yut na yu'un anjeletic ti Lote. Ismaquic ti'na ti anjeletique. Ti much'utic tey tsobol ta panae, itup'bat satic yu'un ti anjeletique. Tey xjoyet tsa'ic ti ti'nae, pero muc staic.

Gn. 19.12-14

—Ic'o loq'uel latsebetic li' ta jteclume xchi'uc li

much'utic sc'ubanoj latsebetique. Ich'o loq'uel scotol li c'usuc avu'one. Yu'un ta xlaj li jteclume. Yu'un ip'ol xa smul li crixchanoetic ta stojol ti Rioxe. Ja' listacoticotic tal ti Rioxe yu'un ta xlaj li jteclume —x'utat yu'un ti cha'vo' anjele.

Ti Lote ba sc'opon ti sni'taque.

—Batic, loq'uicotic ech'el. Yu'un iyal xa ti Rioxe ti ta xlaj li jteclum lavie —xut ech'el ti sni'taque.

Ti cremotique muc xch'unic. Yalojic ti ta snop c'op ti Lote.

Gn. 19.15-23, 29

Sob ta yoc'omal naca to'ox xc'ot ta teq'uel, ti anjeletique isujic ti Lote. Ti Rioxe sna'oj c'usi ijac'bat yu'un ti Abraame, yech'o ti istac loq'uel ti Lote c'alal iyac'be castico ti chib jteclume.

—Loc'an ech'el xchi'uc lavajnile xchi'uc xcha'va'al latsebe naca me co'ol chamanic xchi'uc li much'utic li' ta jteclume —x'utat yu'un ti anjeletique.

Muc suj sba ta xchapel c'usuc yu'un ti Lote, solel inite loq'uel yu'un ti cha'vo' anjele. Inite loq'uel ti yajnile xchi'uc ti stsebetique yu'un c'uxubinbilic yu'un ti Rioxe. C'alal ic'otic ta ti' jteclume, icoltaatic.

—Batanic me ta anil mi xac'an to xacolique. Mu me xaq'uel sutel apatic. Mu me xava'an abaic ta stentejtic. Batanic me ta anil taj ta vitse naca me chamanic uc —x'utatic yu'un ti anjele.

—Cajval, mu me xichamoticotic. Yu'un ac'uxubinon, aloq'ueson xa. Yo' bu li vits chavale mu xic'ototicotic, yic'al xistaoticotic ta be li casticoe. Mi xu' ti mu xlaj li c'ox jteclum le'e, yu'un ja' tey chibatoticotic —xut anjeletic ti Lote.

—Tey batanic che'e. Ta jch'un li c'usi chavale. Muc bu ta xlaj li jun c'ox jteclum yo' bu chabatique. Sujo me abaic ech'el un yu'un me chacolic to. Mu to c'usi ta xtal ja'to c'alal xac'otique. Ja'o ta xlaj li chib muc'tic jteclume —x'utat yu'un ti anjele.

Naca iloc' c'ac'al c'alal ic'otic ta c'ox jteclume, Zoar sbi.

Gn. 19.24-28

Ti Rioxe iyac' tal asuvre xchi'uc c'oc' ta Sodomae

xchi'uc ta Gomorrae. Ilaj ti chib jteclume c'alal ta stentejtíc. Ilajic ti much'utic tey nacale xchi'uc ti c'usuc yu'unique.

C'alal iloc' ti Lote, tey nap'al ech'el ta spat ti yajnile. Ti antse isq'uel sutel spat, jliquel ipas ta ats'am. Tey va'al icom chac c'u cha'al ton.

Ti Abraame sob imuy ta jolvits yo' bu ilo'ilaj xchi'uc ti Rioxe. Isq'uel ech'el ti Sodomae xchi'uc ti Gomorrae, xchi'uc sjunlej ti stentejtique. Ti ch'aile toj más. Ch'ailal te'lal yilel.

JA' LI' YALAJ TI ILIC C'OP TA SNA TI ABRAAME

Gn. 20.1; 21.1-4

C'alal lajem xa'ox ti Sodomae xchi'uc ti Gomorrae, ti Abraame ba nacluc ta jun jteclum, Gerar sbi. Tey i'ayan ti screme, Isaac iyac'be sbiin. C'alal iloc' vaxaquib c'ac'al yayanele, iyac'be yich' circuncisión.

Gn. 21.8-21

C'alal iyul xch'ulel ti Isaaque, ispas q'uin xchi'uc yaj'abteltac ti Abraame. Xmuyubaj xa scotolic ti oy xa screm ti Abraame. Ti c'alal yolel ti q'uine, ilabanat ti Isaaque. Ja' ilabanvan ti Ismaele ti yol Agare. C'alal iyil ti Sarae, icap o.

—Taco loq'uel xchi'uc yol li jquiaratique. Li yole mu xu' xac'anbe comel bentsiyon, mu xu' chich' comel li c'usuc avu'üne. Ja' chich' bentsiyon li Isaaque, ja' chich' comel noxtoc li c'usuc avu'üne yu'un ja' col —xut ti smalale.

Ti Abraame iyat o yo'on, mu sc'an stac ech'el ti Ismaele.

—Ch'uno c'usi chal li Sarae yu'un ja' no'lox amomtac chquil ti xch'amaltac xchi'uc smomtac Isaaque. Li Ismaele ta jp'olesbe xch'amal, ta jp'olesbe smom uc yu'un ja' acrem —x'utat yu'un Riox ti Abraame.

Ti Abraame sob ilic ta yoc'omal. Iyac'be ech'el sve'el xchi'uc ya'al ti Agare. Ti Agare iloc' ech'el xchi'uc ti screme, ibatic ta xocol balamil.

C'alal ilaj ya'al ti Agare, solel iscomtsan ta yolon te' ti screme yu'un c'ux tajmec c'ac'al. Nom ba chotluc yu'un mu sc'an sq'uel c'u x'elan ta xcham ta taquiti'il ti screme.

Ti Rioxe iya'i ti ta x'oc' ti creme.

—Agar, mu xaxi'. Ica'i ti ch-oc' lavole. Mu xcham. Ba toyo liquel. Ta to jp'olesbe xch'amal, ta to jp'olesbe smom —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ti Rioxe iyac'be yil jun ninabvo' ti Agare. Ba spul tal ta anil, iyac'be yuch' ti screme. Nucul ti yav ya'ale. Tey inaquí xchi'uc screm ta sts'el ti ninabvo'e. Ti Ismaele chabibil yu'un ti Rioxe, tey ista sva'lej. Lec sna' smil ve'lil ta p'ilomte'. C'alal ista sva'leje, ta Egipto ba sa'batuc tal yajnil yu'un ti sme'e. Ip'ol xch'amal, ip'ol smom.

**JA' LI' YALÓJ TI IQ'UELBAT YO'ON
YU'UN RIOX TI ABRAAME MI YECH TI
YICH'OJ TA MUQ'UE**

Gn. 22.1-8

Ti Rioxe isq'uelbe yo'on ti Abraame mi yech ti yich'oj ta muq'ue.

—Abraam, ic'o ech'el li junjun ach'amale ti ac'anoj tajmeque. Batan ta Moria balamil li' no'ox ta Canaane. Tey chba amilbon jmotonin lacreme ti bu jp'ejucal vits chacalbee —x'utat yu'un ti Rioxe.

Sob ilic ta yoc'omal ti Abraame, ixchap sburro. Iyic' ech'el cha'vo' yaj'abel. Iscuch ech'el si'. Iyic' ech'el ti screme. Oxib c'ac'al ic'otic o yo' bu ti vits i'albat yu'un ti Rioxe.

—Malaoticotic li'toe. Li' chcom li jburroe. Li vo'one xchi'uc li jereme chba cac'abeticotic smoton Riox le'toe. Chisutoticotic tal tana —xut comel ti cha'vo' yaj'abtele.

Ti Abraame iyac'be scuch ech'el si' ti screme. Iyich' ech'el xupet c'oc'. Iyich' ech'el scuchilu. Ibat xcha'va'alic.

—Tot, li' li c'oq'ue, li' li si'e. ¿Bu ma li chij ta jmilbetic smotonin ti Rioxe? —xut stot ti Isaaque.

—Ja' chac' tal ti Rioxe —x'utat yu'un ti stote.

Gn. 22.9-18

C'alal ic'otic ta jolvitse, ti Abraame islats ton yu'un ja' tey ta xchic'be smoton ti Rioxe. Islatsbe si' ta sba ti tone. C'alal laj slatse, ja'o ixchucbe yoc sc'ob ti Isaaque, iscajan ta ba si'. Istam scuchilu ti Abraame, ta xa'ox smil ti screme, pero ipajesat yu'un ti Rioxe.

—Abraám, mu xamil lacreme. Jna'oj ti chavich'on ta muq'ue. Melel ti chavac'bon ox li junjun ach'amale —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ti Abraame ta'ox smilbe smotonin Riox ti screme

Ti Abraame istoy sat, iyil ti tey ts'otol ta ch'ix xulub jcot careroe. Ja' ba snit tal. Ja' xa ismilbe smotonin ti Rioxe; muc smil ti screme.

—Ti chavac'bon ox li junjun ach'amale, yech'o un ta onox xacac'be bentisyon. Ja' bentisyon ti ta xp'ol amome. Ja' yech ta xp'ol chac c'u cha'al li c'analetique, chac c'u

cha'al li yi'al mar ti mu stac' atele. Ti amome ja' ta sta o bentisyon ti jaylajuntos crixchanoetic ta sba balamile ti ach'unbon li c'usi lalcalbee —x'utat yu'un ti Rioxe.

JA' LI' YALLOJ TI ISA'BAT YAJNIL TI ISAAQUE

Gn. 23.1-2, 17-19

Ti c'alal oy xa'ox ciento veintisiete sjabilal ti Sarae, icham. Ti Abraame isc'opon j'etetic ta Canaán, isjac'be mi oy xchonbat jset'uc osil yu'un ja' tey chba smuc ti yajnile. Ichonbat jset', tey ba smuc ti ánima yajnile.

Gn. 24.1-9

Ti c'alal chamem xa'ox ti Sarae, isa'be yajnil ti screme. Mol xa'ox ti Abraame i'ac'lulanbat bentisyon ti c'u sjalil cuxule.

Oy jun yaj'abel ti Abraame, ja' ti much'u más xa vo'ne lic abtejuc xchi'uque. Ja' xa yajchabina.

—Albon ca'i ta jamal ti mu me li'uc ta Canaán chasa'bon yajnil li jcreme. Ti Rioxe ya'yoj li c'usi chcaltique, ja' ti ispas vinajel balamile. Li'toe naca stseb jcanaanetic, yech'o un ja' ta jc'an ti tey chba asa'bon tal yo' bu ti jchi'iltaque —xut yaj'abel ti Abraame.

—Mi mu sc'an xtal ti tsebe, ¿mi xu' chba sta lacreme? —xi ti yaj'abtele.

—Mu jc'an mi tael chbat li jcreme yu'un tey lisloq'ues tal ti Rioxe, yech'o ti li' litale. Yalobjbon ti Rioxe ti ja' chich' comel jmomtac li balamil li'i yech'o ti persa li' chnaqui li jcreme. Ja' babe ta xbat jun anjel ta vinajel, ja' chascalta yo' xatabe o tal yajnil li jcreme. Mi mu sc'an xtal ti tsebe, mu xata o amul li c'usi chaval ca'ie. Ja' no'ox ti mu me taeluc chbat li jcreme. Jamal albon mi chabate —xut ti yaj'abtele.

—Chibat —xi.

Gn. 24.10-14

I'ic'bat ech'el lajuncot scameyo ti Abraame. Iyich' ech'el ep matanal, ja' iyac' ech'el ti Abraame. Ibat ti yaj'abtele. Ic'ot ta nación Mesopotamia ta jteclum Arán. Xmal xa ic'ot. Ja' xa o yora ta spul ya'al ti tsebetique. Oy tey jun pozo ta

ti' jteclum, ja' tey iscux xchi'uc scameyotac. Isc'opon
Cajvaltlic:

—Jeova, vo'ot yajvalot ti Abraame, ac'bon quil ta ora mi
chac'uxubine. Li'on ta ts'el pozoe, li' onox ta xtal spul ya'al
li tsebetique. “Ac'bon jset'uc ava'al chcuch'”, mi xcut
junuque, “Uch'an, ta jpulbe ya'al lacameyotac noxtoque”, mi
xie, ja' chul o ta jol ti ja' at'ujoj chic' ti Isaaque. Ja' chul o
ta jol ti ac'uxubin xa' li cajvale —xi c'alal isc'opon Riox ti
j'abtele.

Gn. 24.15-21

C'alal mu to'lox chlj sc'opon Riox ti j'abtele, tey icot jun
tseb, Rebeca sbi. Betuel sbi ti stote. Ti Betuele Nacor sbi ti
stote. Ja' yits'in Abraam ti Nacore. Ti Rebecae scajanoj
c'otel sq'uib ta snequeb. Leclec sba ti tsebe. Ch'abal to
smalal. Iyal ech'el ta pozo, ispul ya'al. Isut ti tsebe. Ti
yaj'abtel Abraame ba sc'opon ta anil.

—Ac'bon jset'uc lava'ale yu'un ta xcuch' —xut ti tsebe.

—Uch'an, totic —xi.

Ora isyales ti sq'uibe, iyac' ti ya'ale.

—Ta jpulbe ya'al lacameyotaque yo'to c'u cha'al x'ech'
yo'onic ta yuch'el —xi ti tsebe.

Ora isq'ueb ta jom ti ya'ale, ba spul tal yan. Ispulbe
ya'al scotol ti cameyoe. “¿Mi ja' stacoj tal Riox li tseb
le'e?” xi isnop tajmec ti vinique, muc xlo'ilaj o.

Gn. 24.22-27

C'alal laj yuch' vo' scotol ti cameyoe, ti vinique
isq'uelanbe jun staq'uinal sni' ti tsebe co'ol xchi'uc anillo,
naca oro. Isq'uelanbe chib staq'uinal sc'ob noxtoc, naca oro.

—¿C'usi sbi atot ame'? ¿Mi xu' xibat ta ana? —xut ti
tsebe.

—Betuel sbi li jtote. Li jmuc'tatote Nacor sbi. Xu'
xavay ta jnaticotic. Oy lec sve'el lacameyoe —x'utat yu'un ti
tsebe.

Isnijan sba ti vinique.

—Coliyal Jeová, ti yajval Abraame, yu'un c'uxubinbil.
Ja' liyac'be tal quil li bee. Liyic' tal ta sna xchi'iltac li
cajvale —xi.

Gn. 24.28-33

Anil ibat ti tsebe, ba yalbe ya'i sme' ti c'usi i'albat

yu'un ti yaj'abtel Abraame. Oy scremal ti Rebecae, Labán sbi. Ti Labane iyil ti oy xa staq'uinal sni' xchi'uc staq'uinal sc'ob ti stsebale, iya'i noxtoc ti c'usi i'albat ti stsebale.

C'alal iya'i ti Labane, ibat ta pozo, ba yic' tal ti vinique.

—Batic ta jna. Coliyal Riox ti latala. ¿C'u yu'un ti li' chavaye? Ba vayan ta jna. Oy bu xu' chvay lacameyotaque —xut j'abtel ti Labane.

Ibat ta sna Betuel ti vinique. Ti Labane iscolta sba ta syalesel yicats ti cameyoetique. C'alal laj yaluc yicats ti cameyoe, iyac'be sjobel. Ts'acal to istac ta c'anel vo' ti ac'lu spocbel yoc ti vinique xchi'uc ti jayvo' xchi'uc c'otele. I'ac'bat sve'el.

—Mu to bu chive'. Ba'yi chacalbeic c'u yu'un ti lital li'toe —xi ti vinique.

—Alo ca'tic che'e —xi ti Labane.

Gn. 24.34-41

Ti yaj'abtel Abraame lic lo'ilajuc xchi'uc ti Betuele xchi'uc ti Labane:

—Vo'on yaj'abtelon ti Abraame. I'ac'bat bentsiyon yu'un ti Rioxe. Ip'ol xchij, xchi'uc svacax, xchi'uc scameyo, xchi'uc sburo. Oy ep yaj'abtel. Oy ep splata xchi'uc oro. Me'el xa'ox i'ayan yol ti yajnile, ja' ti Sarae. Crem i'ayan. Ja' yich'ojbe scotol c'usuc yu'un li stote. Ti cajvale “albon ca'i ta jamal ti mu me li'uc ta Canaán chasa'bon yajnil li jcreme. Li'toe naca stseb jcanaanetic. Tey chba asa'bon tal yo' bu ti jchi'iltaque”, xiyut.

Gn. 24.42-44

'Nax c'alal liyul ta pozoe, ijc'o'pon Cajvaltlic: “Jeová, vo'ot yajvalot ti Abraame, lavie ac'bon quil mi li' ta jtabe yajnil ti screme. Li'on ta ts'el pozoe. Li' onox ta xtal spul ya'al li tsebetique. Ac'bon jset'uc ava'al yu'un ta xcuch', mi xcut junuque, uch'an, ta jpulbe ya'al lacameyotac noxtoque, mi xie, ja' chul o ta jol ti ja' at'ujoj chic' ti screm cajvale”, xichi c'alal ijc'o'pon Cajvaltique.

Gn. 24.45-49

'Mu to'ox chlaj jc'o'pon Cajvaltlic c'alal ic'ot li Rebecae. Scajanoj ech'el ta snequeb li sq'uibe. Ic'ot ta pozo. Ispul ya'al. “Ac'bon jset'uc ava'al yu'un ta xcuch'”, xcut. Ora isyales li sq'uibe. “Uch'an, ta jpulbe ya'al lacameyotac

noxtoque”, xiyut. “¿C'usi sbi atot ame'?” xcut. “Betuel sbi li jtote. Li jmuc'tatote Nacor sbi”, xiyut. Ja'o ijq'uelanbe jun staq'uinal sni' xchi'uc chib staq'uinal sc'ob. Ijnijan jba, “Colaval”, xcut ti Jeovae ti yajval Abraame. “Colaval ti avac'bon tal quil bee, ti tal jsa'be yajnil screm li' yo' bu xchi'iltaque”, xichi c'alal ijc'opon Cajvaltique. Yech'lo un albon ca'i mi chac'uxubin ti cajvale. Ti mi muc bu chac'uxubine, albon ca'i noxtoc, yu'un ta jnop c'u ta jnop —xi ti jac'ole.

Gn. 24.50-61

—Mi yech tsc'an ti Cajvaltique, mu c'u xu' xcalticotic. Ic'o ech'el li Rebecae. Ac'u yajnilin screm lavajvale chac c'u cha'al yaloj ti Rioxe —xiic ti Labane xchi'uc ti Betuele.

—Coliyal Riox —xi ti yaj'abtel Abraame c'alal iya'i ti itac'avique.

Ja'o isloq'ues nats'il naca plata xchi'uc naca oro.

Isloq'ues c'u'uletic noxtoc, ja' iyac'be ti Rebecae. Ep c'usi isq'uelanbe ti scremal uque xchi'uc ti sme'e. C'alal laj yac' ti matanale, ja'o ive' xchi'uc ti xchi'iltaque. Ivayic.

Sob iliquic ta yoc'omal.

—Aq'uicon sutel ta sna ti cajvale —xi ti yaj'abtel Abraame.

—Pajanic to. Li'anic to lajunebuc c'ac'ale. Ja'to xaviq'uic ech'el li jtsebe —xi ti sme'e.

—Mu me xapajesoticotic. Li tsebe ja' liyac'be quil ti Rioxe. Aq'uicon sutel lavie —xi ti yaj'abtel Abraame.

—Ja' lec quic'tic tal li tsebe, jac'betic stuc c'usi chal —xiic.

C'alal ital ti tsebe —¿Mi chabat la ta ora xchi'uc li vinic li'e? —xutic.

—Xu' xibat —xi ti tsebe.

Iyaq'uic tal ti Rebecae xchi'uc jun squiara. Ispatbeic tal yo'on ti Rebecae:

—P'oluc avol ach'amalic yo' jun o avo'one. Ti c'alal epoxuque, chcuch avu'unic mi oy much'u lic scrontainoxuque —xutic tal.

Ital ti Rebecae. Ti squiara ixchi'in tale, ja' ti much'u its'iteson oe. Ta cameyo italic. Ixchi'inic tal ti yaj'abtel Abraame.

Gn. 24.62-67

Ta jun o xmal c'ac'al ba sc'opon Cajvaltíc ta stentejtíc ti Isaaque. Iyil ti tey xa xcholet tal ti cameyoe. Ja' no'ox yech ti Rebeca uque iyil ti Isaaque, iyal ta cameyo. Ti yaj'abtel Abraame islo'iltabe Isaac ti c'usitic ispase. Ti Isaaque xchi'uc ti Rebecae iyic' sbaic ochel ta sna ti ánima sme'le. Ti snae nukul, co'ol xchi'uc carpa. Ja' yech iyic' o sbaic. Isc'luxubin sbaic. C'alal ital yajnil ti Isaaque, xpatet xa yo'on yu'un tsna' to'ox tajmec ti ánima sme'le.

Gn. 25.5, 7-10

C'alal oy xa'ox ciento setenta y cinco sjabilal ti Abraame, icham. Ti bu mucul ti Sarae ja' tey ba smuc stotic ti cha'vo' cremotique, ja' ti Isaaque xchi'uc ti Ismaele. Ti c'usuc yu'un ti Abraame ja' iyich' comel scotol ti Isaaque.

**JA' LI' YALÓJ TI C'U X'ELAN ISPASIC
SCREMOTIC TI ISAAQUE, JA' TI JACOVE
XCHI'UC TI ESAUE**

Gn. 25.11, 19-23

C'alal ista yajnil ti Isaaque, oy xa'ox cha'vinic sjabilal. Tey inaquic o ta Canaán. Ep jabil teyic, i'ac'batic bentisyon yu'un ti Rioxe pero ch'abal to'ox xch'amal. Ts'acal to isc'opon Riox yu'un mu x'alaj ti Rebecae. Ti Rioxe iyich' ta muc' c'usi i'albat yu'un ti Isaaque, ixchi'in yol ti Rebecae.

Ti c'alal oy xa'ox xch'ut ti Rebecae, mu sna' mi vach ti yole. Ja' no'ox cha'i ti tsots ta xbaq'ue. Ti x'elan tsots ta xbaq'ue, yu'un muc bu lec xil sbaic ta yut xch'ut sme' ti vachetique. Ti Rebecae isjac'be ti Rioxe c'u yu'un ti tsots chbaq'ue.

—Yu'un vach lavole —x'utat—. Chib nación ta xc'otic yu'un muc bu lec xil sbaic. Ti jun nacione tsots tajmec; ti june mu masuc. Li banquílale ja' ta spase ta mantal yu'un li yits'line. Ja' no'ox yech ti xch'amaltac li banquílale xchi'uc ti smomtaque, ja' ta spasatic ta mantal yu'un xch'amaltac yu'un smomtac ti its'inale —x'utat yu'un ti Rioxe.

Gn. 25.24-34

C'alal icol ti Rebecae, vach i'ayan ti yole. Ja' ic'ot ti c'usi i'albat yu'un ti Rioxe. Ti jun ba'yi i'ayane, Esaú

iyac'be sbiin yu'un pim stsatsal. Ti jun ts'acal to i'ayane, Jacov iyac'be sbiin yu'un stsacojbe tal yoc sbanquil ti c'alal i'ayane.

Laj ch'iuuc yol ti Rebecae. Ti Esaue lec sna' smilel ve'lil ta p'ilomte', ja' yabtel o. Ti Jacove tey no'ox ta xchabi chij ta ts'el na. Ti Esaue más lec i'ile yu'un ti Isaaque ja' ti sna' smilel tal ve'lile. Ti Jacove más lec i'ile yu'un ti Rebecae.

(Ti stalelic ti vo'nee c'alal xcham ti totile, ti banquialal creme ja' sq'uexol totil chcom. Ti totile ta sc'anbe comel bentsiyon Riox ti screme. C'alal xcham ti totile, más ep chich' comel c'usiticuc ti banquialale. Ti its'linaletique o'lol no'ox chich' chac c'u cha'al chich' ti banquialale.)

Ti j'ech'ele ibat ta paxyal ta te'tic ti Esaue. Mu c'usi ista tal ta milel, yech no'ox iyac' svocol, ivi'naj. Isut ta sna. Ti c'alal ic'ote, ja'o yolel ta xch'il arveja ti Jacove.

—Ac'bon jset'uc lavarvejae ta jti' yu'un chicham xa ta vi'nal —xut Jacov ti Esaue.

—Vo'ot onox chavich' comel c'usuc yu'un li jtotique yu'un vo'ot jbanquilot. Mi chachonbone, chacac'be —xut.

—¿C'u stu cu'un scotol li c'usi chiyac'be comel li jtotique? Ich'o yu'un xa chicham ta vi'nal. Pero ac'bon jti' larveja une —xi ti Esaue.

Ti Jacove iyac'be arveja ti sbanquile.

Gn. 26.1-5

Ti Isaaque i'ac'bat bentsiyon yu'un ti Rioxe. Ti c'alal i'ech' vi'nal ta Canaane —Mu me xabat ta Egipto, li'an no'ox mee. Chacac'be bentsiyon chac c'u cha'al icalbe ti ánima atote, ja' ti Abraame, yo' jun o avo'one. Ta xp'ol amom. Ti amome ja' ta sta o bentsiyon ti jaylajuntos crixchanoetic ta sba balamile. Ja' yech ta jpas yu'un ixch'un c'usi icalbe ti atote —x'utat yu'un ti Rioxe.

Gn. 26.12-14

C'alal ists'un strigo ti Isaaque, ep iloc'. Ip'ol xchij, xchi'uc scameyo, xchi'uc xchivo. Oy ep yaj'abtel noxtoc.

Gn. 26.34-35

Ti c'alal oy xa'ox cha'vinic sjabilal ti Esaue, isa' cha'vo' yajnil. Jcanaanil tsebetic ti yajniltaque. Iyat o yo'on tajmec ti Rebecae xchi'uc ti Isaaque yu'un ti x'elan ispas ti scremique.

**JA' LI' YALAJ TI ILO'LOAT YU'UN
SCREM TI ISAAQUE**

Gn. 27.1-4

Ti c'alal imolib ti Isaaque, mu xa xc'ot sat.

—Li vo'one, crem, molon xa. Mu jna' jayib to c'ac'al cuxulon li'i. Ta jc'anbe ti ac'u yac'bot bentsiyon ti Rioxe yu'un vo'ot banquialot. Batan, ba sa'o tal ve'lil ta jti'. Ti c'alal xljaj ve'icone, ja'o ta jc'anbe ti ac'u yac'bot bentsiyon ti Rioxe —x'utat yu'un stot ti Esaue.

(Ti Esaue muc xalbe ti stote ti xchonoj xa ti c'usitic chich' ox comele.)

Gn. 27.5-17

Ti Rebecae iya'i ti c'usi i'albat yu'un stot ti Esaue, iyic' tal ti Jacove:

—Ch'uno li c'usi chacalbee, latote ta sc'anbe ti Rioxe ti ac'u yac'bot bentsiyone. Ba milo tal cha'cotuc c'ox chivo, ta jmeltsanbe sti' latote. Vo'ot chba avac'be yo' sc'anbe o ti Rioxe ti ac'u yac'bot bentsiyone. Yu'un ica'i ti ja' yech i'albat yu'un atot labanquile —xut screm ti Rebecae.

—Li jbanquile pim stsatsal, mu xico'olaj jchi'uc. Mi lispic li jtote, cha'i ti ma'uc Esauone —xut sme' ti Jacove.

—Mu xaxi'. Ch'uno li c'usi chcale. Ba milo tal cha'cotuc chivo —x'utat yu'un ti sme'e.

Ba smil tal cha'cot c'ox chivo ti Jacove, yul yac'be ti sme'e. Ti Rebecae lec mu ispasbe sve'el ti Isaaque yo' lec xve' oe. Ti Rebecae istambe tal sc'u' ti Esaue, ja' iyac'be slap ti Jacove. Ti snuculal c'ox chivoe ixojbe ta sc'ob, isc'ambe ta snuc'. Ja'o iyac'be ech'el sve'el ti Isaaque.

Gn. 27.18-29

Ti Jacove ba yac'be sve'el ti stote.

—Tot, ijta xa tal lave'el chavale. Ve'an —xut ti stote.

—¿Much'uot, crem? —xi ti mole.

—Vo'on Esauon. Vo'on sba ach'amalon. Ijch'un xa li c'usi avalbone. Ijta xa tal lave'ele. Ve'an. Xu' ts'acal xac'anbe ti Rioxe ti ac'u yac'bon bentsiyone —xi isnop c'op ti Jacove.

—¿C'uxi ata tal ta anil li jve'ele? —xut ti screme.

—Ja' liscolta ti Rioxe, yech'o ti ora ijta tale —xi isnop c'op.

—Nopojan tal, chca'i mi vo'ot Esauot —xi ti mole.

Inopoj ti Jacove. Ti Isaaque ispicbe sc'ob ti Jacove.

—Ja' ye Jacov, pero ja' sc'ob Esau chca'i —xi ti mole.

—¿Mi yech chaval ti vo'ot Esauote? —x'utat.

—Vo'on —xi ti Jacove.

Ti Isaaque ixch'un ti ja' Esaue yu'un pim stsatsal sc'ob iya'i chac c'u cha'al sc'ob ti Esaue. Yech'o ti isti' ti ti'bole. Ti c'alal laj ve'uque —Ac'u yac'bot bentsiyon ti Rioxe. Ac'u yac'bot ave'el. Ac'u p'oluc ach'amal, ac'u p'oluc amom. Ac'u spasic ta mantal namal crixchanoetic. Ac'u spasbeic ta mantal noxtoc xch'amaltac xchi'uc smomtac lavits'ine. Ti much'u chayilbajinique ac'u ilbajinaticuc yu'un ti Rioxe. Ti much'u lec chayilique, ac'u ac'baticuc bentsiyon yu'un ti Rioxe —xut screm ti Isaaque.

Gn. 27.30-38

Ti c'alal laj c'anbatuc bentsiyon yu'un stot ti Jacove, iloc'. Ja' xa o ic'ot ti Esaue, yich'ojbe c'otel sve'el ti stote. Lec ismeltsanbe. C'alal ita'aje, iyich'be ochel ti stote.

—Tot, lican, ve'an. Ijta xa tal lave'el chavale yo' xac'anbe o ti Rioxe ti ac'u yac'bon bentsiyone —xut.

—¿Much'uot? —x'utat.

—Vo'on Esauon, vo'on li sba ach'amalone —xi ti Esaue. Ti mole ixi'.

—¿Much'u li naca to ay yac'bon jve'ele che'e yu'un laj xa ve'licon? Ijc'anbe xa ti Rioxe ti ac'u ac'batuc bentsiyone —xut ti screme.

Chopol iya'i ti Esaue, icap o.

—Yech'o ca ti Jacov sbie yu'un xcha'ech'elal xa lispojbe ti c'usi sc'oplal vo'on chquich'e. Ti j'ech'ele ja' lispojbe ti c'usitic chavac'bone. Lavie lispojbe xa li bentsiyone ti sc'oplal vo'on chquich'e. Tot, abulajan, c'anbo xa ti Rioxe ti ac'u yac'bon bentsiyon uque —xi ti Esaue.

—Ti c'usitic no'ox bentsiyonale ja' xa iyich' lavits'ine. Ch'abal xa yan bentsiyon ti xu' cha'ac'bate —xut ti screme.

—Abulajan, c'anbo xa ti Rioxe ti ac'u yac'bon bentsiyon uque —xut ti stote.

I'loc' ti Esaue.

Gn. 27.39-40

—Crem, cha'och ta sa'c'op. Ta x'ochic ta sa'c'op ti ach'amaltauque xchi'uc ti amomtauque. Yu'un ja' chaspasic ta mantal lavits'ine, xchi'uc ti xch'amaltauque xchi'uc ti smomtauque. J'ech'el cha'ech'el no'ox ta xcuch avu'unic, ts'alac to chaspasic ta mantal noxtoc —xut screm ti Isaaque.

Gn. 27.41-45

Ti Esaue iscapan o ti Jacove ti ipojbat ti bentsiyone xchi'uc ti c'usitic ch-ac'bat ox comel yu'un ti stote.

—Mol xa onox li jtote. Ti c'alal xchame, ta jmil li quits'ine —xi ti Esaue.

Ti Rebecae iya'i ti ja' yech iyal ti Esaue, ja'o istac ta iq'uel ti Jacove.

—Yic'al xasmil labanquile. Más lec batan ta Arán ta sna li jcremal Labane. C'alal ch'abal li'ote, tey ta xljaj yo'on labanquile. Ti c'alal xljaj yo'one, chaquic' sutel tal —xut screm ti Rebecae.

Gn. 27.46—28.2

—Chopol mi li' ta Canaán ta sa' yajnil li Jacove chac c'u cha'al ispas li sbanquile. Chcat co'on mi yech ispase —xut ti smalale.

Ti Isaaque iyalbe ti screme:

—Mu jc'an mi li' chasa' avajnil ta Canaane. Batan ta Arán yo' bu nacal ti scremal ame'e. Tey ba sa' avajnil —x'utat ti Jacove.

JA' LI' YALAJ TI C'USI ISVAYCHIN TI JACOVE

Gn. 28.10-17

Ti c'alal ibat ta Arán ti Jacove, imal yu'un c'ac'al ta be, ivaybeij. Istam jp'ej ton, ixonjolin. Ti c'alal i'och svaye, ivaychin. Isvaychin la jun tec'obal yilel. Teq'uel la ta lum yilel ti yoque, staoj la vinajel yilel ti sni'e. Ep la anjel tey xyal xmuyic yilel yo' bu ti tec'obale. Ti Rioxe tey la va'al yilel ta ni' tec'obal.

—Vo'on yajvalon ti amuc'tatot Abraame. Vo'on yajvalon latote. Li balamil yo' bu vayemote vo'ot chacac'be, xchi'uc ti ach'amaltauque xchi'uc ti amomtauque. Ta to jp'oles

Ja' yech iyil ta svayich ti Jacove

ach'amaltac, ta to jp'oles amomtac. Vo'loxuc ta acuentaic ti chich'ic bentisyon scotol li crixchanoetique. Vo'on chajchi'in, vo'on chajchabi buuc no'ox batan. Ts'acal to chaquic' sutel tal li'toe —x'utat la yilel ta svayiche.

Iyul xch'ulel ti Jacove. “Ti caloje, jtuc li'one, pero i'i. Li' ti Rioxe. Li'toe ja' sna ti Rioxe, ja' sti'il vinajel”, xi isnop.

Gn. 28.17-22

Ixi' ti Jacove. Ti ton xonjolinoje isva'an. Ismalbe aceite ta sba; ja' smoton ti Rioxe. Ti balamil yo' bu ivaye, Betel iyac'be sbiin. Li Betele “ja' sna Riox li'i”, xi smelol.

“Ti mi chixchi'in sjil c'ac'al ti Rioxe, mi chixchabie, mi chiyac'be jc'u' jpoq'ue, mi chiyac'be jve'ele, mi lec lisut tal yu'un ta sna ti jtote, jun co'on bi'a. Scotol ti c'usitic chiyac'bee, mi liyac'be lajunebe, ta xcac'be sutel junuc”, xi isnop ti Jacove.

JA' LI' YALQJ TI ISA' YAJNIL TI JACOVE

Gn. 29.1-8

Ti Jacove iloc' ech'el ta Betel. Toj ep c'ac'al ic'ot o ta ti' jteclum Arane. Ja' tey ic'ot yo' bu ti pozoe. Oy tey jchabichijetic, tal yac'be yuch' vo' xchij ti viniquetique. Ti Jacove isc'opon ti viniquetique.

—¿Mi xavojtiquinic ti Labane, ti smom ánima Nacore? —xut.

—Xcojtiquinticotic —x'utat.

—¿C'u x'elanic? ¿Mi ja'to yechic? —xi ti Jacove.

—Lec, ja'to yechic. Q'uelavil, le' xtal xchi'uc xchij li jun stsebe. Le'e Raquel sbi —x'utat.

Gn. 29.9-13

Ic'ot ta pozo ti Raquele. Ti Jacove lelec sba iyil, ja' ba spulbe ya'al xchij ti tsebe.

—Ja' scremal jme' latote. Ja' jme' ti Rebecae —xut.

Ti tsebe ba yalbe ta anil stot ti c'usi i'albat yu'un ti Jacove. Ti Labane tal yic' ti screm stsebale.

Gn. 29.14-20

Ti Labane oy cha'vo' stseb. Lea sbi ti vixile. Ja' muquil ti Raquele. Ti Lea muc bu más lec; ja' más lelec

sba ti Raquele. C'alal iloc' jun u sc'otel ta sna Labán ti Jacove —¿C'usi chac'an atojolin ti li' cha'abteje? —x'utat yu'un ti Labane.

—Mi chavac'bon li Raquele, li' chi'abtej vucubuc jabile —xi ti Jacove.

—Lec mi vo'ot chavic' li Raquele. Li'ane che'e —x'utat.

Ti Jacove vucub jabil i'abtej ta yabtel ti Labane. Pero co'ol xchi'uc vucub c'ac'al iya'i ti Jacove yu'un sc'anoj tajmec ti Raquele.

Gn. 29.21-30

C'alal its'aqui ti vucub jabile —Ac'bon xa li cajnile yu'un its'aqui xa vucub jabil li'abtej —xut ti Labane.

Ja' i'ac'bat ti vixile. Ti Jacove icap o.

—¿C'u yu'un ti x'elan acha'leone? Ja' ijtoj li Raquele. Avalbon ti ja' chavac'bone. ¿C'u yu'un ti alo'loone? —xut ti Labane.

—Yu'un ja' yech jtaleticotic ti ja' ba'yi ta xcac'ticotic li vixile. Ja' ts'acal to ta xcac'ticotic li muquile. Ic'o li Leae. Mi ts'acal vaxaquib c'ac'al chapas q'uin ti chanupun achi'uc li Leae, c'alal x'aj li q'uine, chacac'be noxtoc li Raquele mi chapas to trate vucubuc jabil abtele —x'utat.

—Xu' —xi ti Jacove.

Ti Jacove chanlajuneb jabil i'abtej ti istoj xcha'va'al ti yajnile. Ti c'alal laj stoje, i'abtej to otro vaquib jabil ta yabtel ti Labane yo' ista o ti xhije, xchi'uc ti xchivoe, xchi'uc ti c'usuc yu'une.

Gn. 29.31—31.2

C'alal tey to'ox ta Arán ti Jacove, tey i'ayan buluchvo' screm. Ti sbitaque ja' li'i: Rubén, xchi'uc Simeón, xchi'uc Leví, xchi'uc Judá, xchi'uc Dan, xchi'uc Neftalí, xchi'uc Gad, xchi'uc Aser, xchi'uc Isacar, xchi'uc Zabulón, xchi'uc José. Tey ip'ol xchivo, tey ip'ol xchij noxtoc. Ja' muc xp'ol yu'un ti Labane. Ti Labane xchi'uc ti xch'amaltauque lic scapanic ti Jacove.

Gn. 31.3, 17-32

—Sutan ech'el yo' bu nacal latote. Vo'on chajchi'in ech'el —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ti Jacove iyalbe xcha'va'al yajnili ti c'usi i'albat yu'un ti Rioxe. Ti sni'mole muç xalbe. Ti Labane ba sloc' tsots,

ja'lo lic stsob scotol c'usuc yu'un ti Jacove, isut tal yo' bu nacal ti stote. Ti Raquele iyelc'anbe tal yajsanto ti stote. *Italic.*

I'ech' chib c'ac'al sloq'uel tal ta Arán ti Jacove, iya'i ti Labane ti isut xa tal ta Canaán ti Jacove, ti i'ic'bat tal xcha'va'al ti stsebe, ti iyiq'uic tal scotol ti c'usuc yu'unique. Iya'i noxtoc ti i'ich'bat tal ti yajsantoe. Ti Labane ora istsob xchi'iltac, tal sta ta be ti Jacove. Iloc' xa'ox vaxaquib c'ac'al sloq'uelic tal c'alal itaatic ta jp'ej vits yu'un ti Labane. Galaad sbi li vitse.

Ti c'alal itavan ta be ti Labane —¿C'u yu'un ti mucul laloc' tale? ¿C'u yu'un ti avelc'an tal li cajsantoe? —x'utat ti Jacove.

—Yu'un lixi'. Ijnop ti mu xavac'bon tal latsebetique. Pero mu c'usi laquelc'anbe tal. Ti mi oy much'u istam tal ti avajsantoe, ac'u chamuc —xi ti Jacove.

Gn. 31.33, 55

Ti Jacove mu sna' mi ja' istam tal ti Raquele. Ti Raquele isnac'be ta yolon smontura scameyo ti yajsanto stote. Ba xchotlebin ti monturae. Ti Labane isa' yo' bu c'usuc yu'un ti Jacove, pero muc bu ista. Sob ta yoc'omal isbuts' comel ti stsebetique xchi'uc ti smomtaque.

—Ac'u xchi'inoxuc ech'el ti Rioxe —x'utatic.

Isut ta sna ti Labane.

**JA' LI' YALAJ TI IJELBAT SBI TI
JACOVE, ISRAEL XA ISBIIN**

Gn. 32.3-12

Ti Jacove, ti c'alal mu to'ox chul yo' bu nacal ti stote, istac jelavel yaj'abteltac ti ac'u ba sc'oponbel ti sbanquile, ja' ti Esaue.

—Ja' yech chc'ot avalbeic ti jbanquile: “Liloc' xa tal ta sna ti jtotic Labane. Oy xa ep c'usuc cu'un. Oy xa ep jvacax, xchi'uc jburro, xchi'uc jchij, xchi'uc jchivo. Oy xa caj'abtel, oy xa jquiara. Yu'un ti ijtac jelavel tal caj'abteltaque, ja' yo' xava'i o ti chisut xa tale. Ja' ta jc'an ti lec chavilone, xiyutoticotic tal lavits'ine”, xavutic c'otel ti jbanquile —xi ti Jacove.

Ti c'alal isut ti j'abteletique —Labanquile ta la xtal
snupot ta be xchi'uc chanib cien viniquetic —xutic ti Jacove.

Ti Jacove ixi'. “Yu'un chtal smilicon taje”, xi. Ja'lo
isc'opon Riox.

—Cajval, ac'uxubinojon. Sjil c'ac'al chacoltaon, vo'on ti
chitun avu'une. Yu'un aval ti chachabione. ¿Mi ja'to
chavac'on ta yoc ta sc'ob li jbanquile? —xi.

Gn. 32.13-21

Ti Jacove isjelubtas tal ta babe jlom xchivo, jlom xchij,
jlom scameyo, jlom svacax, jlom sburro, ja' ta sq'uelanbe ti
Esaue. “Mi icac'be smoton li jbanquile, ta xljaj yo'on”, xi
isnop ti Jacove.

Gn. 32.22-32

Iyulic ta jun uc'um. Isjelubtas tal ta jech uc'um ti
yajniltaque, xchi'uc ti cha'vo' squiarae, xchi'uc ti buluchvo'
scremotique. Ti stuque tey icom ta jech uc'um. Sjunul
ac'ubal oy much'u tey xco'olaj xchi'uc crixchano iyil, istsac
sbaic, isq'uelic much'u xcuch yu'un. Ti vinic yilele iya'i ti
ja' ta xcuch yu'un ti Jacove, yech'o un ipicbat yo' ti Jacove.
Toj pitc'ujel ti sbaquele. Ja' yech ilubtsaj o ti Jacove.

—Coltaon ech'el yu'un tsacub xa —xi ti vinic yilele.

—Ja'to mi avac'bon bentsiyone, chajcolta —xi ti Jacove.

—¿C'usi abi? —x'utat.

—Jacov —xi.

—Ta jel abi che'e. Israel xa chabiin yu'un chavich'ulan
o bentsiyon yu'un ti Rioxe yo' ich'bilot o ta muc' chac'ot
yu'un li crixchanoetique, pero mu xa ta ap'ijiluc atuc —x'utat.

Ti Jacove Peniel iyac'be sbiin ti balamil yo' bu istsac
sbaic xchi'uc ti much'u co'ol xchi'uc crixchano yilele.
“Yu'un iquil xa ti Rioxe pero muc xicham”, xi ti Jacove.

Xcoxcon xa tal ti Jacove yu'un pitc'ujem sbaquel yo'.

Gn. 33.1-11

Ti c'alal iloc' ta Peniel ti Israele, isnup ta be ti Esaue.
C'alal isnup sbaique, ta anil tal meyvanuc ti Esaue, ibuts'van.
I'oc' xcha'va'alic. Ti Israele iyac'be smoton ti sbanquile.

—Colaval, xu' no'ox ti c'u yepal oy cu'une —xi ti
Esaue.

—Abulajan, ic'o lamotone. Jun co'on ti laquil xa
noxtoque —xi ti Israele.

Iyic' smoton ti Esaue.

Gn. 33.18

Ti Israele tal nacluc ta jun jteclum, Siquem sbi. Islats ton, ixchic'be smoton ti Rioxe, iyich' ta muc'. Isjoc' jun pozo, ja' tey istabe ya'al ti xchije, xchi'uc ti xchivoe, xchi'uc ti scameyoe, xchi'uc ti svacaxe, xchi'uc ti sburroe.

Gn. 35.1-6, 16-19

—Ba naclan ta Betel. Tey xachic'bon jmoton yu'un ja' tey avaychinon ti c'alal lajatav ech'el ti vo'nee —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Ictaic li santoetic avich'ojic ta muq'ue. Atinanic, ts'acubtaso abaic. Batic ta Betel. Yu'un ja' tey chba cac'be smoton ti Riox ta vinajele yu'un ja' liscolta. Lixchabi ti butic lixanave —xut yajniltac xchi'uc yaj'abteltac ti Israele.

Ti santoetique ja' iyac'beic ti Israele, ismuc comel ta lum. Italic ta Betel. Ja' tey yul spas ti c'usi i'albat yu'un ti Rioxe. Ts'acal to iloq'uic tal ta Betele, iyulic ta jun jteclum, Efrata sbi. Lavie ijel xa sbi li jteclume, Belén xa sbi. Ti Raquele i'ayan yol ta be, crem. Benjamín iyac'be sbiin.

Gn. 35.19-20, 27-29

Ti c'alal i'ayan ti Benjamine, icham ti Raquele. Ta be ismuc comel yajnil ti Israele. Iloq'uic tal ta Efratae, iyulic ta Mamre yo' bu nacal ti stote. Ti c'alal oy xa'ox ciento ochenta sjabilal ti stote, ja' ti Isaaque, icham. Tey ismuquic ta Mamre stotic ti Esaue xchi'uc ti Israele. Lavie ijel xa sbi li jteclume, Ebrón xa sbi.

JA' LI' YALLOJ TI ICAPANAT YU'UN SBANQUILTAC TI JOSEE

Gn. 37.2-11

Ti c'alal oy xa'ox vuclajuneb sjabilal ti Josee, ti yol ánima Raquele, ba xchi'in ta chabichij ti sbanquiltaque. Ti c'alal isut tal ta sna ti Josee, yul yalbe ti stote ti chopol c'usi tspasic ti sbanquiltaque. Ti Josee más c'anbil yu'un ti stote, yu'un mol xa'ox ti Israele ti c'alal i'ayan ti Josee. Ti totile iyac'be ta jalel spimilc'u' ti Josee. Ep ta tos ti svoq'ue. Leclec sba ti sc'u'e. Ti banquilaetique iyilic ti ja' más c'uxubinbil yu'un ti stotique, lic scapanic ti Josee.

Ti Josee ivaychin. Ti c'usi isvaychine iyalbe ti sbanquiltaque.

—Teotic la yilel ta yut trigoaltic, ta la jchuctic yilel trigo. Li jchuc trigo ijchuc vo'one, iva'i la yilel. Li lajunchuc achuquic li vo'oxuque, isjoy la sbaic yilel yo' bu li jchuc cu'une. Lic la snijan sbaic yilel noxtoc. Ja' yech ti jvayiche —xi ti Josee.

Itac'av ti banquilaletique:

—¿Mi'n chajtotinticotic ti avaloje? ¿Mi'n chapasoticotic ta mantal ti avaloje? —xutic yu'un islabanic.

Iscapanic o ti Josee.

Ti Josee ivaychin noxtoc. Iyalbe noxtoc ti sbanquiltaque, xchi'uc ti yits'ine, xchi'uc ti stote.

—Livaychin noxtoc. Iquil lisquejleta la yilel li c'ac'ale, xchi'uc li jch'ulme'tique, xchi'uc buluchp'ej c'anal —xi ti Josee.

Ti Israele tsots istac'be ti Josee:

—¿C'usi xal ti avayiche? ¿Mi'n vo'ot chlic apason ta mantal ya'el? ¿Mi'n vo'ot chlic apas ta mantal lame'e, xchi'uc labanquiltaque, xchi'uc lavits'ine? —x'utat.

Ti banquilaletique iscapanic o ti yits'inique, pero ti stotique mu xch'ay xa'i ti c'usi isvaychin ti Josee.

Gn. 37.12-25

Ti j'ech'ele nom ibat sbanquiltac ti Josee. Iyic'beic ech'el scotol xchij ti stotique yu'un tey ta xjalijic. Tey ba xchabiic ti bu oy lec sve'ele. C'alal i'ech' jayib c'ac'ale —Batan, ba q'uelo c'u x'elan ti abanquiltaque xchi'uc ti jchijtique. Xtal avalbon ca'i c'u x'elan —x'utat ech'el yu'un stot ti Josee.

Ibat ti Josee. Nomnom to'ox i'ile yu'un ti sbanquiltaque.

—Q'uelavilic, le' xa xtal li much'u ivaychine. Más lec jmiltic. Jiptic ta ch'en —xut sbaic.

—Mu ya'uc jmiltic. Mu ya'uc jloq'uesbetic xch'ich'el. Más lec cuxul jiptic yalel ta ch'en —xi ti Rubene, ja' ti banquilalé.

“Ti c'alal xjelav ech'el xchi'uc jchijticotic li quits'intaque, li vo'one chisut tal, chtal jloq'ues li Josee. Ta jtac ech'el ta jnaticotic”, xi isnop ti Rubene.

Ti c'alal ic'ot ti Josee, ipojbat sc'lu' yu'un ti

Ti Josee itaque ech'el yu'un stot, ba sq'uel sbanquiltac

sbanquiltaque. Istsaquic, isjipic ta ch'en. Ti c'alal laj sjipique, ive'ic.

Gn. 37.25-34

Iyilic ti tey xtal jchonolajeletique, tey ta stij tal scameyoic. Ep yicatsic yu'un ta xbatic c'alal Egipto.

—¿C'u yu'un ta jmiltic li quits'intique? Más lec jchontic ech'el —xut sbanquiltac ti Judae.

Isquilic loq'uel ti Josee. Ixchonic ech'el. Jtob plata itojbatic. Ja' yech ibat c'alal Egipto ti Josee.

Ti c'alal ic'ot ta ti' ch'en ti Rubene, ch'abal xa tey ti Josee. Iyat yo'on. Ba sc'opon ti yits'intaque.

—Ch'abal xa tey ta yut ch'en li Josee. Pero ¿c'usi chc'ot calbe li jtotique yu'un vo'on banquialon? —xi ti Rubene.

—Ijchonticotic xa ech'el —xi ti its'inaletique.

Lic scomonopic ti c'usi mu sta o smulique.

—Más lec jmiltic jcotuc chivo. Li xch'ich'ele ja' jbonbetic o li sc'u'e yo' ti ilaj o ta bolom ta alele —xut sbaic.

Ismilic jcot chivo. Ti xch'ich'ele ja' isbonbeic o sc'u' ti Josee. Ti c'alal ic'ot ta snaique —Ijtaticotic jlic c'u'ul. ¿Mi mu me ja'uc sc'u' li Josee? —xutic c'otel ti stotique.

Ti Israele iyajtiquin ta ora ti ja' sc'u' ti Josee.

—Ja' sc'u' ti Josee. Yu'un nan ilaj ta bolom ti jcreme —xi.

Iyat yo'on tajmec ti Israele, yaloj ti chamem xa ti screme.

**JA' LI' YALAJ TI MUC XCH'UN C'USI
CHOPOL TI JOSEE, JA' TI YICH'OJ TA
MUC' TI RIOXE**

Gn. 39.1-6

Ti c'alal ic'otic ta Egipto ti jchonolajeletique, ixchonic ti Josee. Potifar sbi ti much'u ismane. Ti Potifare ja' yajcapitan soltero ti preserente ta Egiptoe. Ti Potifare iyil ti p'ij ti Josee. Iyil ti p'ijubtasbil yu'un ti Jeova Rioxe. Ja' iyac'be xchabi scotol ti c'usuc yu'un ta snae. Ti Jeova Rioxe iyac'be bentisyon ti Potifare ja' ti isc'uxubin ti Josee.

Gn. 39.6-9

Leclec sba ti Josee, lec yo'on i'ile yu'un ti

Ichone ech'el yu'un sbanquiltac ti Josee

crixchanoetique. Chq'uelulanat tajmec yu'un ti yajnil Potifare.

—La' vayicotie —x'utat.

—Mu j'e'an. Muc bu scuentainoj c'usuc yu'un li' ta sna li cajvale, ja' lamalale. Vo'on yac'ojbon jchabi scotol li c'usuc yu'une. Muc much'u más tsots yabtel li' ta sna chac c'u cha'al li vo'one. Li vo'one ja' no'ox ta jchabibe scotol li c'usuc yu'une. Li vo'ote mu c'u jcuentaot o, yu'un yajnilot. Mu jch'un li c'usi chavalbone, yu'un ta jta o jmul ta stojol ti Rioxe —xi ti Josee.

Gn. 39.10-18

Ja' yech ch-alulanbat jujun c'ac'al yu'un ti antse. Ti Josee muc xch'un, muc xba vayuc xchi'uc ti antse.

Ti j'ech'ele i'och abtejuc ta sna Potifar ti Josee. Ch'abal ox tey ta yut na ti yan j'abteletique. Ti antse itsacbe sc'u' ti Josee.

—La' vayicotie —x'utat yu'un ti antse.

Ti Josee ijatav, isloc' comel ti sc'u'e, tey sjopoj icom ti antse. Ti antse c'alal iyil ti isloc' comel sc'u' ti Josee, ja'o iyapta ti yaj'abteltaque.

—Li jmalale iyic' tal jun crem ebreo sc'op. Chiyilbajin ox. Li'avan. C'alal iya'i ti li'avane, isloc' comel li sc'u'e, li' iscomtsane, ijatav loq'uel —xi isnop c'op ti antse.

Ti antse isnac'be sc'u' ti Josee. C'alal isut tal ti smalale, iyalbe ya'i.

Gn. 39.19-23

C'alal iya'i c'usi i'albat yu'un yajnil ti Potifare, icap tajmec. Istac ta iq'uel ti Josee, istic' ta chuquel. Ti Josee icoltaat yu'un ti Rioxe. Lec i'ile yu'un ti jchabichuclebale, i'ac'bat yabtel ti ac'u xchabi jchuqueletique.

**JA' LI' YALLOJ TI C'USI ISPAS TA
CHUCLEBAL TI JOSEE**

Gn. 40.1-8

C'alal tiq'u'il ta chuquel ti Josee, i'och ta chuquel cha'vo' yaj'abtel ti preserente ta Egiptoe. Ti june yajpaspan. Ti june ja' tspits'be ya'lel uva yuch' ti preserentee. Ti preserentee chopol ch-abtej iyil xcha'va'al, icap o, istic' ta chuquel.

Ti j'ech'ele ti Josee sob i'ech' ti yo' bu tiq'uul ti yaj'abteltac preserentee. Iyil ti chat yo'on xcha'va'ale.

—¿C'u yu'un ti chavat avo'onique? —xut ti Josee.

—Yu'un livaychinentoticic samel. Pero muc much'u xiyalbototicic c'usi xal —xiic.

—Ja' no'ox sna' c'usi xal ti Rioxe. Albon ca'i c'usi avaychinic —xut ti Josee.

Gn. 40.9-15

Lic yal svayich ti jpits' ya'llel uvae:

—Ijvaychin jtec' uva, oxib la sc'ob yilel. Quiloj inichin, quiloj isatin, quiloj ita'aj li sat yilele. Ijtuch'be li sate, ijpts'be ta sbaso li preserentee, icac'be la yuch' yilel. Ja' yech ti jvayiche —x'utat ti Josee.

—Chacalbe c'usi xal lavayiche. Ti oxib c'ob uva avile, ja' xal ti oxib xa no'ox c'ac'al li'ote. Ti c'alal sts'aqui ti oxib c'ac'ale, chayac'be to avabtel li preserentee. Ti c'alal tey xa'ox cha'abteje, na'on me. Albo to ya'i li preserentee ti ac'u sloq'ueson uque yu'un ch'abal jmul —xi ti Josee.

Gn. 40.16-23

Lic yal svayich ti jpaspan uque.

—Li vo'one ijvaychin oxib moch, cajal la yilel ta jol. Ta yoxibal moch ti cajal ta jole, noj la yilel ta pan ti chcac'be sve' li preserentee. Ital la mutetic, isve'ic la yilel. Ja' yech ti jvayiche —xi.

—Chacalbe c'usi xal lavayiche. Ti oxib moch avile ja' xal ti oxib xa no'ox c'ac'al li'ote. Ti c'alal sts'aqui ti oxib c'ac'ale, chasmil li preserentee, chasjoc'an ta te'. C'alal tey joc'olote, ta xtal sti'ot xulem —xi ti Josee.

Ta yoxibal c'ac'al ispas q'uin ti preserentee. Ixcha'ic' ta abtel ti yajpts' ya'llel uvae. Ti jpaspane ismil. Ja' ic'ot ti c'usi iyal ti Josee. C'alal tey xa ta x'abtej ta sna preserente ti june, muc xalbe ti preserentee ti c'usi i'albat yu'un ti Josee, ich'ay xali.

**JA' LI' YALAJ TI IYALBE C'USI XAL
SVAYICH PRESERENTE TI JOSEE**

Gn. 41.1-13

Ti c'alal i'ech' xa'ox chib jabil yochel ta chuquel ti

Josee, ivaychin ti preserente ta Egiptoe. Sob istac ta iq'uel p'ijil viniquetic ti tey ta slumale. Iyalbe ya'lic scotol ti c'usi isvaychine. Mi junuc muc much'u xul ta sjol ti c'usi xal ti svayiche. Ti yaj'abtele ja'o xa iyul ta sjol ti i'albat c'usi xal svayich yu'un ti Josee ti c'alal tey to'ox tiq'uul ta chuquel uque. Iyalbe ti preserentee:

—Ti c'alal tiq'uuloticotic ta chuquel xchi'uc ti ánima jpaspane, livaychinoticotic. Tey tiq'uul ta chuquel jun crem ebreo sc'op, liquem tal ta Canaán. Ja' liyalboticotic c'usi xal ti jvayichticotique. Ti c'usi liyalboticotique ja' ic'ot —xi ti yaj'abtel preserentee, ja' ti jpits' ya'lel uvae.

Gn. 41.14-24

Ti preserentee iyal ti ac'u loc'uc tal ta chuquel ti Josee. Ti c'alal iyule —Livaychin, pero muc much'u xiyalbe ti c'usi xale. Ica'i ti vo'ot xana' ti c'usi xale —xut ti Josee.

—Ali vo'one mu jna' c'usi xal. Ja' no'ox chiyalbe ti Jeova Rioxe. Albon ca'i c'usi avaychin —xi ti Josee.

Ti preserentee lic yal ti svayiche.

—Livaychin. Tey la va'alon yilel ta ti' uc'um. Iloc' la tal yilel ta uc'um vucot jup'em bacaetic. Tey la yilel islo'ic ts'i'lel ta ti' uc'um. Ts'acal to iloc' la tal yilel vucot baquic tajmec. Ti vucot baquique iti'vanic yilel; ja' iti'atic ti vucot jup'emique. Yech no'ox ti iti'vanique, muc xjup'ic o. Ti c'alal i'och jvayel noxtoque, livaychin noxtoc. Iquil jtec' trigo, vucub sc'ob, lequic sbec' yilel. Ts'acal to ich'i tal vucub sc'ob ta jujot xocon, muc bu lec sbec' yilel. Chamemic no'ox ta c'ac'al. Pero ja' ic'uxvanic yilel. Ja' ilaj ti lequic sbeq'ue. Ja' yech ti jvayiche —xi ti preserentee.

Gn. 41.25-36

Itac'av ti Josee:

—Ti c'usi avaychine jtos no'ox c'usi xal. Ti Rioxe layac'be avil c'usi ta spas. Ti vucot jup'em vacae xchi'uc ti vucub c'ob trigo ti lequic sbeq'ue, ja' xal ti vucub jabil lec chac' li trigoe. Ti vucot baquique xchi'uc ti vucub c'ob trigo ti muc bu lec sbeq'ue, ja' xal ti vucub jabil muc bu chac' li trigoe. Ba'yi ta xtal vucub jabil ti lec chac' li trigoe. Ts'acal to ta xtal vucub jabil ti ch'abal li trigoe. Ta xtal vi'nal ta sjunlej lalumale. Po'ot xa xc'ot yora yu'un ti Rioxe. Más lec sa'o junuc vinic ti bu p'ije yu'un ja' ta stsob li trigoe. Ti

vucub jabil lec chac' li trigoe, vo'ot chapas mantal ti ac'u tso Buc ep li trigoe. Ti much'u ta sta vo'ob alm ul strigoe ac'u yich'bot tal junuc alm ul. Ti c'alal xtal ti vucub jabil vi'nale, más lec mi ep xa'ox tso bbil trigo li' ta alumale —xi ti Josee.

Gn. 41.37-41

Ti preserentee xchi'uc ti jmeltsanejc'opetic tey xchi'unque, lec iya'iic ti c'usi iyal ti Josee. Ti preserentee lic yalbe ti yajmeltsanejc'optaque:

—Más lec ja' ac'u ochuc ta stobel trigo li crem li'i yu'un ta melec p'ijubtasbil yu'un ti Rioxe —xi ti preserentee.

—Layac'be xa avil scotol ti Jeova Rioxe. Muc much'u yech sna' chac c'u cha'al li vo'ote. Vo'ot cha'och ta stobel li trigoe. Vo'ot chapas ta mantal scotol crixchanoetic li' ta jlumale. Ja' no'ox li vo'one más tsots cabtel —x'utat yu'un preserente ti Josee.

Gn. 41.42-45

Ti preserentee isloq'ues yanillo, ja' ixojbe ta sc'ob ti Josee. Iyac'be sc'u' noxtoc. Leclec sba ti c'u'ul iyaq'ue. Iyac'be snats' naca oro, ixojbe ta snuc'. Ti bu ibatic xchi'uc scaretaca'ique, ja' babe ti preserentee, ja' nap'al ti Josee. Ti preserentee isa'be yajnil noxtoc ti Josee, j'egiptoal tseb. Iyac'be spas ta mantal scotol j'egiptoetic ti Josee. Ja' yech iyich' o tsots yabtel ti Josee.

**JA' LI' YALAJ TI C'ALAL IYICH' TSOTS
YABTEL TI JOSEE**

Gn. 41.46-57

Ti c'alal iyich' tsots yabtel ta Egipto ti Josee, oy xa'ox treinta sjabilal. Ic'ot yora ti vucub jabil lec iyac' ti trigoe. Ti Josee ispas mantal chac c'u cha'al i'albat yu'un ti preserentee. Iyal noxtoc ti ac'u yich' meltsanbel snail trigo ta jujun jteclume. Ep istsob sba ti trigoe, inoj scotol ti snailtac ta jujun jteclume. Mu stac' na'el c'u yepal, mu p'isbiluc, yu'un ep tajmec.

Ti c'alal mu to'ox xtal ti vi'nale, i'ayan cha'vo' screm ti Josee. Ti sba screme Manasés iyac'be sbiin. Ti its'linale Efraín iyac'be sbiin.

Ti c'alal its'aqui ti vucub jabil lec iyac' ti trigoe, ja'o

ilic ti vucub jabil vi'nale. Oy vi'nal ta sjunlej balamil. Ta Egiptoe tsoobil xa'ox ep trigo. Ti c'alal iya'i vi'nal ti crixchanoetique, tey ba sjaqu'uc mi xchonbatic ti trigoe.

—Ba jac'beic li Josee —xi ti preserentee.

Ja' ba sja'beic ti Josee. Ti Josee lic xchon ech'el ti trigoe. Nom iliquic tal jlom yu'un iya'iic vi'nal scotolic. Iya'iic ti oy trigo ta Egiptoe, yech'o ti tey ba smanique.

Gn. 42.1-25

Iya'iic vi'nal ti crixchanoetic ta Canaán uque. Iya'i ti Jacove ti oy trigo ta Egiptoe.

—Ba manic tal trigo ta Egipto naca me chamicotic ta vi'nal —xut ti scremotique.

Ibat slajunva'al sbanquil ti Josee. Ja' no'ox muc xbat ti yits'inique, ja' ti Benjamine. Muc x'aq'ue ech'el yu'un ti stotique. C'alal ic'otic ta Egipto ti lajunvo' viniquetique, tey ibatic yo' bu ta xchon trigo ti Josee. Ti sbanquiltac Josee muc xojtiquinic mi ja' ti yits'inique. Ti Josee iyojtiquin ta ora ti ja' sbanquiltaque. Ti sbanquiltaque isnijan sbaic ta stojol ti Josee. Ti Josee mu xojtiquin xcha'le sba yu'un ta sq'uel mi capemic to. Tsots isc'opon.

—¿Bu liquemoxuc tal? —xut.

—Liquemoticotic tal ta Canaán. Yu'un tal jman jtrigoticotic —xiic.

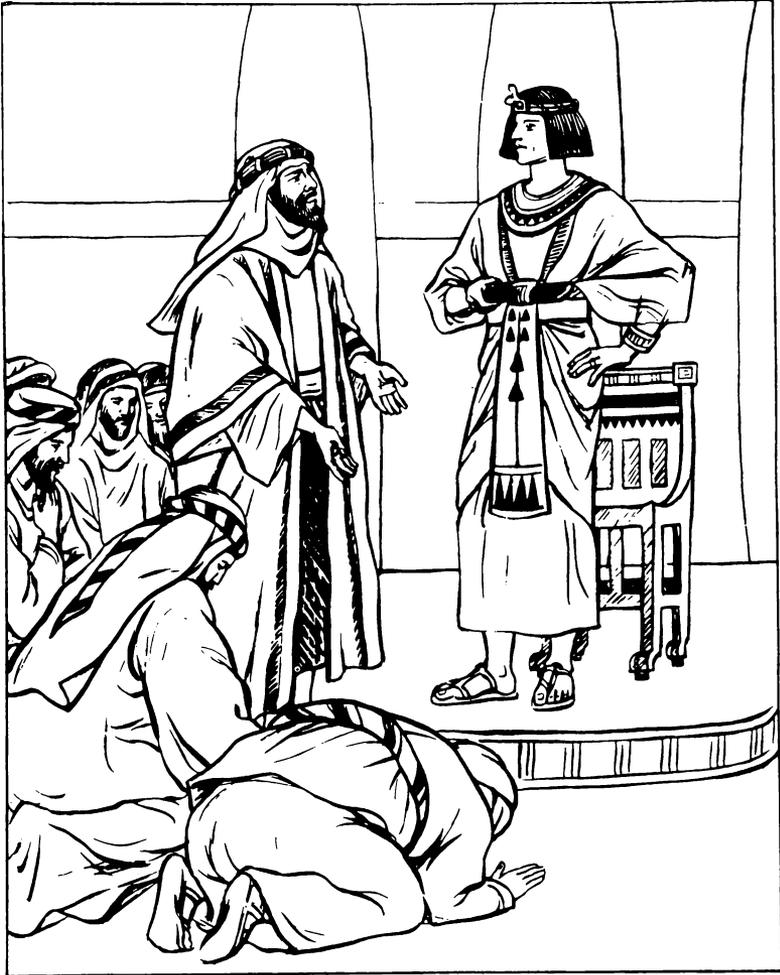
—Mu jch'un ti trigo tal asa'ique. Ja' no'ox tal aq'uelic mi xpoj avu'unic li jlumalticotic —xi ti Josee.

—I'i. Ja' no'ox tal jman jtrigoticotic. Vo'oticotic xch'amaloticotic jun vinic ti tey nacal ta Canaane. Jamal chacalbe ti mu c'usi chopol ta jpasticotic —xiic.

—Mu jch'un. Ja' no'ox tal aq'uelic mi xpoj avu'unic li jlumalticotic —xi ti Josee.

—Li vo'oticoticotic lajchavo'oticotic to'ox ti jbanquil quits'in jbaticotic. Xch'amaloticotic jun vinic ti tey nacal ta Canaane. Ti jun quits'inticoticotic tey icom xchi'uc jtoticotic. Ati june vo'ne xa xch'ayel —xiic.

—Mu jch'un. Ja' no'ox tal aq'uelic mi xpoj avu'unic li jlumalticoticotic chac c'u cha'al lalcalbeique. Chajtic' ta chuquel acotolic. Jun xa no'ox chasutic ech'el, ac'u ba yic' tal taj avits'inique. Jq'ueltiquic mi yech li c'usi chavalique —xi ti Josee.

Muc x'ojtiquine yu'un sbanquiltac ti Josee

Istic' ta chuquel ti sbanquiltaque. Tey tic'ajtic oxib c'ac'al. Ti c'alal iloc' oxib c'ac'ale, iyal ti Josee ti ac'u sloq'ueselic ta chuquele. Ti c'alal ic'otic yo' bu ti Josee —Sutanic ech'el balunvo'uc, cuchic ech'el latrigoique. Jun li' chucul ta xcome. Mi ital taj avits'inique, ja'to ta jloq'ues ech'el. Ja'to ta jch'un o ti yech li c'usi chavalique. Mi chanopic c'ope, chavich'ic milel acotolic —xi.

—Ti x'elán abol jbatique, ja' ta jtojbetic Riox ti ijchontic

ti Josee. “Mu me xachonicon ech'el”, xiyutotic onox, pero muc jch'untic. Ja' ta jtojbetic Riox li'i —xut sbaic ti sbanquiltaque.

—“Jcoltatic li Josee”, xacutic onox, pero muc xach'unic —xut yits'intac ti Rubene.

Ti sbanquiltac Josee muc sna'ic ti iya'i scotol ti c'usi iyalique, yu'un ta egiptoc'op ic'opoj ti Josee. Oy much'u ijelubtasbat ti sc'opique. Iya'i ti Josee ti iyul ta sjol smulic ti sbanquiltaque. Ijoyij ti Josee, i'oc'.

Ti c'alal laj oc'uque, itsac ti Simeone.

—Ba tic'o ta chuquel li'i —xut jun yaj'abel.

Ti sbanquiltaque sq'uelic no'ox ti i'och ta chuquel ti Simeone.

—Nojesbo scoxtalic. Li staq'unique mucul xatic'be ech'el ta jujun scoxtalic. Ac'bo ech'el yotic ti ta sve'ic ta bee —xut yaj'abel ti Josee.

Gn. 42.26-34

Lic scajtsanbeic yicats sburroic ti balunvo'e, italic. Ti bu imal c'ac'al yu'unique, ivaybeijic. Ti june lic sjitun scoxtal yu'un chac'be sc'ux trigo ti sburroique. Tey tiq'uul ta coxtal ista ti staq'uine. Iyalbe ti xchi'iltaque. Toj xi'el ic'ot scotolic.

C'alal ic'ot ta snaique, iyalbe stotic ti c'usi icha'leatic ta Egiptoe, ti c'u x'elan ic'oponatic yu'un ti yajval trigoe, xchi'uc ti tey tiq'uul ta scoxtal ista staq'uin ti june.

—Ti c'alal xibaticotic noxtoc ta Egiptoe, persa ta xquic'ticotic ech'el li Benjamine yo' xloc' o tal ta chuquel ti Simeone —xut ti stotique.

Gn. 42.35-38

Ti c'alal ixocobtas scotol ti scoxtalique, tey tic'ajtic ta coxtal istaic ti staq'unique. Más to ixi'ic.

—Li vo'oxuque checat co'on avu'unic yu'un ch'abal xa epoxuc. Ti Josee vo'ne xa xchamel. Ti Simeone tey tiq'uul icom ta chuquel noxtoc. Li Benjamine chac'an chaviq'uic ech'el noxtoc —x'utatic yu'un ti stotique.

—Vo'on ta xquic' ech'el li Benjamine. Oy xa onox cha'vo' jch'amal. Mi muc sut tal cu'un li Benjamine, ja'uc milo —xut stot ti Rubene.

—Mu xcac' ech'el li Benjamine —xi ti Jacove.

**JA' LI' YALAJ TI ISQ'UEL MI CHOPOL
TO SJOL SBANQUILTAC TI JOSEE**

Gn. 43.1-10

Ts'acal to c'alal ilaj ti strigoique —Batanic xa ta Egipto, ba xa manic tal jtrigotic —xut scremotic ti Jacove.

—Mi muc bu chquic'ticotic ech'el li Benjamine, yech no'ox chibatoticotic. Yu'un liyalboticotic tal ti yajval trigoe: “Mi aviq'uiic tal ti avits'inique, ja'to xu' xac'oponicon noxtoc”, xiyutoticotic —xut stot ti Judae.

—¿C'u yu'un avalbeic ti yajval trigoe ti oy to jun avits'inique? —xi ti Jacove.

—Yu'un ep c'usi lisjac'ulanboticotic. “¿Mi cuxul to atotic?” xi. “¿Mi oy to yan avits'inic?” xi. Mu jna'ticotic mi ta stac ta iq'uel li quits'inticotique —xi ti scremotique.

—Ta xquic'ticotic ech'el li Benjamine naca me chamicotic ta vi'nal. Ta onox sut tal, vo'on ta jchabi —xut stot ti Judae.

Gn. 43.11-16

—Ti mi persa chbat li Benjamine, iq'uiic ech'el che'le. Ich'beic ech'el smoton ti yajval trigoe. Ich'beic sutel noxtoc li taq'uin ti tey tic'ajtic ataic ta acoxtalique, xchi'uc stojol li trigo chamanic tale. Yu'un nan ich'ay sjolic ti tey istiq'uiic tal ta acoxtalique. Ja' ac'u scoltaoxuc ti Rioxe yo' sut o tal ti Simeone, yo' sut o tal li Benjamín uque. Mi mu sc'an Riox ti ta sutic tale, te c'alal —xi ti Jacove.

Iloq'uiic ech'el slajunva'al scremotic ti Jacove. Ti c'alal ic'otic yo' bu ti Josee, c'ot sc'oponic. Ti Josee iyil ti xchi'uquic xa c'otel ti yits'inique, ja' ti Benjamine.

—Ba milo jcotuc vacax yu'un chixchi'inic ta ve'el ta ol c'ac'al li viniquetic li'i. Ic'o ech'el ta jna —xut yajchabina ti Josee.

Gn. 43.17-25

Ixi'ic tajmec ti c'alal i'iq'ueic ech'el ta sna José ti sbanquiltaque xchi'uc ti Benjamine.

—Lavi li'otique ja' ta scoj li taq'uin ti tey tic'ajtic ijtatic ta jcoxtalique. Ti chiyic'otic ech'el ta snae, yu'un nan chiyilbajinotic, chi'ochotic nan ta smozo. Ta xic' li jburrotic noxtoque —xut sbaic.

Ti c'alal ic'otic ta ti'nae, c'ot sc'oponic ti yajchabina Josee:

—Ti c'alal lisutoticotic ech'el ti li'ayoticotique, tey tic'ajtic ijtaticotic ta coxtal li stojol jtrigoticotique. Mu jna'ticotic much'u istic'. Iquich'ticotic sutel tal yu'un chacac'be. Quich'objbeticotic tal stojol ti c'u yepal ta xquich'ticotic ech'el li trigoe —xiic.

—Mu me xaxi'ic o. Li taq'uin ti tey tic'ajtic ataic ta acotalique, ja' amotonic yu'un ti Riox avich'ojic ta muqu'ue. Li vo'one iquich'be stojol ti trigoe —xi.

Ti jchabinae isloq'ues ta chuquel ti Simeone, iyic' tal. I'ac'bat ya'alic yu'un ta spoc o yoc scotolic. I'ac'bat sve'el sburroic uc.

Gn. 43.26-34

Ta ol c'ac'al ic'ot ta sna ti Josee. Ti buluchvo'e isquejan sbaic ta yichon ti Josee, ja'o isnijan sbaic ta balamil noxtoc. Iyac'beic smoton.

—¿C'u x'elán ti atotique? ¿Mi cuxul to? —xi ti Josee.

—Li jtoticotique mol xa, pero tsots to —xiic.

Isnijan sbaic ta balamil noxtoc.

Ti Josee, c'alal iyil ti Benjamine —¿Mi ja' lavits'inic chavalic le'e? —xi.

—Ja' —xiic.

—Ac'u yac'bot bentisyon ti Rioxe —xut yits'in ti Josee.

Yu'un sc'anoj tajmec ti yits'ine, yech'o un anil iloc', ba oc'uc ta jc'ol o sna. Ti c'alal laj oc'uque, ispoc sat, ja'o i'och tal noxtoc. Iyal ti c'u x'elán ta xchol sbaic ta mexa ti viniquetique. Ti banquile iyac' chotluc ta bail. Xcholet iyac' chotluc scotol. Ti Benjamine ja' slajeb ic'ot yu'un ja' slajeb its'inal. Xch'ayet xa yo'onic ti sbanquiltac Josee ti x'elán i'aq'ue chotlicuc yu'un ti yajval trigoe. Mu to'ox xojtiquinic mi ja' ti yits'inique.

Ti Josee slecoj ive', yu'un ti j'legiptoetique chopol chilic ti j'ebreotique.

—Ac'bo jujunuc pulatu sve'el li banquilaletique. Li slajeb its'inale ac'bo vo'ech'eluc más ep —xut yajcholve'lil ti Josee. Jun yo'on ive'ic.

Gn. 44.1-2

Ti c'alal laj ve'uc ti Josee —Nojesbo ech'el scoxtalic. Li

staq'uinique mucul xatic'be ech'el. Li jplatabasoe tic'o ech'el ta scoxtal slajeb its'inal. Tsobol xatic'be ech'el xchi'uc li staq'uine —xut yajchabina ti Josee.

Ti jchabinae ixch'un ti c'usi i'albate.

JA' LI' YALLOJ TI C'U X'ELAN IBAT TA EGIPTO TI ISRAELE XCHI'UC SCOTOL TI XCH'AMALTAQUE

Gn. 44.3-17

Sob iloc' ti sbanquiltac Josee xchi'uc ti yits'ine, isutic ta Canaán. C'alal mu to'ox natuc italique —Ba tao ta be li viniquetique. Ti c'alal xata ta bee, “¿c'u yu'un ti avelc'anbeic tal sbaso li cajvale?” xavut —xut ech'el yajchabina ti Josee.

Ti jchabinae ba stabe ta be sbanquiltac ti Josee xchi'uc ti yits'ine.

—¿C'u yu'un ti avelc'anbeic tal sbaso li cajvale? —xut c'otel.

—Mu c'usi quelc'anojtictotic tal. Ta jhepan avil li quicattstictotic. Mi oy much'u istam tal ti basoe, ac'lu chamuc. Li vo'otictotic xu' xamozoinoticotic —xiic.

—I'i. Ti much'u iyelc'an tal li basoe, ja' no'ox ta jmozoin —xi ti jchabinae.

Ora isyales yicats ti viniquetique. Isjitunbeic sti'il ti scoxtalique. Iyilic ti tey tiq'uil ta scoxtalic jujun ti staq'uinique. Ti sbaso yajval trigoe tey tiq'uil ta scoxtal Benjamín ista. Iyat yo'onic tajmec ti sbanquiltac Josee. Isutic ech'el yo' bu ay yich'ic tal ti strigoique. Ti c'alal c'ot sc'oponic ti Josee, isquejan sbaic, ja'o isnijan sbaic ta balamil noxtoc.

—¿C'u yu'un ti x'elan apasique? ¿Mi mu xana'ic ti jna'oj mi la'elc'ajjique? —x'utatic yu'un ti Josee.

—Pero ¿c'usi xa chcaltictotic yu'un staoj xa jmultictotic ti Rioxe? Xu' mi chamozoinoticotic oe —xi ti Judae.

—Ch'abal amul acotolic. Jun no'ox li much'u oy smule, ja' ta jmozoin. Ja' li much'u listambe ech'el li jbasoe. Li

vo'oxuque sutan ech'el ta sna ti atotique —x'utatic yu'un ti Josee.

Gn. 44.18-34

Ti Judae isquejan sba ta yichon ti Josee, ja'o isnijan sba ta balamil noxtoc.

—Vo'on ochem tal ta jc'ob li quits'inticotique yo' sut o ech'ele. Mi mu sut ech'el li Benjamine, ta xcham ta at-o'on ti jtoticotique. Más lec vo'on mozoinon. Ac'u sutuc ech'el li Benjamine —xut José ti Judae.

Gn. 45.1-15

Ti Josee iyil ti mu xa sna' xcap ti sbanquiltaque, jset' xa muc x'oc'. Ja'o istac loq'uel scotol ti yaj'abteltaque.

Ti c'alal iloc' ti yaj'abteltaque, lic sc'opon ti sbanquiltaque. Isc'opon ta sc'op stuquic.

—Vo'on Joseon. ¿Mi cuxul to ti jtotique? —xi.

Toj xi'el ic'otic ti sbanquiltaque, muc xtacl'avic.

—Nopojanic tal. Melel li c'usi chacalbeique, vo'on lavits'inicone. Vo'on Joseon ti achonicon tal li' ta Egiptoe. Mu xaxi'ic. Ti achonicon tale, mu me xavut o abaic. Yu'un ja' yech isc'an ti Rioxe ti li' litale yo' xu' xajcoltaic oe. I'ech' xa chib jabil li vi'nale, pero sc'an to vo'ob jabil. Riox listac tal li' ta Egiptoe yo' mu xichamotic o ta vi'nale, vo'otic ti sc'anojotic ti Rioxe. Sutanic ech'el, ba iq'uic tal ti jtotique xchi'uc scotol ach'amalic —xi.

C'alal yech iyal ti Josee, ismey ti Benjamine. I'oc' xcha'va'alic. Ti Josee isbuts' ti Benjamine xchi'uc ti sbanquiltaque.

Gn. 45.16-28

Ti preserente ta Egiptoe, c'alal iya'li ti tey ic'otic sbanquiltac ti Josee —Albo labanquiltaque ac'u ba yiq'uic tal ti atotique, xchi'uc yajnilic xchi'uc xch'amalic, ac'u tal nacluc li'toe. Vo'on ta jt'ujbe lec osil ti bu ta xnaquique. Ac'u yich'ic ech'el jaycotuc jcarretaca' yo' xulic o ti yajnilique xchi'uc ti xch'amalique —x'utat yu'un ti preserentee.

Ti Josee iyalbe sbanquiltac ti c'usi i'albat yu'un ti preserentee. Iyac'be ech'el ti carretaetique. Iyac'be ech'el ach' sc'u' ti sbanquiltaque xchi'uc ti yits'line. Iyac'be ech'el smoton ti stot noxtoque. Jtob ta cot burro iscuch ech'el ti

matanale. Li j'o'l'ole naca ve'l'il scuchoj scuenta be c'alal xtal ti stote. Jun yo'on iloq'uic ech'el ta Egipto ti sbanquiltac Josee.

Ti c'alal ic'ot ta snaique, iyalbe stotic ti c'usitic icha'leatique. C'alal iya'i ti cuxul to ti screme, muc xch'un. Iyalbeic scotol ti c'usi iyal ti Josee, iyalbeic ti i'ac'bat tal smotone. C'alal iyil carretaetic ti Jacove —Cuxul to ti jcreme che'e. Chba jq'uel —xi.

Gn. 46.1-7

Ja' yech iloc' ta Canaán ti Jacove, ibat scotolic ta Egipto. Ta scarretatac preserente ta Egipto ibatic o. Ivaybeij ti Jacove, ic'oponat ta svayich yu'un ti Rioxe.

—Jacov —xi ti Rioxe.

—¿C'usi? —xi ti Jacove.

—Vo'on Rioxon ti liyich' ta muc' ti atote. Mu me xaxi' ti chabat ta Egiptoe. Vo'on chajp'olesbe amom. Chajchi'in ech'el. Ts'alac to ta jloq'ues tal ti amomtaque —x'utat yu'un ti Rioxe.

Gn. 46.29-30

Ti Jose ta Egiptoe iyal ti ac'lu yiq'luic tal ti carretaca'e yu'un chba snup o tal ta be ti stote. C'alal isnup ta be ti stote, ismey. I'oc' ti Josee yu'un xmuyubaj xa tajmec.

—Lavie jun co'on c'alal xichame yu'un laquilde to asat. Yu'un iquil ti cuxulot toe —xut screm ti Jacove.

Gn. 47.7, 27

C'alal ic'ot ta Egipto xchi'uc stot ti Josee, iyic' ech'el ta stojol preserente.

—Preserente, ac'lu yac'bot bentisyon ti Rioxe —x'utat yu'un ti Jacove.

Tey inaqui ta Egipto xchi'uc xch'amaltac ti Jacove. Ti yo' bu inaquique Gosén sbi ti balamile. Oy setenta viniquetic xchi'uc ti Josee xchi'uc xa xch'amaltac ti Josee ti tey onox ta Egiptoe. Ti antsetique xchi'uc ti tsebetique muc bu nitbil.

Gn. 48.1, 5-6, 11, 21; 49.29-31

Ti c'alal oy xa'ox ciento cuarenta y siete sjabilal ti Jacove, i'ipaj. Ti Josee i'albat ya'i ti ip ti stote. C'alal iya'ie, ba sq'uel xchi'uc ti cha'vo' screme, ja' ti Manasese xchi'uc ti Efraine.

—Ijnop ti mu xa bu chaquil oe. Lavie liyaç'be xa

bentisyon ti Rioxe, yu'un laquil xa. Iquil xa noxtoc ti oy acremotique.

'Li cha'vo' acreme, ja'ic li Efraine xchi'uc li Manasese, ti li' i'ayan ta Egipto c'alal mu to'ox chitale, ja' jremotic chc'ot. Co'ol chich' yosilic ta Canaán xchi'uc li Rubene, xchi'uc li Simeone, xchi'uc li yantique. Pero mi i'ayan to yan acreme, mu xa bu chcac'be yosilic. Ja'uc xa no'ox ac'u xch'acbe sbaic yosilic li cha'vo' sbanquiltaque.

'Li vo'one po'ot xa xicham. Ti Rioxe chaxchi'inic onox. Ta sta yora ti ta sutic ech'el ta jlumaltic ti amomique.

'Ti c'alal xichame, mu me xamucon li'toe. Tey xba amucon ta Mamre yo' bu smanbil osil ti ánima jmuc'tatot Abraam ta Canaane. Yu'un ja' tey mucul ti ánima jmuc'tame' Sara uque, xchi'uc ti ánima jtote, xchi'uc ti ánima jme'e, xchi'uc ti ánima cajnile, ja' ti Leae —x'utat yu'un stot ti Josee.

Gn. 50.12-13

Ti c'alal icham ti Jacove, ti scremotique tey ba smuquic ta Canaán yo' bu mucul ti Abraame, xchi'uc ti Sarae, xchi'uc ti Isaaque, xchi'uc ti Rebecae, xchi'uc ti Leae.

**JA' LI' YALQJ TI C'U X'ELAN ICHABIAT
YU'UN RIOX TI MOISESE**

Ex. 1.6-16, 22

Icham ti Josee xchi'uc ti xchi'iltac ta ayanele. Li jchi'iltactic ta israelale ti teyic ta Egiptoe ip'olic. Ts'acal to i'och ach' preserente, muc xa x'ojtiquine ti Josee yu'un vo'ne xa'ox xchamel.

—Ja' más ep li j'israeletique. Ti mi isliquesic c'ope, ja' chcuch yu'unic. Chopol mi chp'olic tajmeque —xi ti ach' preserentee.

Lic mozoinaticuc ta Egipto ti jchi'iltactic ta israelale. Imozoinatic yu'un ti preserentee. Naca pat xamit ispasic jujun c'ac'al yu'un ismeltsanic chib muc'tic jteclum. Isjoyic ta moc noxtoc ti jujun jteclume. Naca xamit isjoyic o. Yech'o ti lic ilbajinaticuque. Lic yalbe mantal svinictac ti preserentee ti ac'u sjipbeic ta uc'um scotol ti sc'oxcremic ti jchi'iltacticque. Ja' no'ox ti cremotique; yan ti tsebetique ch'abal sc'oplal.

C'alal teyic ta Egipto ti j'israeletique, toj sbol sbaic

Ex. 2.2-10

Ja'o la li'ayan ta Egipto, vo'on li Moisesone. Leclec la jba liyil ti jme'le. Oxib no'ox la u lisanac'. Ti c'alal mu xa'ox jtac' naq'uele, ispas la jun moche. Isbon la lec ta xuch' ti moche. Ja' la listic' o. Ba la stic' ta uc'um ti moche. Tey la xicajet ta ba vo' ta yut ti moche. Li jvixe nom la ba sva'an sba ta ti' uc'um. Tey la sq'ueloj c'usi chixcha'leic.

Ti stseb preserentee ba la atinuc ta uc'um. Iyil la ti tey xcajet ta ba vo' ti moche.

—Ba loq'ueso tal li moch le'le —xut la jun squiara.

C'alal isjame, tey la chi'oc'. Lisc'uxubin.

—Li'i ja' xch'amal j'israel —xi la.

Ba la sjac' li jvixe:

—¿Mi xac'an chba quic' tal junuc ants ta xchu'untas li unene? —xi la.

—Lec, ba ic'o tal —xi la ti stseb preserentee.

Ja' la ba yic' tal ti jme'le. C'alal ital ti jme'le —Ic'bon li unen li'i, ts'itesbon. Chajtoj —xi la ti stseb preserentee.

Ja' yech liyic' ti jme'le, lists'ites. C'alal lich'i yu'une, ba yac'on ta sna ti preserentee. Moisés liyac'be jbi ti stseb preserentee. Tey lich'i, lip'ijub.

Ex. 2.11-14

Mozoinbilic xa'ox ti jchi'iltactic ta israelale, iyul ta jol ti abol sbaique. Yu'un ch-ilbajinvanic tajmec li j'egiptoetique, yech'o ti co'onuc jloq'uesic ta mozoile.

Ti j'ech'ele iquil jun jchi'iltic ti ta xmaje yu'un jun j'egiptoe. Ijpoj ti jchi'iltique, ja' ijmil ti j'egiptoe. Tey ijnuc ta yi'tic. Ijnop ti muc much'u liyile. Ta yoc'omal liloc' ech'el ta jna. Iquil noxtoc ta smaj sbaic cha'vo' jchi'iltic.

—¿C'u yu'un ti chamaj abaique yu'un achi'il abaic? —xcutic.

Itac'av ti much'u isliques c'ope:

—¿Much'u layac'be avabtel? Ma'uc preserenteot. Ma'uc jmeltsanejc'opot. ¿Mi'n avo'onuc amilon uc chac c'u cha'al amil ti jun j'egipto voljee? —xiyut.

Lixi'. Ijnop ti ya'yojic xa scotolique.

Ex. 2.15-23

C'alal iya'i ti preserentee ti limilvane, lijav yu'un

yo'onuc smilon. Tey ba naclicon ta jun balamil, Madián sbi. Tey ijsa' cajnli. Li'och ta yajchabichij li jni'mole. Jetro sbi li jni'mole. Cuarenta jabil tey linaqui. Tey i'ayan cha'vo' jch'amal.

C'alal teon ta Madiane, ja'o icham ti preserente ta Egipto.

**JA' LI' YALAJ TI I'AC'BAT YABTEL
YU'UN RIOX TI MOISESE TI TSLOQ'UES
TA MOZOIL TI XCHI'ILTAQUE**

Ex. 3.1-12

C'alal tey ta jchabibe xchij jni'mol ta yoc jp'ej vits Orev sbie, iquil ta xc'ac' jtec' c'ox ch'ix. Ti Rioxe ta lebc'oc' iquil co'ol xchi'uc anjel. Xlomomet ti c'loq'ue pero mi jts'uj muc bu ch-an ti ch'ixe. “Chba jq'uel c'u yu'un ti muc bu ch-ane”, xichi. C'alal linopoje —Moisés, mu xu' xtal anopon xchi'uc laxonobe, loc'o. Yu'un vo'on yajvalon ti amuc'tatotac ti ta más vo'nee, ja' ti Abraame, xchi'uc ti Isaaque, xchi'uc ti Jacove —xiyut ti Rioxe.

Ijmac jsat yu'un lixi' mi xicham ti iquil ti Rioxe.

—Quiloj ti mozoibil lachi'iltac ta Egipto, vo'oxuc ti jt'ujoxoque. Jna'oj ti abol sbaic tajmeque, yech'o ti liyal tale yu'un tal jloq'uesic ta sc'ob li j'egiptoetique. Ta xquiq'ueic ech'el yo' bu lec balamile. Batic, vo'ot chba avalbe li preserente ta Egipto ti chavic' loq'uel lachi'iltaque, vo'oxuc li j'israeloxoque —xiyut.

—Ti chac'an chba jloq'ues tal li jchi'iltac ta Egipto, mu xu' cu'un —xcut.

—Vo'on chajchi'in chajcolta yo' xloc' o tal avu'une.

C'alal xaloq'ueic tale, li' chul avac'becon jmoton ta vitse. C'alal xayulic li' ta vitse, chul ta ajol ti vo'on lajchi'ine —xiyut ti Rioxe.

Ex. 3.13-22

—“Ja' stacojon tal ti Rioxe”, c'alal xcut c'otel li jchi'iltaque, “¿c'usi sbi?” mi xiyutique, ¿c'uxi ta jtac'be? —xcut ti Rioxe.

—Ti Jeova jbie, ja' smelol ti cuxulon ta sbatel osile. Ti

Itae ta uc'um yu'un stseb presentente ti Moisesse

c'alal xlic ac'opon lachi'iltaque, ja' yech xc'ot avalbe: “Ja' listac tal li much'u cuxul ta sbatel osile, ja' ti Riox iyich'ic ta muc' ti jmucl'tatotic ti ta más vo'nee, ja' ti Abraame, xchi'uc ti Isaaque, xchi'uc ti Jacove”, xavut. Xc'ot atsob li totiletic yu'un li lajchachop achi'iltaque, yu'un ja' chachil'in ech'el ti c'alal xba ac'opon li ach' preserentee. Ja' yech xc'ot avalbe li preserentee: “Ti Cajvaltique, ja' ti Riox quich'ojtictotic ta muc' vo'otictotic li j'israelotictotique, liyalbotictotic ti tsc'an chba cac'betictotic smoton ta xocol balamil xchi'uc scotol li jchi'iltaque. Oxib c'ac'al chic'lotictotic o yo' bu chibatictotique. ¿Mi xu' chavac'otictotic ech'el yu'un chba cac'betictotic smoton ti Riox quich'ojtictotic ta muq'ue?” xavut. Ti ta primero chba ac'oponique, mu xayaq'uic tal. Ja'to ti mi icac' iluc jay'ech'el ti jtuc no'ox tsots jyu'ele, ja'to chaloc' tal acotolic. C'alal xaloq'uic tal xchi'uc lachi'iltaque, ep c'usi ta sc'anbeic tal li j'legiptoetique, ja' li c'usitic naca oroe, xchi'uc li c'usitic naca platae, xchi'uc lequil c'u'uletic. Ja' yo' xich'beic o tal sc'ulejal li j'legiptoetique —xiyut ti Riox.

Ex. 4.1-9

—Mu xixch'unbe ti c'usi chcalbeique. “Muc bu xasc'opon ti Riox”, xiic nan —xcut ti Riox.

—¿C'usi latomoje? —xiyut.

—Te'. Ja' li stijobil jchije —xcut.

—Jipo —xiyut.

Ijip li jte'e, jliquel ic'ataj ta quiletel chon. Lixi', lijatav to jts'uj.

—Tsacbo sne —xiyut ti Riox.

Ijtsacbe ti snee, jliquel ic'ataj ta te' noxtoc.

—Tic'o lac'ob ta yut ac'u'e —xiyut ti Riox.

Ijtic' li jc'obe. C'alal ijloq'uese, ip xa'ox ta lepra.

—Cha'tic'o lac'ob ta yut ac'u'e —xiyut noxtoc.

Ijtic'. C'alal ijloq'uese, lec xa.

—C'alal xac'opon lachi'iltaque, ja' yech xc'ot apas. Mi mu xch'un c'alal chavac'be yil señatac ti jtuc no'ox tsots jyu'el chac c'u cha'al lacac'be avil li'toe, xapul tal jset'uc vo' ta uc'um, xamal ta balamil, ta xc'ataj ta ch'ich' li vo'e —xiyut ti Riox.

Ex. 4.10-17

—Mu jna' mi xu' cu'un yu'un mu jna' xic'opoj lec. Yu'un mu xjoyij ta jol c'usi chcal —xcut.

—¿Much'u ispasbe ye li crixchanoetique? ¿Mi mu vo'onicon ijpas? Batan, vo'on chacalbe li c'usi chavale —xiyut ti Rioxe.

—Mu xu' cu'un. Abulajan, albo yan vinic ti much'u xu' chatac ech'ele —xcut.

Ti Rioxe chopol iya'li ti x'elan icalbee. Muc xicta o sba ta yalel.

—Oy abanquil, ja' li Aarone, lec sna' xc'opoj. Tey chtal snupot ta be tana. Ja' chascolta ta c'op, ja' ave chc'ot li yee. Xavich' me ech'el late'e yu'un ja' chavac'be o yil señatac li crixchanoetic ti jtuc no'ox tsots jyu'ele —xiyut ti Rioxe.

Ex. 4.18, 20

Lisut ech'el ta sna jni'mol xchi'uc li xchijtaque. C'ot jchap jbaticotic xchi'uc cajnil, xchi'uc jch'amaltac, xchi'uc scotol li c'usuc cu'une. Iquich' ech'el noxtoc li jte'e. Ijtamticotic ech'el belel Egipto.

Ex. 4.27-31

Ijnop ta be li jbanquil Aarone. Yu'un yulesbil xa onox ta sjol yu'un ti Rioxe:

—Batan, ba nupo tal ta be lavits'ine. Tey chanup ta be ta xocol bamil yo' bu li vits Orev sbie —x'utat.

C'alal ijnop jbaticotic ta bee, lic calbe scotol ti c'usitic liyalbe ti Rioxe. Jchi'uc xa ech'el li jbanquile.

C'alal lic'ototicotic ta Gosén ta Egiptoe, ijtsobticotic ti jayvo' totiletic yu'un li jchi'iltactique. Li Aarone c'ot yalbe scotol ti c'usitic iyal ti Rioxe. Iyac'be yil señatac noxtoc ti stuc no'ox tsots syu'ele. Ch'unbil ic'ot jc'opticotoc yu'un li totiletique. Xmuyubajic xa scotolic. Isnijan sbaic, iyich'ic ta muc' ti Rioxe yu'un ti ta xc'uxubinatique.

**JA' LI' YALLOJ TI BA SC'OPON
PRESERENTE TA EGIPTO TI MOISESE**

Ex. 5.1-9

Ts'acal to un ba jc'oponticotic xchi'uc Aarón ti ach' preserentee.

—Ja' yech liyalbe tal ti Cajvaltique, ja' ti Riox quich'ojticotitac ta muc', vo'oticotitac li j'israeloticotitac. Ac'ola ech'el scotol li jchi'ilticotitac yu'un la chba cac'beticotitac smoton c'alal ta xocol balamile —xcuticotitac c'otel.

—¿Much'u li Cajvaltique? ¿C'u yu'un ta jch'unbe ti c'usi chale? Muc bu chacaquic ech'el. ¿C'u yu'un tal apajesic lachi'iltaque yu'un chquechi o li yabtelique? Mu me xba ac'oponic. Sutanic ech'el, ba abtejanic. Yu'un ch'abal tsots avabtel chavalic, chacac'be más tsots avabtelic —xiyutoticotitac ti preserentee.

Ti preserentee iyalbe ti yajq'uel j'abteltaque ti mu xa ya'uc ac'batuc sjobelal xamitic li jchi'iltactique.

—Ac'u ba sa' tal stuquic. Pero yech me yepal ac'u spatic jujun c'ac'al chac c'u cha'al ta spatic onoxe. Yu'un ch'abal tsots yabtel ch'alic, yech'o ti chba spatic q'uin ta xocol balamile —xi ti preserentee.

Ex. 5.10-14

Ti yajq'uel j'abteltac ti preserentee xchi'uc ti cajq'uelvanejticotitac lic yalbeic scotol jchi'iltactac ti c'usi i'albatic yu'un ti preserentee. Ti jchi'iltactique ba sa' tal stuc ti sjobelal xamitique. Vocol istaic tal. Mu xa sta yech yepal ispatiac chac c'u cha'al ispatiac to'oxe. Iyich'ic arisial ti cajq'uelvanejticotitac.

Ex. 5.15-21; 6.1

Solel ba sc'opon stuquic ti preserentee.

—C'uxubinoticotitac —xutic c'otel.

—Toj ch'ajoxuc. Ba abtejanic. Persa yech yepal chapatic chac c'u cha'al chapatic onoxe —x'utatic.

Ti c'alal isutic tale, ijnupticotitac ta be.

—Avalic ti chaloq'uesoticotitac ta mozoile. Lavie vo'oxuc ta amulic ti más tsots chi'abtejticotitac, ti más abol jbatique —xiyutoticotitac.

Scotol li jchi'iltactique liscapanoticotitac xchi'uc li jbanquil Aarone. Ti Rioxe lic jac'beticotitac c'usi xu' jpaticotitac.

—Lavie ta xcac'be yil li j'egiptoetique ti jtuc no'ox tsots jyulele. Ja'to yech chloquic o scotol lachi'iltaque, vo'oxuc ti jt'ujojoxuc onoxe —xiyutoticotitac ti Rioxe.

Ex. 6.10; 7.6, 8-13

Ay jc'oponticotic noxtoc ti preserentee.

—Ja' yech liyalboticotic tal ti Jeova Rioxe. Ac'o la ech'el scotol li jchi'ilticotic —xcuticotic.

—¿Much'u li Jeova Rioxe? ¿C'u yu'un ta jch'unbe li c'usi chale? Ac'bon quil seña mi yech ti stacojoxuc tale —xiyutoticotic ti preserentee.

Li Aarone ja'o isjip li stijobil jchije, ic'ataj ta quiletel chon. Tey p'ijil viniquetic, sna'ic ilol noxtoc. Ja' yaj'abteltac ti preserentee. Isjipic ti snamte'ic uque, laj c'atajicuc ta quiletel chon uc. Ti squiletel chon Aarone ja' iti'van. Ja' iti'atic scotol ti squiletel chon j'iloletique. Li Aarone itsacbe sne ti quiletel chone, ic'ataj ta te' noxtoc.

Ti preserentee istoy sba, muc xch'un ti c'usi i'albat yu'un ti Rioxe.

JA' LI' YALLOJ TI LIC YAC' LAJUNTOS CASTICO TA EGIPTO TI RIOXE

Ex. 7.15-17

Vo'on li Moisesone, ti Rioxe liyalbe ti sob chba jnup ta ti' uc'um ti preserentee. Ja' yech liyalbe tal ti Rioxe:

—“Ac'o la ech'el li jchi'iltaque”, xavut. Ti mi mu xch'un li c'usi chavalbee, majo ta stijobil achij li uc'ume, ja' ta spas o ta ch'ich' —xiyut.

Ex. 7.20-21, 24

Sob ta yoc'omal vo'on xchi'uc li Aarone ijnupticotic ta ti' muc'ta uc'um ti preserentee. Li Aarone iyalbe scotol ti preserentee ti c'usi liyalboticotic ti Rioxe. Ti preserentee muc xch'un. Li Aarone ja'o ismaj ta ste' li uc'ume, ic'ataj ta ch'ich'. Icham scotol ti xchoyale. Ituib tajmec li uc'ume. Ati j'egiptoetique isjoc' ya'alic ta ti' uc'um.

Ex. 7.25—8.2

Ta svucubal c'ac'al islecubtas muc'ta uc'um ti Rioxe.

—Mi mu xach'un ti c'usi chayalbe ti Rioxe, ta me xtal ep rana li' ta alumalique —xcut ti preserentee.

Ex. 8.5-15

Icalbe li Aarone ti ac'u stoy ste' ta sba li muc'ta uc'ume. C'alal istoye, ja'o iloc' tal ep rana. Inoj ta rana li Egiptoe. I'och ta yut snaic, imuy ta sba stemic, imuy ta sba yeq'uenic, i'och ta sve'elic, imuy ta sba yotic. Buuc no'ox i'och ti ranae.

Listacoticotic ta iq'uel ti preserentee.

—Albo ti Riox avich'ojic ta muq'ue ti ac'u batuc scotol li ranae. Ti c'alal xbate, chacaq'uic ech'el acotolic —xiyutoticotic.

Lic jc'opon Riox, iyich' ta muc' ti c'usi icalbee. Ta yoc'omal icham scotol ti rana ta snaique. Ja' xa no'ox cuxul icom ta uc'umaltique. Ti j'egiptoetique istsobic ti ranae. Ispotanpotanic. Ituib sjunlej li balamil ta Egiptoe, ja' ti tey ic'a' scotol ti ranae. Ti preserentee istoy sba noxtoc, muc xac' loq'uel tal li jchi'iltactique.

Ex. 8.16-19, 24-32

Icalbe noxtoc li Aarone ti ac'u smaj ta ste' li pucuque. Ti c'alal ismaje, ic'ataj ta uch'. Ti preserentee mu onox bu ixch'un ti c'usi i'albat yu'un ti Rioxe.

C'alal iyil ti Rioxe ti muc xch'un ti preserentee —Ba albo li preserentee ti mi mu xch'un ti c'usi chcalbee, ta jtac ech'el ep vo —xiyut.

C'alal ital ti voe, listacoticotic ta iq'uel noxtoc ti preserentee.

—Albo ti Riox avich'ojic ta muq'ue ti ac'u chamuc scotol li voe. C'alal xchame, xu' xabatic acotolic, ba ac'beic smoton ti Riox avich'ojic ta muq'ue. Pero mu me nomuc xabatic —xiyutoticotic.

Lic jc'opon Riox, iyich' ta muc' ti c'usi icalbee. Ta yoc'omal ibat scotol ti voe. Istoy sba noxtoc ti preserentee, muc xac' loq'uel tal li jchi'iltactique.

Ex. 9.6-12

Ts'acal to iyac' tal yan castico ti Rioxe. Ep icham c'usuc yu'un ti j'egiptoetique. Icham sca'lic, xchi'uc sburroic, xchi'uc scameyoic, xchi'uc svacaxic, xchi'uc xchijic. Li jchi'iltactique muc xcham li c'usuc yu'unique. Ti preserentee muc xch'un ti c'usi iyal ti Rioxe. Muc xac' loq'uel tal li jchi'iltactique.

—Ich'ic ech'el jset'uc tanil ti' c'oc' yo' bu li presentee. Vo'ote, Moisés, xajip muyel ta toyol yo' xch'i o chacal ta spat xocon li j'egiptoetique —xiyut jcha'va'alticotic ti Rioxe.

C'alal yech ic'ote, ti presentee yalal xa muc x'ac'bat xch'un yu'un ti Rioxe, ja' ti ba'yi istoyilan sbae.

Ex. 9.13-19

—Xba ac'opon sob oc'ob li presentee. “Ja' yech liyalbe tal ti Riox quich'o'jticoti ta muq'ue: Ac'u la batuc ta xocol balamil scotol li jchi'ilticotique yu'un chba cac'beticoti smoton. Sna'oj la ti mu xach'une yech'o ti chac' tal tsots casticoe. Ja' la layac'be o avabtel yo' xvinaj o ta sjunlej balamil ti stuc no'ox tsots syu'ele. Yu'un ilbaj xacha'le li jchi'ilticotique, yech'o un oc'ob chac' tal bot. Iq'uic me tal scotol lavacaxique, xchi'uc scotol lamozotaque. Mi tey ta yabtelique, ta xchamic ta bot’’, xavut li presentee —xiyut ti Rioxe.

Ex. 9.22-26

Ta yoc'omal liyalbe ti Rioxe ti ac'u jtoy li jte'le. C'alal ijtoye, ja'o i'avan tajmec chavuc, ital bot pero muc'tic. Xleblajet xa sactsevu. Ilaj ta bot scotol ti te'le, xchi'uc ti ts'i'lele, xchi'uc ti c'usitic sts'unojique. Icham ta bot ti jayvo' tey ta yabtelique ja' ti muc xch'unic ti chtal ta snaique. Ta Gosene yo' bu sna li jchi'iltactique muc xc'ot ti bote.

Ex. 9.27-28, 33-35

—Albo ti Riox avich'ojic ta muq'ue ti ac'u pajuc li bote. C'alal xpaje, chacaq'uic ech'el acotolic —xiyut ti presentee.

Ijch'un ti c'usi liyalbee. Libat ta ti' jteclum, ijtoy jc'ob, ja' yech ipaj ti bote. C'alal ipaje, muc xc'ot sc'op ti presentee, muc xac' loq'uel tal li jchi'iltactique.

Ex. 10.3-4, 13-20

—Ti mi mu xavac' ech'el li jchi'ilticotique, oc'ob ta stac tal ep c'ulub ti Rioxe. Ta xlaj ta c'ulub scotol li c'usitic ats'unojique, ja' ti c'u yepal muc xlaj ta bote —xcuticoti ti presentee.

Ti presentee i'albat yu'un ti xchi'iltac ta meltsanejc'ope ti ac'u yac'oticoti tale, ja' ti me'onic xa ti j'egiptoetique.

—Batanic, ba ac'beic smoton ti Riox avich'ojic ta muq'ue. ¿Jayvo' ti chabatique? —xiyutoticoti ti presentee.

—Chibat jcotolticotic xchi'uc li moletique, xchi'uc li me'eletique, xchi'uc li cajnilticotique, xchi'uc scotol li jch'amalticotique, xchi'uc jvacaxticotic, xchi'uc jchijiticotic —xcut.

—Yech chalo'loon. Mu persauc xabat acotolic. Xu' atuc no'ox xabatic li vinicoxunque, ba ac'beic smoton ti Riox avich'ojic ta muq'ue. Loc'anic ech'el —xiyutoticotic.

Ta yoc'omal ti Rioxe istac tal tsots ic' ta loq'ueb c'ac'al. Iscuch tal c'ulub, ja' islajes scotol ti c'usitic sts'unojique, xchi'uc ts'i'lel, xchi'uc sat ti te'etique. Mu c'usi icom ta jmoj, ilaj scotol. Yu'un toj pim iyal ti c'ulube, mu xa xvinaj li balamile. I'ic'ub yu'unic li osile.

Ti presentee listacoticotic ta iq'uel noxtoc xchi'uc li Aarone.

—Ijta xa jmul ta stojol ti Riox avich'ojic ta muq'ue. Xchi'uc ijta xa jmul ta atojolic uc. Aq'luicon ta pertonal. Albo ti Riox avich'ojic ta muq'ue ti ac'u chamuc scotol li c'ulube —xiyut.

Lic jc'opon Riox. Ora istac tal tsots ic' ta maleb c'ac'al, ja' iscuch sutel ti c'ulube. C'alal ibat scotole, ti presentee muc x'ac'bat xch'un noxtoc yu'un ti Rioxe.

Ex. 10.21-29

Ti Rioxe liyalbe noxtoc ti ac'u jtoy jc'obe yo' x'ic'ub o osil ta Egiptoe. C'alal ijtoye, ja'o i'ic'ub. Oxib c'ac'al ic'. Mi jun muc xloc' ta snaic ti j'egiptoetique. Yo' bu nacal li jchi'iltactique, oy c'ac'al. C'alal iyil ti presentee, listacoticotic ta iq'uel noxtoc xchi'uc li Aarone.

—Batanic, ba ac'beic smoton ti Riox avich'ojic ta muq'ue. Ja' no'ox ti comsanic scotol lavacaxique xchi'uc lachijique —xiyutoticotic ti presentee.

—Persa chquic'ticotic ech'el li jvacaxticotique xchi'uc li jchijiticotique yu'un ja' chcac'beticotic smotonin ti Rioxe —xcut.

Icap o tajmec ti presentee.

—Loc'an ech'el. Mu xa jc'an jq'uel asat. Mi xtal to ac'oponon noxtoc, chajmil —xiyut.

—Li c'usi chavale yech, yu'un mu xa bu chavilbon o jsat —xcut.

**JA' LI' YALQJ TI C'U X'ELAN TI SLAJEB
CASTICO IYAC' TI RIOXE XCHI'UC
SQ'UINAL TI C'USI ORA ILOQ'UIQUE**

Ex. 11.1-2, 4-7

—Moisés, ta xcal ava'i ti ta to xcac'be j'ech'eluc castico li preserentee xchi'uc li xchi'iltaque. C'alal xcac'bee, ja'to chayaq'uic loq'uel acotolic. C'alal xaloq'uic li' ta Egiptoe, lachi'iltaque ac'u sc'anbeic ech'el snats'ic, xchi'uc staq'uinal xchiquinic, xchi'uc staq'uinal sc'obic li j'egiptoetique. Ja' ac'u sc'anic ech'el ti bu naca oroe, xchi'uc ti bu naca platae, xchi'uc lequiquil c'u'uletic. Ta ol ac'ubal ta xcham scotol sba xch'amalic li j'egiptoetique. Ta x'oq'uic tajmec. Yan li vo'oxuque muc bu ta xcham junuc lach'amalique.

Ex. 12.1-13

'Albo ya'i lachi'iltaque ti ja' sliqueb jabil chc'ot avu'unic li u li'i. Ta slajunebal li ue xat'ujic jucotuc ch'iom tot chij ta jup'ej anaic. Mi muc bu epoxuc ta jup'ej anaic, xu' xatsob abaic xchi'uc alac'naic. Ta xchanlajunebal li ue tsobo aba acotolic ta jup'ej anaic. Ta jup'ej anaic xamilic li chije. Li xch'ich'ele xach'amic, ja' xabonic o lec jujot xocon li sti' anaic xchi'uc sjol smalcual. Li sbec'tale vobil no'ox xati'ic. Li sbaquele mu me xavoch'ic. Ve'anic pan noxtoc ti muc bu yich'oj svuquesobil xch'ute. Lo'anic ch'ail itaj. Chaplanic xa no'ox me ti c'alal chavel'ique. Chucluc xa no'ox me ach'utic, alapojuc xa no'ox me axonobic, atomojuc xa no'ox me anamte'ic yu'un anil chaloq'uic. Li vo'one tey chi'ech' ta ac'ubaltic ta sjunlej slumal li j'egiptoetique yo' xcham o scotol li sba xch'amalique. Vo'oxuc ti chabonic ta ch'ich' li sti' anaic, muc bu ta xcham lach'amalique.

Ex. 12.14-20

'Mu me xch'ay xava'iic ti c'usi ora chaloq'uic ta mozoile. Ja' me yech xapasulanic o li q'uine. Vucub c'ac'al chavel'ic pan ti muc bu yich'oj svuquesobil xch'ute. Ti c'alal xc'ot sc'ac'alil li q'uine, xach'ubaic loq'uel ta anaic scotol ti bu yich'oj svuquesobil xch'ut li pane, xchi'uc arina ti bu yich'oj xa svuquesobile. Xapasic pan ave'ic pero mu me

xavac'beic svuquesobil. Xavalbe me ya'i avol ach'amalic ti
c'usi scuenta li q'uin chapasulanique —xiyut ti Rioxe.

Ta sbonic ta ch'ich' sti' snaic

Ex. 12.21-30

Li totiletique icalbe scotol ti c'usi liyalbe ti Rioxe. Ta jup'ej jnaticotic ijmulticotic jucot ch'iom tot chij. Ijsa'ticotic c'ob isopo te', ja' ijbonticotic o ta ch'ich'el chij ti sti' jnaticotique. Ta ol ac'ubal i'ech' ta sjunlej Egipto ti Rioxe. Ta jup'ej sna ti j'egiptoetique icham scotol ti sba xch'amalique. Icham sba xch'amal ti preserente uque. I'oc' scotol ti crixchanoetique. Vo'loticotic ti jbonojticotic ta ch'ich' ti sti' jnaticotique, mi junuc muc xcham ti jch'amalticotic.

Ex. 12.31-36

C'alal iya'i ti preserentee ti scotolic oy ánima ta snaic ti xchi'iltac uque, listac ta iq'uel ta ac'ubaltic.

—Batanic ta ora acotolic, xchi'uc avacaxic, xchi'uc achijic. Ba ac'beic smoton ti Riox avich'o'jic ta muq'ue chac c'u cha'al avalique. C'anbon to me bentisyon ta jtojol uc —xiyut.

Ja'o liloc'oticotic tal xchi'uc li jchi'iltactique. Ti c'alal liloc'oticotic tale, li jchi'iltactique ech' sc'anbeic tal c'usuc yu'un ti j'egiptoetique ti naca oroe, xchi'uc ti naca platae, xchi'uc lequiquil c'u'uletic.

—Ich'ic, naca me chamiconticotic jcotolticotic —xiic ti crixchanoetique.

Me'on xa icom cu'unticotic ti j'egiptoetique.

JA' LI' YALAJ TI C'U X'ELAN ILOQ'UIC TA EGIPTO TI J'ISRAELETIQUE

Ex. 12.37-38, 40-48

Ti c'alal liloc'oticotic tal ta Egiptoe, oy seisciento mil ti vinicoticotique. Parte li antsetique xchi'uc li c'oxetique, muc bu nitbil. Ep jvacaxticotic xchi'uc jchijticotic. C'alal its'aqui cuatrociento treinta jabil sc'otel ta Egipto ti jmuc'tatotic Jacove, ja'o liloc'oticotic tal. Ti jun ac'ubal ti c'alal liloc'oticotic tale, ja' lixchabioticotic tal ti Rioxe, yech'o ti

tsots sc'oplal ta jchabitic li jun ac'ubale, vo'otic li j'israelotique. Ja' yech ta xcom o ta jmoj. Ja' sq'uinal ti c'alal liloc'oticotic ta mozoile.

Ti Rioxe liyalboticotic xchi'uc li Aarone ti mu xu' sti' chij ta q'uin ti much'u muc bu yich'oj circuncisione. Vo'otic ti quich'ojtic circuncisione persa ta jti'tic jcotoltic ta jup'ej jnatic. Persa ta yut na ta jti'tic, mu xu' chquich'tic loq'uel. Mu xu' jvoch'betic sbaquel. Mi oy ma'uc jchi'iltic ti tsc'an tsti' uque, persa ba'yi ta xich' circuncisión.

Ex. 13.1, 14-15

—Moisés, li c'usi chacalbee albo ya'i scotol lachi'iltaque. Ja' yech xavalbe: “Scotol li sba yol c'usuc avu'unique, mi vacax, mi chij, mi chivo, ja' xavac'becon jmotonin mi stot i'ayane. Ja' cu'un scotol li sba yole. Li sba acremique ja' cu'un noxtoc, xi ti Rioxe”, xavut.

“¿C'usi smelol ti x'elan ta jpastique?”, mi xayut lach'amalique, “ja' scuenta ti c'alal lisloq'uesoticotic tal ta mozoil ta Egipto ti Rioxe. Yu'un toj pucuj ti preserentee, mu xiyac'oticotic tal. Yech'o un ti Rioxe ismilbe scotol ti sba xch'amal j'egiptoetique, xchi'uc sba xch'amal ti preserentee, xchi'uc sba yol ti c'usuc yu'unique. Yech'o ti chcac'betic smotonin Riox scotol li sba yol c'usuc cu'untic mi stot i'ayane. Li sba jcremtique taq'uin chcac'betic sq'uexol”, xavutic —xiyut ti Rioxe.

Ex. 13.17-18

Ti c'alal liloc'oticotic tale, ja' iyac' quilticotic tal be ti Rioxe. Liyic'oticotic tal ta xocol bamil yo' Tsajal Nabe. Chapal liloc'oticotic tal yo' xcuch o cu'unticotic mi oy ijta jcrontaticotic ta bee.

Ex. 13.19

C'alal liloc'oticotic tal ta Egiptoe, ijchuchbeticotic tal ta cajón sbaquel ti ánima Josee. Yu'un yaloj onox yech ti c'alal cuxul to'oxe: “Chasloq'uesic onox ech'el ti Rioxe. Xacuchbecon me ech'el li jbaquel uque”, xi onox.

Ex. 13.21-22

C'alal liloc'oticotic tale, babe tal cu'unticotic toc la c'ac'altique. Ta ac'ubaltique iyac' xjobal li toque. Sacjaman xa, co'ol xchi'uc c'oc'. Ja' iquil o tal jbeticotic. Ja' yech iyac' quilticotic tal be ti Rioxe.

Ex. 14.5-14

C'alal loqu'emoticotic xa'ox tal ta Egiptoe, chopol iya'i ti presentee.

—¿C'u yu'un ti icac' ech'el li j'israelettique? Mu xa much'u x'abtej cu'un —xi.

Ixchap sba ta ora, istsob ep yajsoltero, tal staoticotic ta be yu'un ta ox xiyic'oticotic sutel jcotolticotic.

Teoticotic xa'ox ta ti' Tsajal Nab xchi'uc li jchi'iltactique. Ta jujot ti ti'il bee oy vits. Li jchi'iltactique iyilic ti nopol xa xtal ta jpaticotic ti j'egiptoettique, lic yoq'uaita sbaic:

—¿C'u yu'un ti avic'oticotic tal li' ta xocol balamile? Li' xa chilajoticottique. Ja' más lec ti teoticoticuc ta mozoil ta Egiptoe —xiyutic.

—Mu xaxi'ic. Yu'un chavilic c'u x'elan chiscoltaotic Riox lavie —xcutic.

Ex. 14.19-20

Ac'ubaltic xa'ox c'alal lic'ototicotic ta ti'nabe. Li toque iyac' xojobal, ibat ta jpaticotic. Co'ol xchi'uc c'oc' iquilticotic. Ta jot spat li toque yo' bu xtal ti j'egiptoettique, más to i'ic'ub. Mu xa xil sbeic. C'un xa italic yech'o ti muc xistaoticotic ta bee.

Ex. 14.21-26

Ti Rioxe liyalbe ti ac'u jtoy jte' ta ba nabe yo' xquilticotic o c'u x'elan chiscoltaottique. Ijtoy li jte'le. Ti Rioxe ja'o istac tal tsots ic'. Sjunul ac'ubal tsots ti iq'ue. Ja' ituch' o yoc li nabe, taquin icom li o'lole. Ja' tey lijelavoticotic tal. Ti j'egiptoettique yo'onicuc staoticotic ta be. I'ochic tal scotolic xchi'uc scarretaca'ic. Ti Rioxe tey ta toc, ja' li toc chac' quilticotic tal bee. Iyil ti nutsbiloticotic tale. Ti c'alal mu to'ox chloqu'ic tal ta ti'nab ti j'egiptoettique, ti Rioxe isloq'uesbe scarrosal scarretaca' ti j'egiptoettique.

Ti Rioxe liyalbe ti ac'u jtoy li jte'le:

—Toyo late' ta ba nabe yo' snup o sba li vo'le, yo' mu xjelav o tal li j'egiptoettique —xiyut ti Rioxe.

Ex. 14.27—15.1

Ja'o ijtoy li jte'le, isnup sba li vo'le. Tey icham ta yut nab ti presentee xchi'uc ti yajsolterotaque. Ijic'av scotolic. Sob ta yoc'omal iquilticotic ti tey puch'ajtic ta ti'nab ti

Ijelavic ta Tsajal Nab ti j'israetique

ánimaetique. Ja'o ijq'uevujintaticotic ti Rioxe. “Coliyalbotic Riox”, xichioticotic.

**JA' LI' YALQJ TI I'AC'BAT YA'ALIC
XCHI'UC SVE'ELIC YU'UN RIOX TA
XOCOL BALAMIL TI J'ISRAELETIQUE**

Ex. 15.22-25, 27

Yoxibal xa'ox c'ac'al jelavelcticotic tal ta nab xchi'uc li jchi'iltactique, muc jta ca'alticotic. Ts'acal to ijtaticotic jun ninabvo'. C'alal ispul yuch'ic li jchi'iltactique, ch'a iya'ic. Ja' tey liyutic noxtoc:

—¿C'usi ta xcuch'ticotic yu'un ch'a li vo'e? —xiyutic.

Ja'o ijc'opon Riox. Ti Rioxe liyac'be quil jtec' te'.

—Ts'eto li jtec' te' le'e. Jipo ta vo' —xiyut.

Ja'o ijts'et, ijip ta vo', ja' ilecub o li vo'e. Mara isbiin cu'unticotic li ninabvo'e yu'un ch'a to'ox ta uch'el.

C'alal liloc'oticotic tal ta Mara xchi'uc li jchi'iltactique, tey liyuloticotic ta lajcheb ninabvo'. Lec yoxic li vo'e. Tey ch'iem setenta ta tec' palma, ja' liquevuajoticotic o. Li balamile Elim sbi.

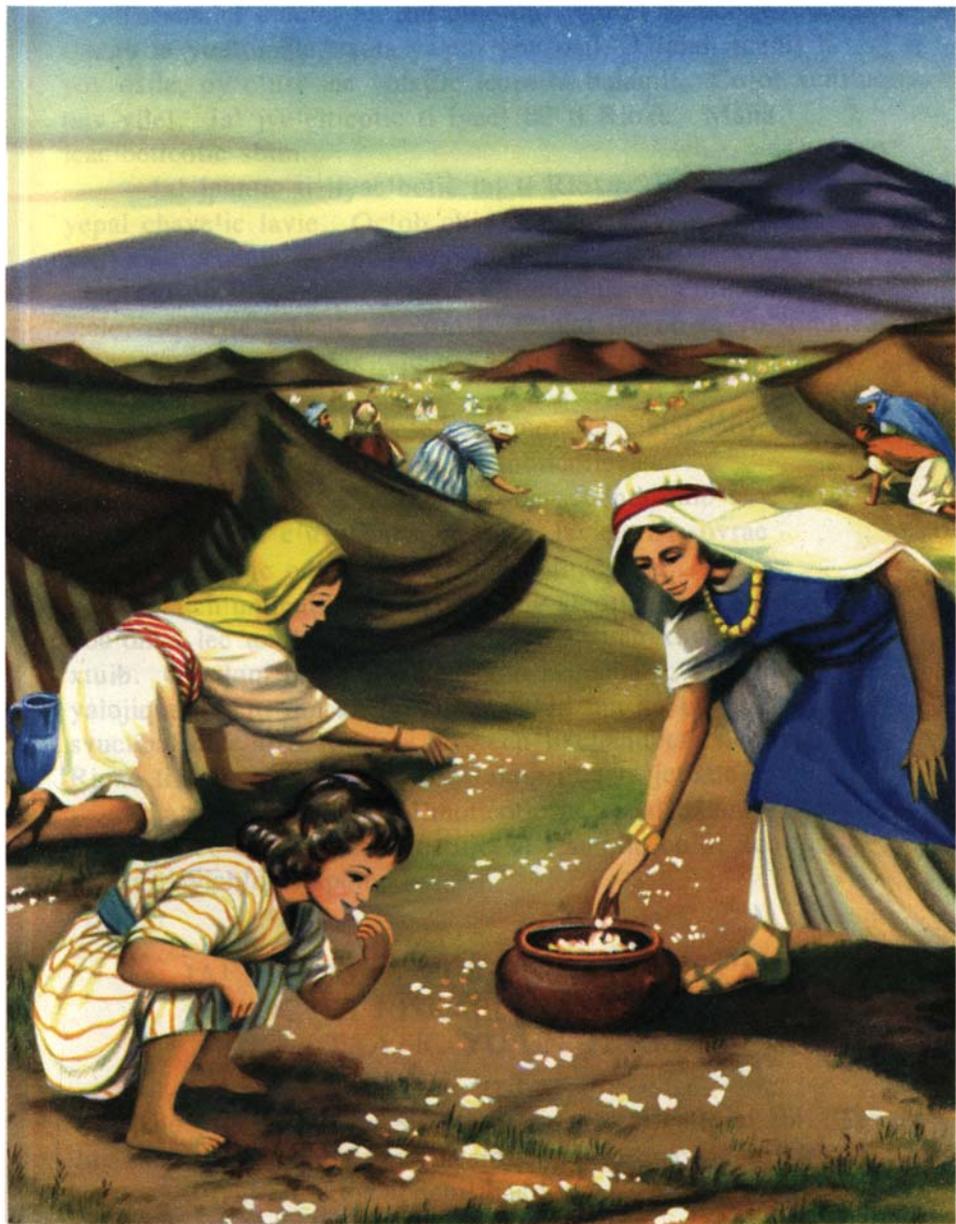
Ex. 16.1-18

Liloc'oticotic tal noxtoc ta Elime, bebel Sin litaloticotic. Li Sine xocol bamil. Mu c'usi xch'i, naca yi'tic. Jun xa'ox u xchi'uc o'lol jloq'uelcticotic tal ta Egipto ilaj jve'elticotic ti c'u yepal iquich'ticotic loq'uel tale. Li jchi'iltactique liscapanoticotic xchi'uc li Aarone.

—Ti c'alal teoticotic to'ox ta Egiptoe, oy jve'elticotic. Noj jch'uticotic jujun c'ac'al. Lavi avic'loticotic tale, li' xa chamiloticotic ta vi'nale —xiyutoticotic.

—Chacac'be ave'elic jujun c'ac'al. Ta jq'uelquic c'usi tsnop lachi'iltaque mi ta xch'unic scotol li c'usi cheale. Ta svaquibal c'ac'al xatsobic ep yu'un chib c'ac'al chavelic o —xiyut ti Rioxe.

—Xmal tana ti Rioxe chac' tal mut jti'tic yo' xavilic o ti sc'luxubinojotique. Sob oc'ob pan xa chac' tal, ja' xa ta jve'tic jujun c'ac'al. Yilqj ti chavuticone. Mu jtucticoticuc no'ox ti chopol c'usi chavalboticotic —xcutic li jchi'iltactique.

Ta stobic mana

Ex. 16.13-31, 35

Ta smalel c'ac'al ep ital chintuli'. Ijmil jti'ticotic. C'alal isacub ta yoc'omale, tsots yalem yov osil. C'alal itaquij li yov osile, oy c'usi sac volajtic icom ta balamil. Co'ol xchi'uc taiv yilel. Ja' jve'elticotic ti iyac' tal ti Rioxe. Mana icac'beticotique sbiin.

—Ja' jpantic ti liyac'botic tal ti Rioxe. Ba tsobic ti c'u yepal chave'ic lavie. Oc'ob chiyac'botic tal yan. Mu me xaq'uejic scuenta oc'ob —xcut li jchi'iltactique.

A jtsob li jpanticotique. Oy jlom muc xch'unic ti c'usi icale, isq'uejic scuenta yoc'omal. C'alal isacub ta yoc'omale, oy xa xuvital, tu xa'ox. Icap jol yu'unic ti muc xch'unic ti c'usi icale.

Jujun sob ijtsob li jve'elticotique. Ti c'alal xtoy c'ac'ale, tspas ta vo'. Jujun no'ox sob ijtsobticotic.

Ta svaquibal c'ac'al ijtsobticotic scuenta chib c'ac'al.

—Jve'tic ti c'u yepal ta jc'antic lavie. Li sovrae jq'uejtic, jve'tic oc'ob —xcut li jchi'iltactique.

Ja' ijch'unticotic ti c'u cha'al liyalboticotique ti Rioxe. Ta yoc'omal lec to li jpanticotique, muc x'ayan xuvital, muc xtuib. Oy jlom ba to tsobic tal ta svucubal c'ac'al ti yalojique. Pero mu xa bu istaic yu'un mu xa bu iyac' tal ta svucubal c'ac'al ti Rioxe. Ja' yech lixchanubtasoticotic ti Rioxe ti ta jchabitic li jun c'ac'ale yu'un ta jcuxtic.

Cha'vinic jabil lismac'linoticotic ta xocol balamil ti Rioxe. Lec ve'lil liyac'boticotique. Li smuile co'ol xchi'uc ojuela ti yich'oj ajapome.

**JA' LI' YALAJ TI ICUCH YU'UNIC AC'
C'OC' TI J'ISRAELETIQUE YU'UN
ICOLTAATIC YU'UN TI RIOXE**

Ex. 17.1-6

Lilloc'oticotic tal ta Sin, liyuloticotic ta Refidim sbi. Tey linaquioticotic. C'alal tey nacaloticotique, muc jta ca'alticotic noxtoc. Liyutic noxtoc li jchi'iltactique:

—Ta jc'an ca'alticotic —xiyutic.

—¿C'u yu'un ti chavuticone? ¿C'u yu'un ti chatoy abaic ta stojol ti Rioxe? —xcutic.

Li jchi'iltactique ep c'usi chopol liyalbeic. Ja'o ijc'opon Riox.

—¿C'usi ta jpas lavie yu'un jutuc xa muc xiyac'beic ton li jchi'iltaque? —xcut ti Rioxe.

—Ic'o ech'el ta vits Orev li totiletique. Chi'ino ech'el yo' bu chcac' avil li ch'entique. Xc'ot amaj ta ate' li ch'ene, tey chloc' tal vo', tey chata ava'al acotolic —xiyut ti Rioxe.

Ijch'un ti c'usi liyalbee, iloc' tal li vo'e. Li totiletique iyilic. Tey ijta ca'alticotic.

Ex. 17.8-13

Ti c'alal teoticotic ta Refidime, ital epal viniquetic, j'amalequetic sbi. I'och cu'unticotic ac' c'oc'. Ijt'uj jun vinic, ja' li Josuee.

—Tsobo achi'il yu'un chba amilic li j'amalequetique. Li vo'one oc'ob chba jva'an jba ta jolvits. Ta xquich' ech'el li jte'e yo' xiscoltaotic o ti Rioxe —xcut.

Li Josuee ixch'un ti c'usi icalbee, istsob xchi'iltac.

Ta yoc'omal limuy ech'el ta jolvits xchi'uc li Aarone, xchi'uc otro jun jchi'iltic, Ur sbi. Ja'o ilic yu'unic ac' c'oc' li jchi'iltactique xchi'uc ti j'amalequetique. C'alal ijtoy li jte'e, ja' ix'i' ti j'amalequetique. C'alal ilub li jc'obe, ijyales, ja' ix'i' li jchi'iltactique. Li Aarone xchi'uc li Ure istamic tal jp'ej ton, ijchotlebin. Lic stoybecon jujun li jc'obe. Stoyojic o ich'ay c'ac'al. Li Josuee xchi'uc li xchi'iltaque ja' icuch o yu'unic. Ijatav scotol ti j'amalequetique.

Ex. 18.25-26

Ts'acal to ijt'uj jmeltsanejc'opetic ta juhop jchi'iltactic. Ja' ijt'uj li much'utic p'ije, ti lec sna' smeltsanvanique, ti mu xch'amic taq'uin c'alal tsmeltsanvanique. Ti bu smeltsaj no'ox yu'unique, tsmeltsan stuquic. Ti bu mu smeltsaj yu'un stuquique, vo'on chtal yalbecon.

**JA' LI' YALAJ TI IYAL LAJUNEB
MANTAL TA VITS SINAI TI RIOXE**

Ex. 19.1-6, 10-18

Yoxibal xa'ox u jloqu'elticotic tal ta Egipto ti c'alal liyuloticotic ta yoc vits Sinaie. C'alal tey nacaloticotic ta yoc vitse, ti Rioxe liyic' muyel ta jolvits.

Isloq'ues vo' ta ch'en ti Moises

—Avilic xa c'u x'elan lajcoltaic xchi'uc ti c'u x'elan lajloq'uesic tal ta Egiptoe. Ti mi chach'unic li c'usi chcale, chajchi'inic scotol c'ac'al, chajcoltaic. Cu'unoxuc o chac'otic.

'Cha'ej chital ta toc ta jolvits. Chtal jc'oponot yu'un ac'u ya'i lachi'iltaque yo' xaxch'unbe o scotol li c'usi chavalbee ti c'u sjalil li' cuxulote. Albo ya'i lachi'iltaque ac'u xchuc' lec sc'u'ic, ac'u atinicuc. Albo ya'i ti mu me xmuyic tal jts'ujuc li' ta vitse. Mi oy much'u chmuy jset'uque, xamilic ta ton. Ac'u mi aca'ic, mi avacaxic, mi achijic, mi oy chmuy tal jset'uque, xamilic ta ton —xiyut ti Rioxe.

C'alal icali ti c'usitic liyalbe ti Rioxe, liyal tal ta yoc vits. Li c'usitic liyalbe ti Rioxe yul calbeic li jchi'iltactique. C'alal iya'iique, lic atinicuc scotolic. Ixchuc' sc'u'ic, ists'acubtas sbaic.

Sob ta xcha'ejal ibut'ij ta lumal toc li jolvitse. I'avan tajmec chavuc, xleblajet xa tajmec sactsevul. Tsots i'loc' corneta noxtoc. Ixi'ic tajmec li jchi'iltactique. Iquic' ech'el ta yoc vits scotolic. Iloc' tajmec xch'ayilal li vitse yu'un xchi'uc c'oc' iyal tal ti Jeova Rioxe. Xlechlon xa li vitse.

Ex. 20.1-6

Ic'opoj ti Rioxe:

—Vo'on Jeovaon, vo'on avajvalicon. Vo'on lajloq'uesic tal ta Egipto yo' bu abol to'ox abaic ta mozoile. Mu me xavich'ic ta muc' c'usi yan; jtuc no'ox me xavich'icon ta muc'.

'Li c'usitic oy ta vinajele, xchi'uc ta balamile, xchi'uc ta uc'umaltique, mu me xapasbeic slo'ol ti chavich'ic ta muq'ue. Mu me xaquejan o abaic. Vo'on Jeovaon, vo'on avajvalicon. Jtuc no'ox me xavich'icon ta muc'. Ti mi mu xavich'icon ta muq'ue, mi mu xach'unic li jmantale, chavil avocolic. Chil to' svocolic c'alal ta xch'amal amomic. Ti mi chavich'icon ta muq'ue, mi chach'unic li jmantale, chajc'luxubinic o jaylajunq'uexicoxuc.

Ex. 20.7-11

'Vo'on Jeovaon, vo'on avajvalicon, mu me xaloq'uesic jbi ta c'usuc no'ox lo'ilal. Ti much'u tsloq'ues jbi ta c'usuc no'ox lo'ilale, ta xcac'be castico.

'Nalic me c'usi c'ac'alil chacuxic. Vaquib no'ox c'ac'al cha'abtejjic. Ta svucubal c'ac'al chacuxic. Mi junuc mu me

much'u x'abtej, mi vo'oticot, mi ja'uc acrem, mi ja'uc atseb, mi ja'uc amozo, mi ja'uc aquiara, mi ja'uc aca', mi ja'uc avacax, mi ja'uc yan crixchano ti tey ta anae. Yu'un ta vaquib no'ox c'ac'al ipas cu'un li vinajel balamile, xchi'uc li mare, xchi'uc scotol li c'usitic oye. Ta svucubal c'ac'al ijcx. Yech'o ti jch'acoj jun c'ac'al chacuxic uque. Mi yech chacuxique, chacac'beic bentisyon.

Ex. 20.12-17

'Ich'o me ta muc' atos ame' yo' xnatij o acuxlejalic yo' bu li balamil chacac'beique, yu'un vo'on avajvalicon.

'Mu me xamilvanic. Mu me xasa' avantsic. Li antsetique mu me sa' yajmulic. Mu me xa'elc'ajic. Mu me xasa'be smul alac'naic. Mu me xpich' avo'on sna achi'ilic. Mu me xpich' avo'on yajnil achi'ilic. Mu me xpich' avo'on smozo, mi ja'uc squiara, mi ja'uc sca', mi ja'uc svacax. Mu me xpich' avo'on scotol li c'usitic oy yu'un lachi'ile —xi ti Rioxe.

Scotol jchi'iltactic ti tey tsobol ta yoc vitse, iya'iic ti i'avan chavuque, iyilic ti xleblajet sactsevule, iya'iic ti tsots i'oc' cometae, iyilic ti iloc' xch'ayilal li vitse, ixi' scotolic. Nom to ba va'licuc.

—Mu xa me ya'uc sc'oponoticotic ti Rioxe naca me chamiconticotic. Más lec ti vo'ot chavalboticotic ti c'usitic chal ti Rioxe —xiyutic.

—Mu me xaxi'ic. Ja' no'ox chac' avilic ti tsots tajmec syu'el ti Rioxe yo' xavich'ic o ta muqu'ue, yo' mu xasa' o amulique —xcutic.

**JA' LI' YALAJ TI C'ALAL IYAL TI
J'ISRAELETIQUE TI TA XCH'UNIC
SCOTOL SMANTALTAC TI RIOXE**

Ex. 20.21

Vo'on li Moisesone li'och ech'el ta yut li lumal toc ta vitse yu'un ja' tey ti Rioxe. Nom va'ajtic icom scotol li jchi'iltactique. Li vo'one ba ca'i mi oy to c'usi yan mantal chiyalbe ti Rioxe.

Ex. 21.12, 14-15, 17; 22.20

Ti Rioxe liyalbe c'usi casticoal chich' ti much'utic mu

xch'unbe li smantaltaque:

—Albo lachi'iltaque ti mi oy much'u ta smaj xchi'ile, ti mi icham yu'un ta majele, ja'o xamilic uc. Ti mi oy much'u snopoj ta smil xchi'ile, ti mi ismil onoxe, ja'o xamilic uc. Ti mi oy much'u ta smaj li stote o mi sme', milic uc. Ti mi oy much'u chopol c'usi chalbe li stote o mi sme', milic uc. Ti mi oy much'u ta smilbe smoton li c'usi loc'tabile, milic uc.

Ex. 23.14-17

'Ox'ech'el ta jabil ac'u tal yac'becon jmoton scotol li viniquetique. Li jujun q'uin chapasique ja'o xavac'becon jmoton —xiyut ti Rioxe.

Ex. 24.3-8

C'alal ica'i scotol li mantaletic ti liyalbe ti Rioxe, lisut tal, yul calbe ya'i scotol li jchi'iltactique. Ti c'alal iya'iique —Ta jch'unticotic scotol ti c'usi iyal ti Rioxe —xiic.

Scotol li mantaletic ti iyal ti Rioxe ijts'iba ta vun. Sob ta yoc'omal iquic' ech'el ta yoc vits scotol li jchi'iltactique. Ijlats ton scuenta xchic'obil smoton ti Rioxe. Icalbe jayvo' cremotic ti ja' ac'u xchiquique. Ti tot chivoetique xchi'uc ti becerroetique, ijch'ambe ti xch'ich'ele. J'o'lol ijvijbe ta spat xocon li xchic'obil smoton Rioxe; j'o'lol to icom. Li mantaletic ti jts'ibaoj ta vune, icaptabe ya'iic li jchi'iltactique. C'alal iya'iique —Ta jchunticotic scotol ti c'usi iyal ti Rioxe —xiic scotolic.

Ti sovra ch'ich' icome, ijlech. Ijtam c'ob isopo te', ijts'aj ta ch'ich', ijvijbe li jchi'iltactique.

—Li ch'ich' li'i, ja' seña ti j'ech'el chixch'amalinotic ti Rioxe mi ta jch'untic ti c'usi liyalbotique —xcutic.

**JA' LI' YALLOJ TI I'ALBAT YU'UN RIOX
TI C'U X'ELAN TSPASIC TI TEMPLO
NUCULE**

Ex. 24.12-14

Ts'acal to —Muyan tal li' ta jolvitse yu'un oy to c'usi chacalbe. Chacac'be cha'pech ton yo' bu ts'ibabil li jmantaltaque, ja' chavalbe ya'i lachi'iltaque —xiyut ti Rioxe.

Ti c'alal limuy ta jolvitse, iquic' ech'el jun jchi'il ta abtel, ja' li Josuee.

—Comanic li'toe. Mi oy c'usi mu smeltsaj avu'un atuquique, ja' chascaltaic li Aarone xchi'uc li Ure —xcutic comel li jmeltsanejc'opetique.

Ex. 24.15-18

Ja'o limuy ta jolvits Sinaí. Li toc iyac' quilticotic tal bee ja' isbut'i li vitse. Ta svucubal to c'ac'al lisc'opon ti Rioxe. Tey ta yut toc ic'opoj. C'alal teon ta jolvits xchi'uc ti Rioxe, li jchi'iltactique iyil ti co'ol xchi'uc oy colem c'oc' yilel ta jolvitse. Cha'vinic c'ac'al xchi'uc cha'vinic ac'ubal tey jchi'uc ti Rioxe.

Ex. 25.1—27.21

—Albo lachi'iltaque ac'u yich'becon tal jmoton. Sjunul me yo'onic xich'ic tal. Ac'u yich'ic tal tsatsal te', xchi'uc ti c'usitic naca oroe, xchi'uc ti c'usitic naca platae, xchi'uc ti c'usitic naca covree. Xchi'uc ton ti co'ol xchi'uc sat anilloe, xchi'uc saquil no xchi'uc sbonobiltac: azul, xchi'uc morado, xchi'uc tsoj. Ac'u yich'ic tal tsatsal chivo, xchi'uc c'a'esbil nuculal carnero, xchi'uc c'a'esbil nuculal cotom, xchi'uc yaceiteal c'oc', xchi'uc bec'tal pom, xchi'uc smuibtasobil aceite ti chq'uebbat ta sjol ti much'u jt'ujoj chtune. Ja' ta xtun ti chapasic o li templo yo' bu chajchi'inique.

'Li temploe ja' yech xapasic chac li'i. Oxlajuneb metro xchi'uc o'lol li snatile, chanib metro xchi'uc o'lol li sjamleje, chanib metro xchi'uc o'lol li stayleje. Xajit'ic ta tabla. Oxjot no'ox xajit'ic. Li jote vo'ob yoyal xavac'beic. Ja' tey chcom li sti'ile. Li sti'ile jalbil poc' xamaquic o. Ja' xajoc'anic o li vo'ob oye.

'Li sjole chanlom xavac'beic. Xatimanic ta jujot yo' mu xbat o ta iq'ue. Ba'yi xalamic jalbil poc', ts'acal to xalamic jalbil tsatsal chivo, ja'o xalamic c'a'esbil nuculal carnero. Li nuculal carnero xabonic ta tsoj. Ja'o xalamic c'a'esbil nuculal cotom, ja' bail che'ot.

'Xatiq'uic jp'ejuc caxa ti tsatsal te' ste'ele, ja' scaxail li jmantale. Li yute xchi'uc li spate xanap'beic oro. Ta sba smac li caxae tey xava'anic ta jujot sloc'ol li totil anjeletique. Ta oro xaloc'taic. Xalich'anbe xiq'uic. Ja' ac'u sq'uelic yalel li ba caxae. Tey xatiq'uic ta caxa li cha'pech ton ti ts'ibabil

Esta ilustración
no está
disponible.

Templo nucul

o li jmantaltac chacac'bee. Xatiq'uic noxtoc junuc p'in ti naca oroe, nojesic ta maná.

'Ta ba caxa ta o'lol yo' bu li loc'ol anjeletique, li totil palee tey chac' ch'ich' yu'un ja' tey chacaq'uic ta pertonal. Tey chajc'oponic, tey chajpasic ta mantal.

'Li yut temploe xac'alic ta poc', ja' tey xatiq'uic li scaxail jmantaltaque. Li poq'ue belo ta sbiin. Yo' bu chajoc'anic li beloe ac'beic chanibuc yoyal. Li jc'ol yo' bu chatiq'uic li caxae ja' bats'i lequil cuarto xavac'beic sbiin yu'un tey chajc'oponic.

'Li jc'ol yo' bu ti'na xae, xavaq'uic jcotuc mexa ta stuq'uil abats'ic'obic. Xanap'beic oro li mexae. Tey xacajanic lajchap'ejuc pan, ja' seña ti lajchachopoxuque. Ta stuq'uil lasurtoique aq'uic candelero naca oro. Tey ta xch'olbeic yaceiteal, ta stsanic. Ta o'lol li jc'ole tey xavaq'uic smexail yav ac'al, xanap'beic oro. Li ti'nae jalbil poc' xamaquic o. Ja' xajoc'anic o li vo'ob oye. Li jc'ol yo' bu ti'na xae, lequil cuarto xavac'beic sbiin.

'Meltsanic junuc xchic'obil jmoton ta pana, ta stuq'uil ti'na xavaq'uic. Xchanjechel li xchiquine xapasbeic xulub. Aq'uic junuc pocobc'obol ta pana ta ts'el ti'na, nojesic ta vo'. Ja' tey tspoc yoc sc'obic li paleetique. Li spat xocon temploe xajoyic ta corral. Li pocobc'obole xchi'uc li xchic'obil jmotone ta yut me corral ta xcom.

'Cuarenta y cinco metro snatil xapasbeic li scorrallile, veintidos metro xchi'uc o'lol sjamlej, chib metro staylej. Sesenta yoyal xavac'beic. Chanib yoyal xacomtsanic yo' bu chcom li sti'ile. Li sti'ile ta stuq'uil ti' templo ta loq'ueb c'al'al xacomtsanic. Ta jalbil poc' xamacbeic li sti'ile. Li yane ta pimiquil saquil poc' xamaquic.

Ex. 28.1-4

'Li Aarone ijt'uj xa xchi'uc scremotic, ja' li Nadabe, xchi'uc li Abiúe, xchi'uc li Eleazare, xchi'uc li Itamare, yu'un ja' ta x'ochic ta paleal. Ja' totil pale ta xcom li Aarone. Li scremotique ja' bic'tal paleetic ta xcomic. Xameltsanbeic lec sc'lu'ic yu'un ja' chtunic cu'un.

Ex. 29.38-42, 45

'Ta jujun sob c'alal sacube, ac'lu smilic jcotuc ch'iom tot chij. Ja' ac'lu st'ujic ti bu leque yu'un ja' ta jmotonin. Ac'lu

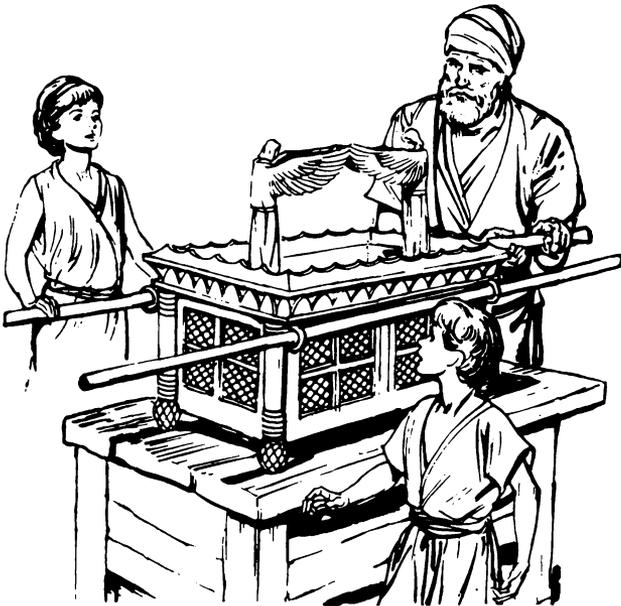
Esta ilustración
no está
disponible.

Ti palee chac' pom ta yut templo

xch'ambeic xch'ich'el, ac'u svijbeic ta spat xocon li xchic'obil jmotone. Li sbec'tale ac'u xchic'becon ta sba. Ac'u yaq'uic jmotonin noxtoc arina, xchi'uc aceite, xchi'uc ya'lél uva. Ja' yech ac'u spasic noxtoc ta jujun xmal c'ac'al. Ta c'ac'al ac'ubal mu me xpaj li jmotone yo' xvinaj o ti tēy jchi'ucoxuque.

Ex. 30.7-8

'Li Aarone ac'u ba yac'be yaceital ta jujun sob ta jujun xmal li candelero ta lequil cuartoe. Ac'u snojes ta ac'al li yav ac'al noxtoque. Ac'u ba svuchan ta smexail ta o'lol li lequil cuartoe yo' ts'el beloe. Ac'u yac'be spamal. Sjlil c'ac'al yech ac'u spas ta sob xchi'uc ta xmal.

Scaxail smantal Riox

Ex. 31.1-6

'Ijt'uj xa jun smom ti Juda ti ta vo'nee, ja' li Bezaleele, li smom Ure, ja' ta smeltsan li c'usitic ta xtun ta temploe. Icac'be xa li Ch'ul Espíritu ti junon jchi'uque yu'un ja' chp'ijubtason o. Ijsa'be xa jun xchi'il, ja' jun smom ti Dan ti ta vo'nee, ja' li Aoliave, li screm Aisamaque. Li much'u p'ijic onoxe ijp'ijubtas xa más yu'un ja' ac'u scolta sbaic ta pasel li c'usitic lalcalbee —xiyut ti Rioxe.

**JA' LI' YALÓJ TI ISC'ANIC MELTSANBEL
YAJSAŦOIC TI J'ISRAELETIQUE**

Ex. 32.1-6

C'alal teon ta jolvitse —Meltsano cajsantoticotic yu'un ja' babe ta xbat cu'unticotic ti c'alal chixanavoticotic ech'el ta xocol balamile. Ti Moisee mu jna'ticotic c'usi ispas ti yilel mu sut tale —xutic la Aarón li jchi'iltactique.

—Ac'u sloq'ues staq'uinal xchiquin avajnilic xchi'uc atsebic, xchi'uc staq'uinal xchiquin acremic. Ich'ic tal —x'utatic la yu'un li Aarone.

Scotol li jchi'iltactique ba la yich'ic tal ti taq'uinal chiquinile ti naca oroe. Ja' la istsob li Aarone, isc'unibtas la ta c'oc'. Isloc'ta la jcot becerro. Ta bail ta satil iscotan. C'alal iyilic li jchi'iltactique —Li'i ja' xa cajvaltíc ti lisloq'uesotic tal ta Egiptoe —xiic la.

Yo' bu cotel ti loc'ol becerroe, li Aarone islats ton, ja' xchic'obil smoton ti santoe.

—Oc'ob ta jpasbetic sq'uinal li cajsantotic —xut la jchi'iltactic li Aarone.

Ta yoc'omal istsob sbaic yo' bu cotel ti loc'ol becerroe. Ispasbeic sq'uinal, ixchic'beic smoton. Ive'ic, iyuch'ic ti c'usi tsc'an yo'onique, i'ac'otajic.

Ex. 32.7-10

Li vo'one teon to'ox ta jolvits xchi'uc ti Rioxe.

—Yalan ech'el ta ora yu'un isa' xa smulic lachi'iltaque. Ich'ay xa ta sjolic li jmantale. Spasoj xa yajsantoic. Jna'oj onox ti mu xch'unic mantale. Ta xcac'beic castico ac'u

chamuc scotolic. Vo'ot xa no'ox chajp'olesbe ach'amaltac —xiyut ti Rioxe.

Ex. 32.11-14

Ja'o ijc'oponbe Riox li jchi'iltactique:

—Cajval, ¿c'u yu'un chamil scotol li jchi'iltaque? Yu'un vo'ot ta ayu'el iloqu'uc tal ta Egipto. Mi icham scotolique, chopol chbat ac'oplal yu'un li j'egiptoetique. Yu'un avalojbe ti jmuc'tatoticotic ti ta vo'nee, ja' ti Abraame, xchi'uc ti Isaaque, xchi'uc ti Jacove, ti chap'olesoticotic chac c'u cha'al li c'anale. Avalojbe noxtoc ti chavac' cosilticotic ti bu chinaquioticotique —xcut ti Rioxe.

Ti Rioxe ixch'un ti c'usi icalbee, yech'o ti muc xcham scotol li jchi'iltactique.

Ex. 32.15-20

Liyaloticotic tal ta yoc vits xchi'uc li Josuee. Iquich' yalal tal cha'pech ton ti ts'ibabil o li mantaletique ti ists'iba ta sc'lob ti Rioxe. Tey lital yo' bu tsobol li jchi'iltactique. C'alal nopolon xae, ica'i ti ch-ac'otajique, ti chq'uevujinique. Iquil noxtoc ti yajsantoique. Licap. Ijten ti cha'pech tone, ivoc'. Ijchic'be ti yajsantoique, ijuch', ipas ta tan. Ijop ech'el, ba jip ta uc'um yo' bu tspul ya'al li jchi'iltactique.

Ex. 32.21-28

Icut li Aarone:

—Vo'ot ta amul ti x'elan isa' smul li jchi'iltactique.

Tsots ata amulic —xcut.

—Smul stuc li jchi'iltactique. “Meltsano cajsantoticotic. Yu'un ti Moisee mu jna'ticotic c'usi ispas ti yilel mu sut tale”, xiyutic. Liyich'beic tal li staqu'inal xchiquinic ti naca oroe. Ijtic' ta c'oc', ic'ataj ta loc'ol becerro ti avile —xiyut li Aarone.

—Li much'u chich' ta muc' ti Riox ta vinajele, li' xatalique —xcut scotol li jchi'iltactique.

Ja' no'ox ital xchi'inicon li jchi'iltactic ti co'ol smomoticotic ti Leví ti ta vo'nee.

—Liyalbe ti Cajvaltique ti ac'u la yich' milel li jchi'iltactique —xcutic.

Ixch'unic ti c'usi iyal ti Rioxe, ta jun no'ox c'ac'al ismilic oxmil ti jchi'iltactique.

Ti Moises icap ja' ti ispas yajsanto ti xchi'iltaque

Ex. 32.30-35

—Ti apas avajsantoique, ja' tsots ata o amulic. Chba to jc'oponboxuc Riox. Jq'ueltiquic mi xayaq'uic to ta pertonal —xcutic ta yoc'omal li jchi'iltactique.

Ja'o limuy ta jolvits, ba jc'oponbeic Riox li jchi'iltactique:

—Ac'o ta pertonal li jchi'iltaque ti ispas yajsantoique. Melel tsots ista smulic ti x'elan ispasique. Ti mi mu xavac' ta pertonale, tup'bon jbi ta avun li vo'one, yu'un mu jc'an xcham li jchi'iltaque —xcut ti Rioxe.

—Ja' no'ox ta jtup'be sbi li much'utic oy smule. Li vo'ote ic'o ech'el scotol achi'iltac yo' bu calojbote. Ja' babe chbat avu'unic li caj'anjele. Ta onox xich'ic castico yu'un smulic lachi'iltaque —xiyut ti Rioxe.

Ti Rioxe iyac' castico, i'ipaj li jchi'iltactique, ja' ismulinic ti ispas yajsantoique.

J A' L I' Y A L O J T I I S V A ' A N I C T I T E M P L O N U C U L E

Ex. 34.1-4

—Ich'o tal cha'pechuc ton chac c'u cha'al avoq'ue. Ich'o muyel tal li' ta jolvitse. Yu'un ta jcha'ts'iba li jmantaltaque —xiyut ti Rioxe.

Iquich' muyel ta jolvits cha'pech ton.

Ex. 34.10-16

—Chcac' avilic ti jtuc no'ox tsots jyu'ele. Li balamil yo' bu chacac'beique, ja' scuentainoj li j'amorreotique, xchi'uc li jcananeoetique, xchi'uc li j'eteoetique, xchi'uc li jfereseoetique, xchi'uc li j'leveoetique, xchi'uc li jebuseoetique. Yu'un mu xiyich'ic ta muc', yech'o un chajnutsbeic loq'uel scotol. Li vo'oxuque mu me c'usi co'ol xanopic achi'uuic. Mu me xanupun achi'uuic. Lomesbeic li xchic'obil smoton yajsantoique. Xavoc'beic li yajsantoique. Xabojic noxtoc li jun te' yajsantoinojique ti tey nopol spajojique. Li vo'oxuque mu me xavich'ic ta muc' li c'usitic loc'tabile. Jtuc no'ox xavich'icon ta muc'.

Ex. 34.27-35

'Li c'usitic lalabee ts'ibao ta vun. Ical ti chajcoltaique, ta onox xajcoltaic —xiyut ti Rioxe.

Cha'vinic c'ac'al xchi'uc cha'vinic ac'ubal liyalbe yan smantal ti Rioxe. C'alal teon ta jolvitse, muc xive', muc xcuch' vo'.

C'alal liyal tale, iquich' tal li lajuneb mantaletic ti ists'iba ta cha'pech ton ti Rioxe. C'alal teon to'ox jchi'uc ti Rioxe, mu jna' mi oy xojobal jsat. C'alal liyul yo' bu li jchi'iltactique, muc xnopojic, ixi'ic yu'un la oy xojobal sjunlej li jsate. Li xojobale co'ol la xchi'uc xojobal c'ac'al.

—Mu xaxi'ic, nopojanic tal yu'un chacalbeic scotol ti c'usitic liyalbe ti Rioxe —xcutic li jchi'iltactique.

Inopoj tal scotolic. C'alal laj calbe ya'iic ti c'usi liyalbe ti Rioxe, ja'o ijvol jsat ta chajchaj poc'. C'alal ba jc'opon noxtoc ti Rioxe, ijloq'ues ti svolob jsate.

Ex. 35.4—36.4

Lic calbe li jchi'iltactique ti yalojbon onox Riox ti tsc'an meltsanel temploe. Icalbeic ti ac'u yich'ic tal scotol li c'usitic yalojbon Riox ti chtune. Iyich'ic tal ti much'utic yech yo'on ta sq'uelanbeic ti Rioxe.

C'alal itsob cu'unticotique, ja'o ijtaquic ta iq'uel li Bezalee xchi'uc li Aoliave, xchi'uc li yan ti p'ijubtasbil yu'un ti Rioxe. Ja' icac'beic ti c'usitic iyich'ic tal li jchi'iltactique. Lic smeltsanic ti c'usitic chtun ta temploe.

Ex. 39.32-43

C'alal laj xa smeltsanic ti c'usitic chtun c'alal xva'i li temploe, liyich'beic tal scotol. Lequic sba iquil yu'un ja' yech ispasic chac c'u cha'al yalojbon ti Rioxe. Ijc'anbeic bentsiyon ta stojolic.

Ex. 40.1-2, 17-19

Ti Rioxe liyalbe c'u ora ta jva'anticotic li temploe.

—Ti c'u ora chloc' jabil aloq'uelic tal ta Egiptoe, ja'o xava'anic li temploe —xiyut.

C'alal ista yora ti c'usi ora yaloje, ja'o lic jva'an chac c'u cha'al tsc'an ti Rioxe.

Ex. 40.34-38

C'alal ichap scotol ti c'u cha'al yaloj ti Rioxe, ja'o ital toc, tey iyul ta sjol li templo nucule. Li yute sacjaman xa ta xojobal ti Rioxe. Li toque co'ol xchi'uc c'oc' yilel ta ac'ubaltique. C'alal ixanav li toque, iyul ta jolticotic ti ja'o chitaloticotic xchi'uc li jchi'iltactique.

**JA' LI' YALAJ TI C'U X'ELAN IYAC'BEIC
SMOTON RIOX TI J'ISRAELETIQUE**

Lv. 1.1-17

Ts'acal to liyalbe ti Rioxe ti c'u x'elan chcac'betic smotone.

—Ti much'u chisq'uelanbe li c'usuc yu'une ti tsc'an ti chc'ac' scotole, ac'u yic'bon tal jcotuc svacax. Mi ch'abal svacaxe, ac'u yic'bon tal jcotuc xchij, o mi jcotuc xchivo. Mi ch'abal xchije, mi ch'abal xchivoe, ac'u ba sa' tal cha'cotuc tóltora, o mi cha'cotuc paloma. Tey ac'u yic' tal ta sti' scorrailil templo, tey chc'ot staic li palee. Li yajval vacaxe ac'u scajan sc'ob ta sjol li svacaxe, ja' chvinaj o ti chcuchbat smul yu'un li svacaxe. Ts'acal to ac'u smil. Li palee ac'u xch'ambe li xch'ich'ele, ac'u svijbe ta spat xocon li xchic'obil jmotone. Li yajval vacaxe ac'u xcho', ac'u sjeculan. C'alal xljaj sjeculane, ac'u ba yac' li paleetique. Ac'u xchic'bon scotol.

Lv. 2.1-10

'Ti much'u chisq'uelanbe li c'usi ich'i yu'une, ac'u yich'bon tal arina, xchi'uc aceite, xchi'uc bec'tal pom. Ac'u svots' tal. Li palee ac'u xchic'bon jset'uc yo' bu xchic'obil jmotone. Li sovrae ja' ac'u slajes li paleetique. Ac'u mi jset' no'ox xichic'bat, pero co'ol xchi'uc lichic'bat scotol.

Lv. 2.13

'Li c'usitic chavac'becone, persa xavac'beic yats'mel.

Lv. 3.1-17

'Ti much'u chisq'uelanbe li c'usuc yu'une yu'un ti cac'ojbe bentisyone, ac'u yic'bon tal jcotuc svacax, mi jcotuc xchij, mi jcotuc xchivo. Scotol li c'usi chiyac'bee, mu me ipuc. C'alal xljaj svijbe xch'ich'el ta spat xocon xchic'obil jmoton li palee, ja' no'ox ac'u xchic'bon li xevuale, xchi'uc li snee, xchi'uc ti c'u yepal sbel xch'ute yu'un ja' mu chca'i. Chacalbe ava'iic ti mu xu' xati'beic li xevuale xchi'uc li xch'ich'ele.

Lv. 4.27-31

'Ti much'u mu sna' mi mulil ti c'usi ispase, li vo'one oy smul chquil. C'alal xul ta sjol ti oy smule, ac'u st'uj jcotuc

sme' xchivo, mi jcotuc sme' xchij, ti bu leque, ac'u yic'bon tal. Ac'u scajan sc'ob ta sjol xchivo yo' bu li palee, ja' ta xvinaj o ti chcuchbat smul yu'un li xchivoe. Ts'acal to ac'u smil. Li palee ac'u xch'ambe li xch'ich'ele, ac'u ba sbonbe o xchanibal xulub li xchic'obil jmotone. Li sovrae ac'u smal ta yoc li xchic'obil jmotone. Li palee ja' no'ox ac'u xchic'bon scotol li xevuale. Ti chac' ch'ich' li palee, ja' yo' xcac' o ta pertonal li xchi'ile.

Lv. 6.1-7, 26

'Ti much'u ista smul ta jtojole yu'un ti oy c'usi ic'ubanbat yu'un li xchi'ile ti mu xa sc'an xal ti iyich'e, o mi oy c'usi ch'ayem istabe li xchi'ile, ac'u yalbe sbaic, ac'u sutesbe sbaic. Mu me yechuc xa no'ox yepal sutesbe ti c'u cha'al iyich'e, ac'u yac'be xchi'il. Mi iyich' ciene, ac'u sutesbe ciento veinte. C'alal sutesbe sbaique, ac'u yic'bon tal jcotuc scarnero ti bu leque. Ti much'u ista smule ta jun no'ox c'ac'al ac'u spas scotol. Li palee ac'u xch'ambe li xch'ich'ele, ac'u ba svij ta spat xocon li xchic'obil jmotone. Ts'acal to ac'u xchic'bon scotol li xevuale, xchi'uc li yo'e, xchi'uc scotol li sbel xch'ute. Ti chac' ch'ich' li palee, ja' yo' xcac' o ta pertonal li xchi'ile. Li bec'tal chijetique ja' ac'u sti' li paleetique —xiyut ti Rioxe.

**JA' LI' YALLOJ TI IMILEIC YU'UN RIOX
TI CHA'VO' PALEE**

Lv. 10.1-7

Ti cha'vo' screm Aarone, ja' ti Nadabe xchi'uc ti Abiue, sjil c'ac'al chac' ac'al ta yav yac'alic jujun yu'un ch-och yaqu'ic pom ta yut templo. Ti jun c'ac'ale ma'uc ti ac'al ta sba xchic'obil smoton Riox iyich'ic ochele; yan ac'al iyich'ic ochel. Yu'un ti muc xch'unbeic smantal ti Rioxe, c'alal i'och xchi'uquic ta lequil cuartoe, ti Rioxe ixchic' ti cha'vo' palee, tey ichamic.

C'alal ica'i ti x'elan ispas ti Rioxe, lic calbe li Aarone:

—Ti Rioxe yech onox yaloj: “Ti much'utic chtun cu'une tsc'an ti sjunul yo'onique yo' ti xiyich'ic o ta muc' li xchi'iltaque”, xi onox me ti Rioxe —xcut.

Ti scremotic Aaron ichame, ti xchi'iltaque ba smuquic.

Lv. 10.8-15

—Li vo'ote, Aarón, c'alal xa'och ta temploe, ac'u mi acremotic, mu me jyacubelicoxuc xa'ochic naca me jmiloxuc. Tsc'an chul ta ajolic sjil c'ac'al li c'usi lec chquile, xchi'uc li c'usi chopol chquile. Ja' avabtel chachanubtasic ta jmantaltac lachi'iltaque ti icalbe li Moisesse —x'utat yu'un ti Rioxe.

Vo'on li Moisesone icalbe li Aarone, xchi'uc li Eleazare, xchi'uc li Itamare:

—Ti c'u yepal chcom sovra li arinae ti ts'quelanbeic Riox li jchi'iltactique, vo'oxuc chavich'ic. Tey no'ox me xalajesic ta sts'el xchic'obil smoton Riox. Ti c'usitic chac'beic Riox li jchi'iltactique, li vo'oxuque ja' chavich'beic li xch'ilte'e xchi'uc li sbats'i'o'e. Xu' xati' xchi'uc avajnilic xchi'uc ach'amalic —xcutic.

**JA' LI' YALLOJ TI I'ALBATIC YU'UN RIOX
TI C'USITIC XU' STI'IC TI
J'ISRAELETIQUE**

Lv. 11.1-8

Vo'on li Moisesone, xchi'uc li Aarone, ti Rioxe liyalboticotit ti c'usi xu' jti'tique.

—Ja' no'ox xu' xati'ic li c'usi cha'ch'ac svoye ti ta xcha'xax sve'ele. Pero mi ja' no'ox ta xcha'xax li sve'ele, mi mu cha'ch'acuc svoy chac c'u cha'al li cameyoe, mu xu' xati'ic. Mi ja' no'ox cha'ch'ac li svoye, mi muc bu ta xcha'xax sve'el chac c'u cha'al li chitome, mu xu' xati'ic.

Lv. 11.9-12

'Li c'usitic oy ta nabétique, mi oy smerioale, xu' xati'ic. Mi ch'abal smerioale, mu xu' xati'ic.

Lv. 11.13-19

'Li c'usitic xvilete mu xu' xati'ic scotol. Mu xu' xati'ic li xique, li joje, li curcuvich'e, li ichine, li xoch'e, li xuleme, li garsae, li sots'e.

Lv. 11.20-23

'Li bic'tal chon ti oy xiq'ue ti oy chanib yoc chanavic oe, mu scotoluc xu' xati'ic. Ja' no'ox xu' xati'ic mi oy to yan chib yoc chp'it o chac c'u cha'al li cochie, li c'lulube, li chile.

Lv. 11.29-30

'Li chonetic ti comcom yoque ti mu xu' xati'ique, ja' li sabene, li ch'oe, li lagartoe, li ocotse.

Lv. 11.42

'Scotol li quiletel chone xchi'uc li j'epal'oc chone mu xu' xati'ic, xavut lachi'iltaque —xiyutoticotic ti Rioxe.

**JA' LI' YALAJ TI IYAL TI RIOXE TI C'U
X'ELAN TA XCHABI SBA ANTSETIC TI
C'ALAL CHCOLIQUE XCHI'UC TI MUCH'U
IP TA LEPRAE**

Lv. 12.1-8

Ti Rioxe liyalbe ti c'u x'elan ta xchabi sba c'alal xcolic li antsetique xchi'uc ti much'u ip ta leprae.

—C'alal xcol li antsetique, mi crem i'ayane, ac'u xchabi sba vucubuc c'ac'al. Ta svaxaquibal c'ac'al ac'u yac'be yich' circuncisión li yole. C'alal sta treintitrés c'ac'al yayanel li yole, xu' xa mu xchabi sba. Ja'to xtal ta templo noxtoc. Mi tseb i'ayane, ac'u xchabi sba sesenta y seis c'ac'al. Mi its'aquie, ac'u yic'bon tal jcotuc ch'iom tot chij, ja' ac'u yac'be li palee, ac'u xchic'bon. Mi ch'abal xchije, ac'u yic'bon tal cha'cotuc tóltora, o mi cha'cotuc paloma, ja' ac'u xchic'bon.

Lv. 13.45-46; 14.1-13

'Li much'u ip ta leprae mu me ya'uc xchi'inoxuc ta naclej, ac'u xch'ac sba. Nom xba nacluc; mu me teyuc no'ox xnaqui yo' bu nacaloxuc acotolique. Mi oy bu chanave, ac'u smac ye ta poc', "Ipon ta lepra", ac'u chiuc. Mi i'ech' yu'un li chamele, ac'u stac ta iq'uel junuc pale. Li palee ac'u ba sq'uel mi lec xa. Mi lec xa iyile, li palee ac'u yalbe xchi'iltac li jchamele: "Iq'ueic tal cha'cotuc mut. Ta yut p'in xamilic li jcote. Li jcote xats'aj ochel ta xch'ich'el li xchi'ile. Ts'acal to xaloq'ues li jcot ats'ajoj ta ch'ich'le, vo'on chba jvijbe ta spat xocon li jchamele. I'ech' xa li chamel avu'une, chcut. Ja'o ta jcolta ech'el li jcot mute", ac'u chiuc li palee.

'Mi lec xa ti much'u ip to'ox ta leprae, ac'u xchuc' lec sc'u', ac'u slocl' yisim, ac'u sjux sp'ejlej sjol xchi'uc scotol

stsatsal spat xocon, ac'u atinuc yo' lec oe. C'alal xlaj spas chac taje, xu' xa xaxchi'inic ta naclej. C'alal xlaj vaxaquib c'ac'ale, ac'u yic'bon tal ta templo oxcotuc ch'iom chij, cha'cot stot, jcot sme', yo' lec xquil oe —xiyut ti Rioxe.

**JA' LI' YALAJ TI J'ECH'EL NO'OX TA
JABIL I'OCH TA BATS'I LEQUIL CUARTO
TI TOTIL PALEE**

Lv. 16.1-14

C'alal chamem xa'ox ti cha'vo' screm Aarone, vo'on li Moisesone liyalbe ti Rioxe:

—Albo ya'i li Aarone ti mu me c'usuc no'ox ora x'och ta bats'i lequil cuarto. Ti mi c'usuc no'ox ora ch-och, ta me jmil. Ju'ech'el no me ta jabil ch-och. C'alal sta sc'ac'alil ti c'usi ora ch-och, ba'yi x'atin ta sjunlej. Ac'u sq'uexta sc'u', ac'u slap saquil c'u'ul. Ts'acal to ac'u smil jcotuc becerro yo' xcac' o ta pertonal xchi'uc li xch'amalpaque. Ac'u xch'ambe xch'ich'el, ac'u yich' ochel ta bats'i lequil cuarto. Ac'u ba svij ta sba smac li scaxail jmantale. Ac'u yich' ochel ac'al ta yav yac'al. Ac'u sjop ochel jopuc bec'tal pom. C'alal chac' ta yav yac'ale, chloc' xch'ayilal. Ja' mu xiyil o yo' mu xcham oe.

Lv. 16.15-22

'C'alal xlaj spas yeche, ac'u loc'uc tal. Tuc' xbat ta sti' scorrallil templo. Tey ta x'ac'bat cha'cotuc ch'iom tot chivo yu'un lachi'iltaque. Ja' chtun yo' xacaquic o ta pertonal acotolique. Li Aarone ac'u smil jcotuc li chivoe. Li xch'ich'ele ac'u xch'ambe, ac'u yich' ochel ta bats'i lequil cuarto. Ac'u ba svij ta sba smac li scaxail jmantale.

'C'alal xlaj spas yeche, ac'u loc'uc tal. Ac'u tal yac' xchibal sc'ob ta sjol noxtoc li jcot chivoe. Jamal ac'u yalbon ti c'usitic lamulique yu'un ja' ta xcuch amulic li jcot chivoe. T'ujic junuc ti much'u chba xch'ay ta xocol balamile. Ja' chvinaj o ti iscuch ech'el scotol lamulique.

Lv. 16.23-28

'Ts'acal to x'och ech'el ta yut lequil cuarto li Aarone, ac'u ba sq'uexta tal li sc'u'e. Ac'u atinuc noxtoc, ac'u xcha'lap li syaxalc'u'e. C'alal xloc' tale, ac'u ba smil

cha'cotuc ch'iom tot chij. Jcot ac'u yac'bon xchi'uc xch'amaltac. Li jcote scuenta acotolic. Ac'u sjeculan, ac'u xchic' scotol. Ja' yech ac'u spas ju'ech'el ta jabil yo' xcac' o ta pertonale, yo' xacaq'uic o ta pertonal acotolique.

'Ts'alac to ac'u xchic'bon scotol li xevual becerroe xchi'uc li xevual chivoe, ja' ti bu itun ti lacaq'uic o ta pertonale. Yan li sbec'tale, xchi'uc li snuculale, xchi'uc li sbel xch'ute, xchi'uc li sbaquele, jun o me much'u chich' ech'el ta stil'il' yo' bu nacaloxuque, ac'u xchic' comel scotol. Ti much'u chbate, c'alal sut tale, ac'u xchuc' tal sc'u', ac'u atinuc yo' xu' xcha'och o tal yo' bu nacaloxuque.

'Ja' no'ox yech li much'u chba xch'ay li chivoe, c'alal sut tale, ac'u xchuc' tal sc'u', ac'u atinuc, yo' xu' xcha'och o tal yo' bu nacaloxuque.

Lv. 16.29-34

'Ja' me yech xapasulanic jujun jabil. Ti c'usi ora chapasic jujun jabile, ja' ta slajunebal c'ac'al yochel li svucubal u avu'unique. C'alal yolel chapasique, mu me much'u x'abtej. Ictao avotic yu'un ja'o chacaq'uic ta pertonal —xiyut ti Rioxe.

**JA' LI' YALoj TI I'ALBATIC YU'UN RIOX
TI C'USI ORA TA SPASIC LI JUJUN
Q'UINE**

Lv. 19.1-5, 9-12, 15, 18

Liyalbe noxtoc ti Rioxe:

—Mu me xasa' amulic chac c'u cha'al mu jna' jsa' jmul, vo'on lavajvalicone. Ich'o me ta muc' atos ame'ic. Na'ic me c'usi c'ac'alil chacuxic. Mu me xba avich'beic ta muc' yajsantoic li yan crixchanoetique. Mu me xapasbeic slocl'ol li c'usitic oye ti chavich'ic ta muql'ue. Ti c'alal chavich'becon tal li jmotone, persa chavich'ic tal chac c'u cha'al lalcalbeique yo' jch'am oe.

'Ti c'alal xatuch' latrigoique xchi'uc lacebadaique, comtsanic to juset'uc ta jujot xchiquintac yo' bu ats'unojique. Mi oy chp'aj ti c'alal chatuch'ique, mu me xatamic, tey comuc. Ja' no'ox yech ti c'alal chatuch' lavuvaique, mu me

xatuch'ic scotol. Comtsanic jlomuc scuenta me'onetic xchi'uc ti much'utic nom chliquic tale.

'Mu me xa'elc'ajic, mu me xanopic c'op. "Lojriox", mu me xachiic. Yu'un chopol chca'i mi chava'anicon ta rextico c'alal chanopic c'ope. Mu me ja'uc no'ox xavich'ic ta muc' li jc'u'leje, ma'uc me ti mu xavich'ic ta muc' li me'one. Co'ol me xavich'ic ta muc'. Lec me xavil abaic xchi'uc lachi'iltaque. C'uxubino me abaic chac c'u cha'al chac'uxubin aba atuque.

Lv. 20.9-13

'Ti much'u chopol c'usi chalbe li stote o mi sme', milic. Ti much'u chantsinbe yajnil xchi'ile, milic xchi'uc li antse. Ti much'u chantsin xcha'me'e, milic xchi'uc li antse. Ti much'u chantsin yalibe, milic xchi'uc li antse. Mi oy cha'vo' viniquetic ti ta xchi'in sbaique, milic xcha'va'alic.

Lv. 23.5-9

'Ta sliqeb jujun jabil ja' chapasbeic sq'uinal ti c'alal laloq'uic tal ta mozoil ta Egiptoe. Ta xchanlajunebal c'ac'al yochel li primero ue, ja'o xati'ic li chije. Ta yoc'omal xlic ave'ic vucub c'ac'al pan ti muc bu yich'oj svuquesobil xch'ute. Ja' me yech xapasic yo' mu xch'ay o ta ajolic ti lajloq'uesic tal ta mozoile.

Lv. 23.10-11

'Ta svaclajunebal c'ac'al yochel li primero ue, xavich'becon tal jchucuc ti bu ba'yi chatuch' latrigoique xchi'uc lacebadaic ta Canaane.

Lv. 23.15-17

'C'alal xlaj apasbeic sq'uinal ti c'usi ora laloq'uic tal ta mozoil ta Egiptoe, xamalaic to vucubuc xemana. Ti c'alal sts'aquie, ja'o xapasbeic sq'uinal ti atsobic xa ochel ta anaic scotol latrigoique xchi'uc lacebadaique. Li pan ti ba'yi chapasique, xavich'becon tal cha'p'ejuc. (Q'uin Pentecostés ic'ot sbi.)

Lv. 23.24, 27-28

'Ta svucubal u oy chib c'ac'al chachabiic, ja' li primero c'ac'ale xchi'uc li slajunebal c'ac'ale. Ti primero c'ac'ale xavac'becon jmoton, xavoq'uesin acornetaic. Ta slajunebal c'ac'ale ja'o chacaq'uic ta pertonal.

Lv. 23.34, 39, 42-43

'Ta yo'lajunebal c'ac'al yochel li svucubal ue, xapasic q'uin, ja' sq'uinal ti apits'beic xa ya'lel lavuvaïque xchi'uc yaceiteal lavolivaïque. Vucub c'ac'al xavayic ta suc'bil yanal te' noxtoc. Vo'oxuc chavac'beic comel yil lamomique ti ja' yech apasic ti c'alal laloq'uic tal ta Egiptoe yo' c'u cha'al xac'otic o c'alal Canaane.

Lv. 24.1-9

'Albo lachi'iltaque ti ac'u yich'ic tal yaceiteal oliva scuenta candeleroe. Li paleetique ac'u snojesic ta aceite scotol c'ac'al li candeleroe. Tsanluc o me c'ac'al ac'ubal ta yut templo. Jujun xemana ta sc'ac'alil chacuxique, ac'u sq'uextaic li lajchap'ej pan ta ba mexae. Li pan ta sloq'uesique ja' ac'u sve'ic li paleetique.

Lv. 24.16

'Ti mi oy much'u chopol c'usi chiyalbe chava'iique, milic ta ton acotolic —xiyut ti Rioxe.

JA' LI' YALLOJ TI I'ALBATIC YU'UN TI
RIOXE TI CHICH'IC BENTISYON MI TA
XCH'UNIC TI C'USI ALBILIQUE, TI
CHICH'IC CASTICO MI MU XCH'UNIQUE

Lv. 26.1-13

Liyalbe noxtoc ti Rioxe:

—Vo'on Avajvalicon. Ti mi chach'unic scotol li jmantale, chacac'beic li c'usitic ta xtun avu'unique. C'alal xac'otic ta avosilic yo' bu chacac'beique, chcac' tal vo' yo' xch'i o, yo' satin o li c'usitic chats'unique, yo' mu xachamic o ta vi'nale. Muc much'u xu' chayilbajinic, muc much'u xu' chasibtasic, jun avo'onic. Li jti'aval chonetique ta jloq'ues ech'el yo' bu lavosilique, yo' mu c'u xaxil'ic oe. Chanutsic ech'el noxtoc lacrontaïque. Ta xcuch avu'unic, vo'oxuc ti jt'ujoxoque —xiyut—.

Lv. 26.14-39

'Yan mi mu xach'unic scotol li jmantale, chacac'beic castico. Chaxi'ic, cha'ipajic, chati'olajic tajmec. Yech no'ox chavac' avocolic ta sts'unel li c'usitic chats'unique, ja' chtal slajes scotol lacrontaïque. Chopol chaquilic, ja' chcuch yu'un

lacrontaique. Chaspasic ta mantal, ilbaj xaxcha'leic. Ta jtac tal ep jti'aval chon, ta xti'at lavol ach'amalique, xchi'uc avacaxic, xchi'uc achijic. Ep chachamic ta vi'nal yu'un muc bu chbequ'in latrigoique. Ja' chlic ati'ic lavol ach'amalique. Ta xtal acrontaic, ta xtal socboxuc lalumalique. Chatani abaic ech'el, ch'abal xa yajval chcom lavosilique. Tey chachamic ta slumal lacrontaique.

Lv. 26.40-46

'Yan ti much'utic chictaic spasel li c'usitic chopole, mi chisc'anbeic pertonal yu'un li smule, mi chisc'anbeic pertonal yu'un smul stot sme'le, li vo'one mu xch'ay xca'i ti c'usi calojbe ti amuc'tatotic Jacove, xchi'uc ti Isaaque, xchi'uc ti Abraame. Ta onox xcaq'uic ta pertonal. Ta onox xich'ic li bentisyone ti calojbe onox ti amuc'tatotic ti ta vo'nee ti sc'oplal chavich'ique. Yu'un vo'on yajvalicon —xiyut ti Jeova Rioxe.

**JA' LI' YALLOJ TI IC'OTIC TA TI'
CANAAN TI J'ISRAELETIQUE**

Nm. 4.1-49

C'alal litaloticotique, li paleetique istuquiic tal li templo nucule. Ixchaptic li icatsile, ja' li c'usitic chtun ta temploe. Yu'un ja' onox yech yalobjon ti Rioxe. Ja' iscuchic tal li jchi'iltactic ti co'ol smomoticotit ti Leví ti ta vo'nee yu'un ja' yabtelic o. Ja' yech ijpasulanticotic ta xocol balamil.

Nm. 10.11-12

Li vo'oticotique más ta jabil linaquioticotic ta yoc vits Sinaí. Li toc ta ba templo nucule itoy, ixanav. Iyul ta jolticotit ti ja'o xa chitaloticotique. Ijcuchticotic tal li c'usuc cu'unticotique xchi'uc li temploe.

Nm. 10.13-28

Yalobj onox ca'iticotit ti Rioxe ti c'u x'elan chitaloticotique. Ja' babe ital smomtac ti Juda ti ta vo'nee, ja'o tey nap'al ital smomtac ti Isacar ti ta vo'nee, ja'o tey nap'al ital smomtac ti Zabulón ti ta vo'nee. Ja'o tey nap'al ital jlom jchi'iltac ti smomoticotit ti Levi ti ta vo'nee, ja' iscuchic tal li nucule, xchi'uc li poq'ue, xchi'uc li ste'eltac temploe, xchi'uc li scorrallile. Ja'o tey nap'al ital smomtac ti

Ruben ti ta vo'nee, xchi'uc smomtac ti Simeón ti ta vo'nee, xchi'uc smomtac ti Gad ti ta vo'nee. Ja'o xa tey nap'al ital li slajeb jchi'iltac ti co'ol smomototic ti Levi ti ta vo'nee. Ja' iscuchic tal li scaxail smantal Rioxe xchi'uc li c'usitic oy ta yut temploe, xchi'uc li pocobc'obole, xchi'uc li xchic'obil smoton Rioxe. Ja' ts'acal to ital smomtac ti Efraín ti ta vo'nee, xchi'uc smomtac ti Manasés ti ta vo'nee, xchi'uc smomtac ti Benjamín ti ta vo'nee. Ja' slajeb xa patil ital smomtac ti Dan ti ta vo'nee, xchi'uc smomtac ti Aser ti ta vo'nee, xchi'uc smomtac ti Neftalí ti ta vo'nee yu'un ja' ta xchabivanic, ja' ti mi oy bu ital jcontraticotic ta jpaticotique.

Nm. 12.16

Jal tajmec yo' liyuloticotic o ta sti'il li Canaane.
Linaquioticotic ta xocol bamil Parán sbi.

Nm. 13.1-20

Ti c'alal teyoticotic —Li jujun totil yu'un juhop achi'iltaque taco ech'el, ac'u ba sq'uelic c'u x'elán li bamil ta Canaane, ja' li osil chacac'beique —xiyut ti Rioxe.

Ijtsob li totiletique, lajchavo' ta scotole.

—Batanic, muyanic ech'el ta jolvits le'toe. Ba q'uelic c'u x'elán li bamil xchi'uc ti c'u x'elán li crixchanoetic tey nacale. Q'uelic mi epic, q'uelic mi naca tsotsic li viniquetique. Ich'ic tal noxtoc jayp'ejuc sat ti c'usitic tey ch'iem ta yosilique. Q'uelo me abaic ech'el —xcutic.

Nm. 13.21-29

Ibat slajchava'alic. Ispaxyanbeic sjunlej slumal li jcanaanetique. C'alal isutic tale, isbojic tal jvoj uva. Ixojic tal ta te' yu'un ol. Ta cha'vo' iyich'ic tal. C'alal iloc' cha'vinic c'ac'ale, isutic tal yo' bu tsoboloticotic xchi'uc li jchi'iltactic ta Parane. Cha'p'el sbi li bamil, Cades sbi noxtoc.

—Iquilticotic xa c'u x'elán li bamil ta Canaane. Lec ta yav trigo. Li c'usitic tey ch'ieme lec sat chac c'u cha'al li' quich'ojticotic tale. Ja' no'ox ti ep muc'tic jteclume. Li viniquetique toj tsotsic tajmec. Li jujun jteclume macbil ta corral ton. Oy jlom bats'i natic li viniquetique —xiic yulel lajunvo' ti much'utic ibate.

Nm. 13.30-33

X'i'ljajetic xa liquel li jchi'iltactic, yech'o un li Calebe

ispajes li jchi'iltactique, ic'opoj yu'un i'ay uc.

—Batic, ochicotic ech'el ta jlumaltic. Chi' cu'untic scotol li viniquetique. Ja' chiscoltaotic ti Rioxe —xi.

—Mu xi' cu'untic li viniquetic le'le yu'un toj tsotsic tajmec. C'alal lic'ototicotique, co'ol xchi'uc p'ilixoticotic —xiic ti lajunvo'e.

Nm. 14.1-9

C'alal iya'iic c'usi iyal ti lajunvo'e, ixi'ic tajmec li jchi'iltactique. Muc xa xch'unic c'usi iyal li Calebe xchi'uc li Josuee. Ep c'usi chopol liyalboticotic xchi'uc li Aarone.

—Ja' lec la jt'ujtic yan ti much'u chisnitotique. Suticotic ech'el ta Egipto —xut sbaic.

—Mu me xaxi'ic. Li balamil ta Canaane lec. Ja' chixchi'inotic ochel ti Rioxe. Mi mu jch'untic c'usi yaloj ti Rioxe, chopol —xiic li Caleve xchi'uc li Josuee.

Nm. 14.10-38

C'alal iyalic yech li Caleve xchi'uc li Josuee, icap scotol li jchi'iltactique. Yo'onicuc xa yac'beic ton. C'alal chaq'uic xa'oxe, ja'o iyac' xojobal ti Riox ta temploe.

—Ep ta ech'el cac'ojbe yil lachi'iltaque ti jtuc no'ox tsots jyu'ele, pero mu xch'unic li c'usi chcalbeique. Ja' yech xavalbe: “Acotolic li' chachamic ta xocol balamile. Mu xu' cha'ochic ta Canaán. C'ajom no'ox ta x'ochic li Josuee xchi'uc li Caleve, xchi'uc lach'amalique, xchi'uc lamomique. Oc'ob chasutic ech'el noxtoc ta xocol balamil. Ti jujun c'ac'al apaxyanic li balamile, ja' chc'ataj ta acasticoic. Cha'vinic jabil tey xapotetic ta xocol balamil. C'alal xlj chaman acotolique, ja'to ta x'ochic ech'el ta Canaán lach'amalique xchi'uc lamomique”, xavut me lachi'iltaque —xiyut ti Rioxe.

Ti lajunvo' jchi'iltic ti ay sq'uelic li balamile, ichamic ta ora yu'un ja' ta smulic ti mu xa xch'unic ti c'usi chcalbeic li jchi'iltactique.

Nm. 14.39-45

Lic calbe ya'iic scotolic ti c'usi liyalbe ti Rioxe. Iyat yo'onic li jchi'iltactique. Pero ta yoc'omal sob iliquic, imuyic ech'el ta jolvits yo' bu lec xvinaj li balamil ta Canaane.

—Nopol xa li Canaane. Ochicotic ech'el ta jlumaltic ti chiyac'botic ti Rioxe —xut sbaic.

—Mu me xatoy abaic ta stojol ti Rioxe. Mu xcuch avu'un atuquic yu'un muc bu chaxchi'inic ech'el. Mu me xabatic naca me tey lajan acotolic —xcutic.

Muc xch'unic ti c'usi icalbeique. I'ochic onox ech'el stuquic. Ora ital ep viniuetic, ja' ti much'utic tey nacal ta Canaane. Ep ilaj ti jchi'iltactique. J'o'lol xa no'ox inutsatic tal ta xocol bamil, tey tal staoticotic noxtoc xchi'uc li much'utic muc xbatique.

**JA' LI' YALAJ TI YO'ONUC OX OCHUC
TA PALEAL TI COREE PERO MA'UC
PALEAL T'UJBIL YU'UN TI RIOXE**

Nm. 16.1-3

Oy chanvo' jchi'iltic ta israelal. Ti june Coré sbi, ja' co'ol smomototic ti Levi ti ta vo'nee. (Ti jtot xchi'uc li Aarone ja' banquial; ja' its'inal stot ti Coree.) Ti june Datán sbi. Abiram sbi ti june. On sbi ti june. Yoxva'alic ja' smom ti Ruben ti ta vo'nee.

Ti chanvo'e istsob sviniquic, ja' istsobic li totiletic yu'un li jchi'iltactique. Doscientos cincuenta istaic. Tal sc'oponoticotic xchi'uc li Aarone.

—Jcotoltic st'ujojotic ti Rioxe. Li vo'oxuque chatoy no'ox abaic. Mu vo'oticoxuc xa más lecoxuc. Ja' no'ox chac'anic ti chapasoticotic ta mantale —xiic yulel.

Nm. 16.4-11, 16-17

C'alal ica'i ti c'usi iyalique, ora ijquejan jba, ijnijan jba ta bamil, ijc'opon Riox. C'alal laj jc'opon Rioxe, icalbe ti chanvo'e:

—Ti Rioxe chac' iluc oc'ob much'u junucal st'ujoj ti tspasbat ta mantal li xch'amaltaque. Li vo'ote, Coré, xchi'uc lachi'iltaque, ja' no'ox t'ujbiloxuc ti chacoltaic li paleetique. Muc bu st'ujojoxuc Riox ti cha'ochic ta paleale. Yech no'ox ti chac' sc'ac'al avo'onique, ti xti'et o ajolic li Aarone. Oc'ob xatalic ta templo xchi'uc scotol lachi'iltac ta abtele. Xtal ava'an abaic ta stojol ti Rioxe. Tey chc'ot li Aaron uque. Li vo'oxuque xavich'ic me tal yav avac'alic yu'un chavaquic pom ta stojol ti Rioxe —xcutic.

Nm. 16.18-24

Ta yoc'omal tal sva'an sbaic ta sti' scorrailil templo ti

Coree xchi'uc ti doscientos cincuenta xchi'iltac ta abtele, yich'ojic tal ti yav yac'alique. Iyaq'uc pom ta stojol ti Rioxe. Libat xchi'uc li Aarone, xchi'uc scotol li yan jchi'iltactique. Yo' bu tsoboloticotique iyac' tal xjobal ti Rioxe.

—Q'uej aba acha'va'alic li vo'oxuque yu'un ta xljaj ta ora scotol lachi'iltaque —xiyutoticotic xchi'uc li Aarone.

Ora ijquejan jba xchi'uc li Aarone, ijnijan jbatoticotic ta balamil, ijc'oponticotic ti Rioxe:

—Vo'ot Rioxot. Vo'ot acuentainojbe xch'ulel li crixchanoetique. Jun no'ox jchi'ilticotic ti staoj smul ta atojole. Mu me xacap ta stojol scotol li jchi'iltaque —xcut.

—Albo lachi'iltaque ac'u sq'uej sbaic yo' bu sna li Coree, yo' bu sna li Datane, yo' bu sna li Abirame —xiyut ti Rioxe.

Nm. 16.25-30

Liloc' ech'el ta ora xchi'uc li totiletique. Ay calbe li jchi'iltactique ti ac'u sq'uej sbaic yo' bu sna ti Datane, yo' bu sna ti Abirame, yo' bu sna ti Coree. Ti Datane xchi'uc ti Abirame iloq'uc tal ta sti' snaic xchi'uc yajniliic xchi'uc xch'amalic. Scotol li jchi'iltactique isq'uej sbaic ta ora.

—Chcal ava'i acotolic yo' xana'ic o mi yech, mi mu yechuc, ti stacojon tal ti Rioxe. Mi yech ta xcham li viniqetic li'i chac c'u cha'al xcham ti yan crixchanoe, ja' chavilic o ti muc bu stacojon tal ti Rioxe. Pero mi yan o c'u x'elan ta spas ti Rioxe, mi chjav li balamile, mi cuxul ch-ochic yalel ta yut balamil li oxvo' viniqetic li'i, ja' chavilic o ti istoy sbaic ta stojol ti Rioxe, xchi'uc ti istoy sbaic ta jtojolticotic uque —xcutic.

Nm. 16.31-35

C'alal laj calbe yech li jchi'iltactique, ja'o ijav li balamile. Cuxul i'ochic yalel ta yut balamil ti oxvo' viniqetic, xchi'uc snaic, xchi'uc yajniliic, xchi'uc xch'amalic ti tey to xchi'uc ta snaique, xchi'uc scotol c'usuc yu'unic. C'alal laj ochicuque, isnup' sba noxtoc li balamile.

C'alal iya'i li jchi'iltactique ti x'avlajetic yalel ta yut balamile, ijatavic yu'un ix'i'ic.

—¡Ati xi'ochotic la yalel uque! —xiic.

Ts'acal to iloc' tal c'oc' ta tuq'uil templo. Tey no'ox

ic'ac' noxtoc ti doscientos cincuenta jchi'iltactic ti iyaq'uaic pom ta stojol ti Rioxe. Tey ilaj scotolic. Ic'ac' li yav yac'alique, pero muc x'an yu'un naca covre.

Nm. 16.36-40

—Albo li Eleazare, li screm Aarone, ti ac'u ba stambe tal li yav yac'alique yo' bu ic'ac' lachi'iltaque, yu'un cu'un onox. Ac'u slilinbe stanil, ac'u yich' tal. Ac'u xcha'c'unibtasic ta c'oc', ac'u xcha'tenic. C'alal smeltsaj yu'unique, ac'u scajanic ta sba xchic'obil jmoton, yo' mu xch'ay o ta sjolic ti mu xu' much'uuc no'ox ch-och ta paleale. Ja' no'ox xu' ch-och ti much'utic jt'ujoje —xiyut ti Rioxe.

Ti c'usi liyalbe ti Rioxe icalbe li Eleazare, ixch'un.

Nm. 16.41-49

Ta yoc'omale —Vo'oxuc amilic ti xch'amaltac Rioxe —xiyut jcha'va'alticotic li jchi'iltactique.

Isq'uel ech'el scotolic li toc ta ba temploe yu'un ic'ataj ta c'oc'.

—Q'uej abaic yu'un ta xcham ta ora scotol lachi'iltaque —xiyutoticotic ti Rioxe.

Ora i'ipaj scotolic. Vo'on xchi'uc li Aarone ora ijquejan jbaticotic, ijnijan jbaticotic ta balamil.

—Aarón, batan ta ora. Ich'o ech'el li yav avac'ale, ac'bo ech'el yac'lel, ja' me li ac'al yo' bu xchic'obil smoton Rioxe. Ac'bo ech'el spamal. Batan ta o'lol yo' bu li jchi'iltactique yo' x'aqueic o ta pertonale, yu'un capem yu'unic ti Rioxe. Yu'un ta xchamic xa —xcut.

Li Aarone ibat ta anil chac c'u cha'al icalbee, ja' yech i'ech' o yu'unic ti chamele. Más ta chanlajunmil icham ta ora ti jchi'iltactique. Ja' slecoj ti ichamic xchi'uc ti Coree.

Nm. 17.1-11

Liyalbe noxtoc ti Rioxe:

—Albo li much'utic totil ta juhop lachi'iltaque ac'u yich'ic tal jujunuc sbastonic. Lajcheb baston ta scotole. Li jujun sbastón totiletique xats'ibabe sbiic. Li jun sbastón smomtac ti Levi ti ta vo'nee, ja' xats'ibabe sbi li Aarone. C'alal xlaj ats'ibae, xba atic' ta yut templo slajchebal. Tey ta xcac' iluc much'u jt'ujoj, ja' chicta o sbaic ta sa'c'op lachi'iltaque yu'un chopol c'usi chayalbeic —xiyut.

Ijch'un ti c'usi liyalbe ti Rioxe, ijtic' ta yut templo

slajchebal li bastone. Ta yoc'omal iquich' loq'uel. Li sbastón Aarone q'uelomajem xa, nichinem xa, satinem xa. Li yan bastone muc bu q'uelomajem. Istamic ti sbastonique.

—Li sbaston Aarone li' ac'u comuc ta yut temploe naca me ch'ayuc ta sjolic ti much'u jt'ujoje, naca me stoy sbaic noxtoc, naca me chamuc scotolic —xiyut ti Rioxe.

Ijtic'be comel ta yut templo li sbaston Aarone, ja' ti q'uelomajem xae.

Nm. 18.19-20

Ti Rioxe iyalbe li Aarone:

—Scotol ti c'usitic chisq'uelanbe lachi'iltaque, xavac'beic me yats'mel. Ti chavac'beic yats'mele, ja' seña ti xu' chalajesic xchi'uc avajnil, xchi'uc ach'amaltac, ti c'u yepal chcom sovrae. Yu'un muc bu chavich' avosilic ta Canaán, vo'oxuc li paleoxuque —x'utat.

**JA' LI' YALAJ TI AC'U MI CHOPOL
C'USI ISPAS TI J'ISRAELETIQUE PERO
IC'UXUBINATIC TO**

Nm. 20.1-10

Po'ot xa'ox xloc' cha'vinic jabil jloq'uelcticotic ta Cades ta xocol balamil Zin sbi ti c'alal lic'ototicotic noxtoc ta Cadese. Tey linaquioticotic. Muc jta ca'alticotic teyo'le. Tey lilajoticotic ta utel xchi'uc li Aarone. Lisa'beic tajmec jmul.

—Más lec ti co'oluc lichamoticotic xchi'uc ti jchi'iltactic c'alal imileic yu'un ti Jeovae. ¿C'u yu'un avic'ototicotic tal li' ta xocol balamile? Li' xa chichamoticotic xchi'uc li jchijcticotique xchi'uc li jvacaxcticotique yu'un mu c'usi xcuch'ticotic. ¿C'u yu'un ti aloq'uesoticotic tal ta Egiptoe? ¿Mi'n ja' no'ox avic'ototicotic tal li' ta chopol balamile? Yu'un muc bu lec balamil ti ta jts'un o jtrigoticotique. Mu c'usi xch'i li'toe. Ch'abal vo' xcuch'ticotic noxtoc —xiyut li jchi'iltactique.

Libat ta templo xchi'uc li Aarone. C'alal lic'ototicotic ta ti' temploe, ijquejan jbaticotic, ijnijan jbaticotic ta balamil. Ti yo' bu quejeloticotique, iyul xojobal ti Rioxe.

—Tamo ech'el late'e, ic'lo ech'el scotol lachi'iltaque xchi'uc labanquil Aarone. Tsobo ech'el ta ts'el ch'en. Ac'u sq'uel scotolic c'alal chac'opon li ch'ene, ja'o tey chloc' tal li vo'e. Ja' tey chata ava'al acotolic, xchi'uc lachijique xchi'uc lavacaxique —xiyut ti Rioxe.

Ja'o ijtam ech'el li jte'e, ijch'un ti c'usi liyalbe ti Rioxe. Iquic' ech'el scotol jchi'iltactic yo' bu li ch'ene.

—Vo'oxuc ti mu xach'unbeic smantal ti Rioxe, a'yic me. ¿Mi chac'an chajloq'uesbeticotic vo' li' ta ch'ene? —xcutic.

Nm. 20.11-12

Ijtoy jc'ob. Cha'moj ijmaj ta jte' li ch'ene. Ja'o iloc' tal li vo'e. Ja' tey ijta ca'alticotic xchi'uc jchijticotic xchi'uc jvacaxticotic.

—Mu vo'onicon avaq'uicon ta ich'el ta muc' c'alal aloq'uesic vo' ta ch'ene. Muc xach'unic ti c'usi lalalbeique. Ti x'elan apasique, mu vo'oticoxuc chaviq'uic ochel lachi'iltac yo' bu li osil chacac'beique —xiyut jcha'va'alticotic ti Rioxe.

Nm. 20.22-29

Lilloc'oticotic tal ta Zin, liyuloticotic ta yoc jp'ej vits, Or sbi. Limuy ech'el ta jolvits jchi'uc li Aarone, xchi'uc jun screm, ja' li Eleazare. Ja' yech ijpas chac c'u cha'al liyalbe ti Rioxe. Ijloc'be sc'u' ti Aarone, ja' icac'be slap li Eleazare yu'un ja' i'och ta totil pale. Ja' iyich'be comel yabtel ti stote. Ti Aarone tey icham ta ora ta jolvits. Tey ijmulticotic comel. Yu'un mu xu' chi'ochoticotic ta Canaán xchi'uc ti jbanquile, ja' ti muc jch'unbeticotic smantal ti Rioxe.

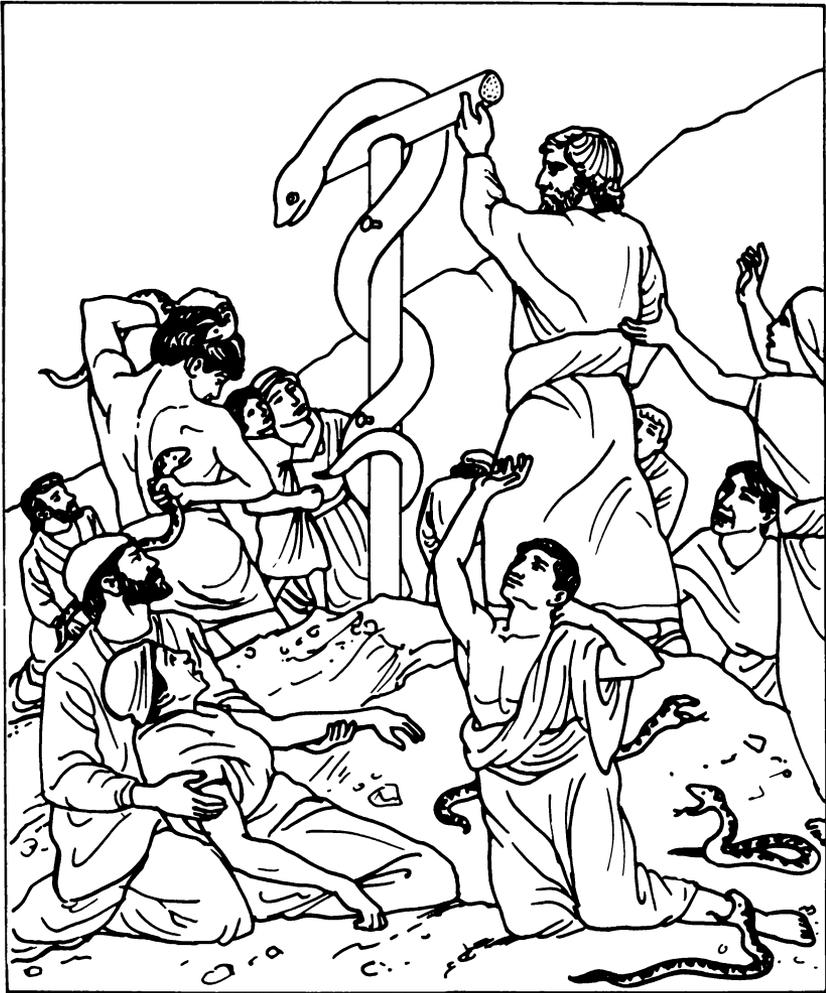
C'alal iya'i scotol jchi'iltactic ti icham ti Aarone, icoq'uitaticotic treinta c'ac'al.

Nm. 21.4-9

Lilloc'oticotic tal ta Or xchi'uc li jchi'iltactic. Lic capicuc yu'un abol sba iya'iic. Chopol c'usi iyalbeic ti Rioxe, chopol c'usi liyalbeic uc.

—¿C'u yu'un ti avic'oticotic loq'uel tal ta Egiptoe? ¿Mi'n ja' chac'an ti li' chichamoticotic ta xocol balamile? Ch'abal ca'alticotic, ch'abal jpanticotic, yu'un chtavan xca'iticotic li manae —xiyutic.

Ti Rioxe chopol iya'i ti x'elan iyalique, ja'o istac tal ep quiletel chon. Ep iti'atic, ichamic o. Lic sbic'tajes sbaic li jchi'iltactic, tal sc'oponicon.

Isjipan ta te' sloc'ol quietel chon ti Moisesse

—Ijta xa jmulticotiç yu'un chopol c'usi icalbeticotiç ti Rioxe. Chopol c'usi lacalbeticotiç uc. C'oponboticotiç ti Rioxe yo' xloc' o ech'el scotol li quiletel chone —xiyutiç.

Lic jç'oponbe Riox li jchi'iltactique, icalbe ti isbic'tajes xa sbaique. Itac'av ti Rioxe:

—Pasbo sloc'ol li quiletel chone. Ta covre xaloc'ta. Ts'eto jtec'uc te', pajo, ja' tey xajoc'anbe sloc'ol li chone. Ti much'utiç ti'bilic ta chone, mi ta sq'uelbeic li sloc'ole, mu xchamic o —xiyut.

Ijch'un ti c'usi liyalbee. Ijpasbe sloc'ol li chone, ijoc'an ta te'. Oy much'u ixch'un ti c'usi icalbee. C'alal iti'atic ta chone, isq'uelic muyel ti loc'ol chone, ja' muc xchamic o.

Nm. 21.21-24; 22.1

Ts'alac to ijtaticotiç tal yosil ti j'amorreotiç. Ijtac ech'el jayvo' viniçuetiç, ba sjac'beic ti yajpreserente j'amorreotiç mi xac' permiso ti chi'ech'oticotiç tal ta slumaliçue. Seón sbi ti preserentee.

—¿Mi ja' no'ox mu xavac' xi'ech'oticotiç li' ta avosiliçue? Mu c'usi ta xquelc'anticotiç. Muc bu chquelc'anticotiç li c'usitiç ats'unojique. Muc bu ta jpul cuch'ticotiç lava'alique. Ja' no'ox mi xavac' xi'ech'oticotique yu'un chibat ta jlumalticotiç yo' bu chiyac'boticotiç ti Rioxe —xutiç c'otel.

Ti preserentee muc xac' permiso. Ora istsob xchi'iltac, i'ochic ta ac' c'oc'. Vo'oticotiç icuch cu'unticotiç; ja' ilaj ti j'amorreotiç. Ijmilticotiç noxtoc ti preserente Seone. Ja' yech iquich'beticotiç o li yosiliçue. Tey lic'ototicotiç ta ti' uc'um Jordán ta yosil jmoavetiç. Ja' xa no'ox mi ijelavic ta jech uc'um li jchi'iltactique, tey xa ta staic li Canaane.

**JA' LI' YALAJ TI XU' XCH'AYBE YIP
CRIXCHANOETIC TI BALAAME PERO
MUC XCH'AY YU'UN YIP TI
J'ISRAELETIQUE**

Nm. 22.2-6

Ti yajpreserente jmoavetiç, Balac sbi. Iyil ti ilaj

cu'unticotic ti j'amorreotique. Ixi' scotol ti jmoavetique
 yu'un epoticotic. Ti preserente Balaque lic sc'opon ti totiletic
 ta Madiane:

—Chilajotic uc. Chisnutsotic loq'uel li j'israeletique
 —xut sbaic.

Ti Balaque istac ta iq'uel jun vinic, Balaam sbi. J'ilol ti
 Balaame.

—Ba albeic ya'i ti Balaame ti oy talemic ep crixchanoetic
 ti tey loq'uemic tal ta Egiptoe. Tanijemic tal ta sjunlej
 balamil. Yulemic xa li' ta cosilticotique. Abulajan xatal ta
 ora yu'un chtal ach'aybe yip li crixchanoetic li'i yu'un toj
 tsotsic. Mi ich'ay yipique, snuts xa cu'un loq'uel bi'a.
 Yu'un ca'yoj lol'il ti vo'ot xch'ay avu'un yip li
 crixchanoetique. Xchi'uc ti much'u chac'anbe c'usi leque, ta
 sta avu'un, xavutic c'otel —xut ech'el ti viniquetique.

Nm. 22.7-14

Ibat ti moletic ta Moabe xchi'uc ti moletic ta Madiane,
 ba sc'oponic ti Balaame. Yich'ojbeic ech'el smoton. Ja' yech
 c'ot yalbeic chac c'u cha'al iyal ti preserentee.

Itac'av ti Balaame:

—Vayanic li'toe. Oc'ob to chacalbeic mi oy c'usi
 chiyalbe ca'i ti Rioxe —x'utatic pero muc bu yich'oj ta muc'
 Riox ti Balaame.

Tey ivayic ti j'ic'vanejetique. Ti Balaame ic'oponat
 yu'un ti Rioxe, ipajesat ti mu ya'uc tal spas li c'usi chopole.

—¿Bu liquemic tal li viniquetic li' vayemic ta anae?
 —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Ja' stacoj tal ti preserente Balac ta Moabe. Ja' yech
 i'albatic tal: “Oy ep crixchanoetic li'toe, tey loq'uemic tal ta
 Egipto. Abulajan xtal ach'aybe yipic. Ti mi ich'ay yipique,
 snuts xa cu'un loq'uel bi'a”, xi tal ti Balaque —xi ti
 Balaame.

—Mu me xachi'in ech'el, mu me xba avilbajin li
 jch'amalpaque yu'un me jt'ujoj —x'utat yu'un ti Rioxe.

Sob ilic ta yoc'omal ti Balaame.

—Sutanic ech'el ta alumalic. Ti Rioxe mu sc'an ti
 chajchi'inic ech'ele —xut moletic ti stacoj ech'el ti preserente
 Balaque.

Isut tal ti moletique.

—Mu sc'an xtal ti Balaame —xutic yulel ti Balaque.

Nm. 22.15-20

Ti Balaque istac ech'el yan viniquetic noxtoc, ja' xa ti much'utic más tsots yabtele.

—Ti Balaame ja' yech xc'ot avalbeic: “Abulajan, xtal ac'oponon. C'alal xayule, chaquich' ta muc'. Ta jch'un scotol li c'usi chavale. Abulajan tal ta ora yu'un chtal ach'aybe yipic li crixchanoetic li' yulemic chcale, xi tal ti Balaque”, xavutic c'otel ti Balaame —xi ti Balaque.

Ja' yech c'ot yalic. Itac'av ti Balaame:

—Ac'u mi xiyac'be li sna ti nojem ta taq'uine, mu xu' jtoy jba ta stojol ti Rioxe. Mu xu' ti mu jch'unbe li c'usi chiyalbee. Vayanic li'toe yu'un chca'i to mi oy c'usi chiyalbe ti Rioxe —xi ti Balaame pero sba no'ox ye.

Ta ac'ubaltic ic'oponat yu'un Riox ti Balaame.

—Lavi tal yic'ot li viniquetic li'i, xu' xachi'in ech'el. Pero ja' no'ox me xc'ot aval ti c'usi chacalbee —x'utat yu'un ti Rioxe.

Nm. 22.21-30

Ta yoc'omal sob ilic ti Balaame, ixchap sme' sburro. Ixchil'in tal ti viniquetique. Ti Rioxe icap yu'un iyil ti ipich' yo'on taq'uin ti itale. Ti yaj'anjel Jeovae ba sva'an sba ta be yo' bu ta x'ech' ti Balaame. Cajal tal ta sburro ti Balaame, xchi'uc tal cha'vo' smozo.

Ti burroe iyil ti tey va'al ta be ti yaj'anjel Jeovae, stomoj jun yespada. Ti burroe istam stentejtic, ma'uc xa be istam. Ti Balaame ismaj tajmec ti sburroe yu'un ja' tsc'an ti ac'u stam bee.

Ti yaj'anjel Jeovae ibat ta ts'unubaltic. Joybil ta corralton li ts'unubaltique. Ti jujot ti'il bee macbil ta corralton. Ti burroe iyil ti tey va'al ti anjele, isnap'an sba ta yibel corralton, islats'be yoc ti Balaame. Ismaj noxtoc ti sburroe.

Ti anjele ijelav ech'el, ba sva'an sba ta chucultic be. Mu xa bu stac' xjelav, mi ja'uc ta sbats'ic'ob, mi ja'uc ta surto, yu'un chucultic tajmec. Ti burroe iyil ti tey va'al ti anjele, ispuch'an sba. Icap tajmec ti Balaame. Ist'inbe te' ti sburroe. Ti burroe ijambat ye yu'un ti Rioxe.

—¿C'usi lajchalle ti amajon xa ox'ech'ele? —xut ti yajvale.

—Yu'un avilbajinon. Ti quich'ojuc quespadae, nax lajmil ti yechuque —xut sburro ti Balaame.

—Vo'on laburroone, chacajlebinon scotol c'ac'al. ¿Mi oy onox yech xaquilbajin? —xi ti burroe.

—Muc bu xquil ti yech xacha'leone —xut ti sburroe.

Nm. 22.31-35

Ti Balaame ijambat sat yu'un ti Rioxe, iyil ti tey va'al ta be ti anjele, stomoj jun yespada. Ti Balaame isquejan sba ta yichon ti anjele, ja'o isnijan sba ta balamil noxtoc.

—¿C'u yu'un amaj ox'ech'el laburroe? Tal jpajesot yu'un chopol li c'usi anopoje. Laburroe liyil yech'o ti isjoy sbee. Ti manchuc isjoy sbee, nax lajmil ti yechuque. C'ajom xa cuxul laburro ti yechuque —x'utat yu'un ti anjele.

—Ijta xa jmul. Muc jna' mi vo'ot ti li' va'alot ta bee. Mi chac'an ti chisut ech'ele, xu' xisut —xut anjel ti Balaame.

—I'i, chi'ino ech'el li viniquetique. Pero ja' no'ox xc'ot aval ti c'usi chacalbee —x'utat yu'un ti anjele.

Ti Balaame ixchi'in tal ti viniquetic tacbilic ech'el yu'un ti preserente Balaque.

Nm. 22.36-41

C'alal iya'i ti Balaque ti chtal xa ti Balaame, ba snup tal ta be.

—¿C'u yu'un ti muc xach'un tal c'alal lajtac ta iq'uel ta ba'lyie? ¿Mi mu xana' ti chacac' ta ich'el ta mu'que? —xut.

—Lital xa. Pero mu xu' c'usi chcal jtuc. Ja' no'ox ti c'usi chisyulesbe ta jol ti Rioxe, ja' no'ox xu' chcal —xi ti Balaame, pero sba no'ox ye.

Ti Balaame i'iq'ue muyel ta jolvits yu'un ti preserente Balaque, ja' yo' bu lec xvinaj jnaticotic ti jayvo' nopol nacaloticotic. Tey ismilbeic smoton Rioux.

Nm. 23.3-13

—Malaon to jliqueluc li'toe yu'un chba ca'i tal c'usi chiyalbe ti Rioxe —xut preserente ti Balaame.

Imuy ech'el stuc. Ay c'loponatuc yu'un ti Rioxe.

—Sutan ech'el yo' bu li Balaque. Ja' yech xc'ot avalbe —x'utat.

Isut tal ti Balaame.

—Mu xu' xquilbajin li crixchanoetique yu'un ja' st'ujoj ti

Rioxe. Li crixchanoetic le'e chabibilic yu'un ti Rioxe yech'lo ti epic tajmeque, ti mu xlaj ta atele —xut ti Balaque.

—¿C'usi ma tal apas un che'e? Ti laquic' tale, ja' ta jc'an ti chach'aybe yipic li jcrontataque. Lavie chavalbon ti lec sc'oplalique —x'utat yu'un ti Balaque.

—Lacalbe xa ti ja' no'ox xu' chcal ti c'usi chiyalbe ti Rioxe —xi ti Balaame.

Nm. 23.13-24

—Ba jq'ueltic avil yo' bu lec xvinaj sna li much'utic nopol nacale. Ja' tey xac'an ti ac'u ch'ayuc yipic scotolique —x'utat yu'un ti Balaque.

Iyic' ech'el ta jp'ej vits Pisga sbi, tey ismilbeic smoton Riox noxtoc.

—Malaon to jliqueluc li'toe yu'un chba ca'i mi oy to c'usi chiyalbe ti Rioxe —xi ti Balaame.

Ay c'oponatic noxtoc yu'un ti Rioxe. I'albat ti c'usi chc'ot yalbe ti Balaque. Isut tal.

—¿C'usi layalbe ti Rioxe? —xi ti Balaque.

—Ti Rioxe ma'uc crixchano, mu sna' snop c'op. Li c'usi chale, yech. Persa chc'ot li c'usi chale. Li crixchanoetic le'e yich'ojic bentsiyon. Chi'inbilic yu'un ti Rioxe. Muc bu tabil smulic. Ch-ac'ulanbatic bentsiyon —xi ti Balaame.

Nm. 23.25—24.9

—Mi mu xch'ay avu'un yipique, pero mu me xaval noxtoc ti lec sc'oplalique —xut Balaam ti Balaque.

—Lacalbe onox ti ja' no'ox xu' chcal ti c'usi chiyalbe ti Rioxe —xi ti Balaame.

—Batic ta jp'ej o vits. Ja' tey xba ac'an ti ac'u ch'ayuc yipic li crixchanoetique —xut noxtoc Balaam ti Balaque.

I'iq'ue ech'el ta jol muc'ta vits, Peor sbi. Ti Balaame iyul ta sjol ti chiyac'boticotic onox bentsiyon ti Rioxe. Isq'uel ech'el ti bu p'ejajtic jnaticotic ti naca nucule. Ti Balaame ich'amunbat ye yu'un Ch'ul Espiritu ti jun xchi'uc ti Rioxe.

—Yich'oj bentsiyon li j'israeletique. Riox iyic' loq'uel tal ta Egipto. I'ac'bat yipic yo' xcuch o yu'unic mi ista scrontaique —xi.

Nm. 24.10-17

Icap ti Balaque. Ist'ax ta majel sc'ob.

—Ti laquic' tale, yu'un ta jc'an ti chach'aybe yipic li jcrontataque. Lavie yox'ech'elal xa avalbon ti yich'ojic bentisyone, ti lec sc'oplalique. Más lec ti manchuc lajtac ta iq'uele. Sutan ech'el ta ora. Ta ox xacac' ta ich'el ta muc', pero ti Rioxe muc xac' apas li c'usi chcale —x'utat.

Itac'av ti Balaame:

—Ja' onox yech icalbe tal li viniquetic atac ech'ele: “Ac'u mi xiyac'be li sna ti nojem ta taq'uine, mu xu' ti mu jch'unbe c'usi chiyalbe ti Rioxe. Ja' no'ox xu' chcal ti c'usi chiyalbe ti Rioxe”, xcutic onox. Lavie chisut ech'el ta jlumal. Chacalbe ava'i sc'oplal li crichanoetic le'e. Ta to xtal jun xchi'ilic ta ts'acal, ja' chcuch yu'un scotol, ja' chlaj li scrontaique —xi ti Balaame.

Muc xch'ay yu'un quipticotic ti Balaame.

**JA' LI' YALAJ TI ICHAM TI MUCH'UTIC
IYICH'BEIC TA MUC' YAJSANTOIC TI
JMOAVETIQUE**

Nm. 25.1-18

Ts'acal to ep ilo'loatic yu'un stseb jmoavetic li jchi'iltactique, iyantsinic. I'iq'ueic ech'el ta q'uin yu'un ti tsebetique ja' yech iyich'beic o ta muc' yajsantoic ti jmoavetique. Ti Rioxe i'ipaj yu'un scotol li jchi'iltactique. Ti Rioxe liyalbe ti ac'u smil svinictac juchop li yajmeltsanejc'op jchi'iltactique. Chich' milel ti much'utic iyich'be ta muc' yajsantoic ti jmoavetique. Mi ispasic yeche, ta xlaj yo'on ti Rioxe, ta x'ech' noxtoc li chamele.

Ijtsob scotol jchi'iltactic ta ts'el templo. C'alal tsoabolic xa'oxe, icalbeic ti c'usi liyalbe ti Rioxe. C'alal iya'lique, lic yoq'uita sbaic.

C'alal xyaquet ch-oq'uique, ja'o ital jun jchi'iltic yic'oj: tal jun jmadianil tseb. Iyil scotol jchi'iltactic ti iyic' ochel ta yut snae yu'un och xchi'in sbaic.

Iyil li pale Finese, li screm Elezare. Ta bail ta satil

istam jun lanza, ibat ta sna ti vinique. C'alal i'och ta yut nae, istenbe ech'el ti lanzae. Toj jelavel, i'och to ta xch'ut ti ants uque, icham xcha'va'alic.

Ja' yech i'ech' o yu'unic chamel li jlome. Ichamic onox veinticuatro mil ti jchi'iltactique.

—Ti x'elán ispas li Finese, mu xa bu ta xcham lachi'iltaque. Li Finese ja' yech tsnop ti c'u cha'al ta jnope, ja' no'ox chiyac' ta ich'el ta muc'. Yech'o ti mu xch'ay sc'oplal ti xquechet ta x'ochic ta paleal xchi'uc li xch'amaltaque xchi'uc ti smomtaque —xiyut ti Rioxe.

Nm. 26.1-4, 51, 63-65

C'alal teoticotic to'ox ta yoc vits ta slumal jmoavetique —Nito jayvo' viniquetic ti xu' yu'unic ac' c'oq'ue, ja' ti much'utic oy xa jto b sjabilale xchi'uc ti much'utic más xa ta jtobe —xiyut ti Rioxe.

I'och ta nitel scotol viniquetic ti xu' yu'unic ac' c'oq'ue. Más ta seiscientos mil ta scotole. Ja' xa no'ox li ch'amaliletique. Ti moletique tey ichamic ta xocol balamil, ja' ti muc xch'unbeic smantal Riox c'alal teic ta Cadese. Oxvo' xa no'ox cuxuloticotic, vo'on li Moisesone, xchi'uc li Caleve, xchi'uc li Josuee.

Nm. 28.1-15

—Albo lachi'iltaque ti c'usitic c'ac'alil chachic'becon li chije xchi'uc li pane. Jujun c'ac'al chavac'becon cha'cotuc ch'iom tot chij ti jabil to yayanele. Jcot ta sob, jcot ta xmal xachiq'ueic, teyuc me ta c'ac'al ac'ubal. Xavac'becon chibuc kilo arina, xchi'uc junuc litro aceite, ja' xavots'ic o. Co'ol xachiq'ueic c'alal xachiq'ueic li jucot ch'iom tot chije. Xavac'becon noxtoc jts'ujuc ya'lel uva, ja' xat'uxubtasic o li c'usitic chachiq'ueic.

'Ta sc'ac'alil chacuxique, xavac'becon cha'cotuc ch'iom tot chij noxtoc ti jabil to yayanele. Xchi'uc arina, xchi'uc aceite, xchi'uc ya'lel uva.

'Ta primero c'ac'al li jujun ue xavac'becon cha'cotuc becerro xchi'uc jcotuc carnero, xchi'uc vucotuc ch'iom tot chij ti jabil to yayanele. Xchi'uc arina, xchi'uc aceite, xchi'uc ya'lel uva noxtoc. Xavaq'ueic noxtoc jcotuc tot chivo yu'un ja' chacaq'ueic o ta pertonal —xiyut ti Rioxe.

**JA' LI' YALAJ TI IMILATIC SCOTOL TI
JMADIANETIQUE YU'UN ILO'LOVANIC**

Nm. 31.1-18

—Moisés, milic scotol li jmadianetique yu'un laslo'loic. Ti c'alal x'laj amilique, ja'o xa chacham —xiyut ti Rioxe.

—Li juhopoxuque xat'ujic jumiluc viniquetic yu'un chba amilic scotol li jmadianetique. Yu'un ta x'ac'batic castico yu'un ti Rioxe —xcutic li jchi'iltactique.

Lic st'ujic. C'alal laj st'ujique, ja'o ijtaquic ech'el. Ja' ixchi'inic ech'el li pale Finese. Li palee iyich' ech'el basoetic ti chtun ta temploe. Iyich' ech'el noxtoc cornetaetic. C'alal chlic yoq'uesine, ja' seña ti ja'o chlic smilic ti scrontaique.

Ismilic scotol ti viniquetique xchi'uc ti vo'vo' presentee. Ismilic ti Balaam uque. Ti antsetique iyiquic tal scotol xchi'uc yolic. Iyic'beic tal scotol svacaxic, xchi'uc xchijic, xchi'uc scotol c'usuc yu'unic. Ixchi'quic comel scotol ti naetic ta jteclumetique. C'alal ilaje, isutic tal.

C'alal iquil ti muc smilic ti antsetique, licap.

—¿C'u yu'un ti muc xamilic li antsetique yu'un ja' ta smulic ti ep ta mil icham ti jchi'iltactique? Yu'un ja' yech i'albatic yu'un ti Balaame: “Taquic ech'el li tsebetique, ac'u ba slo'loic li j'israeletique yo' xlic yich'ic o ta muc' lavajsantoique. Mi ixch'unic lo'loele, ta sta smulic, ta x'ac'batic castico yu'un ti Riox yich'ojic ta muq'ue”, x'utatic. Milic scotol li cremotique, xchi'uc li antsetique, xchi'uc li tsebetic ti yilojic xa vinique. Yan li tojol tsebetique mu me xamilic —xcutic.

Nm. 31.25-54

C'alal laj smilique —Scotol li c'usitic iyiquic tal lachi'iltaque, ch'auquic xchi'uc li totil pale Eleazare xchi'uc li totiletic ta juhop achi'iltaque. Cha'ch'ac xapasic jutos. Jch'ac ac'u yich' li much'utic i'ay ta ac' c'oq'ue, jch'ac ac'u yich' li much'utic icom ta snaique. Li jch'ac ti chich'ic li much'utic i'ay ta ac' c'oq'ue, mi istaic quinientos ta cot jutose, xaloq'uesic jcotuc. Ja' xavac'be li totil palee, ac'u xch'acbe sbaic xchi'uc li xchi'iltac ta paleale. Li jch'ac ti chich'ic li much'utic icom ta snaique, mi istaic cincuenta ta

cot jutose, xaloq'uesic jcotuc. Ja' xavac'beic li much'utic ta scoltaic ta abtel li paleetique. Xach'aquic noxtoc li tsebetique —xiyut ti Rioxe.

Ja' yech ijpasticotic. C'alal laj jniticotic scotol ti c'usitic iyiq'uic tale, ijtaticotic seisciento setenta y cinco mil ti chije, setenta y dos mil vacax, sesenta y un mil burro, xchi'uc treinta y dos mil tsebetic. Ja'o lic jch'acticotic ta cha'ch'ac jutos. Tey icom yu'un li paleetique xchi'uc li much'utic ta scoltaic ta abtel li paleetique.

Li totiletic yu'un jumil ti i'ayic ta ac' c'oq'ue, tal sc'oponicon.

—Ijniticotic xa scotol li jvinicticotique ti ts'acal jumil iyulique. Li'oticotic jcotolticotique. Mi junuc muc xilajoticotic, yech'o un scotol li c'usitic naca oro ijtaticotic tale, ja' chcac'beticotic ti Rioxe yu'un ja' liscoltaoticotic ti icuch cu'unticotique —xiyutic.

Ijch'amticotic xchi'uc li totil pale Eleazare, iquich'ticotic ech'el ta templo. Ja' chul o ta jolticotic ti liscoltaoticotic ti Rioxe. Ti c'u yepal iyaq'uique más ta ciento ochenta kilo li oroe.

**JA' LI' YALAJ TI TEY NO'OX IYICH'
COMEL YOSILIC TA JECH UC'UM
JORDAN CHA'CHOP XCHI'UC O'LOL TI
J'ISRAELETIQUE**

Nm. 32.1-5

C'alal li' tsoboloticotic ta yoc vits ta slumal jmoavetique, tal sc'oponicon smomtac ti Rubén ti ta vo'ne xchi'uc smomtac ti Gad ti ta vo'nee.

—Li osil li'i lec ta sve'eb jvacaxticotic. Oy lec nopol uc'um. Ac'boticotic. Mu xa persauc xi'ochoticotic ta Canaán —xiyutic.

Nm. 32.6-27

Chopol ica'i ti x'elan iyalique.

—Ma'uc yech smelol ti li' chacomique yu'un chba snutsic loq'uel li yajvaltac osil ta Canaán lachi'iltaque. Más lec coltao abaic yo' co'ol xata o avosilique. Ja' chopol mi mu xacolta abaique —xcutic.

—Ba'yi ta jpas jnaticotic li'toe, ta joy jbatotic ta corral ton, ta jmeltsanbeticotic scorral li jvacaxticotique. Ti c'alal xlaj jmeltsanticotique, ta xba jcoltaticotic ta ac' c'oc' li jchi'iltactique yo' sta o yosilic xi ta jech uc'um Jordane. Ja'to chisutoticotic tal ta jnaticotic ti c'alal sta yosilic scotol li jchi'iltactique. Xu' xa mu xquich'ticotic yan osil xi ta jech uc'ume yu'un jtaojticotic xa li'toe. C'alal xich'ic comel yosilic li jchi'iltactique, li' chisutoticotic tale yu'un li' ta xcom li cajnilcticotique xchi'uc li jch'amalticotique —xiyutic.

Lec ica'i ti x'elan iyalique, yech'o ti icac'be comel yosilic smomtac ti Ruben ti ta vo'nee, xchi'uc smomtac ti Gad ti ta vo'nee, xchi'uc j'o'lol smomtac ti Manasés ti ta vo'nee. Li' iyich' comel yosilic ta jech uc'um Jordane, ja' ti ijpojbeticotic ti preserente Seone.

JA' LI' YALAJ TI IYALBE COMEL MANTAL XCHI'ILTAC TI MOISESE

Dt. 1.1, 3; 6.4-7; 8.1-3

—Moisés, tsobo scotol lachi'iltaque, albo ya'i scotol li jmantal lacalbee. Li vo'ote mu xu' cha'och ta Canaán. Li' no'ox chacham chac c'u cha'al lacalbee —xiyut ti Rioxe.

Ja'o ijtsob scotol li jchi'iltactique.

—Jchi'iltactic, a'yic me, vo'otic li j'israelotique, jun no'ox Cajvaltic ta jcotoltic, ja' ti Riox ta vinajele. C'anic me ta sjunul avo'onic. Ja' ac'u tunuc yu'un lap'ijilique, xchi'uc lavipique. Li c'usi chacalbeic lavie, mu me xch'ay xava'iic. Chanubtaso me ach'amalic. Mi chaxanavic ta bee, mi teoxuc ta anaic, albeic jujun c'ac'al li sc'op Rioxe. Albeic jujun xmal c'alal chavayique, albeic jujun sob c'alal chajulavique yo' xich'ic o ta muc' ti Riox uque. Ja' tsc'an ti chavich'ic ta muc' ti Cajvaltique, ti chapasic ti c'usi tsc'ane. Mu me c'usi chopol xavalbeic ti Rioxe chac c'u cha'al ispas ti atotique ti c'alal muc sta ya'alique. Na'ic me c'u x'elan layac'be avilic tal be ta xocol balamil ti Jeova Rioxe. Cha'vinic jabil laxanavic ta xocol balamil yu'un ja' tsc'an ti mu xatoy abaique. Yu'un isq'uel avo'onic mi chach'unbeic scotol li smantaltaque. Lavi'najic pero layac'beic mana ave'ic. Iyac'

avilic ti mu ta panuc no'ox chicuxiotique. Ja' tsc'an ti ta jch'untic noxtoc ti c'usitic chiyalbotique.

Dt. 14.22

'C'alal chbeq'uin li c'usitic chats'unique, mi ataic lajuneb almule, xavac'beic junuc almul ti Rioxe. Ja' xavac'beic ti bu leque.

Dt. 16.18-19

'Li juchopoxuque xat'ujic me ti much'u ta x'och ta avajmeltsanejc'opique. Lec ac'u meltsanvanicuc. Mu me spojic ti much'u oy smule. Mu xu' mi ta stsac smotone. Ac'u mi pl'ijic, pero ma'satetic ta xc'otic yu'un li smotonique yu'un muc bu lec ta smeltsanvanic o. Mi lec ta smeltsanvanique, muc bu ta xchamic ta ora. Chc'ot onox yich' yosilic uc ti bu chacac'beique.

Dt. 18.9-15, 18-19

'Ti c'alal xa'ochic ta Canaane, mu me xachanic ti c'usitic tspasic li crixchanoetic tey nacajtique. Mu me xachic'be ach'amalic uc ti ta smotonin yajsantoic chac c'u cha'al ta spasiq. Mu me xba ac'oponic ti j'iloletique xchi'uc ti much'utic ta staquic ta iq'uel ánima ti yalojique. Ti much'utic chba sc'opone yu'un ja' xa mu xich' ta muc' ti Rioxe. Ti x'elan tspas li crixchanoetic tey nacajtic ta Canaane, ti Rioxe ta onox xch'aybe sc'oplal. Ta to xast'ujbeic jun j'alcl'op ta ts'acal. Jchi'iltic ta st'uj chac c'u cha'al li vo'one. Xach'unbeic me ti c'usi chayalbeique. Ti much'utic mu xch'une, ta x'ac'bat castico ta sbatel osil yu'un ti Rioxe.

Dt. 21.22-23

'Mi oy much'u tsots ista smul ti chich' o milele, c'alal xcham avu'unique, ja'o xajoc'anic ta te'. Pero mu me teyuc joc'ol xvay; ta smalel no'ox c'ac'al xayalesic, xba amuquic. Ti much'u chjoc'anat ta te'e ja' chvinaj o ti iyich' castico yu'un ti Rioxe.

Dt. 23.24-25

'Mi oy bu la'ech'ic yo' bu sts'unoj yuvaic lachi'iltaque, xu' xalo' ti c'u yepal chac'anique. Ja' no'ox ti mu xu' xavich'ic ech'ele. Xchi'uc noxtoc mi la'ech'ic ta yut strigo lachi'iltaque, xu' xac'as jaychexuc ac'uxic. Ja' no'ox ti mu xu' xavich'ic ech'ele —xcut li jchi'iltactique.

Dt. 34.1-8, 10

C'alal laj yalboticoti ti Moise, imuy ech'el ta jol vits, Nebo sibi. Tey i'ac'bat yil yu'un Riox sjunlej li Canaane c'alal to Judá, c'alal to ti' mar.

—Li balamil li'i ja' ti icalbe ti Abraame, xchi'uc ti Isaaque, xchi'uc ti Jacove, ti chacac'beic, vo'oxuc li smomoxuque. Li vo'ote mu xu' cha'och ech'el —x'utat la yu'un ti Rioxe.

Ti Moise tey icham ta slumal jmoavetic, ja' ti yaj'alc'op Rioxe. Mi junuc muc much'u sna' ti bu mucule yu'un tey imucat yu'un Riox ta yoc jp'ej vits.

Ciento veinte sjabilal c'alal icham ti Moise. Lec to'ox xc'ot sat, tsatsal mol to'ox. Icoq'uitaticoti treinta c'al'al. Ch'abal yan yaj'alc'op Riox chac c'u cha'al ti Moise yu'un lec isc'opon sbaic xchi'uc ti Rioxe.

JA' LI' YALLOJ TI I'AC'BAT YABTEL YU'UN RIOX TI JOSUEE

Jos. 1.1-7

Vo'on li Josueone, ti Rioxe ja' yech liyalbe:

—Lavi icham xa ti caj'alc'op Moise, yech'o un vo'ot xa chavic' jelavel ta jech uc'um lachi'iltaque. Batan ta avosilic yo' bu chacac'beique. Ti butic chba xanavane, ja' chavich'ic scotol chac c'u cha'al icalbe ti ánima Moise. Ti c'u sjalil cuxulote vo'ot chcuch avu'un, ja' chlaj lacrontataque. Ja' chac c'u cha'al ijchi'in ti ánima Moise, ja' no'ox yech chajchi'in uc, muc bu chajcomtsan. Chajcolta uc. Tsotsan me, mu me xavicta aba yo' xata o avosilic xchi'uc lachi'iltaque. Vo'ot chach'acbe yosil lachi'iltaque. Ya'yojic onox ti amuc'tatoti ti ta vo'nee ti li' chacac'be avosilique. Mu me xaxi'. Ch'uno ta sjunul avo'on scotol li jmantal ti layalbe comel ti ánima caj'alc'op Moise —xiyut ti Rioxe.

Jos. 2.1-7

Ijch'un ti c'usi liyalbe ti Rioxe, ijtac tal cha'vo' jchi'iltic, tal sq'uelic li balamile yu'un ta jpojticoti.

—Ba q'uelic c'u x'elan li balamile, c'u x'elan li jteclum Jericoe —xcutic tal.

Ital li viniquetique. I'ochic la ta sna jun ants, Raav sbi. Tol sa' yajmul.

Pero oy la much'utic ba yalbeic ti preserente ta Jericoe ti tey ic'ot li cha'vo' jchi'iltique.

—Tal cal ava'i yu'un oy much'u iyul ta ac'ubaltic, ja' li j'israeletique. Yu'un tal sq'uelic mi xpoj yu'unic li cosiltique. Tey yulemic ta sna li Raave —xutic la c'otel ti preserentee.

C'alal iya'i ti preserentee, istac la ech'el yajmayoltac ta sna li Raave.

—“Taco la loq'uel li viniquetic ti li' ochemic ta anae, yu'un la ja' tal sq'uelic mi xpoj yu'unic li cosiltique”, xi tal li preserentee —xutic la c'otel li Raave.

Li antse yotesoj la ta sna li cha'vo' jchi'iltique. Lec la snac'oj. Muyemic la ta jolna yu'un pach'al ti sjol snae. Tey la spuch'anoj sbaic. Li antse stenuoj la ta lino yech'o la ti muc xvinajique.

Itac'av li antse:

—Li' to'ox i'ay viniquetique pero mu jna' bu liquemic tal. Ta orisyontic c'alal tsmaquic xa'ox li ti' corraltone, ja'o iloqu'ic ech'el. Mu jna' bu ibatic. Mi chba asa'ic ta orae, yic'al to nan xataic —xi la isnop c'op li antse.

Li mayoletique ba la sa'ic. C'alal iloqu'ic ech'ele, ja'o la imac li sti' scorraltional jteclume.

Jos. 2.8-14

Li jchi'iltactic ti tey ochemic ta sna li antse, mu to'ox la ch-och svayelic. Li antse imuy la ta sjol sna, ba la c'oponaticuc.

—Jna'oj ti Riox chayac'beic li osil li'i. Chixi'oticotic avu'unic. Chcat co'onticotic. Ca'yojticotic ti Riox istaquijes li Tsajal Nab c'alal laloqu'ic tal ta Egiptoe. Xchi'uc ti amilic ti j'amorroetic xi ta jech uc'um Jordane, xchi'uc ti cha'vo' yajpreserenteique. C'alal icaliticotique, lixi'oticotic. Mi junuc muc much'u tsots yo'on li'toe. Ti Riox avich'ojic ta muqu'ue melez ti ja' scuentainoj li vinajel balamile.

'Abulajanic albecon ca'i mi ta melez chac'uxubinoticotic ti jayvo'oticotic li' ta jnae. Ti Jeova Rioxe ya'yoj li c'usi chcaltique. Li vo'one lajc'uxubinic, yech'o un ta jc'an chavac'becon quil seña mi chac'uxubinbon li jtot jme'le, xchi'uc li jxibneltaque, xchi'uc li jvixtaque, xchi'uc li

jmuctaque. Yu'un ja' ta jc'an ti chicol xchi'uc li jchi'iltaque, ti mu me capluc xilajoticotic xchi'uc li yantic li' ta jteclume —x'utatic la.

—Mu me much'u xavalbe ech'el c'u yu'un ti litaloticotic li'toe yo' xacolic oe. C'alal xi'ochoticotic tale, chajc'uxubintiotic —xutic la li cha'vo' jchi'iltique.

Jos. 2.15-24

Oy pujul scorraltional li jteclumē, ja' tey nacal li antse.

—Chajloq'uesic ta ventana, yalanic ta ch'ojon. C'alal xayalique, batanic me ta anil ta vitstic yo' mu xastaic o li jsa'vanejetique. Tey me xanac' abaic oxibuc c'ac'al. Ja'to mi isutic tal li jsa'vanejetique, ja'to xabatic —x'utatic la li cha'vo' jchi'iltique.

—C'alal xi'ochoticotic tal ta avosilique, joc'ano ta aventana li tsajal ch'ojon ti chayalesoticotic oe. Xatsob me abaic li' ta anae xchi'uc latot ame'le, xchi'uc scotol lachi'iltaque. Mi oy much'u chloc' ech'el ta anae, smul xa stuc ti mi muc xcole. Ti jayvo' li'oxuc ta anae chajcuentaintiotic. Mi oy much'u avalbe ech'el li c'usi lalabee, mu xa me c'u jcuentaticotic o mi muc xacoliqque —xutic la comel li antse.

—Ta jch'un li c'usi chavale —xi la li antse.

Ja'o la iyalesatic ta ventana li cha'vo' jchi'iltique.

—Batanic —x'utatic la.

Li antse isjoc'an la ta sventana ti tsajal ch'ojone.

Li cha'vo' jchi'iltique ibatic la ta vitstic. Tey la isnac' sbaic oxib c'ac'al. Li jsa'vanejetique isa'lic la ta bebetic pero mu la bu itaatic. C'alal isutic ta jteclum ti jsa'vanejetique, ja'o la iyalic tal ta vits li cha'vo' jchi'iltique, ijelavic la ech'el ta jech uc'um, tey ic'otic yo' bu tsoboloticotic to'oxe. C'lot yalbēcon scotol ti c'usi ispasique.

—Melel ti yac'ojbotic scotol osil ti Rioxe. Scotol li much'utic tey nacale xi'emic xa cu'untic —xiyuticon c'otel.

JA' LI' YALAJ TI I'CHIC TA CANAAN TI J'ISRAELETIQUE

Jos. 3.1-6, 13-17

Icalbe scotol li jchi'iltactique ti ac'u xchap sbaique yu'un

chi'ochoticotic xa tal li' ta Canaane. Li paleetique istuquic tal li templo nucule. Ja' iscuchic tal li jayvo' smomtac ti Levi ti ta vo'nee. C'alal po'ot xa'ox jtaticotic tal li ti' uc'ume —Paleetic, babe xabatic xchi'uc li scaxail smantal Rioxe —xcutic.

C'alal iyulic ta ti' uc'um li paleetique —Ochanic ech'el jset'uc ta yut uc'um —xcutic.

Li uc'ume noj ijtaticotic yu'un vo'tic ox. C'alal i'ochic jset' ta yut uc'um li paleetique, ipaj yoc li uc'ume. Nom to ists'anan sba. Itaquij ta ora li balamile yu'un mu xa bu ch-oquin li uc'ume. Li paleetic yich'ojic tal li caxae tey isva'an sbaic ta o'lol uc'um, ismala lijelavoticotic. Nom to lijelavoticotic tal yo' bu va'ajtic li paleetique yu'un mu xu' xinopojoticotic ta sts'el li caxae.

Jos. 4.1-24

C'alal laj jelavuc tal ta jech uc'um scotol li crixchanoetique, ja'o ijtac ta iq'uel li lajchavo' viniquetic jt'ujoje, jujun vinic iloc' ta juhop jchi'iltactic.

—Ba petic tal jup'ejuc ton yo' bu va'ajtic li paleetique yu'un ta jlats li'toe —xcutic.

C'alal iyul yu'unic li lajchap'ej tone, ijlats.

—C'alal ta jq'ueltic li ton li' ijlats, ja' chul o ta joltic ti Riox liscoltaotic c'alal lijelavotic tal ta uc'um Jordane. C'alal xisjac'botic jch'amaltic ti c'usi stu li ton li' latsbile, chcalbetic ti ja' yo' mu xch'ay o xca'itic c'alal lisjelubtasotic tal ta uc'um ti Rioxe —xcutic li jchi'iltactique.

Ijlats lajchap'ej ton ta o'lol uc'um noxtoc yo' bu va'ajtic li paleetique. C'alal laj jlatse, ja'o ijelavic tal ta jech uc'um li paleetique. C'alal liyuloticotic yo' bu tsobol li jchi'iltactique, i'oquin noxtoc li uc'ume.

Jos. 5.10-15

Tey no'ox linaquioticotic ta ti' uc'um yo' bu ijlats li tone. Gilgal sbi li balamile. Tey ijva'anticotic li templo nucule, ijva'an jcarpanaticotic noxtoc. Tey ijpasbeticotic sq'uinal ti c'u x'elan liloc'oticotic tal ta mozoil ta Egiptoe. Ta yoc'omal mu xa bu li'ac'batoticotic tal ti manae ti chac' to'ox tal ti Rioxe yu'un ijta xa jve'elticotic li' ta Canaane. Li'toe oy trigo. Lic jpasticotic pan. Muc bu icac'beticotic svuquesobil xch'ut. Ijta yan jve'elticotic noxtoc.

Ts'alal to tal jq'uel c'u x'elan ti jteclum Jericoe. C'alal ijq'uel ech'ele, tey iquil jun vinic stomoj jun yespada. Ba jc'opon.

—¿Much'u chacolta? ¿Mi vo'oticotic chacoltaoticotic, o mi ja' chacolta li much'utic tey nacal ta jteclume? —xcut.

—Ja' tal jpas ta mantal li yajsolterotac Rioxe —xiyut ti vinique.

Ora ijquejan jba ta yichon ti vinique, ja'o ijnijan jba ta balamil noxtoc.

—Cajval, ¿c'usi ti mantal chavalbone? —xcut.

—Vo'on lavajvalone, mu xu' xtal anopon xchi'uc laxonobe, loc'o —xiyut.

Ijloc' li jxonobe.

JA' LI' YALAJ TI C'U X'ELAN ILAJ TI JTECLUM JERICOE

Jos. 6.1-11

Ti sti' scorraltional jteclum Jericoe lec macbil scotol. Muc much'u xu' ch-och, muc much'u xu' chloc' yu'un xi'em cu'unticotic ti crixchanoetique.

—Lacac'be xa entrucal li jteclum Jericoe, xchi'uc li preserentee, xchi'uc scotol li crixchanoetique. Xajoyinic acotolic li scorraltional li jteclume. Vaquib c'ac'al yech xapasic, ju'ech'el ta c'ac'al xajoyinic. Ac'u jelavuc ech'el vucvo'uc pale ta babe, ac'u yich'ic jujun xulub carnero yu'un ja' choq'uesinic. Ja' nap'al xbat li chanvo' ti tscuchic ech'el li scaxail jmantale. Ta svucubal c'ac'ale xajoyinic vuc-ech'eluc. Ac'u yoq'uesin xulub carnero li vucvo' palee. C'alal slajeb xa choq'uesinique, jal ac'u yoq'uesinic. Ja'o tsots xlic avanan acotolic. Ja'o ta xlom scorraltional li Jericoe. Ti bu va'aloxuc jujuntale tey xa no'ox xa'ochic ech'el ta ora —xiyut ti Rioxe.

Ijtsob scotol li paleetique.

—Cuchic ech'el li scaxail smantal Rioxe. Ich'ic ech'el xulub carnero vucvo'uc yu'un ja' chavoq'uesinic. Vo'oxuc babe chabatic, ja' nap'al chbat li chanvo' jcuchcaxae —xcutic.

—Batic, ba joyintic li scorraltional jteclume, Vo'oxuc ti

Esta ilustración
no está
disponible.

oy avespadaique, babe chabatic j'o'loluc, ja' nap'al chbat li paleetique —xcutic scotol li jchi'iltactique.

C'alal laj calbeique, babe ibatic j'o'lol li much'utic oy yespadae. Ja' nap'al ibat li vucvo' palee ti choq'uesinic xulub carnero. Ja'o tey nap'al li jcuchcaxae. J'o'lol noxtoc ti oy yespadaique ja' nap'alic ta spat li jcuchcaxae.

Jos. 6.12-21

—Mu me xa'avanic, mu me xalo'ilajic. Mi jp'eluc mu me xac'opojic. Ja'to mi “;Avancotic jcotoltic!”, mi xacutique, ja'to xa'avanic —xcut li jchi'iltactique.

Litaloticotic ta xhibal c'ac'al, iquich'ticotic tal noxtoc li caxae, tal joyinticotic noxtoc ti scorraltional jteclume. Jujun c'ac'al lisut ta jnaticotic. Ja' yech ijpasulanticotic vaquib c'ac'al.

Ta svucubal c'ac'al sob lilicoticotic, tal joyinticotic vuc-ech'el ti scorraltional jteclume. C'alal its'aqui ti vuc-ech'ele, iyoq'uesin xulub carnero li paleetique.

—;Avancotic jcotoltic! Ti Rioxe liyac'botic xa entrucal ti xu' jchic'tic li jteclum li'i yu'un la chopol ch-ileic yu'un ti Rioxe. C'ajom xa no'ox ta xcol li Raave ti tol sa' yajmule, xchi'uc li much'utic tey ta snae, yu'un ja' isnac' li cha'vo' jchi'iltic ti c'alal ay sq'uelic li balamile. Ja' no'ox xu' jtamtic li oroe xchi'uc li platae, xchi'uc li c'usitic ta xtune ti naca covree xchi'uc ti naca taqu'ine, yu'un tey chba cac'tic ta templo. Mu me c'usi xavich'ic ech'el ta anaic. Mi avich'ic ech'ele, ta me xiyac'botic castico jcotoltic ti Rioxe —xcutic.

Li paleetique iyoq'uesinic xulub carnero. C'alal ica'iticotic ti jal iyoq'uesinique, tsots li'avanoticotic. Ja'o ilom scorraltional ti jteclume. Ti bu va'aloticotique, tey xa no'ox li'ochoticotic. Ja' yech icuch o cu'unticotic. Ijmilticotic comel ta espada scotol ti much'utic tey nacale. Icham scotol viniquetic, xchi'uc antsetic, xchi'uc c'oxetic, c'alal ta sburroic, xchi'uc svacaxic, xchi'uc xchijic.

Jos. 6.22-25

Icalbe li cha'vo' jchi'iltic ti ba'yi ay sq'uelic li balamile:

—Batanic ta sna li ants tol sa' yajmule. Iq'uic loq'uel xchi'uc li much'utic tey ta snae chac c'u cha'al avalbeic comel ti c'alal la'ayique —xcutic.

Ibat li cha'vo' jchi'iltique, ba yiq'uic loq'uel li Raave,

xchi'uc stot sme', xchi'uc xchi'iltac. Ja'o lic jchic'ticotic ti jteclume. Ja' no'ox ijtamticotic scotol li oroe xchi'uc li platae, xchi'uc li c'lusitic ta xtune ti naca covree xchi'uc ti naca taq'uine. Tey ijtic'ticotic ta yut templo, ja' yu'un Riox ic'lot.

JA' LI' YALLOJ TI ISTA SMUL TI ACANE

Jos. 7.1-5

Ijcuchbeticotic smul jun jchi'iltic, Acán sbi. Yu'un iyich' ech'el ta sna ti c'usi sc'oplal chlaje. Yech'o ti icap ta jtojolticotic ti Rioxe. Vo'on li Josueone ijtae ech'el jayvo' vinic ta jun c'ox jteclum, Ay sbi. Tey ta jolvits li c'ox jteclume.

—Muyanic ech'el, ba q'uelic c'u x'elan li jteclume —xcutic li viniquetique.

Imuyic ech'el, ba sq'uelic.

C'alal isutic tale —Mu persauc xibatic jcotoltic. Xu' no'ox ta cha'mil oxmil xibatic. Jech no'ox chibatic jcotoltic yu'un ch'abal ep li crixchanoetique —xiic yulel.

C'alal libatoticotic ta ac' c'loq'ue, oxmil libatoticotic. Pero muc xcuch cu'unticotic. Linutsatoticotic tal. Ilajic treinta y seis jchi'iltactic. Lisnutsotiticotic ech'el ta yan jteclum. Lixi'oticotic.

Jos. 7.6-9

Icat co'on ti linutsatoticotic tale, ijat jc'u'. Ijquejan jba ta stuq'uil scaxail smantal ti Rioxe, ja'o ijnijan jba ta balamil noxtoc. Tey nijilon o ich'ay c'ac'al. Tey jchi'uc li totiletic yu'un li jchi'iltactic. Ijlajes jbatiticotic ta stojol ti Rioxe, icac' lum ta jolticotic. Li vo'one ijc'opon Riox:

—Cajval, ¿c'u yu'un ti ajelubtasoticotic tal li' ta jech uc'um Jordane? ¿Mi'n ja' no'ox chac'an ti chismiloticotic li j'amorreotique? Más lec ti teyuc no'ox linaquioticotic ta jech uc'ume. Cajval, icuch xa yu'un li jcrontaticotique. Ti mi iya'i scotol crixchanoetic li' ta Canaane, chtal smiloticotic. Ti mi lilajoticotique, mu xa xa'ich'e o ta muc' —xcut ti Rioxe.

Jos. 7.10-15

—Lican, mu xaquejan aba yu'un oy amulic. Yu'un muc

xach'unic li jmantale. Oy jun achi'il iyich' tal ta sna ti c'usi sc'oplal ta xlaje. Muc xal ti oy c'usi istam tale. Tey snac'oj ta sna. Yech'o ti muc xcuch avu'unic li ac' c'oq'ue. Li much'u yech ispase chich' castico. Ti mi chamilic li much'u yech spasoje, chajchi'inic noxtoc. Ba albo ya'i lachi'iltaque ti ac'u xchap sbaique, ti ac'u talicuc oc'ob li'toe. Yu'un oy jun achi'ilic ti oy smul ta jtojole. Ti mi chamilique, ta xmil avu'unic lacrontaique. Oc'ob ac'u taluc scotolic. Ta juchop xtalic. Vo'on chacac'be avil ti much'u junucal istam tal ti c'usi sc'oplal ta xlaje. Xachiq'uiuc xchi'uc scotol c'usuc yu'un, ja' smul ti muc xixch'unbe li jmantale —xiyut ti Rioxe.

Jos. 7.16-21

Ta yoc'omal sob lilic, ijtsob tal ta ts'el templo slajchachopol li jchi'iltactique. Ti Rioxe lisyulesbe ta jol ti much'u istam tal li c'usi sc'oplal chlaje. C'alal ijelav xa j'o'lole, ijpajes scotol ti jchop smomtac ti Juda ti ta vo'nee. Isva'an sbaic.

—Vo'loxuc ti xch'amaloxuc ti ánima Zerae, la'ic li'toe —xcutic.

Italic. Ijloq'uesbe sbi jun screm ti ánima Zerae, Zabdi sbi. Ital xchi'uc xch'amaltac xchi'uc smomtac. Tey tal sva'an sbaic ta jtojol scotolic. Ijloq'uesbe sbi jun smom, Acán sbi.

—Jamal xaval ti c'usi apase —xcut ti Acane.

—Melel oy jmul ta stojol ti Jeova Rioxe. C'alal iquilbe sc'ulejalic ti jericoetique, ipich' co'on jlic c'u'ul yu'un leclec sba, xchi'uc chanib kilo plata, xchi'uc jun kilo oro. Iquich' tal. Yul jmuc ta yut jna —xi ti Acane.

Jos. 7.22-26

Ijtac ech'el viniquetic, ay yich'ic tal li taq'uine xchi'uc c'u'ul ti tey smucoj ta yut sna ti Acane. C'alal iyulique —Li' me une —xiyut jcotolticotic.

Vo'on ijtsac. Ts'acal to ay cac'be yil ta ti' templo ti Rioxe. C'alal ilaje, iquic'ticotic ech'el ti Acane, xchi'uc ti taq'uine, xchi'uc ti c'u'ule, xchi'uc yajnil, xchi'uc xch'amaltac, xchi'uc svacax, xchi'uc sburro, xchi'uc xchij, xchi'uc sna, xchi'uc scotol ti c'usuc yu'une. Iquic'ticotic ech'el ta jun stentejtic.

—Yu'un vo'ot ta amul ti ilaj jlom ti jchi'iltactique, yech'o un chalaj lavi uque —xcut ti Acane.

Ja'lo lic cac'beticotit ton. C'alal ichame, ijchic'ticotit xchi'uc yajnil, xchi'uc xch'amaltac, xchi'uc scotol ti c'usuc yu'une. Ti bu ic'aq'ue ijpotanticotit ton. Ja' yech ilaj o yo'on ti Jeova Rioxe.

JA' LI' YALAJ TI ILO'LOAT YU'UN JGABAONETIC TI JOSUEE

Jos. 8.10, 25-27

C'alal chamem xa'ox ti Acane, libatoticotit noxtoc ta jteclum Ay. Icuch xa cu'unticotit ti ac' c'oq'ue, ilaj cu'unticotit ti much'utic tey nacale. Lajchamil ijmilticotit. Scotol ti c'usuc yu'unique iquich'ticotit tal yu'un ja' yech yalaj ti Rioxe. Iquic'beticotit tal li svacaxique. Ijchic'ticotit comel ti naetique.

Jos. 8.30, 34-35

Ts'alac to libatoticotit ta jol vits Ebal sbi. Tey ijlat ton scuenta xchic'obil smoton Riox, tey ijchic'be ep smoton, ja' ti liscaltaoticotique. Lic capta scotol smantal Riox ti ists'iba comel ti ánima Moisesese. C'alal ilaje, lisutoticotit tal ta jnaticotit.

Jos. 9.3-21

C'alal teyoticotit ta jnaticotique, ja'lo ital viniquetic liquemic tal ta jun jteclum, Gabaón sbi. Tal sc'oponicon. Muc jna' mi chib no'ox c'ac'al iyulic o yo' bu nacaloticotique. Lajem xa tajmec ti sc'u' slapojic tale. Lajem xa tajmec xonobic. Cuxinem xa ti pan yich'ojjic tale. Poco' xa ti nucule ti yav ya'lel yuvaique.

—Li vo'loticotique nom liquemoticotit tal. Ica'iticotit ti icuch avu'unic smilel scotol ti crixchanoetique, yech'o ti litaloticotique. Tal jc'oponoticotit yu'un mu jc'anticotit ac' c'oc' —xiyutic yulel.

—¿Much'uoxuc? ¿Bu to liquemoxuc tal? —xcutic.

—Nom tajmec liquemoticotit tal. Q'uelavil li pan quich'ojticotit tale, cuxinem xa, pero q'uixin to'ox ti c'alal liloc'oticotit tale. Li yav ya'lel cuvaticotique poco' xa tajmec, pero ach' to'ox ti c'alal liloc'oticotit tale. Li jc'u'ticotique xchi'uc li jxonoboticotique ilaj xa noxtoc yu'un jal lixanavoticotit tal —xi isnopic c'op.

Muc jac'be ti Rioxe ti c'uxi chitac'ave. Icalbeic ti muc bu chba jmliticotique. Ta yoxibal c'ac'al ica'i ti nopol no'ox nacajtique. Ja'to iyul ta jol ti lislo'lloique. Yu'un icalbeic ti muc bu chba jmliticotique, yech'o ti tey icomic ta slumalique. Pero ijmozointicotic. I'och ta cuchsi', i'och ta pulvo' cu'unticotic scotol li jgabaonetique.

Jos. 10.1-11

Oy jun jteclum li' ta Canaane, Jerusalén sbi. Ti preserente ta Jerusaleme iya'i c'u x'elan ilaj cu'unticotic ti jteclum Aye. Iya'i noxtoc ti c'usi ispas li jgabaonetique ti chiscoltaoticotic xa ta abtele. Ti preserente ta Jerusaleme istac ech'el yajmayoltac, ba sc'oponic ti preserente ta jteclum Ebrone, xchi'uc ti preserente ta jteclum Jarmute, xchi'uc ti preserente ta jteclum Laquise, xchi'uc ti preserente ta jteclum Eglone.

—“Jtsobtic cajsolterotic, ba jmlitic li jgabaonetique yu'un tscoltaic xa ta abtel li j'israeletique”, xavutic c'otel —xut ech'el ti yajmayoltaque.

Istsob sbaic tal ti vo'vo' preserentee xchi'uc yajsolterotic. Ibatice ta ac' c'oc' ta Gabaón. C'alal iyil li jgabaonetique ti tey ic'otic ta sti' scorraltional slumalic ti vo'vo' preserentee xchi'uc ti yajsolterotique, ja'o ba sc'anbecon vocol ta Gilgal.

—Vo'loticotic lamozooticotique, la'ic me, la' pojoticotic yu'un chismiloticotic li vo'vo' preserentee. Yu'un ep stsoboj yajsolterotic —xiyutic c'otel.

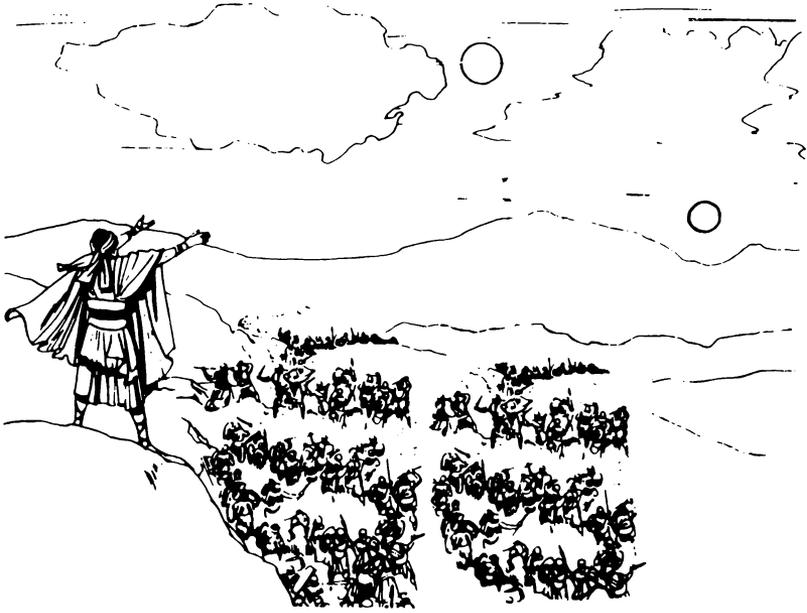
Lic jtsob ta ora cajsoltero uc. Sjunul ac'ubal lixanavoticotic. C'alal iyilic ti tey xa lisacuboticotique, ixi'ic. Mu xa sna' c'usi ta spasic. Ep ijmliticotic. Ti jlome ijatav, ijnutsticotic ech'el. C'alal ijatavique, ti Rioxe ja'o iyac' tal muc'tic bot. Más ep icham ta bot ti yajsolterotac ti vo'vo' preserentee.

Jos. 10.12—12.24

Mal xa'ox c'ac'al c'alal yolel ta jnutsticotic ech'el ti jcrontaticotique, icalbe ti Rioxe:

—Li c'ac'ale ac'u pajuc li' ta stuq'uul li jteclum Gabaone. Li jch'ulme'tique ac'u pajuc tey ta stuq'uul li jteclum Ajalone —xcut.

Ti Rioxe liyich'be ta muc' ti c'usi icalbee, ipaj li c'ac'ale xchi'uc li jch'ulme'tique, muc xa xanavic. Ja'to yech icuch o

Ti Josuee ispajes c'ac'al xchi'uc jch'ulme'tic

cu'unticotic li ac' c'oq'ue. C'alal ilaje, lic xanavuc noxtoc li c'ac'ale xchi'uc li jch'ulme'tique. Jutuc xa mu junuc c'ac'al inatij li c'ac'ale. Ch'abal yan c'ac'al yech nat chac c'u cha'al icale. Muc much'u yan yech ta x'ich'bat ta muc' c'usi chalbe ti Rioxe ti xu' ta spajes li c'ac'ale xchi'uc li jch'ulme'tique.

C'alal ica'i ti tey snac'oj sbaic ta nailch'en ti vo'vo' presentee, ay jmilticotic noxtoc. Ja' yech iquich'beticotic o comel sjunlej slumalic ti vo'vo' presentee yu'un icuch' cu'unticotic. Libatoticotic ta yan jteclumetic, ba jmilticotic noxtoc ti much'utic tey nacale yu'un ja' onox yech yaloj ti Rioxe. Ja' yech iquich'beticotic o comel li yosilic uque.

**JA' LI' YALAJ TI IYALBE COMEL
MANTAL XCHI'ILTAC TI JOSUEE**

Jos. 14.1-14

Liyalbe onox comel ti ánima Moiseese ti c'u x'elan

chquich'ticotic li osile, ti c'u x'elan ta jch'acbe li jchi'iltactique. Ijch'un ti c'u x'elan liyalbee. Xquechet iquich'ticotic li osile, ts'acal to lic jch'ac. Ti balunchop xchi'uc o'lol jchi'iltactique, ista yosil scotolic. Tal sc'oponon li Caleve.

—Ac'u mi oy xa ochenta y cinco jabilal, pero tsotson to. Ac'bon li jteclum Ebrone yo' bu nacajtic li tsatsal viniquetique ti ca'yojbetic sc'oplale. Ja' chiscolta ti Rioxe yo' snuts o cu'un loq'uele —xiyut.

—Xu'. Ja' chascolta ti Rioxe. Ich'o —xcut.

Li Caleve inuts yu'un loq'uel scotol ti j'ebroquetique.

Jos. 15.63

Ja' yech ipaj cu'unticotic li ac' c'oq'ue. Tey nacajtic icom jlom ta vitstic ti much'utic jnutsojticotic loq'uel ta yosilique. Muc xloq'uic li' ta Canaane, pero mu xa bu ijmilticotic.

Jos. 18.1

Ts'acal to ijtsob jbatiticotic ta jun jteclum Silo sbi. Tey ijva'anticotic li templo nucule.

Jos. 22.9

Ti c'alal ista yosilic scotol li jchi'iltactique, ti smomtac ti Ruben ti ta vo'nee, xchi'uc ti smomtac ti Gad ti ta vo'nee, xchi'uc o'lol smomtac ti Manasés ti ta vo'nee, isut ta snaic ta jech uc'lum Jordán.

Jos. 23.1; 24.1-15

I'ech' jayib jabil. C'alal molon xa'oxe, ijtsob scotol jchi'iltactic ta jun jteclum Siquem sbi. Ja' ijyulesbe ta sjolic ti c'u x'elan liscoltaoticotic tal ti Rioxe.

—Ich'ic ta muc' ti Rioxe. Sjunul me avo'onic xapasic ti c'usitic chayalbeique. Ti mi oy avajsantoique, más lec ch'ayic. Ja' xavich'ic ta muc' ti Riox ta vinajele. Ti mi mu xac'anique, t'ujo much'u chavich'ic ta muc'. ¿Mi ja' chavich'beic ta muc' yajsantoic ti vo'ne moletique ti tey to'ox nacajtic ta Caldeae xchi'uc ta Egiptoe, o mi ja' chavich'beic ta muc' yajsantoic ti crixchanoetic ijnutstic loq'uele? Li vo'one junulticotic ta na ja' chquich'ticotic ta muc' ti Riox ta vinajele —xcutic.

Jos. 24.16-28

—Mu c'u stu cu'unticotic li santoetique. Ti Riox ta

vinajele ja' isloq'ues tal ta Egipto ti vo'ne moletique. Ja' liyac'botic noxtoc li osil li'i. Ja' chquich'ticotic ta muc' uc yu'un ja' Cajvaltic ta jcotoltic —xiic scotolic.

—Mi ja' chavich'ic ta muc' ti Rioxe, xach'unic me ti c'usitic choyalbeique. Mi chlic avich'ic ta muc' noxtoc li santoetique, ta me xavil avocolic —xcutic.

—Ja' chquich'ticotic ta muc' ti Rioxe. Ta jch'unticotic ti c'usitic chale. Mu xa xquich'ticotic ta muc' li santoetique xchi'uc li c'usitic oy ta sba balamile —xiic.

Ti c'usitic icalbeic li jchi'iltactique xchi'uc ti c'u x'elan itac'avique, ijts'iba scotol. Tey ijccacan ta svunal li smantaltac Rioxe. C'alal ilaje, lisut ta jnaticotic.

Jos. 24.29, 32

Ti Josuee ciento diez sjabilal c'alal ichame. Tey imuque ta yosil ti i'ac'bat yu'un ti Rioxe.

Ti sbaquel ti Jose ti ta vo'nee ti iscuchbeic loq'uel tal ta Egiptoe, tey iyich' muquel ta Siquem yo' bu smanbil osil ti Jacov ti ta vo'nee. Ja' ti ismanbe ti scremotic Amore.

JA' LI' YALAJ TI LIC OCHUC TI JMELTSANEJC'OPETIQUE

Jue. 2.6, 10-19

C'alal staoj xa'ox yosilic li' ta Canaan ti jchi'iltactic ta israelale, mu xa bu isnutsic loq'uel ti jaychop li' nacajtic icome. Co'ol xa inaquic. Pero oy yajsantoic ti crixchanoetique. C'alal i'ech' jayib jabile, ep jchi'iltactic ba yich'beic ta muc' ti yajsantoique. Ja' iyictaic yich'el ta muc' ti Riox ta vinajele ti iyich'ic ta muc' ti vo'ne moletique, ja' ti ba'yi i'ochic tal ta Canaane. Ti yajsantoique Baal sbi ti june, Astarot sbi ti june. Ep spasoic, naca ja' bu sva'anojic. Yech'o un chopol i'ileic yu'un ti Rioxe. I'ac'batic o castico. Muc xa xcuch yu'un smilel ti scrontaique. Ti Rioxe iyac' permiso ti ja' cuchuc yu'un ti scrontaique.

Ti Rioxe ist'uj ti much'utic i'och ta meltsanejc'ope. Jujun ti jmeltsanejc'opetique icoltaat yu'un ti Rioxe. Ja' istsobic ti jchi'iltactique, ismilic noxtoc ti scrontaique. Ti c'u sjalil cuxajtic jujun ti jmeltsanejc'opetique, ti jchi'iltactique ixch'unic ti c'usi i'albatique. C'alal laj chamuc jujun ti

jmeltsanejc'opetique, lic xcha'ich'ic ta muc' noxtoc li santoetique. Ispas sbaic ta mantal stuquic. Mu xa sc'an xich'ic o ta muc' ti Riox ta vinajele.

Jue. 3.7-15, 29-30

Ti Rioxe iyac' permiso ti ja' icuch yu'un xchi'uc xchi'iltac ti preserente ta Mesopotamiae. Vaxaquib jabil abol sba ti jchi'iltactique. Lic sc'oponic ti Rioxe. Ti Rioxe ist'uj jun jchi'iltic, Otoniel sbi, ja' itsob ti jchi'iltactique, icuch yu'unic. Cha'vinic jabil i'och ta meltsanejc'op ti Otoniele yu'un icham.

C'alal ichame, ti jchi'iltactique ba yich'ic ta muc' noxtoc ti santoetique. C'alal yech ispasique, chopol iyil ti Rioxe. Iyac' permiso noxtoc ti ja' icuch yu'un xchi'uc xchi'iltac ti yajpreserente jmoavetique. Vaxaclajuneb jabil abol sbaic ti jchi'iltactique. Isc'oponic noxtoc ti Rioxe. Ti Rioxe ist'uj jun jchi'iltic, Aod sbi. Ja' itsob ti jchi'iltactique, icuch yu'unic noxtoc. Chanvinic jabil jun yo'onic, ch'abal c'op.

Jue. 4.1-6, 23-24

C'alal icham ti Aode, ti jchi'iltactique ba yich'ic ta muc' noxtoc ti santoetique. Ti Rioxe chopol iyil, iyac' permiso ti ja' icuch yu'un xchi'uc xchi'iltac ti yajpreserente jcanaanetique. Jtob jabil abol sba ti jchi'iltactique. Ti Rioxe ist'uj jun ants jchi'iltic, Débora sbi, ja' i'och ta meltsanejc'op. Ti Debrae ist'uj jun jchi'iltic, Barac sbi, yu'un isc'an ti ja' tspacebon ta mantal ti yajsolterotaque. Xcha'va'alic ja' itsobic ti jchi'iltactique, icuch yu'unic noxtoc. Cha'vinic jabil jun yo'onic.

Jue. 6.1-6

C'alal icham ti Debrae, ti jchi'iltactique ba yich'ic ta muc' noxtoc li santoetique. Ti Rioxe chopol iyil, iyac' permiso ti ja' icuch yu'un xchi'uc xchi'iltac ti yajpreserente jmadianetique. Vucub jabil abol sba tajmec ti jchi'iltactique. Ta scoj ti ilbajinele ba nacluc ta nailch'entic. C'alal sts'unoj xa'ox c'usuc yu'unique, ital ti jmadianetique xchi'uc ti j'amalequetique, italic ta ac' c'oc'. Ti c'usitic sts'unojique ja' islajesic, ja' ti iyiq'uic tal scotol ti scameyoique xchi'uc ti svacaxique. Ti povre jchi'iltactique mu xa c'lu slajesic. Ti svacaxique, xchi'uc ti xchijique, xchi'uc ti sburroique, mu xa c'lu tslajesic uc. Ti jmadianetique iyich' tal scarpanaic noxtoc

ti naca nucule. Ep tajmec italic, mu xljaj ta atel, co'olic xchi'uc c'ulub. Ja' islajesic scotol ti c'usuc yu'unic ti jchi'iltactique. Me'on icomic. Ja' ipayvanic ta me'on ti jmadianetique.

Jue. 6.7-10

Ti jchi'iltactique lic sc'loponic ti Rioxe. Ti Rioxe ist'uj jun jchi'iltic, i'och ta j'alc'op.

—Ja' yech liyalbe ti Rioxe: “Vo'on ijloq'ues tal ta mozoil ta Egipto ti amuc'tatotic ti ta vo'nee. Vo'on ijcoltaic ti bu ista scrontaic ti c'alal italique. Ja' no'ox yech vo'on ijcoltaic ti c'alal isnutsic loq'uel ti jajvaltac osil li'i. Vo'on icac' lavosilique. Icalbe ti amuc'tatotique ti jtuc no'ox ac'u yich'icon ta muq'ue, ti mu me xich'beic ta muc' yajsantoic li j'amorreotic yo' bu nacajtique. Lachi'iltac lavie mu xch'unic ti c'usi caloje”, xi ti Rioxe —xut jchi'iltactic ti j'alc'ope.

**JA' LI' YALAJ TI ILO'ILAJ XCHI'UC RIOX
TI GEDEONE**

Jue. 6.11-18

Ts'acal to ital jun anjel ta vinajel, co'ol xchi'uc vinic yilel, pero ja' ti Rioxe. Tey yul chotluc ta yolon te' yo' Ofra sbi li balamile. Yosil jchi'iltic, Joas sbi. Ti jun screm Joase, Gedeón sbi. Ti Gedeone xyaquet tsmaj strigo ta spat spits'obil ya'lél uva yu'un xi'em mi x'ile yu'un ti jmadianetique. Ti Jeova Rioxe iyac' sba iluc ta stojol ti Gedeone.

—Ti Rioxe li' xchi'ucote. Chastsatsubtasbe avo'on yo' xcuch o avu'un smilel lacrontaïque —x'utat.

—Totic, ti li'uc xchi'ucon ti Rioxe, muc bu abol jbatotic ti yechuque. Mu xquilticotic mi oy syu'el ti Rioxe. “Mu me xach'ay ta ajolic ti c'u x'elan lisloq'uesoticotic tal ta Egipto ti Rioxe”, xi onox comel ti vo'ne moletique. Lavie mu xa xixchi'inoticotic ti Rioxe. Ilbaj xa xixcha'leoticotic li jmadianetique —xi ti Gedeone.

Ti Jeova Rioxe isq'uelbe sat ti Gedeone.

—Cac'ojbot avip. Batan, tsobo achi'iltac, ba milic scotol li jmadianetique yu'un toj abol abaic yu'unic —x'utat.

—Totic, ¿mi chiyich' ta muc' ana'oj li jchi'iltaque ti chcalbe ti c'u cha'al avale ti vo'otitic no'ox toj me'onoticotic xchi'uc li jtot jme'e? Vo'on li slajeb its'linalone —xi ti Gedeone.

—Vo'on chajchit'in yo' xmil o avu'unic li jmadianetique. Co'ol xchi'uc jun no'ox vinic ya'el chava'i —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Abulajan ac'bon quil seña ti vo'ot chac'oponone. Mu to xabat. Chba quich' tal amoton. C'alal xisut tale, ja'to xabat —xut ti Rioxe.

—Li' chajmalae che'e —x'utat yu'un ti Rioxe.

Jue. 6.19-27

I'och ta yut sna ti Gedeone, ismeltsan jcot ch'iom chivo, ispas pan. Ti bec'tal chivoe ismas loq'uel, istic' ta moch, iyich' tal ta yolon te'. Ti ya'lele islic tal xchi'uc sp'inal noxtoc.

—Li ti'bole xchi'uc li pane li' xtal avac' ta ba tone. Li' xtal amalbe noxtoc li ya'lele —x'utat yu'un Riox ti Gedeone.

Ti Gedeone ixch'un ti c'usi i'albate. Ti Rioxe stomoj snamte', istij ta sni' snamte' ti ti'bole xchi'uc ti pane. Ora iloc' c'oc' yo' bu ti tone. Ic'ac' ti ti'bole xchi'uc ti pane. Ja'o isacch'ay ti Rioxe.

Ti Gedeone iyul ta sjol ti Riox ilo'ilaj xchi'unque.

—Cajval, laquil —xi.

—Mu me xaxi'. Mu xacham o ti avilone —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ti Gedeone ispasbe xchic'obil smoton Riox ti yo' bu iyile, tey ixchic'be smoton.

Ta ac'ubaltique ay c'oponatuc noxtoc yu'un ti Rioxe:

—Tsacbo ech'el jcotuc svacax latote yu'un chba abutq'uinbe xchic'obil smoton li santo Baale ti ja' smeltsanoj latote. Bojo noxtoc li te' nopol spajoje ti yajsantoinoje. Tey no'ox ta ba ch'entic xameltsanbon xchic'obil jmoton, vo'on lavajvalone. Tey xachic'bon jmoton, ja' xachic' li svacax atote. Li te' yajsantoinoje ja' ac'u si'ilin li jmotone —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ibat ti Gedeone, iyic' ech'el lajunvo' yaj'abtel. Ba spas chac c'u cha'al i'albat yu'un ti Rioxe. Ja' no'ox ti mu ta c'ac'alticuc ispase yu'un ixi' mi x'ile yu'un ti sbanquiltaque,

o mi x'ile yu'un ti stote, o mi x'ile yu'un jchi'iltactic ti tey nacajtic ta jteclume. Yech'o ti ta ac'ubaltic ba spase.

Jue. 6.28-31

C'alal isacube, ti jchi'iltactique iyilic ti lomesbil xa ti xchic'obil smoton santo Baale, ti bojbil xa ti te' spajoje ti yajsantoinojique, ti meltsanbil xa yan xchic'obil matanale, ti tey to yolel chc'ac' ti vacaxe.

—¿Much'u ti x'elan ispase? —xut sbaic ti jchi'iltactique. Iya'iic ti ja' ispas ti Gedeone ti screm Joase.

Ti jchi'iltactic tey nacajtic ta jteclume ibat ta sna ti Joase.

—Taco loq'uel tal lacreme yu'un ta jmilticotic. ¿C'u yu'un ti islomes li xchic'obil smoton jch'ultotic Baale? ¿C'u yu'un ti isboj noxtoc li jch'ulme'tic Aserae ti tey jpajojtique? —xutic.

—¿C'u yu'un chapojic li Baale? ¿Mi'n vo'oxuc chachabiic ti avalojique? Ti Rioxuc onox li Baale, muc xac' ta lomesel xchic'obil smoton ti yechuque —xi ti Joase.

**JA' LI' YALLOJ TI I'ALBAT YU'UN RIOX
TI GEDEONE TI C'U X'ELAN TST'UJ
XCHI'ILTAC TA AC' C'OO'UE**

Jue. 6.33-40

Ts'acal to istsob sbaic tal ti jmadianetique xchi'uc ti j'amalequetique. Yich'oj tal scarpanaic ti naca nucule. Tey tal spas snaic ta jun stentejtic. Ti Gedeone tal scoltael yu'un ti Ch'ul Espiritue. Ora iyoq'uesin scachu, istsob xchi'iltac. Ja' italic smomtac ti Manasés ti ta vo'nee, xchi'uc smomtac ti Aser ti ta vo'nee, xchi'uc smomtac ti Zabalón ti ta vo'nee, xchi'uc smomtac ti Neftalí ti ta vo'nee. C'alal istsob sbaique —Mi yech ti vo'on ta jcolta li jchi'iltaque chac c'u cha'al avale, ac'bon quil seña yo' xquil o ti chc'ot ti c'usi avale. Li' ta jq'ui vayuc snuculal jchij ta erae. Mi ja' no'ox t'uxul ta yov osil ti c'alal sacube, mi taquin li balamile, ja' chquil o ti vo'on ta jcolta li jchi'iltaque —xut Riox ti Gedeone.

Ta yac'ubalil ja' yech ispas ti Riox ti c'u cha'al isc'an

ti Gedeone. Sob ilic ta yoc'omal ti Gedeone, ispits' ti snuculal xchije. Jun taza iloc' ti yov osile. Li balamile taquin.

—Mu me chopluc xava'li yu'un ta to xajc'opon. Ac'bon quil yan seña li' ta jnucule. Ja' ta jc'an ti taquin chcom li nucule. Li yov osile c'otuc ta balamil —xut noxtoc ti Rioxe.

Ta yac'ubalil ja' yech ispas ti Rioxe ti c'u cha'al isc'an ti Gedeone. Ti nucule taquin icom. Ja' no'ox t'uxul ta yov osil li balamile.

Jue. 7.1-8

Sob ilic ta yoc'omal ti Gedeone. Tey xchi'uc ti xchi'iltaque. Iyich' ech'el scarpanaic ti naca nucule. Tey c'ot spas snaic ta sts'el jun pozo. Ti jmadianetique lec xcholoj snaic ta jun stentejtic ta yoc vits.

—Toj epoxuc. Mu xcac' amilic li jmadianetique naca me atoy abaic. “Icuch xa cu'untic”, naca me chianic. Más lec albo ya'li lachi'iltaque ti ac'lu suticuc ech'el sob oc'ob ti much'utic xt'elelet xa ta xi'ele —x'utat yu'un Riox ti Gedeone.

C'alal iyal ti Gedeone, isutic veintidos mil. Lajunmil xa no'ox icomic.

—Epoxuc to. Más lec ic'o ech'el ta uc'um scotol lachi'iltaque. Tey ta jt'uj ti much'utic chacac'be achil'ine. “Ja' xavic' ech'el le'e”, mi xacute, ja' me xavic' ech'el. “Mu xavic' ech'el le'e”, mi xacute, mu me xavic' —x'utat yu'un Riox ti Gedeone.

Iyic' ech'el ta uc'um scotol ti jchi'iltactique.

—Ti c'alal chuch'ic vo'e, ti much'utic muc bu tsquejan sbae, ti jun no'ox sc'ob ta sq'uetic ochel ta yeique, slecoj xach'ac —x'utat yu'un Riox ti Gedeone.

Lic yuch' vo' scotolic. Ep ti much'utic isquejan sbaic ta yuch'ele. Yan ti much'utic isq'uet ochel ta yeique, oxib no'ox cien.

Ja' yech i'albat yu'un Riox ti Gedeone:

—Xu' ta oxib cien ti muc 'squejan sbaic ta yuch'el vo'e. Vo'on chajcoltaic yo' xlaj o avu'unic li jmadianetique. Li yantique suticuc ech'el —x'utat.

Ti oxib ciene iyich'ic ech'el sve'elic xchi'uc scachuic, ibat xchi'quic ti Gedeone. Ti yantique isut ta snaic.

**JA' LI' YALAJ TI ILAJ YU'UN
JMADIANETIC TI GEDEONE**

Jue. 7.9-14

Ti jmadianetique xchi'uc ti j'amalequetique lec xcholoj snaic ta stentejtic. Ti Gedeone xchi'uc ti xchi'iltaque ta ba osil spasoj snaic, lec xilic yalel ti jmadianetique.

Ta ac'ubaltic ic'oponat yu'un Riox ti Gedeone.

—Lican, yalan ech'el atuc yo' bu li jmadianetique yu'un chba ava'i ti c'usitic chalique yo' stsatsub o avo'one, yo' xcuch o avu'unique. Mi chaxi' chava'i ti choyal ech'ele, ic'olech'el lamozo Furae —x'utat.

Ja'lo iyal ech'el xchi'uc ti smozoe. Ic'otic yo' bu spasoj snaic ti jmadianetique xchi'uc ti j'amalequetique. Nojem yu'unic li stentejtique. Co'ol xchi'uc c'ulub yilel yu'un toj epic. Yic'oj tal ep scameyoic noxtoc. Mu xljaj ta atel. Co'ol xchi'uc yi'al mar yilel.

Ti Gedeone, c'alal ic'ot yo' bu ti snaique, iya'i ti oy much'u yolel chal svayiche.

—Ijvaychin jp'ej pan yilel, pasbil ta cebada. Ibalch'uj yalel tal yilel li' ta jcarpanatique. Toj lomel ic'ot yilel li jnatique —xi.

—Taje ja' xal ti slanza Gedeone li screm Joase, li j'israele. Ti Rioxe yac'ojotic xa ta sc'ob li Gedeone —xi.

Jue. 7.15-25

C'alal iya'i ti Gedeone, "colaval" xut ti Rioxe. Isut yo' bu tsobol ti xchi'iltaque.

—Licanic me. Ti Rioxe yalaj xa ti xu' chba jmiltic li jmadianetique —xut yulel ti xchi'iltaque.

Ti Gedeone lic xch'ac ti xchi'iltaque, ispas ta oxch'ac. Iyalbe ti ac'u stom scachuique xchi'uc srosap'inic ti ja' stic'oj o stojic ti stsanojic xae.

—Ti c'alal tey xa'ox joyolotic yo' bu li snaique, ja' me yech xapasic chac c'u cha'al ta jpase. C'alal chcoq'uesin jcachuticotic xchi'uc li cien jchi'iltaque, xavoq'uesinic me uc. Tsots xavalic: "Ja' yespada Riox li'i xchi'uc li Gedeone", chianic me —xut.

C'alal ic'ot xchi'uc ti cien xchi'iltac xchi'inoj ech'el ti

Gedeone, ja'to no'ox isjel sbaic ti jchabiej'ac'ubale. Ti Gedeone xchi'uc ti xchi'iltaque iyoq'uesin scachuic, isvoq'ueic noxtoc ti srosap'inique. Ja' yech ispas yoxchopolic. Ja' ta surtoic stomoj ti stojique. Ja' ta sbats'ic'obic stomoj ti scachuique. Iyoq'uesinic, i'avanic:

—Ja' yespada Riox li'i xchi'uc li Gedeone —xiic.

Tey sjoyintaojbeic snaic ti jmadianetique. Ti jmadianetique ijulavic ta ora, ijatavic, x'avlajetic xa ta xilel. Lic yoq'uesin scachu ti jchi'iltactique. Stuc xa ismil sbaic ta slanza ti jmadianetique yu'un ja' yech isc'an ti Rioxe. J'o'lol ismil sbaic stuquic; j'o'lol ijatavic.

Ti jchi'iltactique ba snutsic ti jayvo' ijatave. Ti Gedeone istac ech'el jayvo' viniqetic ta vitstic ta yosil smomtac ti Efraín ti ta vo'nee, ech' yiq'ueic ti jchi'iltactic tey ta snaique.

—Batic, ba jmactic ta be ta uc'um Jordán li jmadianetique —xutic c'otel.

Istsob sba ech'el scotolic, ba smaquic ta be ta uc'um Jordán. Istaquic ti cha'vo' yajpreserente jmadianetique, ismilic comel.

Jue. 8.22-23

C'alal ilaj yu'unic ac' c'oc' ti jchi'iltactique —Vo'ot chacajvalinticotit, xchi'uc acrem, xchi'uc amom, yu'un acoltaoticotic ti abol to'ox jbatic xixcha'leotic ti jmadianetique —xutic ti Gedeone.

—Mu me xavajvalinicon xchi'uc li jcreme. Ja' me xavajvalinic ti Rioxe —xi ti Gedeone.

JA' LI' YALAJ TI MUC SNOPI LEC C'USI IYALBE RIOX TI JEFTEE

Jue. 11.1-11

Oy to'ox jun jchi'iltic, Jefte sbi. Tsatsal vinic, mu sna' xi' ta sa'c'op. Ti sme'e tol sa' yajmul. Ti stote jchi'iltic ta israelal, Galaad sbi.

Ti sbats'i'ajnil Galaade i'ayan yoltac. Naca crem ti yoltaque. C'alal ich'i ti scremotique, isnutsic loq'uel ti Jeftee.

—Li vo'ote muc bu chavich' comel li c'usuc yu'un jtotique yu'un yan o ame' —xutic ti Jeftee.

Ti Jeftee iloc' ech'el, ba nacluc ta jun bamil, Tov sbi,

xi ta jech uc'um Jordane. Ba stael yu'un yan jchi'iltactic ti toj ch'ajique. Co'ol xa ba elc'ajicuc.

Ti j'ech'ele i'och yu'unic ac' c'oc' xchi'uc j'amonetic ti jchi'iltactic ta israelale. Ti moletique ba yiq'uic tal ti Jeftee ti tey nacal ta Tove.

—Batic, vo'ot chacuentainoticotic yo' xlanj o cu'untic li j'amonetic —xutic c'otel.

—Ti vo'nee sc'ac'alicon avo'onic. Anutsicon loq'uel ta sna li jtote. Muc xac'anicon. Lavi abol xa abaique, xavocoletic xa tal un —xut moletic ti Jeftee.

—Yu'un ja' ta jc'anticotic ti vo'ot cha'och ta meltsanejc'ope —xi ti moletique.

—Mi lisut avu'unique ti chba jmiltic ti j'amonetic, mi liscolta ti Rioxe, ¿mi yech chavalic ti vo'on chi'och ta meltsanejc'ope? —xi ti Jeftee.

—Ti Rioxe yiloy ti yech li c'usi chcalticotic —xi ti moletique.

Ti Jeftee tsobol xa italic xchi'uc ti moletique, i'och ta yajmeltsanejc'opic.

Jue. 11.12-28

Ti Jeftee istacbe ech'el mantal ti yajpreserente j'amonetic.

—Ja' yech xc'ot avalbeic ti preserente: “¿C'usi jmul avu'unic ti avo'onuc aliquesic ac' c'oc' li' ta jlumalticotic? xi tal ti Jeftee”, xavutic c'otel ti preserente —xut ech'el ti mayoletic.

C'alal iya'i ti yajpreserente j'amonetic —Yu'un lispojbe cosilticotic ti amuc'tatotic ti ta vo'nee ti c'alal iloq'uic tal ta Egiptoe. Mi chavac'boticotic to li cosilticotic, muc bu ta jliquesticotic ac' c'oc' —x'utatic ti mayoletic.

Isutic tal, yul yalbeic ti Jeftee ti c'usi i'albatique. Ti Jeftee istac ech'el yajmayoltac noxtoc.

—Ja' yech xc'ot avalbeic ti preserente: “Ja' yech iyal tal ti Jeftee: Muc bu lajpojbe avosilic. Muc bu ijpojbe yosilic noxtoc ti jmoavetic. Ti c'alal iloq'uic tal ta Egipto ti jmul'tatoticotic ti ta vo'nee, tey i'ech'ic tal ta Tsajal Nab, italic ta xocol balamil, tey iyulic ta Cades. C'alal teic ta Cadese, istacbeic ech'el mantal ti yajpreserente j'edometric. Mi ja' no'ox mu xavac'boticotic permiso xi'ech'oticotic li' ta

alumalique, xutic. Pero muc xac' permiso. Ja' no'ox yech noxtoc isc'anbeic permiso ti yajpreserente jmoavetique, pero muc xac' uc.

'Ti jmucl'tatoticotic ti ta vo'nee iloql'uc tal ta Cades, italic ta xocol bamil. Isjoy sbeic, muc x'ech'ic ta slumal ti j'edometique xchi'uc ta slumal ti jmoavetique. C'alal ic'otic ta slumal ti j'amorreotique ti laspojbe lavosilique, ti jmucl'tatoticotic ti ta vo'nee isc'anbeic permiso ti preserente teyo'e yu'un tey ox tsc'an ch-ech'ic tal. Pero muc xac' permiso. Ora istsob svinic, isliquesic ac' c'oc' xchi'uc ti jmucl'tatoticotique. Ti Riox quich'octicotic ta muql'ue icoltavan. Muc xcuch yu'un xchi'uc xchi'iltac ti yajpreserente j'amorreotique, ja' ti ánima Seone. Ja' yech iyich'beic o comel sjunlej slumal j'amorreotic ti jmucl'tatoticotic ti ta vo'nee. Ti x'elan icuch yu'unique, yu'un ja' yech isc'an ti Riox.

'Li vo'oxuque mu xa xu' xavich' sutel lavosilique. Ti much'utic tsnutsatic loql'uel ta yosilic yu'un ti Riox quich'octicotic ta muql'ue, chquich'betoticotic comel li yosilique. Li vo'oxuque ja' xa no'ox xu' xavich'ic ti c'u yepal chayac'beic lavajsantoic Quemose. Li vo'ote toj pucujot. Más lec yo'on ti ánima Balaque ti yajpreserente jmoavetique. Ti ánima Balaque muc bu ilic yu'unic c'op xchi'uc ti jmucl'tatoticotique, pero oxib cien jabil nopol inaquí xchi'ujuic. ¿C'u yu'un ti mu onox bu ay sc'an ti amuc'tatotic ti ta vo'nee? Li vo'one mu c'usi jmul. Vo'ot oy amul yu'un chacrontainon. Ti Riox quich'octicotic ta muql'ue, ja' chac' iluc ti much'u oy smule, xiyutoticotic tal ti Jeftee'', xavutic c'otel —x'utatic ech'el ti mayoletique.

Ti yajpreserente j'amonetique chopol iya'i ti x'elan iyal ech'el ti Jeftee, i'och onox yu'unic ac' c'oc'.

Jue. 11.29-40; 12.7

Ti Jeftee tal scoltael yu'un ti Ch'ul Espíritue. Ora istsob xchi'iltac, i'och yu'unic ac' c'oc' xchi'uc ti j'amonetique.

—Cajval, mi chacoltaon ta smilel li j'amonetique, chacac'be ti c'usi chloc' tal ta yut jna c'alal xisut tale. Ja' chajchic'be amotonin —xut Riox ti Jeftee.

Icoltaatic yu'un ti Riox, ep ismilic ti j'amonetique. Isutic tal.

C'alal ic'ot ta sna ti Jeftee, stseb iloc' tal. Xmuyubaj xa ba snup ti stote. Ti Jeftee yo junuc o ti xch'amale, c'ajom ti stsebe. C'alal iyil ti Jeftee, ixch'i' ta jatel sc'u', yu'un iyat yo'on tajmec ti anil isnop c'usi iyalbe ti Rioxe.

—Tseb, chcat co'on avu'un tajmec yu'un oy c'usi icalbe ti Rioxe. “Mi chacoltaon ta smilel li j'amonetique, chacac'be ti c'usi chloc' tal ta yut jna c'alal xisut tale”, xcut ti Rioxe. Pero vo'ot laloc' tal, yech'o un vo'ot chcom ta aba. Yu'un mu xu' jsutesbe c'op ti Rioxe —xut ti stsebe.

—Tot, ti c'usi avalbe ti Rioxe, paso yu'un lascolta ta smilel ti j'amonetique. Ja' no'ox ti ac'lon ech'el chibuc u ta vitstic xchi'uc yan tsebetic, yu'un chba coq'uita jba ti muc bu nupunem chichame, ti ch'abal col chcome —xi ti tsebe.

—Batan —x'utat yu'un ti stote.

Ibat ta vitstic ti stsebe xchi'uc yan tsebetic, ba yoq'uita sba ti ch'abal yol chcome.

C'alal ilaj chib ue, isut tal ta sna. Ja' ic'ot ti c'usi iyalbe Riox ti stote.

Yech'o un li tsebetique chanib c'ac'al ta jabil chc'ot yoq'uitaic ta vitstic ti ánima stseb Jeftee. Ja' yech icom o.

Vaquib no'ox jabil i'och ta meltsanejc'op ti Jeftee yu'un icham.

JA' LI' YALLOJ TI T'UJBIL ONOX YU'UN RIOX TI C'ALAL MU TO'OX CH-AYAN TI SANSONE

Jue. 13.1-14

Ts'acal to noxtoc ep jchi'iltactic iyich'ic ta muc' li santoetique. Ti Riox ta vinajele iyac' permiso ti ja' icuch yu'un ti jfilistiaetique. Cha'vinic jabil abol sba ti jchi'iltactique.

Oy jun jchi'iltic ta israelal, Manoa sbi. Ja' smom ti Dan ti ta vo'nee. Ti yajnil Manoae mu sna' x'alaj. Ic'oponat yu'un jun anjel ta vinajel, co'ol xchi'uc vinic iyil, pero ja' ti Rioxe.

—Quiloj ti mu xana' xa'alaje pero ta to xachi'in avol. Crem ta x'ayan. Mu me xavuch' ya'llel uva. Ac'u mi lec, ac'u mi pasem, mu me xavuch' ta jmoj. Mu me xati' noxtoc

li c'usitic yaloj Riox mu xu' xati'ique. Ti acrem ta x'ayane mu me xaloc'be sjol. Yu'un ja' t'ujbil yu'un Riox ti chascoltaic ti abol aba yu'unic li jfilistiaetique —x'utat yu'un ti anjele.

Ti antse isnop ti vinic no'ox itaque tal yu'un ti Rioxe. Ba yalbe ta ora smalal ti c'usi i'albat yu'un ti anjele. C'alal iya'i ti smalale, isc'opon Riox.

—Cajval, li vinic atac tale ac'u to tal sc'oponoticotic noxtoc. Ac'u tal yal ca'iticotic ti c'u x'elan ta jts'itesticotic ti jcrem chavale —xi.

Ti Rioxe iyich'be ta muc' c'usi iyal ti Manoae. Ital noxtoc ti anjele. Tey ic'oponat ta trigoaltic ti antse. Stuc ox, muc bu tey ti smalale. C'alal iyil ti ital ti vinic yilele, ba yic' tal ta anil ti smalale. Ital ti smalale, c'ot sc'opon ti anjele:

—¿Mi vo'ot ti ay ac'opon li cajnile? —xut c'otel.

—Vo'on —xi ti anjele.

—Mi ic'ot ti c'usi avalbee, ¿c'u x'elan ta jchanubtasticotic ti unene? —xut anjel ti Manoae.

—Lavajnile mu me xuch' ya'llel uva chac c'u cha'al icalbee. Ac'u mi lec, ac'u mi pasem, mu me ya'uc yuch' ta jmoj. Mu me ya'uc sti' noxtoc li c'usitic yaloj Riox mu xu' xati'ique. Ja' yech ac'u spas —x'utat yu'un ti anjele.

Jue. 13.15-24

—Malaon to jliqueluc li'toe, ta jmeltsan jset'uc ave'el —xut anjel ti Manoae.

—Ac'u mi xapajeson, pero mu xive'. Mi chavac'bon jmotone, ja' chic'bo smoton li Rioxe —xi ti anjele.

Ti Manoae muc xul ta sjol mi ja' anjel ta vinajel yu'un co'ol xchi'uc vinic iyil.

—¿C'usi abi? Albon ca'i yu'un chaquich' ta muc' ti c'alal xc'ot ti c'usi avalbone —xut.

—¿C'u yu'un chajac' c'usi jbi? “Tsots syu'el”, xi onox jc'oplal —xi ti anjele yu'un ja' ti Rioxe.

Ti Manoae itsac jcot ch'iom chivo, iyac'be smotonin ti Rioxe. Ta ba ton ixchic'. Ti Manoae xchi'uc ti yajnile tey ichotiic, isq'uelic c'u x'elan ic'ac' ti smoton Rioxe. Iyilic istic' sba ta c'oc' ti anjele, iyilic itoy noxtoc.

C'alal iyilique, isquejan sbaic, ja'o isnijan sbaic ta

balamil noxtoc. Yu'un iyul ta sjolic ti ja' Riox ti ilo'ilaj xchi'uquique.

—Chichamotic xa yu'un iquiltic ti Rioxe —xut yajnil ti Manoae.

—Ati chismiloticuc ti Rioxe, muc xch'am smoton ti yechuque, mu c'usi liyalbotic ti yechuque —xi ti yajnile.

Ts'acal to i'ayan yol ti antse, crem. Sansón iyac'be sbiin. Ich'i ti creme, ac'bil bentisyon yu'un ti Rioxe.

JA' LI' YALAJ TI C'ALAL INUPUN TI SANSONE

Jue. 14.1-9

C'alal ista sva'lej ti Sansone, lec iyil jun stseb jfilistia. Ja' tsc'an chic'. Iyalbe ti stot sme'e, pero chopol iya'iic yu'un mu xich' ta muc' Riox ti tsebe. Ti me'el mole mu sna'ic ti ja' yech tsc'an Riox ti stseb jfilistia chic' ti scremique yo' stabe o smul jfilistiaetic ti Sansone, yo' smil oe.

Ti Sansone sjunul yo'on chic' ti tsebe, yech'o un ti stot sme'e ba sjaq'uic. Ibat ti Sansón uque. Stuc isnup ta be jcot león. Itsatsubtasat yu'un Ch'ul Espíritu ti jun xchi'uc ti Rioxe. Ta sc'ob no'ox isjeculan ti leone, co'ol xchi'uc much'u sjeculan c'ox chivo. Pero mu c'usi stomoj. Muc xalbe stot sme' ti x'elan ispase.

Jue. 14.10-14

Ts'acal to c'alal inupun ti Sansone, ibat ta sna ti slecome. Ech' sq'uel ti baquel leone. Tey stsoptson chanul pom ista. Oy xa spom. Isjots' ti Sansone, isbeilo' ech'el. C'alal ista ta be ti stot sme'e, iyac'be slo' uc, pero muc xalbe bu ista.

C'alal inupun ti Sansone, vucub c'ac'al ispas q'uin ta sna ti tsebe yu'un ja' yech scostumbreic. Ti sni'mol ti Sansone istsob treinta xchi'iltac. Ta sliqueb c'ac'al ti q'uine —Oy c'usi chajac'beic. Chca'i mi xana'ic. Mi ana'ic ta svucubal c'ac'al li q'uine, chacac'beic jujuchopuc ac'u'ic ti naca lineo, xchi'uc jujuchopuc scuenta q'uin. Yan mi muc xnop avu'unique, vo'oxuc chavac'becon treinta ta chopuc jc'u' ti naca lineo xchi'uc treinta ta chopuc scuenta q'uin —xi ti Sansone.

Lec iya'ic ti c'usi iyal ti Sansone.

—Alo ca'iticotic che'e —xiic.

Lic yal ti Sansone:

—Oy c'usi sna' xti'van, tey iloc' tal ve'lil. Yo' bu tsotse tey iloc' tal c'usi chi' —xi.

Jue. 14.14-19

Iloc' oxib c'ac'al li q'uine muc sna'beic smelol. Ta xchanibal c'ac'al —Ba jac'ulanbo ca'tic lamalale yo' jna'betic o smelol ti c'usi iyale. Mi mu xach'une, ta me xajchic'ticotic xchi'luc sna latote. Ti avic'oticotic tal li'toe, mu jc'anticotic ti me'on xa chisutoticotic ech'ele —xutic ti yajnil Sansone.

Ti antse iyoq'uita ti smalale.

—Yu'un nan chopol chavilon, yu'un nan mu xac'anon, yech'o ti mu xavalbon c'usi smelol ti c'usi avalbe li jchi'iltaque —xut.

—Muc bu calojbe jtot jme'. ¿Mi'n la vo'ot xa chacalbe? —xi ti Sansone.

Jujun c'ac'al iyoq'uita smalal ti antse. Ta svucubal c'ac'al muc xa xcuch yu'un ti Sansone, iyalbe c'usi smelol ti c'usi iyalbe xchi'iltac ti sni'mole. Ja' yech isna'beic o smelol ti much'utic teic ta nupunele, ja' ti filistiaetique. Xmal ta svucubal c'ac'al iyalbeic ti Sansone:

—Li c'usi chi'e, ja' li ajapome. Li c'usi tsotse, ja' li leone —xutic.

—Ti manchuc asujilanic ta sjaq'uel li cajnil, muc xana'beic o smelol ti yechuque —xi ti Sansone.

Ti Sansone ibat ta jun jteclum, Ascalón sbi. Icoltaat yu'un ti Ch'ul Espíritue, ismil treinta jfilistiaetic. Isloc'be tal sc'u'tac, ja' iyacbe ti much'utic teic ta nupunele.

C'alal laj yac' c'u'uletic ti Sansone, isut ta sna stot. Ti yajnil muc xic' ech'el, ja' ti ilo'lovane.

**JA' LI' YALAJ TI TSOTS TAJMEC TI
SANSONE**

Jue. 14.20—15.8

Ti sni'mol ti Sansone isnop ti mu xa bu chtal ic'batuc ti stsebe, iyac' nupunuc ta yan. Ti Sansone ibat ta sna ti

sni'mole yu'un ba to yic' yaloj ti yajnile. Ja'to iyil yan xa o smalal ti yajnile. Ti Sansone chopol iya'i. Ba stsac tal oxib cien vet. Isa' toj. Ti vete ixchucanbe sne ta ch'ojon, ta cha'cha'cot ists'ac. Tey capal ixchuc jusil toj. C'alal laj xchuc scotole, istsan ti toje, istij ochel ta yut strigoic ti jfilistiaetique. Ic'ac' scotol ti trigoe. Ep ic'ac' yaq'uil yuvaic xchi'uc ste'el olivo.

C'alal iya'i ti jfilistiaetique ti x'elan ispas o ti Sansone ti ipojbat yajnile, tal xchiq'uic ti antse xchi'uc ti stote. Ti x'elan ispasique, ti Sansone ba smil ep jfilistiaetic. Ts'acal to ba snac' sba ta nailch'en ta Judá. Ibat ta Judá ti jfilistiaetic uque, ba stsaquic tal ti Sansone.

Jue. 15.9-13

Ti much'utic tey nacajtic ta Judae —¿C'u yu'un ti latalique? ¿Mi'n tal aliquesic c'op? —xiic.

—Ma'uc liquesejc'op litaloticotic. Ja' no'ox tal jtsacticotic ech'el li Sansone. Ti c'u x'elan lixcha'leoticotic, ja' yech ta jcha'leticotic uc —xiic.

Ora istsob sba oxmil jchi'iltactic ti tey nacajtic ta Judae. Ibatc ta nailch'en yo' bu snac'oj sba ti Sansone.

—¿Mi mu xana' ti abol jbatic yu'unic li jfilistiaetique? ¿C'u yu'un ti x'elan acha'lee? Chquil jvocoltic avu'un. Lavi litaloticotic, chajchucticotic, chaquic'ticotic ech'el yo' bu li jfilistiaetique —xutic ti Sansone.

—Albecon mi mu xamilicon li vo'oxuque. Ti Rioxe ya'yoy li c'usi chcaltique —xi ti Sansone.

—Muc bu chajmilticotic. Ja' no'ox chajchucticotic, chaquic'ticotic ech'el yo' bu li jfilistiaetique —xutic.

Ixchuquic ta cha'lic ach' ch'ojon. Iyiquic ech'el ta stojol jfilistiaetic.

Jue. 15.14-20

Ti jfilistiaetique c'alal iyilic ti chucul tal ti Sansone, xmuyubajic xa tajmec, x'avlajetic xa. Ti Sansone tal scoltael yu'un ti Ch'ul Espíritue, ituch' yu'un ti ch'ojone. Muc bu tsots iya'i, co'ol xchi'uc c'aqu'et te'el trigo iya'i. C'alal ituch' yu'une, ja'o ba stam tal sbaquel ye burro. Ti baque tsots to. Ja' ismil o jmil ti jfilistiaetique.

Ts'acal to itaquij sti' ti Sansone, isc'opon Riox:

—Vo'ot acoltaon ti muc xcuch yu'unic li jcrontataque.

Lavie chicham xa ta taquiti'il. C'alal xtal li jrontataque, chilaj yu'unic —xi.

Ti Sansone i'ich'bat ta muc' c'usi iyalbe ti Rioxe, iloq'uesbat tal vo' ta ton, ja' tey iyuch' ti Sansone. Itsatsub o noxtoc.

Ti Sansone jjob jabil i'och ta yajmeltsanejc'op ti jchi'iltactique.

Jue. 16.1-3

Ti j'ech'ele ibat ta jteclum Gaza ti Sansone, naca jfilistiaetic tey nacal. Tey iyil jun ants ti tol sa' yajmule, ba xchi'in ta vayel. Ti jfilistiaetic tey nacajtic ta Gazae, iya'iic ti tey xa ic'ot ta slumalic ti Sansone. Ismalaic sjunul ac'ubal ta sti' scorraltional li jteclume. “La jmalatic sacubuc, la jmiltic”, xut sbaic.

Ti Sansone ta ol ac'ubal ilic. Iyil ti mu xa xu' xloc' ech'ele, lic sbots'be yoyal ti sti'il smacol jteclume. Iscajan ech'el ta snequeb xchi'uc xchibal smac, ba yac' ta jolvits. Yech'o un muc xtae ta milel ti Sansone.

**JA' LI' YALLOJ TI ILO'LOAT YU'UN
DALILA TI SANSONE**

Jue. 16.4-9

Ts'acal to ti Sansone isc'oponbe jun stseb jfilistia, Dalila sbi. Ti jmeltsanejc'opetic ta sjunlej slumal ti jfilistiaetique, tal sc'oponic ti Dalilae.

—Lo'loo li Sansone yo' xava'i o c'u yu'un ti toj tsotse, c'u yu'un ti mu stac' tsaquele. Yu'un co'ontoticoticuc jchucticotic yo' mu xa xismilotic oe. Mi chach'un li c'usi chcalticotic, chacac'beticotic jmil cien taq'uin jujunoticotic —xiic.

—Albon ca'i c'u yu'un ti toj tsotsote. ¿C'uxi xu' chavich' tsaquel? ¿C'uxi xu' chavich' chuquel? —x'utat yu'un Dalila ti Sansone.

—Mi chixchuquic ta vucplejuc yaxal aq'ue, ch'abal xa quip chicom. Ja' xa yech chicom chac c'u cha'al li yan viniquetique —xi ti Sansone.

Ti jmeltsanejc'opetique iyich'beic tal vucp'ej ac' ti Dalilae yo' xchuc o ti Sansone. Tey xa nopol snac'oj sbaic ti jmeltsanejc'opetique. C'alal laj xchuc Sansón ti Dalilae, i'avan:

—Sansón, ta xa me xtal stsacot li jchi'iltaque —xut.

Ti Sansone jliquel istuch' ti aq'ue. Co'ol xchi'uc c'aq'uet chi iya'i. Muc sna'ic o c'u yu'un ti toj tsotse.

Jue. 16.10-12

—Alo'loon. Ma'uc yech ti c'usi avalbone. Albon ca'i c'uxi xu' chavich' chuquel che'e —xi noxtoc ti Dalilae.

—Mi chixchuquic ta ach' ch'ojone ti mu to bu picbile, ch'abal xa quip chicom. Ja' xa yech chicom chac c'u cha'al li yan viniquetique —xi ti Sansone.

Ti Dalilae ixchuc ta ach' ch'ojon ti Sansone. C'alal laj xchuque, i'avan:

—Sansón, ta xa me xtal stsacot li jchi'iltaque —xut.

Jliquel istuch' ti ach' ch'ojone. Co'ol xchi'uc no iya'i.

Jue. 16.13-14

—Alo'loon xa noxtoc. Pero mu xa me xalo'loon. Albon ca'i c'uxi xu' chavich' chuquel che'e —xi noxtoc ti Dalilae.

—Mi chacap ta ajolob li vucub spechbenal jole, mi chapaj lec li yoyale, ch'abal xa quip chicom —xi ti Sansone.

Ja' yech ispas ti Dalilae. C'alal ilaje, i'avan:

—Sansón, ta xa me xtal stsacot li jchi'iltaque —xut.

Ilic ta ora yu'un vayem to'ox. Iquilbat ech'el sjolob ti Dalilae.

Jue. 16.15-17

—¿C'u yu'un ti jc'anojot xachie pero alo'loon xa ox'ech'el? Yu'un mu xavalbon c'u yu'un ti toj tsotsote —x'utat noxtoc ti Sansone.

Ja' yech ispasulan jujun c'ac'al ti antse. Ti Sansone yo'to onox c'u cha'al iyal c'u yu'un ti toj tsotse.

—Yu'un muc bu xcac' o ta loq'uel li jole. Yu'un vo'on st'ujon ti Rioxe. Mi chiloc'bat li jole, ch'abal xa quip chicom. Ja' xa yech chicom chac c'u cha'al li yan viniquetique —xi ti Sansone.

Jue. 16.18-22

Ti Dalilae iyul ta sjol ti yech ti c'usi i'albat yu'un ti Sansone, ja'o istac ta iq'uel ti jmeltsanejc'opetique.

—Batanic la ta anil yu'un la i'albat xa c'u yu'un ti toj tsotse —xi c'otel ti much'u ba ic'vanuc tale.

Ti jmeltsanejc'opetique italic ta ora, yich'oj tal ti staq'uinique. Ti Dalilae islo'lo ti Sansone.

—Cajano ajol li' ta coque —xut.

Iscajan sjol ti Sansone, tey i'och svayel. Ti c'alal i'och svayele, ja'o iyic' tal jun vinic ti Dalilae, tal sloc'be sjol ti Sansone. C'alal laj loc'uque, i'avan ti Dalilae:

—Sansón, ta xa me xtal stsacot li jchi'iltaque —xut.

Ilic ta ora ti Sansone. Isnop ti oy to yipe. Muc sna' ti icomtsanat xa yu'un ti Rioxe. Ja' yech itsac o yu'unic ti jfelistiaetique. Ispitsbeic xcha'p'ejel sbec' sat. Iyiq'uic ech'el ta jteclum Gaza. Istiq'uic ta chuquel, ixchuquic ta carina noxtoc. C'alal tiq'uil ta chuquel ti Sansone, naca juch'nej ispas yu'un ja' yech i'ac'bat yabtel. C'alal tey chucule, ich'i ti stsatsal sjol noxtoque.

Jue. 16.23-27

Ts'acal to istsob sba scotol ti yajmeltsanejc'op jfelistiaetique, yu'un ispasbeic sq'uinal ti yajsantoique, Dagón sbi.

—Colaval ti atic'bon xa ta chuquel li jcrontaticotique —xutic.

C'alal xyaquet ti q'uine —Ba loq'uesic tal li Sansone, ac'u tal yac' elav —xiic.

Ba sloq'uesic tal ta chuquel ti Sansone. Ilbaj xcha'leic, co'ol xchi'uc yixtolic.

Ta o'lol ti yut nae oy chib yoyal. Ja' tey isva'anic ta o'lol ti Sansone.

—Abulajan nopojeson ech'el yo' bu li chib oy ta o'lol yut nae yu'un ta jquican jba —xut ti creme, ja' ti much'u initon o tale.

Ti nae cha'coj pasbil, nojem ta crixchanoetic xcha'cojol. Tey tsobol ti jmeltsanejc'opetique. Ta scotol xchi'uc ti antsetique oy nan oxmiluc. Islabanic tajmec ti Sansone.

Jue. 16.28-30

Ti Sansone isc'opon Riox:

—Cajval, na'on to me. Ac'bon me quip noxtoc yu'un ta xcac'be stoj li jfelistiaetique ti lispitsbeic xcha'p'ejel li sbec' jsate —xi.

Ti Sansone ismey xchibal ti yoyal na ta o'lole, jun ta sbats'ic'ob, jun ta surto. “Co'ol chamicon xchi'uc li jfilitiaetique”, xi isnop. Ja'o iyac' scotol ti yipe, ilom ti nae. Icham scotol ti jfilitiaetic tey tsobolic ta yut nae. Ti Sansone más to ep ismil jfilitiaetic ti c'alal ichame; ja' jutuc no'ox ismil ti c'alal cuxul to'oxe.

JA' LI' YALAJ TI IYICH' TA MUC' RIOX TI JUN JMOAV ANTSE, RUT SBI

Rut 1.1-5

Ti c'alal ja' to'ox tspasatic ta mantal yu'un jmeltsanejc'opetic ti jchi'iltactique, oy jun jchi'iltic, Elimelec sbi. Noemí sbi ti yajnile. Oy cha'vo' screm ti Elimeleque. Malón sbi ti june, Quelión sbi ti june. Tey nacajtic ta jun c'ox jteclum, Belén sbi, tey ta Judá. Yu'un ital vi'nal yech'lo un iloq'uic ech'el ti Elimeleque, xchi'uc ti yajnile, xchi'uc ti cha'vo' scremotique. Tey ba naclitic ta jech uc'um Jordán ta slumal jmoavetic.

Ti c'alal teique, icham ti Elimeleque. Stuc xa icom ti yajnile xchi'uc ti cha'vo' scremotique. Ti cremotique isa' yajnilic. Ti jun antse Orfa sbi; ti june Rut sbi. Ti cha'vo' jmoav antsetique muc bu yich'ojic ta muc' ti Riox ta vinajele. Ti jmoavetique oy onox yajsantoic. Ti c'alal i'ic'atic yu'un ti scremotic ti ánima Elimeleque, lic ya'ibeic sc'oplal ti Jeova Rioxe. Ti cremotique lajuneb no'ox jabil iyic' ti yajnilique, ichamic. Tey xchi'inoj icom xcha'va'al yalibtac ti Noemie.

Rut 1.6-14

Ts'acal to iya'i ti Noemie ti ch'abal xa vi'nal ta slumale.

—Más lec batic ta jlumal —xut ti yalibtaque.

Iloq'uic tal yo' snaique, italic.

—Más lec sutanic ech'el ta sna atos amelic. Ja' chasc'luxubinic ti Rioxe yu'un ac'luxubinoticotic coxva'alticotic xchi'uc ti ánima jcremotique. Chata to yan amalalic —xut ech'el ta be yalibtac ti Noemie.

Lic sbuts' ti yalibtaque. Lic oc'uc xcha'va'al ti antsetique.

—Chajchi'in ech'el ta alamal —xutic.

—I'i, más lec sutanic ech'el ta sna atot ame'ic yu'un ch'abal xa yan jcremotic xamalalinic —xi ti Noemie.

I'loq'uaic noxtoc. Ti Orfae isbuts' comel ti yalibme'ele, isut ta sna stot sme'. Ti Rute mu sc'an sut.

Rut 1.15-19

—Q'uelavil li Orfae isut xa ech'el, ba yich' ta muc' noxtoc li yajsanto achi'iltaque. Más lec sutan uc —xut ti jun yalibe.

—Mu xatacon sutel yu'un nopemon avu'un. Chajchi'in ech'el. Ti bu chabate tey chibat uc. Ti bu chanaquie tey chinaqui uc. Scotol lachi'iltaque ta jp'is ta jchi'iltac yu'un co'ol xa quich'o'jtic ta muc' ti Riox ta vinajele —xi ti Rute.

Ti Noemie iyil ti sjunul yo'on ta xchi'inat yu'un ti yalibe, yech'o un mu xa c'usi iyalbe. Ixchi'in tal, tey iyulic ta Belén.

Rut 1.22—2.7

Oy jun jchi'iltic tey nacal ta Belén, Booz sbi. Ja' xchi'il ti ánima smalal Noemie.

Ti c'alal teic xa'ox ta Belén xchi'uc yalib ti Noemie, ja'o ta jloc' jcebadaticotic. Ti Rute ba xc'uxc'ulta cebada yo' bu tsloc' ti Booze. Tal sq'uel yaj'abteltac ti Booze. I'ile ti tey ti Rute.

—¿Much'u ma li ants le'e? —xut yajq'uel j'abtel ti Booze.

—Me'anal ants liquem tal ta slumal jmoavetic. Ital xchi'uc li Noemie yu'un ja' yalib —xi ti jq'uel j'abtele.

Rut 2.8-12

—Mi chtal ac'uxc'ulta li cebadae, xu' xatal ti c'usi ora xu' avu'une. Mi chtaquij ati'e, xu' xba avuch' li ca'alticotic le' ta q'uibé —x'utat yu'un Booz ti Rute.

C'alal iya'i ti x'elan i'albat ti Rute, isquejan sba ta yichon ti Booze, ja'o isnijan sba ta balamil noxtoc.

—¿C'usi smelol ti chac'uxubinone yu'un ma'uc jlumal li'i? Li vo'one yan o jlumal —xi.

—Ca'yoj ti ac'uxubinoj lavalibme'ele xchi'uc ti avich'oj xa ta muc' ti Jeova Rioxé —xi ti Booze.

Rut 2.13-16

Ti c'alal ive' xchi'uc yaj'abteltac ti Booze, i'ac'bat svet'el

Ti Rute ta sc'uxc'ulta cebada

ti Rut uque. Ti c'alal laj ve'icunque, ti Rute ba xc'uxc'ulta noxtoc ti cebadae.

—Mu me xavilbajinic li antse. Comtsanic chucanticuc ta nomtic li cebadae, ja' ac'u stsob —xut ti yaj'abteltaque.

Rut 2.17-23

Ti Rute itsob ti butic comeme. Ti c'alal imal c'ac'ale, isut ta sna. C'alal ic'ote, iyil ti yalibme'ele ti ep yich'oj c'otel ti cebadae.

—¿Bu to ay ac'uxc'ulta tal li cebadae ti ep ata tale? Ac'u ac'batuc bentsiyon ti much'u lasc'uxubine —x'utat yu'un ti yalibme'ele.

—Ja' tey ay jc'uxc'ulta tal yo' bu tsloc' cebada li Booze —xi ti Rute.

Jujun c'ac'al tey ay xc'uxc'ulta cebada ti Rute yo' bu tsloc' ti Booze.

Rut 4.13-17

Ts'alac to iyic' sbaic xchi'uc Rut ti Booze. C'alal i'ayan yole, Obed iyac'beic sbiin. Ti Obede i'ayan xch'amal, Isaí sbi. Ti Isaie i'ayan xch'amal, David sbi.

**JA' LI' YALAJ TI C'ALAL IC'OPONAT
YU'UN RIOX TI SAMUELE**

1 S. 1.1-2, 6-11

Oy to'ox jun jchi'iltic ta israelal tey nacal ta Canaán, Elcana sbi. Cha'vo' yajnil. Ti june oy yol; ti june ch'abal yol. Ana sbi ti ch'abal yole. Iyat yo'on tajmec ti Anae yu'un chlabanat yu'un ti xchi'ile. Ja' chlabanat o ti mu sna' x'alaje.

Ti j'ech'ele ba yac'beic smoton Riox ta templo xchi'uc yajniltac ti Elcanae.

—¿C'u yu'un ti cha'oq'ue? ¿C'u yu'un ti mu xac'an xave'le? Chavat avo'on chquil. Ac'u mi oyuc lajunvo' avol, pero mu xasc'uxubin chac c'u cha'al chajc'uxubin li vo'one —x'utat yu'un smalal ti Anae.

Ti Anae inopoj ech'el ta ti'templo, isc'opon Riox. Iyoq'uita ti Rioxe.

—Jeová, aviloj ti chcat co'one. C'uxubinon, ac'bon jmotonin junuc crem. Ti mi avac'bone, chacac'be tunuc avu'un ti c'u sjalil li' cuxul ta sba balamile —xi.

1 S. 1.17-20

Ti totil pale ta temploe Elí sbi.

—Jun avo'on xabat. Ti Rioxe chayac'be ti c'usi ac'anbee —xut ti Anae.

Ja'o isut yoxva'alic. Ti Anae jun xa yo'on ech'el.

I'ich'bat ta muc' ti c'usi iyalbe ti Jeova Rioxe, ixchi'in yol. Crem i'ayan. Samuel iyac'be sbiin. Ja' isbiin ti “c'anbil ta Rioxe”.

1 S. 1.23-24, 26-28

Ti Anae isc'uxubin ti yole. Ti c'alal lec xa'ox muc' ti screme, iyic' ech'el ta templo, ja' iyac'be ti totil pale Elie.

—Vo'on ti ay jc'opon Riox avile. Ja' ay jc'anbe li col li'i. Ti Rioxe liyich'be ta muc' ti c'usi icalbee yech'o un tal cac'be li cole. Ti c'u sjalil li' cuxul ta sba balamile ja' ac'u tunuc yu'un ti Rioxe —xut totil pale ti Anae.

Ti Anae —Colaval ti avac'bon li jcreme —xut ti Rioxe.

1 S. 2.11; 3.1

Ti Elcanae xchi'uc ti yajnile tey iscomtsanic ta templo ti sc'oxcremique. Tey lic tunuc. Ixchi'in ta abtel ti totil pale Elie. Ti c'alal i'ayan ti Samuele, oy xa'ox jayib jabil ti ch'abal yaj'alc'op Riox yu'un ti jchi'iltactique. Muc much'u x'albatic o c'usi tsc'an ti Rioxe.

1 S. 3.3-9

Ti Samuele tey chvay ta yut templo. Ti jun ac'ubale ic'oponat yu'un ti Rioxe:

—Samuel —x'utat.

—¿C'usi chaval? —xut.

Ora ilic. Tey ibat yo' bu vayem ti totil palee.

—Lital xa. ¿C'usi chaval? —xut c'otel.

—Muc bu chajc'opon. Sutan, ba vayan —x'utat.

Isut ech'el, ba vayuc.

Ic'oponat ta xcha'ech'elal yu'un Riox ti Samuele:

—Samuel —x'utat.

Ora ilic noxtoc, tey ibat yo' bu vayem ti Elie.

—Lital xa. ¿C'usi chaval? —xut c'otel.

—Crem, muc bu chajc'opon. Batan, ba cha'vayan —x'utat yu'un ti Elie.

Yu'un primero to'ox ic'oponat yu'un ti Rioxe, yech'o ti muc xa'ibe ye ti much'u chc'opoje.

Ic'oponat ta yox'ech'elal yu'un ti Rioxe. Ora ilic, tey ibat noxtoc yo' bu vayem ti Elie.

—Lital xa. ¿C'usi chaval? —xut c'otel noxtoc.

Ti Elie iyul ta sjol ti Riox chc'opoje.

—Sutan ech'el, ba cha'vayan. Ti mi ava'i chasc'opon noxtoque, “Cajval, alo. Chca'i li c'usi chavale yu'un vo'on chitun avu'un”, xavut —x'utat yu'un ti Elie.

1 S. 3.9-14

Isut ech'el ta stem ti Samuele, ba cha'vayuc noxtoc. Ital ti Rioxe, tey tal sva'an sba yo' bu ti Samuele. Ic'oponat chac c'u cha'al ic'oponat ta ba'yie.

—Samuel —x'utat.

—Alo, chca'i li c'usi chavale, vo'on chitun avu'un —xut.

—Chacalbe ti ta xcac'be castico ta bail ta satil li Elie xchi'uc li scremotique yu'un chopol c'usi tspas li scremotique ti ja' bic'tal paleetique. Li Elie yiloj xa ti chopol c'usi tspasique pero mu spajes —x'utat yu'un ti Rioxe.

1 S. 3.15-18

Ti c'alal isacube, sob ilic ti Samuele yu'un ja' tsjam templo. Ti c'usi i'albat yu'un ti Rioxe chi' ta yalbel ti Elie. Ti Elie isjac'be ti Samuele:

—¿C'usi layalbe ti Rioxe? Albon ca'i. Mu me avo'onuc no'ox sna' —x'utat.

Ti c'usi i'albat yu'un ti Rioxe, jamal iyalbe scotol. Ti c'alal iya'i ti Elie —Ac'u spas c'usi tsc'an ti Rioxe —xi.

**JA' LI' YALLOJ TI I' OCH TA
MELTSANEJC'OP TI SAMUELE**

1 S. 3.19—4.4, 10-11

Ti Samuele chi'inbil ich'i yu'un ti Rioxe. Ja' yaj'alc'op Riox ic'ot yu'unic ti jchi'iltactic ta israelal ti ta vo'nee. Sna'oj scotolic ti sjunul yo'on yich'oj ta muc' Riox ti Samuele.

Ti j'ech'ele i'och yu'unic ac' c'oc' xchi'uc jfilistiaetic ti jchi'iltactique. C'alal i'och yu'unic ti ac' c'oq'ue, ja' icuch yu'unic ti jfilistiaetique. Ja' ilajic chanmil ti jchi'iltactique. Iyich'ic ech'el scaxail smantal Riox yo' bu i'och yu'unic ti ac' c'oq'ue yo' xcoltaatic o ti yalojique. Pero muc xcoltaatic

yu'un ti Rioxe. Ep onox ilajic ti jchi'iltactique. Ti cha'vo' screm Elie ti iscajan ech'el ta snequebic ti caxae, ilajic uc. Ti caxae ispoj ech'el ti jfilistiaetique. Ti yan jchi'iltactique ijatavic.

1 S. 4.12-18

Oy much'u tal yalbe ti Elie ti icham xa ti scremotique, ti ijatav ti jchi'iltactique, xchi'uc ti ispoj xa ech'el caxa ti jfilistiaetique. Ti Elie mol xa, noventa y ocho sjabilal. Tup'em xa sat. Ti c'alal iya'i chac taje, toj ch'ayel ic'ot yo'on. Ibutq'uij ta xhotleb. Toj c'asel ic'ot snuc', icham o. Ti Elie cha'vinic jabil no'ox i'och ta yajmeltsanejc'op ti jchi'iltactique, ja' ti ichame.

1 S. 5.1-4, 6, 11-12

Ti jfilistiaetique jun yo'on isutic ech'el. C'ot stic' ta yeclexaic ti caxae. Dagón sbi ti yajsantoique. Ta yoc'lomal ibat ta yeclexaic. Ti c'alal ic'otique, tey javal ta sts'el caxa c'ot staic ti yajsantoique. Istamic, ixcha'va'anic yo' bu sva'leb onoxe.

Ta yoc'lomal ibatic noxtoc. Ja' no'ox yech tey javal ta sts'el caxa c'ot staic ti yajsantoique. C'asem snuc', c'asem xchibal sc'ob c'ot staic. Lic ch'iuc chacal ta spat xocon ti jfilistiaetique. C'ux tajmec iya'iic. Ep ichamic o. Lic xi'licuc o ti caxae.

—Abulajanic ba sutesic li scaxail smantal Rioxe —x'utatic yu'un xchi'iltac ti jmeltsanejc'opetique.

1 S. 6.10-13

Ti jmeltsanejc'opetique iyalic ti ac'u spasic jcotuc ach' carretae, ti ac'u sa'ic cha'cotuc baca ti bu ta xchu'un to yolique. C'alal laj spasic ti carretae, iscajanic ti caxae. Tey iscajanbeic smoton ti Rioxe. Ja' isquilic tal ti bacaetique. Istic'beic comel ta corral ti yolique. Ch'abal yajval italic. Ti yajmeltsanejc'op jfilistiaetique nom nap'ajtic tal ta sq'uelic mi *li' chtal ta jlumaltic ti bacaetique. Mi tuc' la ital ti* bacaetique, ja' la ta xch'unic o ti Riox ti chac' casticoe. Ti bacaetique tuc' ital ta sbelel jlumaltic, ch-oq'uiic tal. Ja' yech isut o tal ti scaxail smantal Rioxe. Ti jchi'iltactique xmuyubajic xa ti c'alal isut tal ti caxae.

1 S. 7.2-13

Ti c'alal i'och ta meltsanejc'op ti Samuele, ilbaj

xcha'leatic yu'un jfilistiaetic ti jchi'iltactique. C'alal i'ech' jtoab jabile, ilbaj to xcha'leatic. Ti jchi'iltactique iyat yo'onic ti comsanbilic yu'un ti Rioxe.

—Mi sjunul avo'onic chavich'ic ta muc' noxtoc ti Riox ta vinajele, ictaic xa yich'bel ta muc' yajsantoic li yan crixchanoetique. Ja' pasic c'usi tsc'an ti Riox ta vinajele yo' ti xispojotic o loq'uel ta sc'ob li jfilistiaetique —x'utatic yu'un ti Samuele.

Lic yictaic yich'bel ta muc' yajsantoic ti yan crixchanoetique, ja' lic yich'ic ta muc' ti Riox ta vinajele. Tey ba stsob sbaic ta jun jteclum, Mizpa sbi. Iyicta yotic, isc'oponic Riox, isc'anic pertonal yu'un ti smulique.

Ti jfilistiaetique iya'i ti tey stsojoj sbaique. “Yu'un nan italic ta ac' c'oc'”, xiic. C'alal xyaquet tsc'oponic Riox ti jchi'iltactique, ja'o ital ti jfilistiaetique, yich'oj tal slanzaic. Ti jchi'iltactique muc bu yich'oj ech'el slanzaic yu'un ma'uc ac' c'oc' ibatic. Ti Samuele tey ixchic'be jcot chij smotonin ti Rioxe. Isc'anbe ti Rioxe ti ac'u coltavanuc ta orae.

Ti c'alal xyaquet ta xchic'be smoton ti Rioxe, tsots i'avan chavuc. Ja' xix' o scotol ti jfilistiaetique, ijatavic. Ti jchi'iltactique ba snutsic, ep ismilic. Ti filistiaetique xix'ic o ta jmoj, mu xa bu i'ilbajinvanic o.

JA' LI' YALAJ TI JA' PRIMERO I'OCH TA PRESERENTEAL YU'UN J'ISRAELETIC TI SAULE

1 S. 8.1-9

Ti c'alal imolib ti Samuele, ja' i'ochic ta meltsanejc'op ti scremotique. Pero chopol c'usi ispasic. Isc'anbeic taq'uin ti much'utic ismeltsanbeic sc'oplale, muc bu lec imeltsanvanic. Yech'o un chopol i'ileic yu'un ti jchi'iltactique. Ti moletique tal yalbeic ti Samuele:

—Li vo'ote molot xa. Lacremotique chopol c'usi tspasic, yech'o un mu jc'anticotic. Ta jc'anticotic cajpreserenteticotic chac c'u cha'al oy yajpreserenteic li yan crixchanoetique —xutic.

Ti Samuele chopol iya'i.

—Ch'uno li c'usi chal lachi'iltaque. T'ujo junuc avajpreserenteic. Mu vo'oticot ti mu xasc'an lachi'iltaque. Vo'on ti mu xisc'anique —x'utat yu'un ti Rioxe.

1 S. 9.15-16

Ti Samuele i'albat yu'un Riox ti much'u ch-och ta yajpreserenteique.

—Chtal sc'oponot jun achi'il yeche ora oc'ob chac lavie. Ja' smom ti Benjamin ti ta vo'nee. Ja' ch-och ta avajpreserenteic. Ja' chascoltaic ti ilbaj xaxcha'leic li jfilistiaetique —x'utat.

Ta yoc'omal tal c'oponatuc yu'un jun jchi'iltic, Saúl sbi. Cis sbi ti stote.

—Li vinic li'i ja' ti lacalbe ti ch-och ta avajpreserenteique —x'utat yu'un Riox ti Samuele.

1 S. 10.1; 11.15

Ti Samuele iscoconbe jset' aceite ta sjol ti Saule, iyalbe ti ja' t'ujbil yu'un Riox ti ja' ch-och ta preserenteale. Ja' yech i'och ta yajpreserente jchi'iltactic ti Saule.

1 S. 15.1-9

Ts'acal to iyal ti Samuele:

—Liyalbe xa ti Rioxe ti ista xa yora chac'be castico li j'amalequetique, ja' ti iscrontainic ta be ti jtot jme'tic ti ta vo'nee ti c'alal iloq'uic tal ta Egiptoe. Ti x'elan ispasique, ti Rioxe ja' tsc'an ti chba amil scotol li j'amalequetique. Xamilbe noxtoc scotol xchi'uc svacaxic, xchi'uc xchijic, xchi'uc scameyoic, xchi'uc sburroic —xut ti Saule.

Ixch'un ti Saule. Iyic' ech'el scotol ti yajsolterotaque. Doscientos diez mil iyic' ech'el. Ba smilic scotol ti j'amalequetique. Ja' xa no'ox muc smilic ti preserentee. Ti bu lelec sba ti vacaxe xchi'uc ti chije, muc bu ismilic noxtoc. Isut tal ti Saule, yic'ojic tal ti yajpreserente j'amalequetique, xchi'uc ti vacaxetique, xchi'uc ti chijetique.

1 S. 15.10-16

Ti Samuele i'albat ta ora yu'un ti Rioxe:

—Muc xixch'unbe jmantal ti Saule —x'utat.

Ti Samuele ba snup ta be ti Saule:

—Ijch'unbe xa smantal ti Rioxe —x'utat yu'un ti Saule.

—Mi ach'unbe smantal ti Rioxe, ¿c'u yu'un ti ch-oc' tal chijetic xchi'uc vacaxetic chca'ie? —x'utat yu'un ti Samuele.

—Ja' iyiq'uic tal li cajsolterotaque. Ja' no'ox iyiq'uic tal li bu leclec sbae yu'un ja' chcac'betiotic smotonin ti Rioxe. Ti yane ijmulticotic comel —xi ti Saule.

1 S. 15.22-23

—¿C'usi chanop? ¿Mi ja' lec chil ti Rioxe mi smoton no'ox chcac'betique, o mi ja' lec chil ti ta jch'unbetic li smantale? A'yo li c'usi chcale. Lec mi chcac'betic smoton ti Rioxe, pero más to lec mi ta jch'unbetic li c'usi chale. Mi mu xquich'tic ta muc' ti Rioxe, co'ol oy jmultic chac c'u cha'al li j'ilioletique. Mi ta jpas jbatic ta mantal jtuctique, co'ol oy jmultic chac c'u cha'al li much'utic chich' ta muc' li santoetique. Li vo'ote muc xach'unbe smantal ti Rioxe yech'o un chaloc' ta preserenteal —x'utat yu'un ti Samuele.

1 S. 15.24-26, 32-33

—Ijta xa jmul ta stojol ti Rioxe. Ijta xa jmul ta atojol uc yu'un ja' ijch'un c'usi iyalic li cajsolterotaque. Ja' lixi' yu'unic. Ja' muc jch'un c'usi iyal ti Rioxe —xi ti Saule.

—Ti Rioxe chasloq'ues xa ta preserenteal. Ta stic' yan o jchi'iltic, ja' ti much'u lec yo'one. Li yajpreserenteic jcronatique ic'o tal —x'utat ti Saule.

Ti Samuele ixch'unbe smantal ti Rioxe, ismil ti yajpreserente j'amalequetique.

1 S. 16.1-13

Ts'acal to i'albat yu'un Riox ti Samuele ti much'u ch-och ta sq'uexol ti Saule. Ch-och screm jun jchi'iltic, Isaí sbi, tey nacal ta Belén. Yech'o un ibat ta Belén ti Samuele.

Oy vaxacvo' screm ti Isaie. Ti Isaie iyic' tal ti banquilale. Isnop ti Samuele ti ja' ch-och ta yajpreserenteique yu'un lec iyil, nat noxtoc.

—Ac'u mi lec chavil li vinic le'e pero ma'uc jt'ujoj. Li vo'one ma'uc yech ta jq'uel chac c'u cha'al chaq'uelique. Li vo'oxuque ja' no'ox chaq'uelbeic li spat xocone. Li vo'one yo'on ta jq'uelbe —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ti Isaie ta jujuntal iyic' tal svucva'al ti screme. Ti Samuele mu to c'usi i'albat yu'un ti Rioxe.

—¿Mi mu xa bu yan acem? —xi ti Samuele.

—Oy to jun slajeb its'inal, tey ta xchabi jchijticotic —xi.

—Abulajan, ic'bon tal —xut.

C'alal iyul ti slajeb its'inale, David sbi, ti Samuele iyil ti

lec ti creme. Iyulesbat ta sjol yu'un ti Rioxe ti ja' xa ti much'u ch-och ta yajpreserenteique. Ja' iscoconbe jset' aceite ta sjol. Ja' yech ichi'inat o yu'un Ch'ul Espíritu ti Davide. Pero muc x'loch ta ora ta preserenteal ti Davide, yu'un mu to'ox ta xloc' ti Saule.

Ti Saule icomtsanat yu'un ti Rioxe. Mu xa bu jun yo'on iya'i. Lic xi'uc. Ti Davide lec sna' stij arpa. Ti Saule iyic'ulan tal ti Davide yu'un ac'u tal stij arpa ta sna.

—Ac'u tal spatbon co'on —xi ti Saule.

Pero ti Saule mu to'ox sna' mi t'ujbil yu'un Riox ti Davide ti ja' ch-och ta preserenteale. Ti Davide tey chc'otilan stij arpa yo' bu ti preserentee yu'un tspatbe yo'on. Ti c'alal jun xa yo'on ti preserentee, ti Davide tsut ech'el ta sna, chba xchabibe xchij ti stote.

JA' LI' YALÓJ TI IMIL YU'UN GOLIAT TI DAVIDE

1 S. 17.1-30

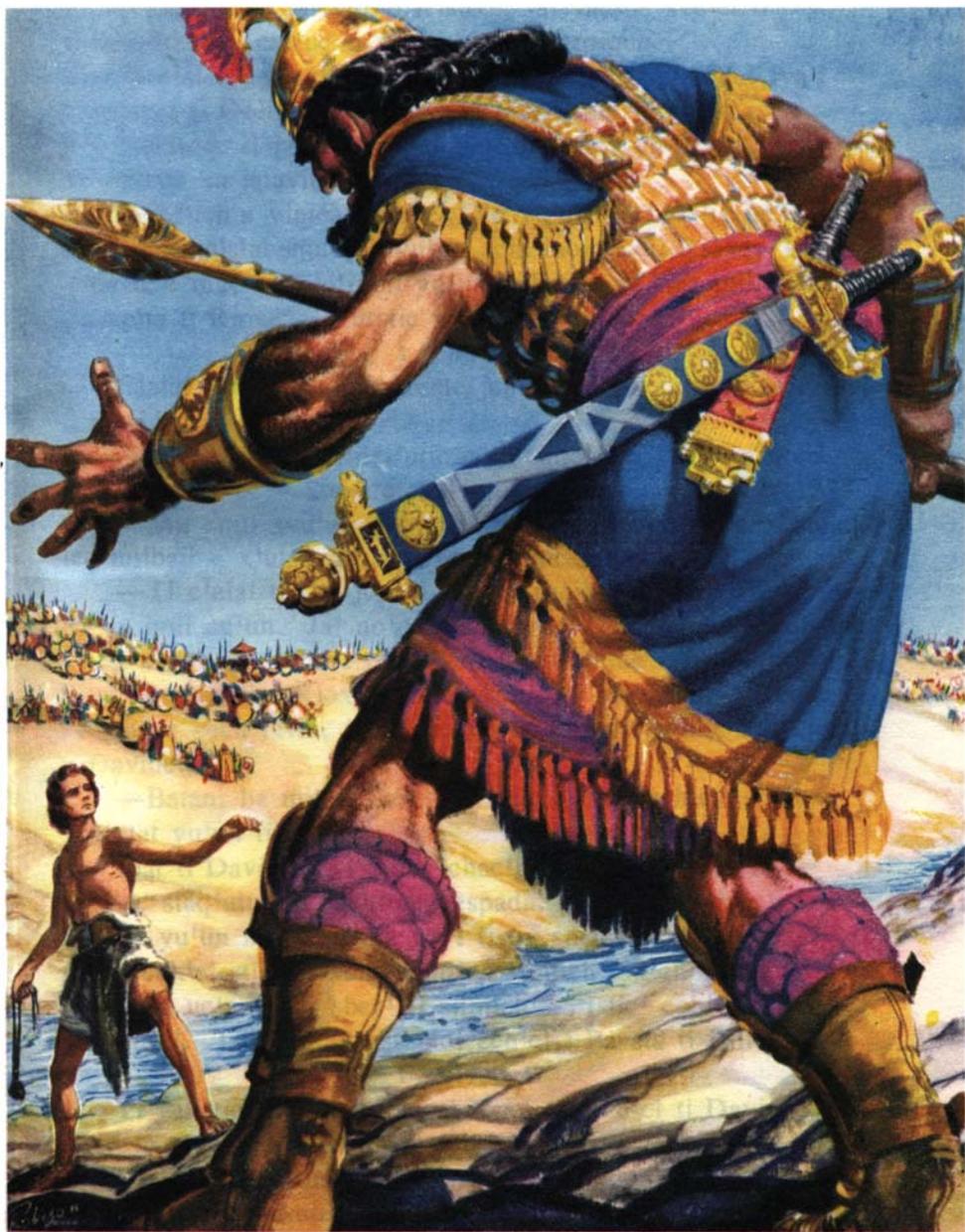
Ti jfilistiaetique itsob sbaic, italic ta ac' c'oc' noxtoc xchi'uc ti jchi'iltactic ta israelale. Ti jfilistiaetique tey lamalic ta jolvits. Ti jchi'iltactique tey lamalic ta jp'ej o jolvits uc. Nopol no'ox xil sbaic xchi'uc ti jfilistiaetique.

Oy jun jfilistia nat tajmec. Jutuc xa mu sta oxibuc metro snatil. Toj tsots. Goliat sbi. Iyal tal jts'uj ta ch'ut vits, tey tal sva'an sba ta yelavic ti jchi'iltactique. Slapoj staq'uinc'u'. Oy scasco. Naca taq'uin smac ste'el yacan. Stomoj jun smuc'ta lanza ta sbats'ic'ob. Ta surtoe stomoj smacobil espada naca taq'uin. I'avan:

—T'ujo abaic junuc uc, ac'u taluc, ta jmil jbaticotic xchi'uc. Mi vo'on lilaje, ochuc ta amozoic li jchi'iltaque. Mi vo'on icuch cu'une, vo'oxuc cha'ochic ta jmozoticotic. Ta jq'uelcoticotiquic much'u xcuch yu'un —xi.

Cha'vinic c'ac'al jujun sob jujun xmal ja' yech i'aptaatic yu'un Goliat ti jchi'iltactique. Pero mi jun muc xtac'avic. Iyat yo'onic. Ixi'ic tajmec.

Ochemic ta yajsoltero Saúl oxvo' sbanquiltac ti Davide.

David xchi'uc Goliat

Ti Davide itaque tal yu'un ti stote, tal yac'be sve'el ti sbanquiltaque xchi'uc ti yajcapitan solteroique.

Ti c'alal tey xa'ox xchi'uc sbanquiltac ti Davide, iyali c'usi iyal ti Goliate. Iyil noxtoc ti xi'emic scotol ti jchi'iltactique ti ja' xi'emic o ti jfilistia tey ch-avane. Yo'onicuc xa jatavicuc.

—¿Much'u vinical le'e? ¿C'u yu'un ti chaxi'ic oe? Chopol ti chislabanotique yu'un xchi'inojotic ti Rioxe. Li vinic le'e muc bu chi'inbil yu'un ti Rioxe. Chba jmil. Ja' chiscalta ti Rioxe —x'utatic yu'un ti Davide.

1 S. 17.31-40

C'alal iya'i ti yajpreserente jchi'iltactique, itaque ta iq'uel ti Davide.

—¿C'u yu'un ti chixi'otic o li vinic le'e? Vo'on chba jmil jba xchi'uc —xut c'otel ti preserentee.

—Mu xmil avu'un yu'un biq'uitot. Li vinic le'e xchanoj lec milbail —x'utat yu'un ti preserente Saule.

—Ti c'alal tey ta jchabi jchije, ijmil leonetic. Ta jc'ob no'ox imil cu'un. Ja' no'ox yech lavie xmil cu'un li jfilistiae yu'un chal ti chixi'otic oe. Pero li vo'otique xchi'inojotic ti Riox ta vinajele. Riox liscolta yech'o ti muc xisti' ti leone. Ja' no'ox yech lavie, ja' chiscalta ta smilel li vinic le'e —xi ti Davide.

—Batan, ba milo che'e. Ac'u xchi'inot ech'el ti Rioxe —x'utat yu'un ti Saule.

Ibat ti Davide. Ti Saule chac'be ox ech'el scasco, xchi'uc staquinc'u', xchi'uc yespada, pero muc sc'an ti Davide yu'un mu nopemuc xa'i ti oy smaque. Ja' no'ox iyich' ech'el stijobil xchij xchi'uc sjmich'. Ech' stam vo'p'ej ton ta ti' uc'um, ja' sbec' ti sjmich'e. Istic' ech'el ta sc'oxnuti'. Ti sjmich'e stomoj ech'el. Ba sta ti jfilistiae.

1 S. 17.41-47

Ti jfilistiae c'alal iyil ti chnopo'j xa ech'el ti Davide, muc xich' ta muc' yu'un crem to iyil.

—¿Mi'n ats'i'on ya'el ti ate' no'ox avich'oj tale? La'. Chacac' ta ve'el xulem xchi'uc jti'aval chonetic —xut.

Itac'av ti Davide:

—Li vo'ote ja' atoyo'j o aba ti oy avespadae, ti oy alanzae, ti oy ataquinc'u'le. Li vo'one ja' no'ox ta syu'el ti

Jeova Rioxe ti tal jmilote yu'un atoyoj aba ta stojol. Lavie chayac' ta jc'ob ti Jeova Rioxe. Vo'ot chalaj cu'un xchi'uc lachi'iltaque. Ja' chul o ta sjolic scotol crixchanoetic ti cuxul ti Jeova Rioxe ti quich'ojticotic ta muq'ue, ti tsots syu'ele, ti stuc no'ox ta xcoltavane —xut Goliat ti Davide.

1 S. 17.48-52

Ti c'alal iyal chac taje, tal snopel yu'un ti Goliate. Ti Davide ba sta ta anil. Istic' sc'ob ta sc'oxnuti', isloq'ues jp'ej ton. Istic'be sbec' ti sjimich'e, isjimich'ta ti Goliate. Ta stiba ic'lot, toj yalel ta lum, patal ic'lot. Ti Davide ba stec' ta anil. Isloq'uesbe ti yespadae, ismil. Istuch'be snuc'. Ja' icuch yu'un ti Davide. Ta jimich' no'ox ismil.

C'alal iyilic ti jfilistiaetique ti icham xa ti Goliate, ijatav scotolic. Ti jchi'iltactique ba snutsic. Ep ismilic.

**JA' LI' YALAJ TI MAS TO CHOPOL C'USI
ISPAS TI SAULE TI MUC XCH'UNBE
SMANTAL TI RIOXE**

1 S. 18.5-9

Ti c'alal isut tal ti jchi'iltactique, ti Saule istic' ta capitan soltero ti Davide.

Ti j'ech'ele ti c'alal isut tal ta ac' c'loc' ti Saule, ba snupel tal ta be yu'un antsetic. Iya'i ti chq'uevujin ech'el ti antsetique.

—Li Saule jmil ismil. Li Davide ja' lajunmil ismil —xi ti sq'uevujique.

Ti Saule chopol iya'i ti x'elan chq'uevujin ti antsetique, iscanpan o ti Davide.

1 S. 18.10-12

Ta yoc'omal ti Davide ba stij arpa yo' bu ti Saule yu'un ja' onox yech tspas jujun c'ac'al. Ti Saule isjipbe ech'el lanza ti Davide yu'un yo'onuc smil. Ti Davide ists'ep'un sba ta ora yech'o ti muc xtaee. Cha'ech'el yech ispas ti Saule. Ti Saule ixi' o ti Davide yu'un ja' xa chi'inbil yu'un ti Rioxe. Ti Saule mu xa bu chi'inbil yu'un ti Rioxe.

1 S. 18.20-27

Ti Davide c'anbil yu'un jun stseb ti Saule. Ti Saule iya'i

ti c'anvanem ti stsebe, isnop chac'be ti Davide pero mu ta slequiluc yo'on chac'. Mu sc'an tojbel. Ja' no'ox isnop ti ac'u ba smil cienuc jfilistiaetic ti Davide yu'un ja' tsc'an ti tey chljaj ta milel uque. Mi imil yu'un yech yepal ti Davide, persa chich'be tal juset' sbec'tal.

Ti Davide i'albat yu'un smozotac ti Saule. Lec iya'i ti Davide. Ibat'ic ta ac' c'oc' xchi'uc yajsolterotac. Imil yu'unic chib cien jfilistiaetic. Iyich'be tal juset' sbec'tal. Ja' yech iyic'be o stseb ti Saule.

1 S. 19.1-3; 20.24, 35-42

Oy jun screm ti Saule, Jonatán sbi. Ts'alac to iyalbe ti screme xchi'uc ti smozotaque ti ac'u ba smilic ti Davide. Ti Jonatane lec tajmec xil sbaic xchi'uc ti Davide. Ja' yech iyalbe:

—Li jtotique yo'onuc smilot. Más lec ba nac' aba. Mi i'ech' chib oxibuc c'ac'ale, tey chba calbot c'u x'elán mi ilaj xa yo'on, o mi capem to —x'utat yu'un ti Jonatane.

Ti Davide ba snac' sba. Ba c'oponvanuc noxtoc ti Jonatane.

—Mu to chljaj yo'on li jtotique. Chtal la sa'ot. Más lec jatavan noxtoc —xi ti Jonatane.

Ismey sbaic comel, ibat ti Davide.

1 S. 21.1-6

Ti Davide ibat ta xocol bamil. Tey i'ech' yo' bu ti templo nucule. Tey ti totil palee, Aimelec sbi. Ti Davide isc'an pan sve'. Ti totil palee ch'abal yan span, ja' istam tal ti ta ba mexa tey ta lequil cuartoe. Iyac'be sve' ti Davide xchi'uc ti xchi'iltaque.

1 S. 22.1-4

Ti Davide ijelav ech'el xchi'uc xchi'iltac, ibatic ta nailch'en. Muc' tajmec ti nailch'ene. C'alal iya'iic ti stot sme'le xchi'uc ti sbanquiltaque ti bu snac'oj sba ti Davide, ba staic. Ba xchi'inic ta yut nailch'en. Ep ibat yan xchi'iltac. Oy nan chanibuc cien ti ibatique, i'ochic ta yajsolterotac ti Davide.

Ti Davide ba sc'opon ti yajpreserente jmoavetique.

—Abulajan chi'inbon c'uuc sjalil li jtot jme'le ja'to ti mi iquil c'u x'elán chiscalta ti Rioxe —xut.

Ti preserentee lec iya'i. Tey icom stot sme' ti Davide ti c'u sjalil tey ta nailch'ene.

1 S. 24.1-7

Ti Saule iya'i ti bu snac'oj sba ti Davide, itsob oxmil yajsoltero yu'un chba smil. Ti Davide iya'i ti chtal xchi'uc yajsolterotac ti Saule, ba snac' sba ta yan o nailch'en xchi'uc ti yajsolterotac uque.

Ibat xchi'uc yajsolterotac ti Saule. Ti Saule tey ba tsa'anuc ta ti' nailch'en yo' bu snac'oj sba xchi'uc yajsolterotac ti Davide. Ti Saule mu sna' mi tey snac'oj sba ti much'u tsa'e. C'alal tey xoc'ol tstsaa'n ti Saule, ti yajsolterotac Davide yo'onicuc xa smilic. Ti Davide ispajes ti yajsolterotaque. Ti stuque inopoj ech'el yo' bu xoc'ol tstsaa'n ti Saule. Istuch'be jset' sne sc'u'. C'alal laj stuch'e, sut sta ti yajsolterotac ta yut ch'ene. Ti Saule muc xa'i ti ituch'bat sne sc'u'e.

1 S. 24.7-12

Ti c'alal laj tsa'anuque, ibat xchi'uc ti yajsolterotaque. Ti Davide iyapta:

—¿C'u yu'un chach'unbe li crixchanoetique ti chalic ti vo'on chajmile? Q'uelavil, li' ijtuch' jset' sne ac'u'e. Ti vo'onicon ta jc'an chajmile, nax lajmil ti yechuque. Yu'un ch'abal jmul ta atojol, ¿c'u yu'un ti vo'ot avo'onuc amilone? —xi ti Davide.

1 S. 24.16-20, 22

C'alal iya'i ti Saule, iyat yo'on.

—Li vo'ote toj lec avo'on, ac'uxubinon, muc xamilon. Li vo'one toj chopol jol. Iyul xa ta jol ti vo'ot cha'och ta yajpreserente li j'chi'iltactique —xi xa ti Saule.

Ja'o isut ech'el ta sna ti Saule xchi'uc ti yajsolterotaque.

**JA' LI' YALAJ TI IXI' TAJMEC TI SAULE
TI C'ALAL ICOMTSANAT YU'UN TI
RIOXE**

1 S. 28.3-19

Ti j'ech'ele italic noxtoc ta ac' c'oc' ti jfilitiaetique. Chamem xa'ox ti Samuele ti yaj'alc'op Rioxe. Ti Saule iyil

ti ep stsoboj sbaic tal ti jfilistiaetique, ixi' tajmec. Ora isc'opon Riox pero muc x'ich'bat ta muc' ti c'usi iyalbee, ja' ti comtsanbil xae. Ti Saule yo'onuc sc'opon ti ánima Samuele.

Li' ta jlumaltic ti vo'nee oy to'ox much'u sna' xic'be xch'ulel ánima ti yalojique. Ti Saule yaloj ti ac'u yich' nutsel loq'uel ti much'utic yech tspasique pero oy to muc xna'atic.

Ti c'alal muc x'ich'bat ta muc' ti c'usi iyalbe Riox ti Saule, yo'onuc ba sc'opon ti much'u sna' xic'be xch'ulel ánima ti ta alele. Ja' la tsc'an ti ac'u yic'bel tal xch'ulel ti ánima Samuele. Iya'i ti oy jun jchi'iltic ants ti tey nacal ta jteclum Endore ti ja' yech tspase.

Ta ac'ubaltic ibat ta sna ti antse. Iyic' ech'el cha'vo' xchi'il, isjelta ech'el sc'u'lic ti c'alal ibatique yo' mu x'o'jtiquinatic oe. Ti c'alal ic'otic ta sna ti antse, iyalbe ti ac'u stacbe tal ta iq'uel xch'ulel ti ánima Samuele. C'alal ital xch'ulel ti Samuele, ixi' ti antse, x'avet xa.

—¿C'u yu'un ti alo'loone? Vo'ot Saulot —xut.

—Mu xaxi'. ¿C'usi chavil? —xi ti Saule.

—Yu'un chloc' tal ta balamil jun mol, svoloj sba tal ta spimilc'u' —xi ti antse.

Ti Saule iyul ta sjol ti ja' ti Samuele. Lic sc'opon:

—Chcat co'on tajmec yu'un italic xa ta ac' c'oc' noxtoc li jfilistiaetique. Mu jna' c'usi ta jpas yu'un mu xa xiyich'be ta muc' c'usi chcalbe ti Riox. Yech'o ti lajtac ta iq'uele yu'un ta jc'an chavalbon ca'i c'usi ta jpas —xi ti Saule.

—Yu'un muc xach'unbe smantal ti Riox, muc xamil scotol ti j'amalequetique, yech'o ti lascomtsan ti Riox. Oc'ob chamile xchi'uc ach'amaltac xchi'uc avajsolterotac. Ja' chasmilic li jfilistiaetique. Ja' ch-och ta aq'uexol li Davide —x'utat yu'un ánima Samuel ti Saule.

1 S. 31.1-7

Ta yoc'omal ti jchi'iltactique i'ochic ta ac' c'oc' xchi'uc ti jfilistiaetique. Imile ti Jonatane, ti screm Saule, xchi'uc otro cha'vo' screm ichamic uc. Iyayij ti Saule. “Chicham xa chca'i”, xi. Istam yespada, ismil sba stuc.

Ti jchi'iltactique c'alal iyilic ti icham xchi'uc scremotie ti yajpreserenteique, ijatavic. Ja' yech iyich' o ep cosiltic ti jfilistiaetique, ja' yo' bu ep jteclumetique.

**JA' LI' YALLOJ TI I'OCH TA
PRESERENTEAL TI DAVIDE**

2 S. 5.3-4, 10

Ti c'alal icham ti Saule, i'och ta preserenteal ti Davide. Treinta to'ox sjabilal. Cha'vinic jabil ispas ta mantal ti jchi'iltactique. Yu'un ixch'un ti c'usitic i'albat yu'un ti Rioxe, i'ac'bat bentsiyon.

2 S. 7.16

—Ta to xtal jun amom ta spas mantal ta sbatel osil. Ja' tspas ta mantal scotol li much'utic jt'ujoje —x'utat yu'un ti Rioxe.

2 S. 8.1-14

Ti Davide chi'inbil yu'un ti Rioxe, yech'o ti ep ispojbe yosilic ti yan crixchanoetic li' to'ox nacajtique, yu'un yalaj onox ti Rioxe ti tey to c'alal chquich'tique. Ti much'utic muc smilique ja' xa ispas ta mantal ti Davide. Buuc no'ox ibat ti Davide ichabiat yu'un ti Rioxe.

2 S. 11.1-5, 14-21

Ti j'ech'ele istac ech'el yajsolterotac xchi'uc yajcapitan ti Davide, ibatic ta ac' c'oc' xchi'uc ti j'amonetique. Ti Davide muc xbat, tey icom ta Jerusalén. Iyil jun ants, Betsabé sbi. Urías sbi ti smalale. Ja' yajsoltero David ti Uriase. Batem ta ac' c'oc' uc. Ti Davide leclec sba iyil ti antse, istac ta iq'uel, ixchi'in ta vayel. Ts'acal to isut ta sna ti antse. Ta yan c'ac'al iya'i ti Davide ti oy xa xch'ut ti Betsabee. Ti Davide istacbe ech'el mantal ti yajcapitan solteroe ti ja' ac'lu sjelubtas ta babe ta ac' c'oc' ti Uriase, yu'un ja' tsc'an ti chmilee. Ti Uriase tey imile.

2 S. 11.27—12.15

Ti Davide iya'i ti icham ti Uriase, ja'o iyic' sba xchi'uc ti Betsabee. I'ayan ti yole. Ti x'elan ispas ti Davide, ti Rioxe chopol iyil. Istac tal jun j'alc'op, Natán sbi, ja' tal sc'oponel ti Davide.

—Oy cha'vo' viniquetic tey nacajtic ta jun jteclum. Li june jc'ulej; li june me'on. Oy ep svacax, ep xchij li jc'uleje. Li me'one yo jcotuc o xchij. Li jcot xchije sc'uxubinoj chac c'lu cha'al xch'amal. Li jc'uleje ital jvula'al ta sna. Chac

smac'lin. Ma'uc ismil li xchij stuque; ja' ay yelc'anbe xchij li me'one. Ja' ismilbe sti' li jvula'al ti tey ic'ot ta snae —x'utat yu'un Natán ti Davide.

C'alal iya'i ti Davide, icap o tajmec.

—Ti much'u yech ispase ac'u mileuc. Ac'u yac'be chancot sq'uexol xchij li me'one —xi.

—“Vo'ot li jc'ulejote. Ti Cajvaltique lastic' ta cajpreserenteticotic. Laschabi yech'o ti muc xasmil ti Saule. Yac'ojbot ac'ulejal. Oy avajnil. ¿C'u yu'un ti muc xach'unbe li smantale? Ata xa amul yu'un vo'ot ta amantal ti icham ti Uriase yu'un vo'ot aval ti ijelav ta babe ta ac' c'oq'ue. Lavi noxtoque avic'be xa li yajnile. Chavil avocol yu'un lamule. Ta xcham yol noxtoc li Betsabee”, xi tal ti Rioxe —xi ti Natane.

I'ipaj yol ti Betsabee, icham. (Q'uelo Q'uevuj 51)

JA' LI' YALLOJ TI IYAL TI DAVIDE TI JA' CHCOM TA SQ'UEXOL TI SCREME, JA' TI SALOMONE

2 S. 12.24

Ts'acal to i'ayan yol noxtoc ti Betsabee. Ti Davide Salomón iyac'be sbiin.

2 S. 15.1-16

Oy jun screm noxtoc ti Davide, Apsalón sbi. Ti Salomone t'ujbil yu'un Riox ti ja' ch-och ta preserenteal ti c'alal xcham ti stote. Ti Apsalone ta ox stic' sba ta preserenteal ta smantal stuc. Mu smala xcham ti stote. Mucul lic stsob svinic. Ja' islo'lobe sjol svinictac ti stote. C'alal oy xa'ox svinique, lic scrontain ti stote. Ti Davide mu sc'an sliques c'op xchi'uc ti screme, ijatav. Ibat ta yan o muc'ta jteclum.

2 S. 18.6-15, 33

Ti Apsalone itsob svinictac, isnuts ech'el ti stote. Ti yajsolterotac Davide tey itaatc ta te'tic yu'un ti Apsalone, tey i'lochic ta ac' c'oc'. Ja' icuch yu'unic ti yajsolterotac Davide; ja' ijatav ti svinictac Apsalone. Ti Apsalone cajal ta mula

ijatav. C'alal ibat ta anil ti smulae, i'ech' ta yolon tulan, cacal ic'ot sjol ta c'obte', tey joc'ol icom ti Apsalone. Tey itae yu'un jun yajsoltero ti Davide, tey imile. Ti Davide iyat yo'on tajmec ti c'alal icham ti screme. Ja'o icha'sut tal ta Jerusalén, tal nacluc noxtoc.

1 Cr. 28.1-21

C'alal imolib ti Davide, istsob tal ta Jerusalén scotol ti much'utic yac'ojbe yabtele xchi'uc yajsolterotac. C'alal tsobolic xae —Jchi'iltactic, a'yo aval'iic. Ti Rioxe list'uj, vo'on li slajeb its'linalone, li'och ta avajpreserenteic. Ja' no'ox yech noxtoc ja' ch-och ta avajpreserenteic li jun jcreme, ja' li Salomone. Ta to x'och jun jmom, ja' tspas mantal ta sbatel osil. Li vo'one ijnop ti ta jmeltsanbe yach'templo ti Rioxe, yech'o ti ijsa' xa li c'usitic chtune. Pero liyalbe xa ti Rioxe ti mu vo'onicon st'ujojon ti ta jmeltsan li ach' temploe, yu'un ep xa ijmil crixchanoetic. Ep jcremotic. Liyalbe xa ti Rioxe ti ja' chcom ta jq'uexol li Salomone. Ja' xa ta smeltsan li ach' temploe. “Mi chixch'unilanbe li jmantale xchi'uc li c'usitic ta to xcalbee chac c'u cha'al xch'unoj lavie, ta jt'ic' ta pasmantal ta sbatel osil jun smom”, xiyut ti Rioxe —xi ti Davide.

—Li vo'ote, Salomón, vo'ot chacom ta jq'uexol. Mu me xavicta aba ta yich'el ta muc' ti Jeova Rioxe. Sjunul avo'on tunan yu'un. Ch'uno me scotol li c'usi chayalbee. Yu'un ti Jeova Rioxe yiloj co'ontic jujun. Yiloj scotol li c'usi ta jnoptique. Yiloj c'u yu'un ti yech ta jnoptique. Mi sjunul avo'on chach'un ti c'usi chayalbee, chascalta. Pero mi chavicta abae, chayicta ta sbatel osil uc. Vo'ot last'uj ti Rioxe ti chameltsanbe li yach'temploe. Ac'o me persa, paso —xut ti screme.

1 Cr. 29.1-9, 22-23, 28

Ja' istic' ta preserenteal screm ti Davide, ja' ti Salomone. Ti Davide iyac'be entrucal ti screme ti c'usitic sa'oj xa ti chich' o va'anel li ach' temploe. Oy iyaq'uic ti jmeltsanejc'opetique xchi'uc ti totiletic ta jup'ej nae, yech'o ti itsob sba li oroe, xchi'uc li platae, xchi'uc li tsatsaquil taq'uine, xchi'uc ton ti co'ol xchi'uc sat anilloe. Xmuyubajic xa ti itsob sbae.

Ti Davide mol xa icham.

**JA' LI' YALOX TI ISC'AN P'IJUBTASEL
YU'UN RIOX TI SALOMONE**

1 R. 3.5-9

C'alal ach' to'ox yochel ta preserenteal ti Salomone, ivaychin. Ic'oponat la yilel ta svayich yu'un ti Rioxe.

—C'anbon li c'usi tsc'an avo'one, chacac'be —x'utat la yilel.

—Cajval, at'ujotictotic ta comón ti chaquich'tictotic ta muq'ue. Vo'on xa li'och ta yajpreserenteic pero mu to jna' lec c'usi ta jpas yu'un cremon to. P'ijubtason ta spasel ta mantal li jchi'iltaque yo' ti mu xcal o li c'usi chopole —xut la yilel Riox ti Salomone.

1 R. 3.10-14

Ti Rioxe lec la iya'i ti isc'an p'ijubtasel ti Salomone.

—Muc xac'anbon jal acuxlejal li' ta sba balamile, muc xac'anbon ac'ulejal noxtoc, yech'o un chacac'be ti c'usi ac'abone. Chajp'ijubtas. Atuc no'ox p'ijot. Ti jaylajunqu'uec crixchanoetic i'echic xae, muc bu yech p'ijic, mi ja'uc ti jaylajunqu'uec ta to xtale. Chacac'be noxtoc ti c'usi muc xac'abone. Chacac'be ac'ulejal. Chcac' yich'ot ta muc' scotol crixchanoetic. Atuc no'ox jc'ulejot, atuc no'ox ich'bilot ta muc'. Ti jaylajunqu'uec preserenteetic i'echic xae, xchi'uc ti jaylajunqu'uec ta to x'ech'ique, ma'uc yech —x'utat la yilel ta svayich yu'un ti Rioxe.

1 R. 3.16-22

Ti j'ech'ele tal sc'anic parte cha'vo' antsetic. Tol' sa' yajmul xcha'va'alic. Spetoj tal yol xcha'va'alic. Ti june cuxul to ti yole. Ti june chamem xa spetoj tal.

—Jp'ej jna jcha'va'altictotic. Tey i'ayan li cole. Yoxibal c'ac'al yayanel li cole, ja'o i'ayan yol li jchi'il uque. Jtuctictotic no'ox cha'vo' tey nacalotictotic xchi'uc li coltictotique. Muc much'u yan tey nacal. Icham yol ta ac'ubaltic li jchi'ile yu'un isnet'. Ta ol ac'ubal ay sjelbon li cole; ja' liyac'be comel ti chamem xae. C'alal isacube, lilic, ta ox xcac'be xchu' ti caloje. Ja'to iquil chamem xa. Iquil noxtoc ti ma'uc cole. Ja'to iquil ti ja' xa spetoj li cole —xi yulel ti jun antse.

Esta ilustración
no está
disponible.

Cha'vo' antsetic ta sc'anbeic parte Salomón

—Ma'uc yech chac taje. Ja' col li cuxule. Ja' avol li chamem xae —xi ti jun ants noxtoque.

—I'i. Ja' avol ti chamem xae. Ja' col li cuxule —xi ti much'u ba'yi c'ot c'opojuque.

Ja' yech iyalbe sbaic ta stojol ti preserentee.

1 R. 3.24-28

—Ich'o tal avespada. Javo ta o'lol li unen li' cuxule. Jujov xavac'be li antsetique —xut jun yajsoltero ti Salomone.

Ti sme' unene lic oc'uc ta ora.

—Totic preserente, abulajan, mu me xamilbon li cole. Ac'u yic' ech'el li antse —xut.

—Javo ta o'lol. J'o'lol chquich', j'o'lol ac'u yich' uc —xi ti jun antse.

—Ac'bo li yole, ac'u yic' ech'el yu'un ja' sme' li unene. Yech'o ti mu xac' ta milele —xut yajsoltero ti Salomone.

Ti antse xmuyubaj xa ti muc xmilbat ti yole.

Ti jchi'iltactique ich'ay o yo'on scotolic ti c'alal iya'iic ti lec imeltsanvan ti preserentee. Más to iyich'ic o ta muc' ti iyilic ti p'ijubtasbil yu'un ti Rioxe.

**JA' LI' YALAJ TI ISVA'AN ACH' TEMPLO
TI SALOMONE, TS'ACAL TO IXCH'UN
LO'LOEL**

1 R. 5.5—6.38; 7.13-51

C'alal tiq'uul ta spreserenteal ti Salomone, ja'o isva'an ach' templo más xa muc'. Ti poco' templo nucule más to'ox biq'uit. Oy jaymil yan crixchanoetic ti ma'uc jchi'iltic ta israelale iyich' yabtelic, ja' ti much'utic lec sna' sloq'uesel te'e xchi'uc ti much'utic sna' sloq'uesel lequiquil ton ta yut balamile ti chtun ta temploe. Iyic' tal noxtoc ciento ochenta mil jchi'iltactic, tal sva'anic. Más ta oxmil jchi'iltactic i'ochic ta q'uel j'abtel.

Vucub jabil i'abtejic. Isbonic ta oro sjunul li yute xchi'uc li spate. Ja' yech ispasic chac c'u cha'al pasbil ti templo nucule. Oy lequil cuarto, oy bats'i lequil cuarto. Isc'alic ta muc'ta poc' noxtoc li bats'i lequil cuarto. Ti c'usitic oy ta templo nucule, ja' no'ox yech oy ta ach' temploe. Naca ach' scotol li c'usitic iyaq'uic ta yut temploe.

1 R. 8.1-6, 10-11, 65-66

Ti c'alal ilaj sva'anic li temploe, itsob sbaic scotol ti jchi'iltactique. Ti Salomone istac ech'el paleetic ti ac'u ba scajan tal ta snequebic ti scaxail smantaltac Riox ta yut templo nucule. Ti c'alal istiq'uic ta bats'i lequil cuarto ti caxae, sacjaman xa ta xjobal Riox li yut ach' temploe. Isq'uevujintaic ti Rioxe. Ti Salomone isc'anbe ti Rioxe ti ac'u tunuc yu'un li ach' temploe. Ti paleetique ixchic'beic jaymil smoton ti Rioxe. Xmuyubajic xa ta scotolic ti i'ac'batic bentisyon yu'un ti Rioxe, ja' ti lec ti yajpreserenteique.

1 R. 11.1-13

Ts'acal to ti Salomone iyic' ep yajnil. Yantic o slumal ti yajniltaque. Ti antsetique chich'ic ta muc' santoetic. C'alal mol xa'ox ti Salomone, isocbat sjol yu'un ti yajniltaque. Ismeltsanbe jup'ej yeclexail yajsanto jujun ti yajniltaque. Ti Salomone ja' iyicta yich'el ta muc' ti Riox ta vinajele.

Ti x'elan ispase, chopol i'ile yu'un ti Jeova Rioxe.

—Lavi mu xavich'on ta muq'ue, yic'al jpoj lavabtele, xchi'uc yabtel acrem, xchi'uc yabtel amom. Yic'al jtich' yan o. Ja' no'ox ti liyich' ta muc' ti atote, yech'o un muc bu ta jpoj lavabtele. Ti c'alal xachame, ja' ch-och ta preserenteal lacreme. Pero jchop xa no'ox achi'iltac ta spas ta mantal. Li yan achi'iltaque ta scuentain yan o achi'il —x'utat yu'un ti Rioxe.

JA' LI' YALAJ TI IPAS TA CHA'CH'AC TI J'ISRAELETIQUE

1 R. 11.43; 12.17, 20-21

C'alal icham ti Salomone, ja' i'och ta preserenteal ti screme, Roboam sbi. Cha'chop xa no'ox ispas ta mantal, c'ajom xa smomtac ti Juda ti ta vo'nee xchi'uc smomtac ti Benjamín ti ta vo'nee. Ti bu iscuentain ti Roboame, Juda iyac'be sbi.

I'och otro jun preserente, Jeroboam sbi. Ja' ispas ta mantal ti yan jchi'iltactique. Israel iyac'be sbi ti bu iscuentaine. Ja' yech i'och cha'vo' yajpreserenteic ti

jchi'iltactic ta israelale. Ti Roboame xchi'uc ti Jeroboame cronta iyil sbaic ti c'u sjalil li' cuxulic ta sba balamile.

1 R. 12.26-30

Li templo ti ismeltsan Salomone tey ta Judá ta jteclum Jerusalén. Ja' tey chba xchic'beic smoton Riox scotol ti jchi'iltactique. Ti Jeroboame mu sc'an ti chba xchic'beic smoton Riox ta templo ta Judá ti svinictaque, yech'o un lic smeltsan ta oro sloc'ol cha'cot becerro. Jucot iyac' ta jujot sti'il ti c'u sjamlej scuentainoje.

—Li'i ja' Cajvaltic ti isloq'ues tal ta mozoil ta Egipto ti jtot jme'tic ti ta vo'nee —xut ti jchi'iltactique ti c'u yepal scuentainoje.

Ja' yech ich'ayic o ti jchi'iltactique, ja' ti ixch'unbeic smantal ti Jeroboame.

1 R. 14.22-24, 31; 15.1-3, 8, 11-14

Ti svinictac Roboam ta Judae lic sva'an yajsantoic ta jujun jolvits uc. Ja' yech ispasic chac c'u cha'al ispasic ti crixchanoetic ti isnutsic loq'uel ti jmuc'tatotic ti ta vo'nee. Ti Roboame tey no'ox sq'ueloj ti chopol c'usi tspas ti jchi'iltactique, muc spajes.

C'alal icham ti Roboame, ja' i'och ta preserenteal ti screme, Abiam sbi. Ti Abiame ja' yech ispasic chac c'u cha'al ispas ti stote; muc spajes ti jchi'iltactic uque.

C'alal icham ti Abiame, ja' i'och ta preserenteal ti screme, Asa sbi. Ti Asae ixch'ay ta jmoj ti santoetic ti tey ista ta Judae. Lec i'ile yu'un ti Riox yu'un sjunul yo'on ispas c'usi lec chil Riox ti c'u sjalil li' cuxul ta sba balamile.

1 R. 15.25—16.28

Ta Israele, c'alal icham ti Jeroboame, ja' i'och ta preserenteal ti screme, pero chopol c'usi ispas. Ja' yech ispas chac c'u cha'al ispas ti stote. Ilic sjol jun svinic, Basa sbi, ismil ti yajpreserentee. Ja' i'och ta preserenteal ti stuque. Ti c'alal i'och ta preserenteal ti Basae, ora ismilbe xch'amaltac ti ánima Jeroboame. I'lech' nan jayibuc jabil, icham ti Basae, ja' i'och ta preserenteal ti screme. Pero muc bu jal i'och yu'un imile ta ora. Ja' i'och ta preserenteal ti much'u imilvane. Oy jayvo' ti ja' yech ispojbe sbaic ti preserenteale.

1 R. 16.29-33

Ts'alac to i'och ta preserenteal ta Israel jun jchi'iltic Acav

sbi. Ti Acave más to chopol c'usi ispas chac c'u cha'al ispas ti yan preserenteetic laj chamuque. Más to chopol i'ile yu'un ti Rioxe yu'un iyic'be stseb ti yajpreserente jsidonetique. Et-baal sbi ti preserentee. Jezabel sbi ti stsebe. Ti Acave iyich' ta muc' ti santo Baale. Ispasbe yeclexail tey ta jteclum Samaria. Ta yut ti eclexae ispasbe xchic'obil smoton ti Baale. Lic yac' ta meltsanel jun yajsanto stuc.

JA' LI' YALLOJ TI IMAC'LINAT YU'UN RIOX TI ELIASE

1 R. 17.1-6

Ti Rioxe ist'uj jun jchi'iltic, Elías sbi, ja' i'loch ta j'alc'op yu'un ti jchi'iltactic ta Israele. Ti Rioxe iyalbe ti ac'u ba sc'oapon ti preserente Acave.

—Ti Jeova Rioxe cuxul ta sbatel osil. Ja' Cajvaltic, vo'otic li j'israelotique, ja' ti much'u chitun yu'une. Ja' liyalbe ti c'usi chacalbee. Muc bu chac' vo', mi ja'uc yov osil. Ja'to mi icale, chtal li vo'e —x'utat yu'un Elías ti preserentee.

C'alal laj yal chac taje, isut ech'el.

—Loc'an ech'el li'toe. Ba nac' aba ta jun c'ob uc'um Jordán yo' bu li Querit sbie. Ja' chavuch' li uc'ume. Tey chich' ech'el ave'el li jojetique —x'utat yu'un Riox ti Eliase.

Ti Eliase ixch'un ti tey ba snac' sba yo' bu li uc'um Querite. Ti jojetique jujun sob jujun xmal iyich'be ech'el pan xchi'uc ti'bol ti Eliase. Ja' iyuch' li uc'ume.

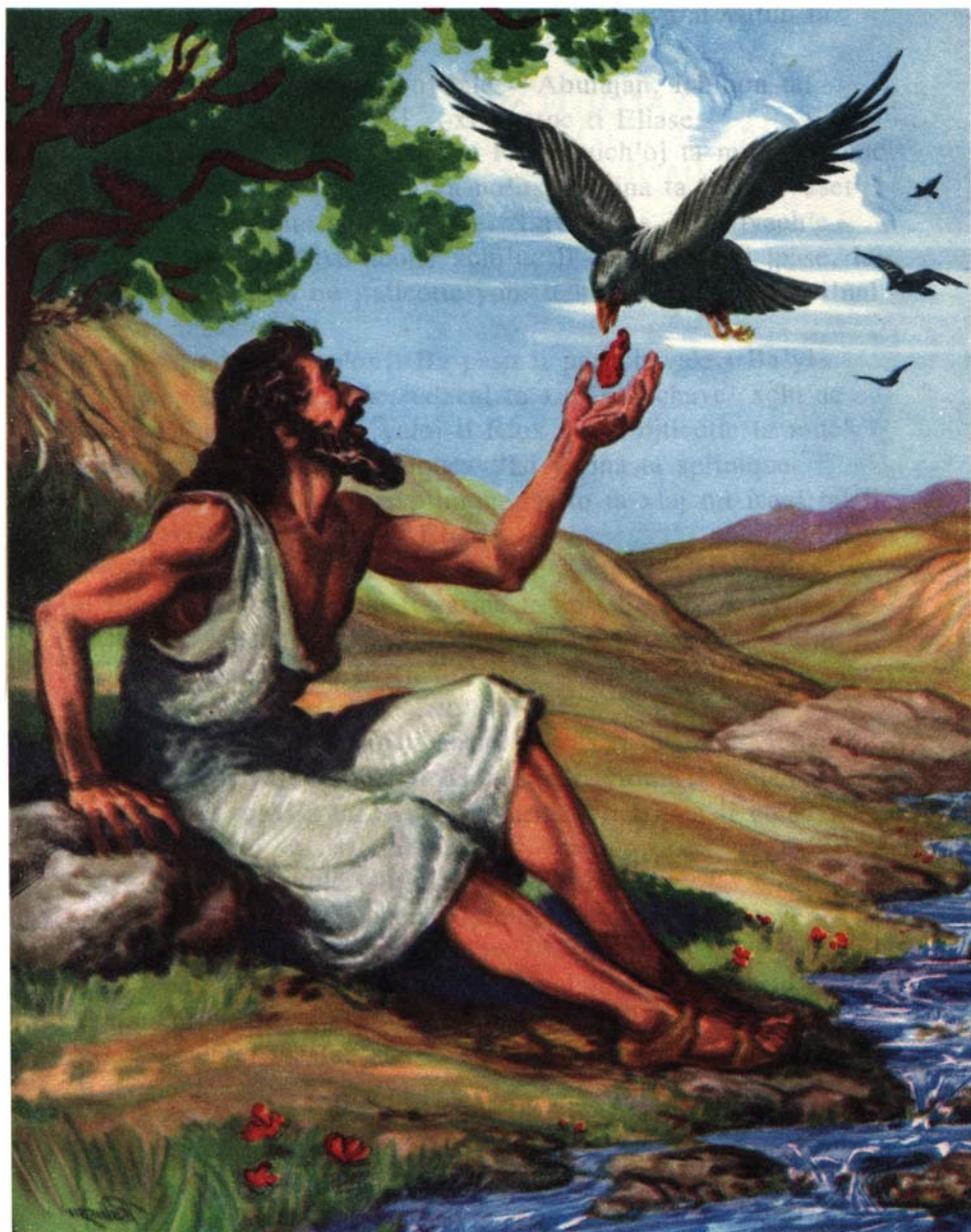
1 R. 17.7-16

C'alal i'ech' jayib c'ac'ale, i'ul li uc'ume, ja' ti muc xac' vo'e.

—Batan ta jteclum Sarepta yo' bu sts'el li jteclum Sidone. Ja' tey chanaqui. Ac'u mi ma'uc achi'iltac ta israelal pero tey jun me'anal ants ja' chasmac'lin —x'utat yu'un ti Rioxe.

Ibat ta Sarepta ti Eliase. C'alal ic'ot ta sti' scorraltional li jteclume, tey c'ot sta jun me'anal ants. Xyaquet ta stsob svach' ista.

Ic'opoj ti Eliase:

Ti Eliase i'ich'bat tal sve'el yu'un jojetic

—Abulajan, ba ich'bon tal junuc taza ava'al yu'un ta xcuch' —xut.

C'alal chba xa'ox yich' tale —Abulajan, ich'bon tal jp'ejuc apan yu'un ta jve' —xi noxtoc ti Eliase.

—Jamal chacalbe. Yiløj ti Riox avich'oj ta muq'ue, muc bu jpasoj jpan. Yu'un jop xa no'ox li arina ta jp'ine. Jset' xa noxtoc li aceite ta jrosap'ine. Lavi li' ta jtsob jvach'e yu'un ta jpas pan jve'ticotit xchi'uc li cole. Mi laj jpase, laj o ta jmoj, mu xa bu jtaticotic yan. Chichamoticotic ta vi'nal —xi ti antse.

—Mu xavat avo'on. Ba paso li pan chavale. Ba'yi xapasbon li pan ta jve'e, ts'acal to xapas li chave' xchi'uc avole. Yu'un ja' yech yaløj ti Riox quich'ojticotic ta muc', vo'oticotic li j'israeloticotic: “Li yarina ta sp'inique xchi'uc li yaceite ta srosap'inique, ja'to ta xlaj mi icac' tal li vole”, xi ti Rioxe —xi ti Eliase.

Ti antse ixch'un ti c'usi i'albat yu'un ti Eliase. Tey ive' ti Elias uque. Muc xlaj ti yarina ta sp'ine. Muc xlaj ti yaceite ta srosap'ine. Ja' ic'ot ti c'usi iyal ti Eliase yu'un ch'amunbil ye yu'un ti Rioxe.

1 R. 17.17-24

Ts'acal to i'ipaj yol ti antse. Tsots ti chamele, icham o.

—Vo'ot yaj'alcl'opot ti Rioxe, ¿c'u yu'un ti x'elan tal acha'leone? ¿Mi'n tal avac'bon castico ti icham li cole? —x'utat yu'un ants ti Eliase.

—Ac'bon lavole —x'utat yu'un ti Eliase.

Ti Eliase ispet ti unene, iyic' ech'el yo' bu chvaye. Ispuch'an ta stem, isc'opon Riox:

—Cajval, ¿c'u yu'un ti icham yol li me'anal antse ti liyotes ta snae? —xi.

Ox'ech'el ispatan sba ta sba ti ánima creme. Isc'opon Riox noxtoc:

—Cajval, abulajan cha'cuxesbon li crem li'i —xi.

I'ich'bat ta muc' c'usi iyalbe ti Rioxe, icha'cuxi ti creme. Ti Eliase ispet, iyac'be ti sme'e.

—Ilo lavole, icha'cuxi xa —xut.

—Lavie ta jch'un ti vo'ot chatun yu'un ti Rioxe. Ta jch'un ti ja' xch'amunjobot ave ti Rioxe ti chaval li c'usi chale —xi ti antse.

JA' LI' YALÓJ TI MUC X'A'IBAT SC'OPIC
YU'UN SANTO BAAL TI PALEETIQUE, TI
JA' I'A'IBAT SC'OP YU'UN RIOX TA
VINAJEL TI ELIASE

1 R. 18.1-2, 5, 10, 17-19

Oxib jabil muc xac' vo', ja' ic'ot c'usi iyalbe preserente Acav ti Eliase. Ta Israele iya'iic vi'nal scotol crixchanoetic xchi'uc svacaxic, xchi'uc xchijic, xchi'uc sca'ic, xchi'uc sburroic. Ti Acave istac ech'el yajmayoltac ta jujun jteclum, ja' ba sa'el ti Eliase, pero muc xtae. Ti Eliase ba sc'opon stuc ti preserente Acave yu'un ja' yech iyulesbat ta sjol yu'un ti Rioxe. C'alal i'loche —Vo'ot ta amul ti abol jbatique —x'utat yu'un ti preserentee.

—Mu vo'onicon. Vo'ot ta amul ti x'elan abol jbatique jcotoltic lavie yu'un ja' avicta yich'el ta muc' ti Jeova Rioxe, mu xa xach'unbe smantal. Ja' xa avich'oj ta muc' li santo Baale. Más lec taco ta iq'uel scotol li jchi'iltactic ta israelale, xchi'uc li cuatrocientos cincuenta ochemic ta yajpale li santo Baale, xchi'uc li cuatrocientos ochemic ta yajpale li santo Aserae, ja' li much'utic tsmac'lin lavajnile —xi ti Eliase.

1 R. 18.20-29

Ti Acave istsob scotol ti jchi'iltactic xchi'uc ti paleetique. C'alal tey tsobolic ta vits Carmeloe, ti Eliase isva'an sba ta o'lol.

—¿C'u yu'un ti cha'vo' avajvalique? Mi ja' Riox ta vinajel ti Jeovae, j'ech'el xavich'ic ta muc'. Mi ja' Riox ta vinajel li Baale, ja'uc ich'ic ta muc' —x'utatic yu'un ti Eliase.

Ti jchi'iltactic muc xta'avic jp'eluc.

—Jtuc xa no'ox yaj'alcl'opon ti Rioxe. Vo'oxuc li yajpaleoxuc santo Baale, epoxuc. Oyoxxuc cuatrocientos cincuenta. Más lec iq'uic tal cha'cotuc vacax. Vo'oxuc li yajpaleoxuc Baale, t'ujic bu jcotucal chac'anic. Mi laj amilique, jeculanic. Cajanic ta ba si' yo' bu li xchic'obil smoton Baale. Pero mu me xavac'beic sc'ac'al. Li jcote vo'on ta jmeltsan. Ta jcajan ta ba si' yo' bu li xchic'obil

smoton Jeovae pero muc bu chcac'be sc'ac'al uc. Li vo'oxuque c'opono lavajsantouique. Li vo'one ja' ta jc'opon ti Jeova Riox ta vinajele. Ti much'u jchopucal chcac'ac' yu'une yu'un ja' cuxul li yajvale —xut ti paleetique.

—Lec li c'usi chavale. Jpastic —xiic ti jchi'iltactique.

Ti yajpaletac santo Baale ismilic ti jcot vacaxe.

Isjeculanic. Sob istambeic sc'oponel li Baale. C'alal ista ol c'ac'ale, yilel to teyic.

—Baal, a'yo li c'usi chcalcoticotique —xutilanic.

Yech no'ox, muc x'a'ibatic ti c'usi iyalique. C'alal ista ol c'ac'ale —Tsots xavaptaic. Ti mi cuxule, yu'un nan chlo'ilaj xchi'uc xchi'il. Yu'un nan oy c'usi tspas. Yu'un nan tey bu batem. Mi i'ie, yu'un nan vayem. Chjulav nan ta jliquel —x'utatic yu'un ti Eliase.

Ixch'un ti paleetique. Tsots iyaptaic li Baale. Isyayijes sc'obic jujun yu'un isnopic ti ja'to ch-ich'batic o ta muc' li c'usi chalique. Xchororet xa xch'ich'elic. C'alal its'ep'uj li c'ac'ale, tey to tsc'oponic li Baale. Teyic o smalel c'ac'al. Muc x'a'ibatic o ti c'usi iyalique. Muc much'u itac'av.

1 R. 18.30-40

—La' acotolic li'toe —x'utatic yu'un ti Eliase.

Ti Eliase ja' ixcha'pas noxtoc ti xchic'obil smoton ti Jeova Riox ta vinajele ti slomesojic xa ti crixchanoetique. C'alal laj smeltsane, ispasbe sbeo'al ta sjoyob. Iyac' si' ta sba. Ismil ti vacaxe, isjeculan, iscajan ta ba si'.

—Ba pulic tal chanplejuc q'uib vo'. T'uxubtasic o li vacaxe xchi'uc li si'e —x'utatic.

C'alal iyul yu'unic j'ech'ele —Ba xa pulic tal yan —xi ti Eliase.

C'alal iyul yu'unic xcha'ech'elale —Ba xa pulic tal j'ech'eluc —xi ti Eliase.

C'alal iyul yu'unic yox'ech'elale, it'uxi scotol xchi'uc bamil. I'oquin li vo' ta spat xocon li xchic'obil smoton Rioxe. Inoj ta vo' ti sbeo'al ta jujot xocone.

Ti Eliase lic sc'opon ti Rioxe:

—Jeová, vo'ot yajvalot ti jmuc'taticotic Abraam ti ta vo'nee, xchi'uc ti Isaque, xchi'uc ti Jacove, lavie ac'o iluc ti vo'ot Rioxote. Ac'o iluc noxtoc ti vo'on chitun avu'une, ti vo'ot ta amantal ti x'elan ta jpase. Jeová, a'ibon li c'usi

chcale yo' xul o ta sjolic li jchi'iltaque ti vo'ot Rioxote yo' atuc no'ox xa'ich'e o ta muq'ue —xi.

C'alal laj sc'opon Riox ti Eliase, ora iyal tal c'oc' ta vinajel. Ti smoton Rioxe ic'ac' scotol xchi'uc si'il, xchi'uc xchic'obil ti naca tone. C'alal ta lum ic'ac'. I'ul noxtoc ti vo'e ti tey ts'anal ta beo'e. C'alal iyil scotol jchi'iltactic ti c'u x'elán ic'aq'ue, isquejan sbaic, ja'o isnijan sbaic ta balamil noxtoc.

—Ja' Riox ti Jeovae —xiic.

—Tsaquic tal li yajpaletac Baale. Mu me xcol junuc. Milic scotol —x'utatic yu'un ti Eliase.

1 R. 18.41, 45

C'alal laj smilic scotol ti yajpaletac Baale —Batan xa me ta ana yu'un chtal xa li vo'e —xut preserente ti Eliase.

Ital tsots vo' ti c'alal mu to'ox che'ot ta snae.

**JA' LI' YALÓJ TI IPATBAT YO'ON YU'UN
RIOX TI ELIASE**

1 R. 19.1-8

Ti Acave c'ot yalbe yajníl ti ja' ta smantal Elias imile scotol ti yajpaletac Baale. Jezabel sbi ti yajnile. Ti antse ma'uc jchi'iltic ta israelal. Sjunul yo'on yich'oj ta muc' li santo Baale. C'alal iya'i ti icham scotol ti yajpaletac Baale, istac mantal ti ac'u ba sc'oponel ti Eliase.

—Ja' yech liyalbe tal li Jezabele: Ta la xavich' milel yeche ora oc'ob chac lavie. Mi muc la xachame, ja' la ac'u milatuc yu'un jtotic Baal li Jezabele —xi c'otel ti jmantale.

C'alal iya'i ti Eliase, ixi'. Ijatav, ibat c'alal xocol balamil. Tey c'ot scux ta yolon te'. Yu'un ta xa'ox xcham iya'i —Cajval, mu xa xu'. Más lec chamicon —xi.

Ispuch'an sba ta yolon te', i'och svayel. Ts'acal to itije yu'un jun anjel.

—Lican, ve'an —x'utat.

Ilic ti Eliase. Iyil ti yolel chta'aj pane. Tey noxtoc jp'ej c'ox q'uib vo'. Lic ve'uc. C'alal laj ve'uque, icha'vay. Tal tijatuc noxtoc yu'un ti anjele.

—Lican, ve'an, yu'un nom tajmec ti bu chabate —x'utat.

Lic ve'uc noxtoc ti Eliase. Itsatsub o ti ve'lile.
 Cha'vinic c'ac'al xchi'uc cha'vinic ac'ubal ixanav pero muc
 xvi'naj. Mu c'usi yan islajes. Noj o iya'i ti c'u yepal
 i'ac'bat slajes yu'un ti Rioxe.

1 R. 19.8-18

Tey c'ot chotluc ta yut jun nailch'en ta yoc vits Sinaí.
 Tey ic'oponat noxtoc yu'un ti Rioxe:

—Elías, ¿c'usi chapas li'toe? —x'utat.

—Cajval, li vo'one quich'ojot ta muc'. Li jchi'iltaque
 mu xa xayich' ta muc'. Islomesic xa ti xchic'obil amotone,
 ismilic xa noxtoc scotol ti jchi'iltac ta yalel li c'usi chavale.
 Jtuc xa cuxulon pero yo'onicuc xa smilicon uc —xi ti Eliase.

—Loc'an tal li' ta ti' nailch'ene —x'utat yu'un ti Rioxe.

Yu'un tey i'ech' ta ti' nailch'en ti Rioxe. Ba'yi ital tsots
 ic', ivoc' o li tonetic ta vitse. Pero mu to'ox c'usi yan i'albat
 yu'un ti Rioxe. Ts'acal to ital niquel, pero mu c'usi iyal
 noxtoc ti Rioxe. Ital c'oc' noxtoc, pero mu c'usi iyal.

Ts'acal to oy ya'el much'u c'un chc'opoj. C'alal iya'i ti
 Eliase, ismac sat ta sc'u', loc' va'luc ta ti' nailch'en.

—Elías, ¿c'usi chapas li'toe? —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Cajval, li vo'one j'ech'el quich'ojot ta muc'. Li
 jchi'iltaque mu xa xayich' ta muc'. Islomesic xa ti xchic'obil
 amotone. Ismilic xa scotol ti avaj'alc'optaque. Jtuc xa no'ox
 avaj'alc'opon li' cuxulone. Lavie yo'onicuc xa smilicon uc
 —xi ti Eliase.

—Sutan ech'el. Ba q'uebbo jset'uc aceite ta sjol jun
 achi'il, Jeú sbi, yu'un jt'ujot ti ja' ch-och ta
 avajpreserenteique. Ja' tsmil scotol lachi'iltaque ti chich'ic ta
 muc' li santo Baale. Li vo'ote ijt'uj xa aq'uexol uc, Eliseo
 sbi. Mu xaxi', oy to vucmil achi'iltac ti muc bu squejletaojic
 li santo Baale, muc bu sbuts'ojic —x'utat yu'un ti Rioxe.

1 R. 19.19-21

Isut tal ti Eliase. Tey tsvoc' yosil ta svacax ista ti
 Eliseoe. Oy lajchavo'ic ti tsvoc'uc osil ta vacaxe. Ti Eliase
 yich'oj spimilc'u', ja' islambe ta spat ti Eliseoe. Ti islambee,
 yu'un ja' chcom ta sq'uexol. Ti Eliase tuc' ijelav. Ti Eliseoe
 ba sta ta be ti Eliase.

—Abulajan, ac'on to sutel yu'un chba to jc'opon comel
 jtot jme'. Ts'acal to chtal jchi'inot —xi ti Eliseoe.

—Xu'. Pero na'lo me ti mu vo'onicon lacac'be lavabtele —x'utat yu'un ti Eliase.

Ti Eliseoe ismil xcha'cotol ti svacaxe. Ti yaradoe ja' no'lox isi'ilin ti ti'bole. J'ech'el iyicta ti yabtele, ja' i'och ta yaj'alc'op Riox. Ismac'lin comel ti stot sme'e xchi'uc ti xchi'iltaque. C'alal ilaje, ja'o ba sta ti Eliase. Icom ta sq'uexol.

JA' LI' YALAJ TI CUXUL I'IQ'UE MUYEL TA VINAJEL YU'UN RIOX TI ELIASE

2 R. 2.1-5

Ti c'alal po'ot xa'ox x'iq'ue muyel ta vinajel ti Eliase, iloc' tal xchi'uc Eliseo ta jteclum Gilgal.

—Li vo'lote coman li'toe yu'un chistac ech'el ta Betel ti Rioxe —xut Eliseo ti Eliase.

—Chcal ava'i ta stojol ti Rioxe ti chajchi'in ech'ele —xi ti Eliseoe.

Ibatic ta Betel xcha'va'alic. C'alal ic'otique, ti Eliseoe tal c'oponatuc yu'un cremotic teyo'e, naca yaj'alc'op Riox.

—¿Mi ana'oj ti chayic'be ech'el avajval tana ti Rioxe? —x'utat yu'un ti cremotique.

—Jna'oj. Anchanic —xi ti Eliseoe.

—Eliseo, coman li'toe yu'un chistac ech'el ta Jericó ti Rioxe —xi ti Eliase.

—Chajchi'in ech'el —xi ti Eliseoe.

Ibatic ta Jericó xcha'va'alic. C'alal ic'otique, ti Eliseoe tal c'oponatuc noxtoc yu'un yan cremotic teyo'e, naca yaj'alc'op Riox noxtoc.

—¿Mi ana'oj ti chayic'be ech'el avajval tana ti Rioxe? —x'utat yu'un cremotic ti Eliseoe.

—Jna'oj. Anchanic —xi ti Eliseoe.

2 R. 2.6-12

—Eliseo, coman li'toe yu'un chistac ech'el ta uc'um Jordán ti Rioxe —x'utat yu'un ti Eliase.

—Chajchi'in ech'el —xi ti Eliseoe.

Ibat xcha'va'alic.

Ti cremotic ta Jericoe nap'al ibatic ta uc'um Jordán uc.

Istsob sbaic ech'el cincuenta. Pero nom isva'an sbaic, sq'uelojic ech'el ti Eliase xchi'uc ti Eliseoe.

Ti Eliase xchi'uc ti Eliseoe tey va'ajtic ta ti' uc'lum. Ti Eliase ispac ti spimilc'u'e, ja' ismaj o li vo'e. Ipaj yoc li uc'lume, ja' tey ijelavic yo' bu taquine.

Ti c'alal ijelavic ta jech uc'lume —C'anbon scotol ti c'usi chac'ane yo' to me mu chi'iq'ue muyel, yu'un atuc xa chacom —x'utat yu'un Elias ti Eliseoe.

—Abulajan, ac'bon jyu'el. Ta jc'an to más yech yepal chjelav chac c'u cha'al layu'ele —xi ti Eliseoe.

—Li c'usi chac'ane mu x'ac' cu'un. Pero mi avil libate, cha'ac'bat yech. Ti mi muc xavilone, mu xa'ac'bat —x'utat.

C'alal yech chbeilo'ilajique, oy c'usi ivinaj ta ora, co'ol xchi'uc carretaca' yilel. Ti carretae xchi'uc ti ca'etique co'ol xchi'uc c'oc' iyilic. Tey i'lech' ta o'lol yu'unic, ja' yech ixch'ac o sbaic. Ti Eliase ta sutub ic' imuy ech'el ta vinajel. Ti Eliseoe iyil ibat, iyapta:

—Ja' yilel scarreta li cajpreserentetique. Ja' yilel tstijic ca' li jchi'iltactique —xi.

Ich'ay ta sat ti Eliseoe.

2 R. 2.13-18

Ti spimilc'u' ti Eliase tey losol icom, istam ti Eliseoe. Isut tal ta ti' uc'lum, ja' ismaj o uc'lum ti spimilc'u' Eliase.

—Jeová, coltaon chac c'u cha'al acolta ti Eliase —xi ti Eliseoe.

C'alal ismaj li uc'lume, ora ipaj yoc, ijelav tal ti Eliseoe. Ti c'alal iyilic ti cremotique ti tey va'ajtic chq'uelvanique

—Li Eliseoe co'ol syu'el xchi'uc ti Eliase —xiic.

Tal snupic ta be ti Eliseoe, isquejan sbaic ta yichon, ja'o isnijan sbaic ta balamil noxtoc.

—Oy cincuenta jchi'ilticotic ta jteclum ti tsotsique. ¿Mi ma'uc lec xana' ti jtactic ech'el ac'u ba sa'ic ti avajvale. Yic'al nan Ch'ul Espíritu icuchon o ech'el ti jun xchi'uc ti Rioxe. Mi onox c'u cha'al oy to bu icomtsanat ta vitstique, o mi ta stentejtique, más lec ac'u ba sa'ic —x'utat yu'un cremotic ti Eliseoe.

—Yech no'ox chataquic ech'el —xi ti Eliseoe.

Mu xicta sba ti cremotique, isujilanic tajmec ti Eliseoe. Ti Eliseoe mu xa c'u xal.

—Taqaic ech'el che'e —x'utatic.

Istaquic ech'el ti cincuenta cremotique. Oxib c'ac'al isa'ic pero muc bu istaic ti Eliase. Ti c'alal isutic tal ta Jericoe —Lacalbeic onox ti yech no'ox lataqueic ech'ele —x'utatic yu'un ti Eliseoe.

**JA' LI' YALAJ TI ICOLTAAT YU'UN
ELISEO TI NAAMANE YU'UN IP TA
LEPRA**

2 R. 5.1-5

Oy jun jsiria, Naamán sbi. Ja' tspasbe ta mantal yajsolterotac ti preserente ta Siriae. Ti Naamane ich'bil ta muc' yu'un ti preserentee yu'un tsots yo'on. Icuch yu'un ac' c'oc' yu'un lec sna' spas ta mantal yajsolterotac. Pero ip ta lepra.

Ti jsiriaetique chul elc'lajicuc li' ta Israele, ja' ti jts'aquinojtique. Ti c'alal i'ayic ti j'ech'ele, istaquic ech'el jun tseb. Ti tsebe i'och ta squiara ti yajnil ti Naamane. Iyal ti oy yaj'alc'op Riox ta jlumaltique.

—Mi chba sc'opon lamalale, ta x'ech' yu'un li chamele —xut ti yajnil Naamane.

Ti ante iyalbe smalal ti c'usi i'albat yu'un ti tsebe. Iyal' ti preserente uque.

—Batan ta Israel, ba c'opono taj vinique che'e. Vo'on chajts'ibabe ech'el vun chc'ot avac'be ti yajpreserente j'israeletique —x'utat ti Naamane.

2 R. 5.5-7

Ti Naamane ital, yich'oj tal ti vune, xchi'uc taqu'in, xchi'uc lajunlic c'u'ul ti tsqu'uelanbe ti Eliseoe. Ti vun ti ists'iba tal ti preserentee ja' yech chal chac li'i: "Li much'u chayac'be li vun li'i, Naamán sbi. Vo'on cajcapitán. Yu'un ip ta lepra, yech'o ti ijtac tal li'toe yu'un ta jc'an ti chacoltabone", xi sts'ibaoj tal.

Ti yajpreserente jchi'iltactique isqu'uel ti vune. Ti c'alal isqu'uele, ixi', isjat sc'u'.

—¿C'u yu'un ti listacbe tal li vinic li'i? Mu Rioxicon ti xu' ta jcolta lavi ip ta leprae. Yu'un nan chisa'be jmul —xi.

2 R. 5.8-14

C'alal iyal' ti Eliseoe ti ixi' tajmec ti preserentee, istacbe

Yajnil Naamán xchi'uc squiara

tal mantal ti presentee.

—¿C'u yu'un ti ajat ac'u'e? ¿C'u yu'un ti laxi'e? Taco tal ta jna li jchamele, ac'u sna' ti oy yaj'alc'op Riox li' jchi'uctique, vo'otic li j'israelotique —xi c'otel ti jmantale.

Ti Naamane ibat. Luchul ech'el ta carretaca' xchi'uc ti xchi'iltaque. Ic'otic ta sti' sna ti Eliseoe. Ti Eliseoe iyil ti iyul ti Naamane, istac loq'uel smuchacho.

—“Batan la ta uc'um Jordán, ba la tic' aba vuc-ech'eluc. Ja' la ch-ech' o lachamele”, xi li cajvale —x'utat yu'un muchacho ti Naamane.

C'alal iya'i ti x'elan i'albat ti Naamane, icap o sjol.

—Xcac'uc me ta xloc' tal ta sti' sna che'le. Xcac'uc me chtal sva'an sba ta jts'el. Ti caloje, chcac'be yil ti ipone, tsc'opon li Riox yich'oj ta muq'ue yo' x'ech' o li leprae. Más lec ti tey chba atincon ta jlumaltique. Más lec vo' teyo'le. Ja' no'ox yech ch-ech' o cu'un li chamele —xi.

Ti Naamane capem isut.

—Totic, ti tsotsuc ta pasel ti c'usi la'albate, ja' nan apas ti yechuque. Pero ja' no'ox la'albat ti chba atinan ta uc'um Jordane, ja' mu xac'an xapas un —x'utat yu'un ti xchi'iltaque.

Ilaj yo'on ti Naamane. Ay stic' sba vuc-ech'el ta uc'um Jordán chac c'u cha'al i'albat yu'un ti yaj'alc'op Rioxe. Ti c'alal its'aquie, i'ech' yu'un ti chamele. Ti snuculale co'ol xchi'uc snuculal unen.

2 R. 5.15-19

Ti Naamane icha'sut ta sna ti Eliseoe.

—Lavie iyul xa ta jol ti ch'abal yan Rioxe, ti stuc no'ox Riox ti avich'ojic ta muc', vo'oxuc li j'israeloxuque. Ac'lo pertonal jsiluc jmerio xchi'uc jlicuc ac'u' —xut c'otel ti Eliseoe.

—Colaval, muc bu ta jtsac. Yu'un naca no'ox chitun yu'un ti Rioxe —xi ti Eliseoe.

—Abulajan, tsacbon un —xi ti Naamane.

Ti Eliseoe mu onox bu istsac ti smotone.

—Jamal chacalbe ti mu xa bu chba cac'be smoton li santoetique. Ja' xa chcac'be smoton ti Jeova Riox ta vinajele —xut Eliseo ti Naamane.

—Jun avo'on xasut —xi ti Eliseoe.

Ti Naamane isut.

2 R. 5.19-27

Ti smuchacho Eliseoe Giezi sbi. “Li cajvale isc'uxubin li Naamane. Muc bu itsac li smotone. Más lec chba jta ta be. Vo'on ta xquich' li c'usitic ch-ac'bat oxé”, xi isnop.

Ti Giezie ba sta ta be ti Naamane. Ti Naamane ti c'alal iyil ti tey xa nap'al ech'el ta spate, ispajes ti scarretae.

—¿C'usi chaval? —xut.

—Ch'abal. Yu'un listac tal li cajvale. “Ja'to iyul cha'vo' cremotic naca yaj'al'c'op Riox. Mi chavac' la li matanale, ac'bo la jumiluc taq'uin xchi'uc la cha'cha'licuc sc'u'ic jujun”, xi tal li cajvale —xi isnop c'op ti Giezie.

—Xu'. Chacac'be ech'el chanmil. Ac'bo cha'miluc jujun —xi ti Naamane.

Iyac' chanmil xchi'uc chanlic c'u'ul. Ti Giezie iyich' tal, isnac'. Ta jliquele o i'och ech'el yo' bu ti Eliseoe.

—Giezi, ¿bu la'ay? —x'utat.

—Ch'abal —xi.

—Liyulesbat ta jol ti c'alal ispajes scarretaca' li vinique yu'un vo'ot lasmala ti chac'opone. Mi ta jtsactic li matanal ti chiyac'botic li vinique, yu'un mu xquich'tic ta muc' ti Rioxe. Chopol ti x'elan apase. Li lepra ip o li Naamane, vo'ot chavich' comel, xchi'uc ach'amal, xchi'uc amomtac —x'utat yu'un ti Eliseoe.

Ti c'alal iloc' ti Giezie, ip xa ta lepra.

**JA' LI' YALÓJ TI BA YAL SC'OP RIOX
TA JTECLUM NINIVE TI J'ALC'OP
JONASE**

2 R. 14.25; Jon. 1.1-6

Ti c'alal oy xa'ox cajpreserentetic, vo'otic li j'israelotique, vo'on yaj'al'c'opon Riox, Jonás jbi.

—Batan ta slumal j'asiriaetic ta jun muc'ta jteclum, Nínive sbi. “Ta xa me xtal castico, ja' ti mu xavictaic spasulanel li c'usitic chopole”, xavut ti crixchanoetic ta Nínivee —xiyut ti Rioxe.

Li vo'one muc jch'un ti chibat ta Nínivee. Ijnop chijatav

ech'el ta nom. “Mi nomon xae, mu xa xista ta c'oponel ti Rioxe”, xichi. Lijatav ech'el. Libat ta jteclum Jope ta sts'el ti' mar. Tey ijta barco ti chbat ta jteclum Tarsise. Ijman jboleto. Ti Rioxe yiloj ti x'elan ijpase. Ti c'alal chanav xa ti barcoe, istac tal tsots ic'. Xyuc'yon xa tajmec li mare.

—Chvoc' xa ya'el li barcoe —xi ti yajvaltaque.

Ixi'ic tajmec. Jujuntal isc'opon yajsantoic. Ti yicats barcoe isjpic ta vo' scotol. Li vo'one tey vayemon ta yut barco. Ital ti yajval barcoe, listij liquel. Liyutic:

—¿C'U yu'un ti chavay tajmeque? Lican, c'opono avajsanto yo' mu xichamotic oe —xiyutic.

Jon. 1.7-17

—Ti x'elan li iq'ue, yu'un nan oy much'u oy smul ti li' jchi'uctique. Tajincotic, jq'ueltiquic much'u oy smul —xut sbaic ti yajvaltac barcoe.

Ivinaj ti vo'on oy jmule.

—¿C'usi amul ti x'elan li iq'ue? ¿C'usi avabtel? ¿Bu liquemot tal? ¿C'usi sbi alumal? ¿Much'u atos am'e'? —xiyutic.

—Li vo'one j'israelon. Ti Riox quich'oj ta muq'ue, ja' ti Jeova ta vinajele. Ja' spasoj li mare xchi'uc li balamile. Ta ox xistac ech'el ta Nínive yu'un tsc'an ti chba calbe ya'iic ti chtal xa castico yu'un smul li crixchanoetic teyo'e. Lixi', muc xibat. Yech'o ti li'one yu'un chijatav —x'utic.

—¿C'U yu'un ti x'elan apase? ¿C'usi chajcha'leticotic yo' xpaj o li iq'ue? —xiyutic.

—Jipicon ta mar, ja' chpaj o li iq'ue. Jna'oj ti vo'on ta jmul ti x'elan li iq'ue —x'utic.

Ti yajvaltac barcoe iyaq'uic persa sloq'uesel ta ti' mar ti barcoe. Pero muc xloc' yu'unic, ja' ti toj tsots li iq'ue. C'alal iyilic ti mu xa xloc' yu'unique, ja'o lisjpic ta mar. C'alal laj sjpicone, ch'ab xi li iq'ue, ivaxi li mare.

Ti c'alal lijipee, liscats' jcot muc'ta choy, lisbic'. Riox istac tal ti muc'ta choye. Oxib c'ac'al xchi'uc oxib ac'ubal teon ta xch'ut ti choye.

Jon. 2.1-10

Ti c'alal teon ta xch'ut ti choye, ijc'opon Riox:

—Cajval, caloj xa me ti li' chijic'av ta yut vo'e, pero vo'ot acoltaon, avich'bon ta muc' ti c'usi lacalbee. Yu'un ja'

yech ac'an ti lijipe ta mare. Ti caloje, mu xa me xac'anon. Ti caloje, mu xa bu chquil li templo ta Jerusalene. Yu'un mu xac'an ti chichame, yech'o ti cuxulon toe. Yech'o un chba jpas li c'usi cha'ane —xcut.

C'alal ilaj oxib c'ac'ale, iloc' ta ti' mar ti choye. Riox isc'an ti iloq'ue. Tey ba xetaon. Ta taqui balamil lic'ot.

Jon. 3.1-10

—Batan ta Nínive, ba albo ya'i li crixchanoetique li c'usi chacalbee —xiyut noxtoc ti Rioxe.

C'alal liyalbee, ijch'un xa. Ora libat ta Nínive. Li Nínivee muc'ta jteclum. Oxib c'ac'al chljaj joyintatic o. Jun c'ac'al lixanav ta yutil jteclum, lic cal ti c'usi liyalbe ti Rioxe. Xi'avet ta yalel:

—C'alal cha'vinic c'ac'al ta xljaj li jteclum li'i, xi ti Rioxe —xichi.

Ti crixchanoetic teyo'e ixch'unic ti c'usi icalbeique. Iyicta yotic, iyictaic spasulanel li c'usitic chopole. Ti preserente ta Nínivee iyicta sba ta spasulanel uc li c'usitic chopole.

—Ti mi chquicta jbatic ta spasulanel li c'usitic chopole, mu nan xilajotic —xut ti xchi'iltaque.

Ti Rioxe iyil ti iyictaic ti c'usitic chopol tspasique, muc xljajic.

Jon. 4.1-11

Li vo'one chopol iquil ti muc xljajique, licap o.

—Cajval, ti c'alal teon ta jlumale, jna'oj onox ti mu xavac'be castico li crixchanoetique, yech'o ti lijatav ech'el ta Tarsise. Jna'oj onox ti chac'uxubinvane, ti mu orauc chacape. Cajval, más lec chamicon. Mu jc'an ti cuxulone —xcut ti Rioxe.

—Chópol mi chacape —xiyut.

Tey ba jchotan jba ta sti'il Nínive. Ijsa' ts'i'lel, ijpas jlechepat. Ja' liquevuaj o yu'un ta jq'uel c'u x'elan chljaj li Nínive ti caloje. Ti c'alal tey chotolone, ora ich'i jtec' ac'. Riox isc'an ti ich'ie yo' xiquevuaj oe. Jun co'on tey chotolon ta yolon ti jtec' aq'ue.

Sob ta yoc'omal istac tal jcot c'onon ti Rioxe, tal stuch'be yisim ti aq'ue. Iquil ti chtaquij xae. C'alal iloc' c'ac'ale, ti Rioxe istac tal ic'. Li iq'ue q'uixin. Ch'abal xa

squevual ti jlechepate. Toj c'ux c'ac'al ica'i, ilic sme' jvinic. "Más lec chamicon. Mu jc'an ti cuxulone", xichi.

—Chopol mi chacap o ti itaquij li jtec' aq'ue —xiyut ti Rioxe.

—Licap yu'un chicham xa'ox ta c'ac'al ica'i —xcut.

—Li vo'ote c'ux ta avo'on li jtec' aq'ue pero mu vo'oticot atsl'un, mu vo'oticot atsl'ites. Ta jun ac'ubal ich'i; ta jun o ac'ubal itaquij. Li vo'one, ¿mi mu xu' jc'uxubin li muc'ta jteclum Nínivee ti oy tey ciento veinte mil unetic ti mu to sna'ic bu li surtoique xchi'uc li sbats'ic'obique? Xchi'uc oy ep ta mil vacax, xchi'uc ca', xchi'uc chij, xchi'uc burro —xiyut ti Rioxe.

JA' LI' YALQJ TI IYAL SC'OP RIOX TA ISRAEL TI J'ALC'OP OSEASE

Os. 1.2—2.3, 16-17

C'alal tiq'uul ta spreserenteal ti Jeroboame ti screm Joase, vo'on li Oseasonc yaj'alco'pon Riox li' ta Israele.

—Ic'lo junuc ants ti tol sa' yajmule. Ja' seña lachi'iltaque ti co'olic xchi'uc li ants tol sa' yajmule yu'un mu xiyich'ic ta muc'. Ja' yich'ojic ta muc' li santoetique —xiyut ti Rioxe.

Ijch'un, iquic' jun ti tol sa' yajmule, Gomer sbi. I'ayan jcrem.

—Lacreme Jesreel xavac'be sbiin yu'un ja' tey ta xch'ayic ta stentejtic Jesreel lachi'iltaque. Ta xch'ay sc'oplal ti oy avajpreserenteic li' ta Israele —xiyut ti Rioxe.

I'ayan yan jch'amal, tseb.

—Latsebe "mu xich' c'uxubinel", xi xavac'be sbiin yu'un mu xa bu ta jc'uxubin lachi'iltac li' ta Israele. Mu xa bu chcac'beic pertonal yu'un li smulique —xiyut ti Rioxe.

I'ayan yan jch'amal, crem.

—Lacreme "ma'uc jch'amal", xi xavac'be sbiin yu'un ma'uc jch'amaltac lachi'iltaque, yu'un ma'uc yajvalicon. Tsta to yora ti chp'ol amomique, co'ol xchi'uc yi'al mar ti mu xlaj ta atele. Li much'utic ma'uc jch'amaltac lavie, ta to sta yora ti "vo'loxuc xch'amaloxuc ti Riox ta vinajele", xi sc'oplalic ti

smomique. Ja'o ta stsob sbaic ti amomic ta Judae xchi'uc ta Israele. Jun no'ox yajpreserenteic.

'Ti mu xiyich'ic ta muc' lachi'iltac li' ta Israele, co'olic xchi'uc lavajnile ti ac'anoje pero ba xchi'in yan vinic, mu sna' xqu'exav. Ja' yech lachi'iltaque. Yech'o un mi mu xictaic yich'el ta muc' li santoetique, chcac'beic tsots castico. Pero tsta to yora ti jtuc no'ox chiyich'ic ta muc' ti amomique, mu xa bu chich'ic o ta muc' li santoetique —xiyut ti Rioxe.

Os. 3.1-5

Ts'acal to un —Ba ic'o sutel tal lavajnile ac'u mi yan xa o vinic yic'oj. C'uxubino me. Ja' seña ti ta to jc'uxubin ti amomique ac'u mi mu xiyich'ic ta muc' li jq'uex lavie —xiyut noxtoc ti Rioxe.

Ja'o ba jcha'ic' sutel tal li cajnilé, pero ijtoj comel.

—Li'an xa me ta jnatique. Mu xa bu chba ach'i'in yan vinic. Muc bu chajchi'in uc. Oy jayib c'ac'al ti atuque pero jc'anojot onox —xcut li cajnilé.

Ja' seña li jchi'iltactique ti tsta to yora ti ch'abal yajpreserenteic ti jmomt'ic li' ta Israele, mi ja'uc xchic'obil smoton Riox, mi ja'uc ta xchic'beic smoton Riox, mi ja'uc yajpaleic. Mi ja'uc chich'ic ta muc' santoetic noxtoc. Ja'to mi i'ech' jaylajunéb jabile, chlic yich'ic ta muc' Riox ti jmomt'ique. Ta to xlic yich'ic ta muc' jun yajpreserenteic. Ja' smom David ti chtal toe.

Os. 5.1-4; 6.11; 7.1

Ti c'usi liyalbe ti Rioxe ical a'yuc.

—Li vo'oxuque, paleetic, más castico chavich'ic yu'un vo'oxuc ta amulic ti isoc yo'on li jchi'iltactique. Ja' no'ox yechoxuc uc, jchi'iltactic, yo'onuc yac'boxuc bentisyon ti Rioxe, pero mu xu', ja' ti mu xavictaic yich'el ta muc' li santoetique' xchi'uc li c'usitic yan chopol chapasique.

Os. 9.17

'Mu xa masuc jal li'oxuque. Chabatic ta yan o balamil xchi'uc ach'amalic, xchi'uc amomic. Jcotcovil chabatic o.

Os. 11.5-7

'Yu'un ti Rioxe liyalbe ti ta stac tal li j'asiriaetique, chayiq'uaic ech'el ta slumalic, ja' chaspasic ta mantal. Ta xich' chiq'uel comel scotol li jteclumetic li' ta jlumaltique. Ja' yech ta xc'ot, ja' ti mu xac'an xavich'ic ta muc' ti Rioxe.

Os. 14.1-8

“Cajval, ac'on ta pertonal, c'luxubinon, ac'on sutel ta jlumal. Atuc no'ox chaquich' ta muc'. Mu xa bu ta jch'un ti ja' chiscoltaoticotic li j'asiriaetique. Mu xa bu ta jch'un ti xu' cu'un jtucticotique. Mu xa bu chquich' ta muc' li santoetique yu'un atuc no'ox Rioxot ti chac'luxubinvane”, mi xavutic ti Rioxe, ta to xa'aqueic ta pertonal ti jayvo' yech chavalique, chasutic to tal li' ta jlumaltique. Mu xa bu chba avich'lic ta muc' li santoetique. Yu'un sc'anojoxuc onox, yech'o un ta slecubtas avo'onic yo' xavich'lic o ta muq'ue —xcut li jchi'iltactique, vo'on li Oseasone.

**JA' LI' YALQJ TI I'QCH TA YAJ'ALC'QJ
RIOX TA ISRAEL TI AMOSE**

Am. 1.1—2.6

Vo'on li Amosone jts'unchijon to'ox. Tey to'ox nacalon ta ts'el Belén ta Judá. Yu'un liyic' ti Rioxe, yech'o ti li'och ta yaj'alc'op li' ta Israele.

—Liyalbe ti Rioxe ti chac'be castico li jayib nación jts'aquinojtique, ja' li jsiriaetique, xchi'uc li jfilistiaetique, xchi'uc li j'edometique, xchi'uc li j'amonetique, xchi'uc li jmoavetique.

Am. 5.20-27; 6.14

'Pero ja' no'ox yech uc, jchi'iltactic, mu xch'ay xa'i ti asa' amulic uque. Yech no'ox ti chachic'beic smotone, muc bu ta xch'am. Yech no'ox ti chaq'uevujintaique, chopol cha'i, ja' ti muc bu avich'ojic ta muq'ue. Mi mu xavictaic yich'el ta muc' li santoetique, chucul chabatic ta yan o balamil. Ta xich' chiq'uel comel scotol li jteclumetic li' ta jlumaltique. Ja' chaspasic ta mantal ti much'utic chtal xchucoxuc ech'ele.

Am. 9.11-12

'Pero ti amomique ta to xich'ic ta muc' ti Rioxe chac c'u cha'al ich'bil to'ox ta muc' ti c'alal tiq'uul ta spreserenteal ti Davide. Ja' yech ta xc'ot yo' ti xaqu'ic o ta ich'el ta muc' ti Rioxe. Ja' yech chlic yich'ic o ta muc' Riox uc li yan crixchanoetic ta sjunlej balamile —xcut li jchi'iltactique, vo'on li Amosone.

JA' LI' YALLOJ TI CHUCUL IBATIC TA ASIRIA TI J'ISRAELETIQUE

2 R. 17.5-6, 24-41

Ts'acal to i'och yu'unic ac' c'oc' xchi'uc j'asiriaetic ti jchi'iltactic ta Israele. Muc xcuch yu'unic ti jchi'iltactique. Ep chucul ibatic ta Asiria, mu xa bu ep icomic.

Ts'acal to ti yajpreserente j'asiriaetique iyotes yan crixchanoetic ta Israele, ja' yo' bu li Samaria sbi lavie. Ti crixchanoetic tal nacluc teyo'e liquemic tal jlom ta Babilonia. Ti jlome yantic o slumalic.

Ti c'alal lic ochicuc ta Samariae, ti Jeova Rioxe istac tal leonetic. Iti'atic jlom, ichamic o, ja' ti mu xich'ic ta muc' ti Jeova Rioxe.

Ti preserente ta Asiriae iya'i ti ilajique, iyal ti ac'u sutuc tal junuc cajpaleticotique, ti ac'u tal xchanubtas ta smantal Riox ti crixchanoetique. Isut tal jun pale. Yul xchanubtaselic ti c'u x'elan chich'ic ta muc' ti Jeova Rioxe.

Ti crixchanoetic tey c'otemic ta Samariae, naca oy yajsantoic. Ti yajsantoique ba stiq'uic ta temploetic ta joljolvits ti spasoic ti jchi'iltactique. Tey ba xchic'beic smoton. Oy jlom ixchic'be xch'amalic.

Ixchic'beic smoton noxtoc ti Riox ta vinajele yu'un yich'ojic ta muc' ti yalojique, pero yich'ojic ta muc' noxtoc li yajsantoique. Ja' yech ispas ti xch'amalique xchi'uc ti smomique. Ja' yech tspasic c'al tana.

JA' LI' YALLOJ TI I'OCH TA YAJ'ALC'OP RIOX TI ISAIASE

Is. 1.1-6, 11-13, 18-31

Li' ta Judá list'uj ti Rioxe, vo'on li Isaíasone, yu'un li'och ta yaj'alc'op li' ta jlumaltique. Ti c'u sjalil ical sc'op Riox li' ta Judae, oxqu'ex preserente i'ech'ic, ja' ti Uzíase, xchi'uc ti Jotame, xchi'uc ti Acaze. Ja' xchanqu'exel o li Ezequías lavi tiq'uile.

—Jchi'iltactic, ja' yech liyalbe ti Jeova Rioxe: “Vo'oxuc

ti jt'ujoxuque, ti scotol c'ac'al lajcoltaique, pero lavie mu xa xiyich'ic ta muc' lachi'iltaque. Q'uelavil, li vacaxe sna'oj much'u yajval. Ja' no'ox yech li burro uque, sna'oj much'u chmac'linon. Pero lachi'iltaque mu xa sna'ic ti vo'on Avajvalicone. Ja' xa ta yo'onic yich'el ta muc' li santoetique. Mu xa sc'anic coltael", xiyut ti Rioxe.

'Liyalbe noxtoc: "Albo lachi'iltaque, mu xa me ya'uc xchic'becon jmoton yu'un yech no'ox. Ja' ti mu xiyich'icon ta muq'ue xchi'uc ti naca chopol c'usitic tspasique. Más lec ac'u yich'icon ta muc', ta jlecubtasbe yo'onic. Ac'u mi toj ep smulic, pero chcaq'uic ta pertonal, chcac'beic bentsiyon.

'Yan mi staoj yavic ti mu xiyich'icon ta muq'ue, mi mu xch'unic li c'usi chcalbeique, chtal onox smilelic yu'un li scrontaique. Vo'on ical ti ja' yech chc'ote.

'Ti jayvo' chictaic spasel li c'usitic chopole, mi chiyich'icon ta muq'ue, mu xljajic, cheuxiic. Yan ti jayvo' mu xictaique, chlajic onox, ja' ti mu sc'anic coltaele", xi ti Rioxe —xcut li jchi'iltactique.

Is. 2.1-11

Ti Rioxe liyalbe sc'oplal noxtoc li jlumaltique, ja' li Jerusalene. "Ti c'alal po'ot xa'ox xljaj li balamile, más to chvinaj sc'oplal li Jerusalene xchi'uc li temploe. Yu'un ja' tey chtal yich'icon ta muc' epal crixchanoetic ta sjunlej balamil. Batic ta Jerusalén, ba ca'ibetic smantal Riox ta stemplo j'israetic. Yu'un ja' tey chi'albatotic ti c'usi lec chil ti Rioxe, xi chalbe sbaic ti crixchanoetic", xiyut ti Rioxe.

—Jchi'iltactic, mu xa xasc'anic ti Jeova Rioxe, ja' ti avich'ojic ta muc' li santoetique. Ti c'alal sta yora chayac'beic castico ti Rioxe, ac'u mi xba anac' abaic ta nailch'en ta vitstic, mu xacolic, ja' ti atoyoj abaic ta stojol ti Rioxe. Tsta to yora ti stuc no'ox ch-ich'e ta muc' ti Rioxe —xcut li jchi'iltactique.

Is. 6.1-13

Ja'o ta sjabilal ti c'alal icham ti preserente Uzíase, ti Rioxe liyac'be quil jcot muc'ta chotlebal yilel. Toyol, lelec sba meltsanbil. Tey chotol yilel ti Jeova Rioxe. Nat sc'u', nojem o yilel li temploe.

Ta yac'ol ti Rioxe oy tey xvilajet jtos o anjeletic yilel,

serafines sbiic. Vaquib yilel xiq'uic jujun li anjele. Li chibe ja' tsmac o satic; li chibe ja' tsmac o yoquic; li chibe ja' chvilic o. Ica'i ti chc'opojique:

—Stuc no'ox lec li Jeova Rioxe, mu sna' sa'el smul. Epotic li yaj'anjelotique. Ta xvinaj ta sjunlej balamil li syu'ele —xut sbaic.

Ti c'alal ja' yech chalbe sbaic li anjeletique, inic yilel yoyal li temploe. Inoj yilel ta ch'ayil. Abol jba, chi'och onox ta c'oc' ta sbatel osil, ja' ti chopol li c'usitic chloc' ta quee. Co'olon xchi'uc li yan jchi'iltaque. Iquil xa ti Cajvaltique, ja' ti Jeova Rioxe, ja' ti ep yaj'anjeltaque. Iquil xa ti mu c'u xitun oe yu'un jmulavilon, xichi.

Iquil jun li anjele ivil tal yilel yo' bu va'alone, stomoj tal jp'ej ac'al, oy sc'ac'al. Tey ay stam tal ta xchic'obil smoton Riox. Liyac'be yilel ta que.

—Q'uelavil, icac' xa ta ave li ac'ale. Ac'bilot xa pertonal yu'un lamule. Mu xa c'usi chopol chaval —xiyut la yilel li anjele.

Ts'acal to ica'i ti ic'opoj ti Rioxe.

—¿Much'u ti ta jtac ech'el ta yalel a'yuc li c'usi caloje? —xi ica'i.

—Li'one, tacon ech'el —xcut.

—Batan che'e, ba albo ya'i lachi'iltaque, vo'oxuc ti jt'ujoxoque: “Ja' yech liyalbe ti Rioxe: Ep to ta ech'el cha'iic lachi'iltaque pero mu xa'ibeic smelol. Ep to ta ech'el chilic, pero co'ol xchi'uc mu xilic yu'un stoyoj sbaic. Yu'un mu sc'an xictaic spasel li c'usitic chopole, yech'o ti mu xcac' cuxlicuc ta sbatel osile, xi ti Rioxe”, xavut lachi'iltaque —xiyut.

—Cajval, ¿c'usi to ora chictaic spasel li c'usitic chopole? —xcut.

—Ja'to mi ilaj scotol li jteclumetic li' ta alimalique, mi ilaj scotol li c'usitic ch'iem ta avosilique, mi chucul laj baticuc ta yan o balamil lachi'iltaque, ja'to chictaic o yich'el ta muc' li santoetique. Pero tsutic to tal jlomuc. Mu xach'ayic o ta jmoj. Co'ol c'u cha'al jtec' te' ti chcom xchumanil c'alal chich' ts'etele —xiyut la yilel ti Rioxe.

Is. 7.1-25

Ti c'alal ja'o tspas mantal li' ta Judá ti Acaze, ti

yajpreserente jsiriaetique xchi'uc li yajpreserente jchi'iltactic ta Israele, istsob yajsolterocic yu'un tspojic ox li jteclum Jerusalene, pero muc xpoj yu'unic.

Ti Rioxe listac ech'el, ba calbe ti preserente Acaze ti mu me xi'e yu'un mu xc'ot ti c'usi snopojic ti cha'vo' preserentee.

—“Mu la me xaxi'”, xi ti Rioxe. “Mu la xcuch yu'unic li cha'vo' preserentee. Chac' la avil jun seña. Ta to la xchi'in yol jun tojol tseb. Crem la ch-ayan. Emanuel la' tsbiin. Ti c'alal mu to'ox sna' c'usi lec c'usi chopol ti unene, ichamic xa'ox la li cha'vo' preserente ti chascrontain xchi'uc li yajsolterotaque’”, xi ti Rioxe.

'Ta más ts'acal ti Rioxe chac' tal tsots castico li' ta jlumaltique yu'un chtal li j'asiriaetique. Ep ta stsob sbaic tal, ja' chtal slajesic scotol li c'usitic jts'unojtique. Ta xch'aybeic sts'unbal li uvae. Ta smilic ep jchijtic, xchi'uc jvacactic, xchi'uc jchivotic. Chucul chabatic ta slumalic, tey chaspasic ta mantal —xcut ti preserente Acaze.

Is. 9.1-2

Ti c'usitic liyalbe ti Rioxe icalbe li jchi'iltacticque:

—Jchi'iltactic, ja' yech liyalbe ti Rioxe. Li yosil smomtac ti Zabolone xchi'uc li yosil smomtac ti Neftalí ti ta más vo'nee, chlic ta ti'mar c'alal to jech uc'um Jordán, Galilea chac'beic sbi ti namal crixchanoetic tey chtal naclicuque. Ti jchi'iltacticque ti ts'acal to chtal naclicuc teyo'e, abol sbaic. Ts'acal to jun yo'onic yu'un ja' tey chul ta slumalic ti much'u st'ujoj Riox chistojbotic li jmultique.

Is. 9.6-7

'Chtal jun crem, vo'otic jc'luxubineltic. Ja' tspas mantal ta sjunlej balamil. “Toj lec ti c'usitic tspace. Toj lec ti c'usitic chiyalbotique. Ja' Riox. Oy tajmec slequilal syu'elal. Ja' Jtotic ta sbatel osil. Ja' tspajes c'op. Ja' chac c'u cha'al ispas mantal ti jmuc'tatotic David ti ta vo'nee, ja' yech tspace mantal, ja' no'ox ti ta sbatel osile. Tslecubtas li balamile. Naca lec ti c'usitic tspace’”, xi sc'oplal.

Is. 11.1-9

'Ti Ch'ul Espíritue ti jun xchi'uc ti Jeova Rioxe ta xchi'in jun smom ti Isaie. Ta xp'ijubtasat. Ta x'ac'bat

syu'el. Ti c'alal tsmeltsanvane, ma'uc yech tsmeltsanvan chac c'u cha'al chimeltsanvanotique. Li vo'otique ja' no'ox smeltsaj cu'untic sc'oplal li c'usitic quilojtique xchi'uc li c'usitic ca'yojtique. Ti stuque lec tsmeltsanvan. Ti c'alal sta yora tspas mantale, ta xchi'in sbaic xchi'uc oq'uil li chije. Li becerroe xchi'uc li leone tsobol ta xanavic, jun c'ox crem ta xchabi. Li vacaxe ta xchi'in sbaic ta ve'el xchi'uc li osoe. Tsobol ta xpuch'iic li yolique. Li leone tslo' xa ts'i'lel chac c'u cha'al li vacaxe. Li unene ta xchi'in sbaic ta tajimol xchi'uc li quiletel chone. Mu xa bu chti'van, mu xa bu chmilvan. Naca lec li c'usitic oy ta sba balamile chac c'u cha'al li mare ti naca vo'e.

Is. 35.5-6

'Ti Rioxe ta sjambe sat ma'satetic. Ta sjambe xchiquin pac'chiquinetic. Li coxoetique ta xlecub yoquic, ta to xp'itomajic chac c'u cha'al te'tiquil chij. Li uma'etique ta to xq'uevujinic.

Is. 40.3-5

'Ta to xtal jun jchi'iltic ta israelal. Tsots ch-avetaj ta xocol bamil. Chtal xa ti Cajvaltique. Ictaic xa spasel li c'usitic chopole. Xach'unbeic me ti c'usi chale yo' lec xabatic oe. Ja' ta slecubtas co'ontic. Ja' tstoj jmultic jcotoltic yu'un ja' chtaque tal yu'un ti Rioxe, xi chalbe ti jchi'iltactique.

Is. 40.6-8

Ica'i ti oy much'u —;Avanan! —xiyute.

—;C'usi chcal ti chi'avane? —xcut.

—Li vo'otique co'olotic xchi'uc ts'i'lel ti ora chtaquije.

Yech no'ox ti ta jc'antic ich'el ta muq'ue. Jliquel no'ox ti lec chi'ilatotique. Co'ol xchi'uc nich ts'i'lel ti leclec sba chquiltique, pero ora chlilij. Yan li sc'op Rioxe mu sna' xljaj ta sbatel osil, xavut lachi'iltaque —xiyut ti Rioxe.

Is. 42.8

'Ja' yech liyalbe ti Rioxe: "Vo'on Jeovaon, ja' yech jbi. Mu xcac' permiso ti ch-ich'e ta muc' yan chac c'u cha'al ich'bilon ta muq'ue. Mu xcac' permiso ti lec sc'oplal li santoetique c'u cha'al lec jc'oplale.

Is. 44.6, 9-20

'Vo'on ijliques scotol. Ta onox jpas ti c'usi jnopoje.

Jtuc no'ox Rioxon, muc much'u yan. Ti much'utic tsmeltsanic li santoetique yech no'ox. Ac'u mi leclec sba tajmec pero mu c'u stu. Ti much'utic tsmeltsanique co'olic xchi'uc li santoetique ti mu xil osile, ti mu xa'li c'ope. Ja' yechic ya'el uc. Ti much'utic chich'ic ta muq'ue, ta onox x'aq'ueic ta q'uexlal yu'un xch'unojic lo'loel.

'Li jtentaquinetique ba'yi ta stiq'uaic ta c'oc' li taq'uine yo' xc'unib oe. C'alal xc'unibe, chlic sten, ta spasbe sloc'ol ti c'usi snopoj tsloc'tae. Tsots ch-abtejic. Chlaj yipic, sts'licojo svi'nalic, chtaquij sti'ic. Pero yech no'ox chac' svocolic.

'Li carpinteroetique ba'yi tsp'isic ta metro li te'e, chac'beic seña ta lapiz ti bu chc'ot li spl'isole. Ts'acal to ta xtuch'ic, chlic sjuxic ta cepillo. Co'ol xchi'uc crixchano tspasic. Ti c'alal xlaj spasic li santoe, tsva'anic ta snaic, chich'ic ta muc'. Ja' chajvalinic.

'Oy much'u chba slomes ch'ute', o mi ciprés, o mi chiquinib. J'o'lol ta si'in, j'o'lol ta smeltsan ta yajsanto. Ts'acal to tsquejan o sba. Ti j'o'lol tstuch' ta si'e, tstic' ta c'oc', tey chotol chc'atin. Chta'aj o sve'el. Lec xtil li jsi'e, lec xq'uixnaj o li yut jnae, xi. Ti j'o'lol tsmeltsan ta yajsantoe, tsquejan o sba. Coltaon yu'un vo'ot Cajvalot, xut.

'Mu sna'ic mu xilic ti mu cuxluque. Ti sna'icuque, ijtic' xa ta c'oc' li j'o'lole, ita'aj o xa jve'el, lic'atin xa o noxtoc. ¿C'u yu'un ti ta jquejan o jba li j'o'lole yu'un te' no'ox? xi ti yechuque. Pero mu xalic yech. Yu'un xch'unojic lo'loel yech'o ti mu xilique. Mu sna'ic ti lo'lobilique'', xiyut ti Rioxe —xcut li jchi'iltactique.

Is. 52.13—53.12

Ti Rioxe liyalbe ti ac'u calbe sc'oplal ti Cajvaltic chtal pasvanuc ta mantale:

—Muc la much'u yech ta xyayijesbat sat, muc la much'u yech ta xyayijesbat spat xocon chac c'u cha'al ti much'u st'ujoj ti chtun yu'une. Toj la xi'el sba ti c'alal ch-ilbat li spat xocone. Ac'u la mi ep ta ech'el xilbeic slequilal syu'elal, pero ep la jchi'iltactic mu la sc'an xch'unic ti ja' st'ujoj Riox ti chac' jcuxlejaltic ta sbatel osile. Chopol la ta xilic ti much'u t'ujbil yu'un ti Rioxe. Mu la sc'anic. Chac'beic la yat yo'on tajmec. Chac'beic la tajmec svocol. Mu la c'u stu

chilic, mu la xich'ic ta muc'. Pero ja' la ch-ech' o cu'untic chamel c'usuc no'ox chamelal ipotic o. Chalic la ti ac'bil castico yu'un ti Rioxe ti c'alal abol sbae pero i'i. Vo'otic la ta jmultic ti ta xmajee, ja' ti mu jch'unbetic smantaltac ti Rioxe.

'Vo'otic la ta jmultic ti ta xmilee. Ti castico sc'oplal ta xquich'tique, ja' la chich' yo' ti ch'abal o jmultic chiyilotic ti Rioxe. Ti ta xyayije, ja' la yo' ti xicuxiotic o ta sbatel osile. Yu'un la ch'aybeijemotic ya'el jcotoltic, co'olotic la c'u cha'al jch'ayel chij. Ti Jeova Rioxe ja' la chac'be stoj jmultic jcotoltic. Ta la xlabanat, ta la x'ilbajinat. Scotol la c'usi ta x'albat pero mu la bu ta xta'c'av jp'eluc. Ch'an la xi ta milel chac c'u cha'al jcot ch'iom tot chij, mu la c'usi chal. Ja' la chac c'u cha'al ch'an xi c'alal chloc'bat stsatsal li chije, ja' no'ox la yech ti much'u chtal stojbotic jmultique, mu la c'usi chal ti c'alal xmilee. Abol la sba cu'untic yu'un la muc bu lec ta smeltsanbat sc'oplal. Tsnopic la ti j'ech'el ta xch'ay sc'oplal ti c'alal smilique. Pero yaloj onox ti Rioxe ti ta xac' ta milel ti much'u st'ujoje yo' la xtoj o jmultic jcotoltic li' ta sba balamile. Ti much'u st'ujoje mu la c'usi chopol tspas, mu la bu ta snop c'op. Mi imilee, ta la xcha'cuxi yo' la xlic xch'amalin o ep li crixchanoetique, pero ja' la ti much'utic ta xch'un ti iyac' sba ta milel ta scoj smulique. Ja' la jun o yo'on yu'un la mu yechuc no'ox ti chac' svocole. Ti chac' sba ta milele, yu'un la ja' ta jq'uexolintic. Ep la ti much'utic ch'abal smul ch-ileic o yu'un ti Rioxe, ja' la ti much'utic ta xch'unic ti itojbat scotol li smulique. Ti c'alal tstoj jmultic jcotoltique, ja' la tsp'ise ta jmulavil. Ta la xisc'oPONBOTIC Riox, vo'otic ti jmulavilotique. Ti ta stoj jmultique, ja' la ch-aq'ue ta ich'el ta muc' yu'un ti Rioxe. Ti much'utic ta xlecubtasbat yo'onique, co'ol la ta x'aq'ueic ta ich'el ta muc' xchi'uc.

Is. 55.1-5

'Ja' yech liyalbe noxtoc ti Rioxe: Mi chac'an la chacuxiic ta sbatel osile, ich'ic la ta muc'. Mu la bu chatojic. Yech no'ox la chalajes ataq'uinic yu'un ma'uc chicuxiotic o li taq'uine. Yech no'ox la ti c'usi chac'an chapas atuquique, mu la xata o jun avo'onic. Ja' la xach'unic li c'usi chyalbeique

yo' la xacuxiic o ta sbatel osile. Ta la xistacbotic tal ti much'u chispasotic ta mantal ta sbatel osile chac c'u cha'al i'albat onox ti j muc'tatotic David ti ta vo'nee. Ja' la chtal yalbotic sc'oplal ti Rioxe. Ti mi avich'ic la ta muq'ue, ti mi avich'ic la ta muc' ti much'u st'ujoj tslecubtas avo'onique, chlecub la avo'onic. Ja' la tsyules ta ajolic li c'usitic leque. Ep la ti much'utic ma'uc jchi'iltique, ti mu xcojtiqintique, ti chtal staotique.

Is. 55.6-13

'Ich'ic la me ta muc' ti Rioxe yu'un la me ch-ech' yora ti chayic'oxuque. Lavie yora to la chayiq'uic. Vo'oxuc ti chopol ajolique, ictaic xa la snopel li c'usitic chopol chapasique. Ich'ic la me ta muc' yo' la xayaq'uic o ta pertonale. Ma'uc la yech tsnop chac c'u cha'al chanopique. Ma'uc la yech tspas chac c'u cha'al chapasique. Ja' la chac c'u cha'al li vinajele ti ja' toyole, ti ja' olon li balamile, mu xco'olaj xchi'uc. Ja' no'ox la yech li c'usitic tsnope, mu la xco'olaj xchi'uc li c'usitic chanopique. Ma'uc la yech tspas chac c'u cha'al chapasique. Lec la li c'usi tsnope, lec la li c'usi tspase.

'Ja' la chac c'u cha'al li vo' chac' tale ti ja' chyaxub o li balamile, ti ja' tsatin o li c'usitic chats'unique, ti ja' chata o ave'elique, ti ja' oy o ats'unubique, ja' no'ox la yech li c'usi chale, chc'ot la. Mu la yechuc no'ox. Chc'ot la scotol li c'usitic lec snopoje.

'Ti amomic baq'uine ta to la xilic ti jun yo'onique yu'un la chich'ic ta muc' ti much'u chtaque tale. Chlecubtasbat la yo'onic, chp'ijubtasatic la. Ta la xtunic yu'un ti Rioxe yu'un la chich'ic ta muc' ta sbatel osil.

Is. 61.1-3

'Ti much'u chtaque tal yu'un ti Rioxe ja' la yech chul yal: "Li vo'one li' xa xchi'inojon ti Ch'ul Espiritue ti jun xchi'uc ti Jeova Rioxe. St'ujojon ti Rioxe ti vo'on chcalbe li much'utic abol sbaic ta mulile ti xu' chcac' cuxlicuc ta sbatel osile. Yu'un co'ol xchi'uc jchuqueletic ti tsc'anic loq'uesele. Co'ol xchi'uc ma'satetic ti tsc'anic jambel satique. Co'ol xchi'uc mozoiletic ti tsc'anic loq'uesele. Ti Rioxe listac tal ta yalel ti ista xa yora chac' iluc ti c'anvaneme'', xi la chul yal

ti much'u chtaque tal yu'un ti Rioxe —xcut li jchi'iltactique, vo'on li Isaíasone.

JA' LI' YALoj TI I'och TA YAJ'ALC'OP RIOX TA JUDA TI MIQUEASE

Mi. 1.1-12; 3.11

Vo'on li Miqueasone, li c'usi liyalbe ti Rioxe icalbe ya'i li jchi'iltactique.

—Jmeltsanejc'opetic, vo'oxuc ta amulic ti chiyac'botic castico ti Rioxe, ja' ti chopol c'usitic chapasique, ti chavich'ic ta muc' li santoetique, ti abol sba xacha'leic li jchi'iltactique, ti chac'anbeic taq'uin ti c'alal chameltsanbeic sc'opique. Ja' no'ox yechoxuc uc, paleetic, chac'anic taq'uin ti c'alal chachanubtasvanique. Ja' no'ox yechoxuc uc ti chap'is abaic ta yaj'alc'op Rioxe, chac'anic taq'uin uc. Ti x'elan chapasique, ta xtal slomesbel scorraltional li Samariae xchi'uc scotol naetic. Ja' no'ox yech li Jerusaleme xchi'uc ep bic'tal jteclumetic. C'alal ta avajsantoic ta xch'ay. Li vo'oxuque chucul chabatic ta yan o balamil, tey chapasatic ta mantal.

Mi. 2.12-13

“Ti jayvo' chac'anic coltaele ta to xajtsobic sutel tal. Vo'on babe chital”, xi ti Rioxe.

Mi. 4.2-4

'Tsta to yora noxtoc ti stuc no'ox tspas mantal ta sjunlej balamile. Ta Jerusalén ch-och. Ti c'alal chlic spas mantale, ta xch'ay li ac' c'oc' ta sba balamile. Ti much'utic oy yespadae ta spasic ta asaluna, ti much'utic oy slanzae ta spasic ta joz, yu'un mu xa c'u stu. Yu'un mu xa much'u ta xchanic ac' c'oc'. Mu xa c'usi chil'ic o.

Mi. 5.2

'Ac'u la mi c'ox jteclum li Belen ta yosilic li smomtac ti Juda ti ta más vo'nee, pero ta to la xvinaj sc'oplad ta ts'alacal yu'un la ja' tey ta x'ayan ti much'u chtal spasotic ta mantale, vo'otoc li j'israelotique. Ja' la ti much'u tey onox c'alal ch'abal to'ox li balamile —xcut li jchi'iltactique, vo'on li Miqueasone.

**JA' LI' YALAJ TI I'OCH TA YAJ'ALC'OP
RIOX TA JUDA TI JOELE**

Jl. 1.1—2.14

Vo'on li Joelone, ti c'usi liyalbe ti Rioxe, icalbe ya'i li jchi'iltactique:

—Ta la xtal castico. Ta la xljaj scotol li c'usuc cu'untique. Chucul la chabatic ta yan o balamil, tey la chapasatic ta mantal. Ictaic xa la spasel li c'usitic chopole. Ch'unic la li c'usi chayalbeic ti Rioxe. Ictao la avotic, mu la xatoy abaic, oq'uita la abaic yo' la xayaquic o ta pertonale. Ich'ic la ta muc' ti Jeova Riox ta vinajele yu'un la lec yo'on, chc'uxubinvan la. Mu la sna' xcap ta ora. Tsc'an la chascaltaoxuc, mu la sc'an xayac'beic castico.

Jl. 2.28-32

'Chcal aval'iic c'usi liyalbe noxtoc ti Rioxe: “Ts'acal to ep crixchanoetic ta sjunlej balamil ta xcac'beic xchi'in Ch'ul Espíritu ti junon jchi'uque. Ti amomique ja'o chlic yalic ti c'usi caloje, ac'u mi crem, ac'u mi tseb. Ti moletique oy c'usi chcac'be yil ta svayichic. Ti bu sva'lej xa scremique chcac'be yil li c'usi leque. Ti much'utic chiyich'ic ta muq'ue, mi vinic, mi ants, chcac'be xchi'in Ch'ul Espíritu ti junon jchi'uque. Chlic yalic a'yuc ti c'usi chcalbee. Chcac' ta vinajel, chcac' ta balamil ti c'usi xi'el sbae: ch'ich', xchi'uc c'oc', xchi'uc ch'ayil. Ta xilic o ti crixchanoetique. Ta x'ic'ub yu'un ta xmac sat li c'ac'ale. Li jch'ulme'tique ta stsajub chac c'u cha'al ch'ich'. Ja' yech ta xc'ot ti c'alal po'ot xa'ox xcalbe bu ta xbat ta sbatel osil li crixchanoetique. Ja'o xa chvinaj ti much'utic ta xcuxiic ta sbatel osile xchi'uc ti much'utic ta x'ochic ta c'oc' ta sbatel osile. Scotol ti much'utic tsc'an chcuxiic ta sbatel osile chcac' cuxlicuc”, xi ti Rioxe —xcut li jchi'iltactique, vo'on li Joelone.

**JA' LI' YALAJ TI IYAL TI J'ALC'OP
ABDIASE TI CHICH'IC CASTICO TI
J'EDOMETIQUE**

Abd. 1.1-4, 10, 19-21

Vo'on li Abdiasone, icalbe ya'i li jchi'iltactique ti

chmileic yu'un Riox li j'edometique, ja' ti smomtac ti Esaú ti ta más vo'nee. Ac'u mi jun ti jtot jme'tic jchi'uctic ti vo'nee, pero liscrontainotic xa, vo'otic li j'israelotique. Yech'o ti ch-ac'batic castico yu'un ti Rioxe. Mi ja' icuch yu'un li scrontaique, vo'otic ta xquich'betic li yosilique —xcut li jchi'iltactique.

**JA' LI' YALLOJ TI IYAL TI J'ALC'OP
NAUME TI CHLAJ TI JTECLUM NINIVEE**

Nah. 1.1-2

Vo'on li Naumone, icalbe ya'i li jchi'iltactique ti chlaj li Nínivee, ja' li muc'ta jteclum ta Asiriae. Ja' ti iyilbajinic ti jchi'iltactic tey ta Israele, vo'otic ti st'ujojotic ti Rioxe.

**JA' LI' YALLOJ TI I'OCH TA YAJ'ALC'OP
RIOX TA JUDA TI ABACUQUE**

Hab. 1.1—2.8

Vo'on li Abacucone, iquil ti tol tsa' smul li jchi'iltactic li' ta Judae, yech'o un icalbe ti Rioxe ti ac'u spajese. Ti Rioxe liyalbe ti chtal xchuquelic ech'el yu'un ti jbabeloniaetique.

—Lavi tol chasa' amulique, ta la xtal xchucoxuc ech'el li jbabeloniaetique. Ts'acal to la ta smil li jbabeloniaetique, ja' la ti chayilbajinique, vo'oxuc ti st'ujojoxuque. Ti much'utic chopol sjole tsnopic la ti xu' yu'un stuquique. Ti much'utic sna'ic snopele, yu'un la yich'ojic ta muc' ti Rioxe. Ja' la chcuxiic ta sbatel osil —xcut li jchi'iltactique.

**JA' LI' YALLOJ TI I'OCH TA YAJ'ALC'OP
RIOX TA JUDA TI SOFONIASE**

Sof. 1.4-6

Vo'on li Sofoníasone, ti c'usi liyalbe ti Rioxe, icalbe ya'i li jchi'iltactique:

—Acotolic ti jayvo'oxuc mu xa xavich'ic ta muc' ti Rioxe, ti ja' xa avich'ojic ta muc' li santoetique, ta la xch'ay ats'unbalic ti li'oxuc ta Jerusalene xchi'uc ta sjunlej jlumaltic. Ta la xch'aybe sts'unbal avacaxic, xchi'uc aburroic, xchi'uc scotol li c'usitic ats'unojique. Ja' no'ox la chascomtsanic ti jayvo' avich'ojic ta muq'ue.

Sof. 2.1-13

'Jchi'iltactic, mu me xatoy abaic ta stojol ti Jeova Riox ta vinajele. Ictaic xa spasel li c'usitic chopole yo' xayaq'uic o ta pertonale, yo' mu xtal o li casticoe. Vo'oxuc ti avich'ojic onox ta muc' ti Jeova Rioxe, mu me xavicta abaic ta spasel li c'usitic leque. Mu me xatoy abaic yo' mu xachamic o ti c'alal xtal ti casticoe. Yu'un li jchi'iltactique capem yu'unic ti Rioxe.

'Mu stuquicuc no'ox ti ta xch'aybat sts'unbalic yu'un Riox li jchi'iltactique, ja' no'ox yech ta xch'ay li jfalistiaetic uque, xchi'uc li jmoavetique, xchi'uc li j'amonetique, xchi'uc li j'etiopiaetique, xchi'uc li j'asiriaetique, ja' ti lislabanotique, vo'otic ti st'ujojotic ti Rioxe. Yech'o ti chlaj xchi'uc slumalique —xcut li jchi'iltactique, vo'on li Sofoniasone.

**JA' LI' YALoj TI I'OCH TA YAJ'ALC'OP
RIOX TI JEREMIASE**

Jer. 1.1-3

Vo'on li Jeremiasone, paleon to'ox. List'uj ti Rioxe ti li'och ta yaj'alc'op li' ta Judae.

Jer. 19.1-9

—Ba mano tal junuc arosap'in ta sna li jpatp'ine. Ts'acal to xavic' ech'el jayvo'uc avajmeltsanejc'opic xchi'uc jayvo' totil paleetic li' ta Jerusalene. Ic'o ech'el ta ti' jteclum ta stentejtic Inom. Xavich' ech'el larosap'ine. Albo ya'ic ti chcac'beic tsots casticoe, ja' ti mu xa xiyich'ic ta muq'ue. Yu'un ja' xa yich'ojic ta muc' li santoetique. Iyac'beic xa pom, ispasbeic xa xchic'obil smoton, ismilbeic xa xch'amalic smotonin li santo Baale. Pero muc bu caloj yech. Ma'uc

yech iyac' iluc ti atotique xchi'uc ti amuc'tatotique. Yech'lo un ta jtac tal scrontaic, chtal sjoyintaic lateclumalique. Mi i'ech' jayibuc c'ac'ale, chljaj sve'elic. Chlic xa sti' yol xch'amalic. Chlic xa sti' xchi'ilic. C'alal chloqu'uc ta spat scorraltional li jteclume ti chba sa' sve'el ti yalojique, tey no'ox chljajic ta milel. Chljajic ta xulem, chljajic ta león ti sbec'talique. Ti much'utic ch-ech'ic li'toe chi'ic, ta xch'ay o yo'onic ti x'elan chacha'leatique, xavut lavajmeltanejc'opique xchi'uc li' totil paleetique.

Jer. 19.10

'Ti c'alal xljaj aval chac taje, ja'o xlic avoc' ta bail ta satil larosap'ine. Albo ya'iic ti ja' yech ta xljaj li naetic li' ta Jerusaleme xchi'uc li corral tone chac c'u cha'al ivoc' li rosap'ine. Ti Rioxe ja' yech liyalbe: "Ta jch'aybe sts'unbalic ti much'utic mu xiyich'ic ta muq'ue. Co'ol xchi'uc li rosap'ine ti mu xa stac' ts'aquele. Yu'un xa yech chbatic o ti mu xiyich'ic ta muq'ue, xi ti Rioxe", xavut lachi'iltaque —xi.

Jer. 19.14-15

Ijch'un ti c'usi liyalbe ti Rioxe. Ti c'alal ilaje, lisut tal, tey yul jva'an jba ta ti' templo.

—Jchi'iltactic, chacalbeic ti c'usi liyalbe ti Jeova Rioxe: "Ti stoyoj sbaic lachi'iltaque, ti mu xa sc'an xa'ibeic smelol li c'usi chcale, chcac'beic tsots castico chac c'u cha'al icalbeic xae", xi ti Rioxe —xcutic ti jchi'iltactique.

Jer. 20.1-6

Tey ti totil palee, Pasur sbi. C'alal iya'i ti c'usi icale, iyal ti ac'u yac'belon arsiale. Ts'acal to liyiq'uicon ech'el ta sti' scorraltional li jteclume, Benjamín sbi li sti'ile. Yu'un ja' tey li lots'obte'le. Tey liscacanbeic coc jc'ob, xchi'uc jnuc' noxtoc. Ta yoc'omal to liscolta ti Pasure.

—Li vo'ote, Pasur, chacalbe ti c'usi liyalbe ti Rioxe. Li vo'ote chavil to la ti chtal ti jbabeloniaetique. Chavil to la ti ep chljaj ta milel li jchi'iltactique yu'un la ja' chcuch yu'unic ti jbabeloniaetique. Chavil to la noxtoc ti chich'ic ech'el scotol li c'usitic oy cu'untic li' ta jteclume ti toyolic stojole, ti lelec sba chquiltique. Li vo'ot uque cha'iq'ueic la ech'el ajunlejic ta na xchi'uc li yan achi'iltaque. Tey la chabatic ta Babilonia. Tey la chachamic, tey la chamucatic xchi'uc ti

much'utic co'ol mu xach'unic ti che'ot li c'usi chal ti Rioxe —xcut ti Pasure.

Jer. 23.3-6

Ts'acal to oy c'usi liyalbe noxtoc ti Rioxe, icalbe scotol ti jchi'iltactique:

—Jchi'iltactic, ti Rioxe ta to la xic' sutel tal jayvo'uc ach'amalic xchi'uc amomic ti butic balamilal chabatique. Ta to la sta yora ti ch-och ta pasmantal jun smom ti Davide. Lec la yo'on, lec la smeltsanvan. Ja' la tspas mantal ta sjunlej bamil. Ti c'alal x'och, jun la yo'onic li' chnaquic ta jlumaltic ti amomique; mu xa la much'u ch-ilbajinvan —xcutic ti jchi'iltactique.

Jer. 24.1; 2 R. 24.10-18

I'ech' xa'ox jaylajuneb jabil, ital li' ta Judá ti yajpreserenteic ti jbabeloniaetique xchi'uc yajsolterotac. Nabucodonosor sbi ti preesentee. Isjoyinic li Jerusaleme. Ti cajpreeserenteticotique, Joaquín sbi. Tuc' iyac' sba entrucal. Ja' ic'ot ti c'usi icalbeic onox ti jchi'iltactique. Ti yajsolterotac Nabucodonosore ixchuquic ech'el ti jchi'iltactique, iyiq'ueic ech'el uc ti cajpreeserenteticotique. Ja' no'ox i'iq'ueic ech'el ti jc'ulejetique xchi'uc ti cajmeltsanejc'opticotique. Ti jmeltsanejc'opetique oxmil ibatic, xchi'uc vucmil ti much'utic lec sna'ic ac' c'oq'ue, xchi'uc jmil ti much'utic lec sna' x'abtejqique, ti sna' spasic vobe, ti sna' sten taq'ueine, xchi'uc c'usi yan. Vaxaclajunmil ibat ta scotolique. Yan li me'onetique icomtsanatic. Ti Nabucodonosore istic' comel jun o preeserente li' ta Judae. Ja' i'och yits'in stot ti Joaquine ti i'iq'ue ech'ele. Ti preesentee i'och comele, ijelbat sbi. Sedequías i'ac'bat sbiin. Veintiuno sjabilal.

Ti solteroetique iyich'ic ech'el scotol ti c'usitic naca oroe xchi'uc ti c'usitic naca platae ti tey cac'ojtictic ta yut temploe. Ja' ti istaic comel ti jchi'iltactic ti ta vo'nee ti c'alal ilaj yu'unic ti yajvaltac bamil li'toe. Iyich'ic ech'el noxtoc ti c'usitic staoj tal stuc ti cajpreeserenteticotique. Ti c'usitic chtun cu'untictic ta temploe ti spasoj ta oro ti Salomón ti ta vo'nee, isv'p'q'ueic comel scotol. Ja' ic'ot ti c'usi iyal ti Rioxe.

Jer. 24.1-10

Ti c'alal teic xa'ox ta Babilonia ti jlom jchi'iltactique, ti

Rioxe oy c'usi liyac'be quil. Iquil chib moch ic'ux ta stuq'uil templo. Ti ic'ux ta jun moche lec to ta lo'el. Pero ti jun moche c'a'em xa tajmec, mu xa stac' lo'el.

—Jeremías, ¿c'usi tey chavil? —xiyut.

—Oy li' chib moch ic'uxe. Li jun moche lec to ta lo'el. Li jun moche c'a'em xa tajmec, mu xa stac' lo'el —xcut.

—Vo'on lavajvalicone, vo'oxuc li j'israeloxuque, lachi'iltac ti li' to'ox nacajtíc ta Judae, vo'on ta jmantal ti ibatic ta Babiloniae. Ja' yechic chquil chac c'u cha'al li ic'ux ti lec to ta lo'ele. Ta jchabi, chcac'beic bentisyon. Ts'acal to ta xquic' sutel tal li' ta alumalic jayvo'uc ti xch'amalique xchi'uc ti smomique. Ma'uc xa yech ta snopic chac c'u cha'al isnopic ti stot sme' ibatique, ti muc xiyich'ic ta muqu'ue. Sjunul yo'on chiyich'ic ta muc' ti ch'amaliletique xchi'uc ti momiletique.

Li Sedequíase xchi'uc li xchi'iltac ta meltsanejc'ope, xchi'uc lachi'iltac ti li' comemic ta alumalique, ja' yechic chquil chac c'u cha'al li jun moch c'a'al ic'uxe. Yu'un mu c'u stu cu'un. Ta jtacbe tal scrontaic, ac'u tal milaticuc yo' ti xchamic o epe. Oy ta xchamic ta vi'nal, oy ta xchamic ta chamel vo'on ta jtac tal yo' xlajic o scotolic li' ta alumalique, xavut lachi'iltaque —xiyut ti Rioxe.

Jer. 29.1-14

Vo'on li Jeremíasone ijts'ibabe ech'el svunic ti jchi'iltactic ta Babiloniae.

—Vo'oxuc ti lastaquic tal li' ta Babilonia ti Jeova Rioxe, ja' la tsc'an ti chapas lec anaique, ti chats'unic ep li c'usitic chalajesique, ti chanupunique, ti chap'olique, ti mu xach'ayique. Más la lec mi ep ip'ol amomique. Ja' la tsc'an ti chac'anbeic bentisyon ta stojol li crixchanoetic yo' bu nacaloxuque, yo' la ti lec xabatic o uque. Yu'un la muc bu chasutic ech'el ta ora ta jlumaltique. Ja'to la mi its'aqui setenta jabile, ja'to la yech chasutic. Mu la me xach'unic c'usi chal ti much'utic tsp'is sba ta yaj'alc'ope ti li' achi'uquique. Ich'ic la me ta muc' ti Rioxe yu'un ja' cajvaltíc. Yu'un la chc'ot onox li c'usitic yaloje —xcutic ech'el ta vun ti jchi'iltactic.

Jer. 30.1-3

Ti Rioxe liyalbe ti ta jts'iba ta vun scotol ti c'usitic

liyalbee yu'un la ja' chul sq'uelic ti momiletic tsutic tal li' ta jlumaltique. Yu'un ono la ja' yosilic ti i'ac'batic ti muc'tatotiletic ti ta vo'nee, yech'o ti persa li' chtal naclitic ti momiletique.

Jer. 31.31-34

Ta to la sta yora oy c'usi ach' ta x'albatic ti amomique, vo'oxuc ti li' nacaloxuc ta Judae xchi'uc ta Israele.

Ti c'usi ch-albatique, mu xa la xco'olaj chac c'u cha'al i'albatic ti vo'ne moletique ti c'alal iloq'uesatic tal ta mozoil ta Egiptoe. Ac'u la mi iyilic c'u x'elan icoltaatic loq'uel tal, pero muc la xch'unic ti c'usitic i'albatique, yech'o la ti "te ac'u sq'uel sbaic", xi ti Rioxe.

Ti c'alal sta yorae, ja' la yech ch-albatic ti amomique: "Ta avo'on xa no'ox atuquic chach'unic li jmantale. Vo'on Avajvalicon, vo'oxuc jch'amaloxuc. Quich'tic ta muc' ti Rioxe, mu xa xachiic yu'un acotolic avich'ojicon ta muc', ta biq'uit ta muc'. Chacaquic ta pertonal. J'ech'el ta jch'ay ta jol lamulique", xi ch-albatic yu'un ti Rioxe —xcut ti jchi'iltactique.

2 R. 24.19-20; Jer. 32.1-5; 38.6-13

C'alal tiq'uuil ta spresenterental ti Sedequíase, muc xich' ta muc' Riox xchi'uc ti jchi'iltactique. Lisyulesbe ta jol ti Rioxe ti chtal ic'aticuc ech'el yu'un jbabeloniaetic ti Sedequíase xchi'uc ti jchi'iltactique. Chucul chbatic, ja' ti mu xich'ic ta muc' ti Rioxe. Icalbe ti preserentee. Ti c'alal icalbee, listic' o ta chuquel. Ts'acal to liyilbajin tajmec. Iyac' orten ti ac'u stiq'uelon ta pozo ta ti' chuclebale. Ta ch'ojon lisyalesic. Li pozoe ch'abal ya'lel, ach'el no'ox. Tey ts'ajalon ta ach'el. Ti ach'ele staoj c'alal sjol cacan. Ti jchi'iltactique muc xisc'uxubinic. Oy jun vinic liquem tal ta Etiopía, ja' lisc'uxubin. Ba sc'opon ti preserentee. Ay yalbe ti ac'u sloq'ueson ta pozoe yu'un mu sc'an ti tey chicham ta vi'nale. Ti preserentee iyac' permiso ti xu' chiloq'ue. Ja' no'ox ti lisloq'uesic ta pozoe. Ta chuquele muc xiloc'.

Jer. 39.1; 2 R. 25.1, 7

Ti c'alal iloc' vaxaquib jabil yochel ta preserentental ti Sedequíase, istoy sba, yech'o un ital noxtoc xchi'uc yajsolterotac ti Nabucodonosore, tal yilbajinic noxtoc ti cajpreserenteticotique. Chib jabil li' ijaliatique yu'un vocol

ilom yu'unic jts'uj ti scorraltional Jerusalene. Ilom yu'unic, iyiq'uic ech'el ti cajpreserenteticotique, ja' ti Sedequíase, xchi'uc yan jchi'iltactic.

2 R. 25.8-21

Ts'acal to ital yajcapitan soltero ti Nabucodonosore, iyic' tal ep yajsolterotac yu'un tal xchiq'uic ti templo smeltsanoj Salomón ti ta vo'nee. Islomesic comel noxtoc ti scorraltional Jerusalene. Ep jchi'iltactic iyiq'uic ech'el. Más to ep iyich'ic ech'el ti c'usitic itun cu'unticotic ta temploe.

Li me'onetique icomtsanatic, ja' com xchabiic li uvaetique xchi'uc li olivoetique.

Jer. 39.11-14; 40.6

Li vo'one tey to'ox tiq'uilon ta chuquel ti c'alal italic noxtoc ta ac' c'oc' ti jbabeloniaetique. Ti yajcapitan soltero Nabucodonosore ja' lisloq'ues. Pero muc xiyic' ech'el. Li' licom ta Judae. Li' ical sc'op Rioxe.

**JA' LI' YALAJ TI I'OCH TA YAJ'ALC'OP
RIOX TA BABILONIA TI EZEQUIELE**

Ez. 1.1-3

Vo'on li Ezequielone, paleon to'ox ta Judá. Ti c'alal i'ay ta jlumaltic ti Nabucodonosore, iyic' tal jchi'iltactic, tey capal lital uc. Ti c'alal litale, yo'obal xa'ox jabil syulel li' ta slumal jbabeloniaetic ti cajpreserenteticotic Joaquine. Ti c'alal li'on xa'ox ta Babiloniae, ti Rioxe liyac'be quil ti c'usi ta to xc'ot ta ts'acale.

Ez. 2.6, 7

Ti c'alal liyic' ta yalal a'yuc ti c'usi chale —Mu me xaxi' o mi chayut lachi'iltaque, mi chascapane. Yu'un vo'ot chaval li c'usi chcale ac'u mi mu sc'an xa'iic lachi'iltaque. Yu'un stuquic no'ox tspas sbaic ta mantal —xiyut ti Rioxe.

Ez. 7.23-27

Icalbeic ti jchi'iltactic ti chljaj ti Jerusalene, ja' ti mu xa xich'ic ta muc' ti Jeova Riox ta vinajele, ti ja' xa yich'ojic ta muc' li santoetique.

—Ja' yech liyalbe ti Rioxe. Ja' la yech tspas yo' la xul

o ta ajolic ti stuc no'ox Rioxe, ti cuxul ta sbatel osile
—xcutic li jchi'iltactique.

Ez. 33.7-11

Ti Rioxe lixchanubtas ti c'usi chc'ot calbe li
jchi'iltactique:

—Albo ya'iic ti persa chich'ic o castico ti mi mu xictaic yich'el ta muc' li santoetique, ti mi mu xictaic spasel li c'usitic yan chopole. “Li vo'ote, jmulavilot, persa cha'och ta c'oc' ta sbatel osil”, chc'ut li jmulaviletique. Ti mi muc xavalbe ti chba yich'ic o casticoe mi mu xictaic spasel li c'usitic chopole, tey scuchoj smulic ch-ochic ta c'oc' ta sbatel osil. Ti mi i'ochic ta c'oq'ue, vo'ot ta amul. Yan ti mi avalbe ya'i ti chich'ic o castico yu'un li smulique, ti mi mu xictaïque, tey scuchoj ech'el smulic ti c'alal ch-ochic ta c'oq'ue pero mu xa amuluc yu'un avalbe ya'iic. Albo lachi'iltaque ti mu junuc co'on mi ch-ochic ta c'oc' li jmulaviletique. Ja' jun o co'on mi chictaic spasel li c'usitic chopole yo' xcuxiic o ta sbatel osile yu'un cuxulon ta sbatel osil li vo'one. Albo ti mi mu sc'an ch-ochic ta c'oq'ue, ac'u yictaic spasel li c'usitic chopole.

Ez. 36.16-36

'Li vo'one ta onox xi'ich'e ta muc'. Vo'on ta jmantal ti la'iq'ueic tal li' ta yantic o balamile, pero chopol jc'oplal yu'unic. “Li crixchanoetic li'i yich'ojic ta muc' ti Jeova Rioxe pero iloq'uesatic ta slumalic yu'un li yajvalique”, xiic.. Chopol chca'i ti x'elan chislo'iltaique, yech'o un ta to xaqui'quic sutel ta alumalic, xchi'uc ach'amalic xchi'uc amomic ti jayvo' cuxuloxuque. Tey chba naclanic noxtoc. Lach'amalique xchi'uc lamomique ta jlecubtasbe yo'onic yo' mu xa xich'ic o ta muc' li santoetique. Jtuc xa no'ox chiyich'icon ta muc', vo'on ti teon ta vinajele. Li vo'oxuque atoyoj abaic, mu xach'unbecon li jmantale. Ti amomique ta sc'anic coltael yech'o un ta jlecubtasbe yo'onic. Ta xchi'linatic yu'un Ch'ul Espíritu ti junon jchi'uque yo' xixch'unbeic o li jmantale, yo' spasic o li c'usitic lec chquile. Yech'o un chnaquiic ta alumalic yo' bu icalbe onox ti amue'tatotic ti ta más vo'nee. Jun xa no'ox chc'otic. Jtuc no'ox yajvalicon, yech'o un mu xa bu chich'ic ta muc' santoetic.

'Ta xcac'beic bentisyon. Lec ta satin scotol li c'usitic ta

sts'unique, mu xa xchamic ta vi'nal. Ta xp'olic. Chlic yuluc ta sjol ti much'utic ma'uc j'israele ti nopol nacajtique ti ijlecubtas xa noxtoc lalumalique, ti mu xa'ox c'u stu iyilique. Ti x'elan ta jpase, mu vo'oticoxuc ta acuentaic xchi'uc ach'amalic xchi'uc amomic; ja' no'ox yo' ti xlecub o ti jc'oplale, xi ti Rioxe, xavut lachi'iltaque —xiyut ti Rioxe.

Li jchi'iltactique icalbe ya'iic scotol ti c'usitic liyalbe ti Rioxe.

JA' LI' YALLOJ TI IYALBE SMELOL SVAYICH NABUCODONOSOR TI DANIELE

Dn. 1.1-7

Vo'on li Danielone chucul lital li' ta Babiloniae xchi'uc li jchi'iltactique. Ja'o litaloticotic ti primero icuch yu'un ti Nabucodonosore. Ti Nabucodonosore iyalbe ti xchi'il ta meltsanejc'ope ti ac'u st'uj jayvo'uc j'israelal creme.

—Ja' t'ujo ti bu pl'ijique, ti bu sna'ic c'u spasele. Ac'u xchanic li jc'optique xchi'uc li jcostumbretique. Ac'u xchanic c'u x'elan ta ts'ibael li jc'optique. Yu'un ta xtun cu'untic li' ta jpalaciotique —xi ti Nabucodonosore.

Lic st'ujic. List'ujic uc, vo'on li Danielone, xchi'uc oxvo' jchi'iltic, vo'oticotiic ti smomoticotiic ti Judá ti ta más vo'nee. Li sbi li oxvo' jchi'iltique, Ananías, xchi'uc Misael, xchi'uc Asarías. Ist'ujic to yan jchi'iltic noxtoc. Ijchanbeticotic sc'op li jbabeloniaetique. Ti preserentee iyal ti oxib no'ox jabil ta jchanbeticotic o li sc'opique xchi'uc li scostumbreique.

Ja' lismac'linoticotic ti preserentee. Ti yaj'abtel chac' jve'elticotique, isjel jbiticotiic. Li vo'one Beltsasar ijbiin. Li oxvo'e ja' yech i'ac'bat sbiic: Sadrac, xchi'uc Mesac, xchi'uc Abed-nego. Ti ve'lil li'ac'batoticoticique mu xu' jlajestic, vo'otic li j'israelotique. Mi ta jlajestique, yu'un mu jch'unbetic smantal ti Rioxe ti iyal ti Moisee.

Dn. 1.8-14

Muc bu ijlajesticotiic, ja' ti ta jch'unbeticotic smantal ti Rioxe.

—Mi mu xave'ique, chabacubic. Mi tal sq'ueloxuc li preserentee, bacoXuc xa chayilic. Yic'al xavaqu'uicon ta milel —xiyutoticotic ti much'u lismac'linoticotic.

—Muquic ya'uc jlajesticotic lajunebuc c'ac'al. Ja' no'ox ac'boticotic chenec', xchi'uc itaj, xchi'uc vo'. Jq'ueltiquic mi chibacuboticotic —xcuticotic xchi'uc li jchi'iltaque.

Dn. 1.15-17

Ti c'alal its'aqui ti lajuneb c'ac'ale, ti much'u lismac'linoticotic liyiloticotic ti más xa lic'ac'ajoticotic. Muc bu libacuboticotic. Ti Rioxe iyil ti ijch'unbeticotic li smantale, lisp'ijubtasoticotic. Li vo'one lisp'ijubtas ti xu' chcalbe smelol scotol li vaychiletique.

Dn. 2.1-16

Ti jun ac'ubale ivaychin ti Nabucodonosore. Ti c'alal ilic ta sobe, mu xa sna' ti c'usi isvaychine pero ixil' o la tajmec. Istac ta iq'uel scotol ti p'ijil viniqetic li' ta slumale.

—Ti samele livaychin. Lixil' o tajmec. Pero mu xa jna' ti c'usi ijvaychine. Albecon ca'i ti c'usi iquile. Mi avalbecone, chacac'be ep amotonic. Ti mi mu xana'ique, ta xcal ti chavich'ic milel acotolique. Chich' lomesel anaic noxtoc —x'utatic.

Mi junuc muc much'u sna' ti c'usi isvaychine.

—Albon ca'iticotic ti c'usi avaychine yo' xacalbeticotic o smelole. Muc much'u junuc li' ta sba balamile ti xu' chayalbe ti c'usi avaychine —xutic ti preserentee.

Ti preserentee icap tajmec. Iyal ti ac'u smilel scotol li p'ijil viniqetic li' ta Babiloniae. Li vo'one sp'ijubtasojon lec ti Rioxe, lisa' ti yajcapitan soltero preserentee yu'un chismil uc. Arioc sbi ti capitane. Ica'i ti scoj no'ox svayich preserente ti chimile oe, ora ba jc'opon ti preserentee.

—Malao to. Chtal calbot li c'usi avaychine —xcut.

—Ta jmala che'e —xi ti preserentee.

Dn. 2.17-23

Liloc' ech'el. C'lot calbe ya'ic li oxvo' jchi'iltaque. Ijc'oponticotic Riox, ijc'anbeticotic ti ac'u yac'bon quil ti c'usi isvaychin ti preserentee yo' mu xismiloticotic o xchi'uc li yan p'ijil viniqetic. Ta yac'ubalil no'ox liyac'be quil ti Rioxe ti c'usi isvaychin ti preserentee. C'alal iquile, “colaval”, xcut ti Rioxe.

Dn. 2.24-35

Ti c'alal isacube, ba jc'opon ti Arioque.

—Mu me xamilon xchi'uc li yan p'ijil viniquetique.

Ic'on ochel yo' bu li preserentee yu'un chba calbe ya'i c'usi xal li svayiche —xcut.

Ti Arioque liyic' ochel ta yopisina ti preserentee.

—¿Mi xu' chavalbon ca'i ti c'usi ijvaychine? —xiyut ti preserentee.

—Ti Riox ta vinajele ja' sna'oj scotol. Sna'oj noxtoc ti c'usi mu jna'tique. Ja' liyac'be quil ti c'usi avaychine. Avil jun sloc'ol vinic yilel. Li sjole naca oro yilel avil. Li sti' yo'one xchi'uc li sc'obe naca plata yilel avil. Li xch'ute xchi'uc li yo'taque naca covre yilel avil. Li ste'el yacane naca tsatsal taq'uin yilel avil. Li spach'omal yoque tsatsal taq'uin noxtoc pero capal yilel ta lum avil. Ts'alacal to avil jp'ej muc'ta ton yilel, ibalch'uj yalel tal, tey tijil ic'ot ta yoc ti jun sloc'ol vinic yilele. Toj lilijel ic'ot sjunlej avil. Co'ol c'u cha'al pucuc ic'ot. Ibat ta ic' co'ol c'u cha'al solepal trigo avil. Ts'alacal to ich'i li tone, inoj yilel ta sjunlej balamil avil. Ja' yech lavayiche, preserente. Chacalbe ava'i c'usi xal.

Dn. 2.36-45

¿Li sjole ti naca oro avile, ja' xal ti atuc no'ox acuentainoj li yan preserenteetic lavie, xchi'uc li slumalique yu'un sp'ijubtasojot, yac'oj avip ti Riox ta vinajele. Li sti' yo'one xchi'uc li sc'ob ti naca plata avile, ja' xal ti chlic to chib nación ti vo'ot acuentainoj lavie. Chilbajinic to ti amom ch-och ta preserenteal li'toe. Ti chib nación chlic to ilbajinvanuque, mu sta yech sp'ijil chac c'u cha'al li vo'ote, xchi'uc lach'amaltauque, xchi'uc ti amomtauque. Li xch'ute xchi'uc li yo'e ti naca covre avile, ja' xal ti chlic to jun nación noxtoc ti cuentainbil yu'un ti chib nación ti ba'yi ch-ilbajinvanique. Chilbajinic c'alal ta preserente. Ja' hcuch yu'un scuentainel sjunlej balamil. Li ste'el yacane ti naca tsatsal taq'uin avile, ja' xal ti chtal to ilbajinaticuc yu'un yan o nacione. Yoxibal nación ti ilic sjole, ti icuch yu'unic scuentainel sjunlej li balamile. Li spach'omal yoque ti tsatsal taq'uin capal ta lum avile, ja' xal ti oy much'u sna' lec spasel mantale, ti oy much'u mu sna' lec spasel mantale, ti ch-och ta preserenteal yu'un ti yoxibal nacione. C'unc'un chlic ch'ayuc.

Li ton avile ja' xal ti ja' chtal spas mantal li' ta sba balamil ta sbatel osil ti Riox ta vinajele. Li preserenteetic li' ta sba balamile j'ech'el ta xch'ayic. Ja' yech xal lavayiche, preserente —xcut.

Dn. 2.46-49

C'alal iya'li ti Nabucodonosore, isquejan sba ta jtojol, ja'o isnijan sba ta balamil noxtoc.

—Lavajvalique stuc no'ox Riox. Ja' totil yu'un scotol preserenteetic. Iyac' xa iluc ti c'usi ta xc'ote —xi.

Ti preserentee liyac'be ep jmoton. Listic' ta coviernoal ta estado Babilonia. Vo'on totil licom yu'un ti p'ijil viniquetique. Ijc'opon ti preserentee, ijc'anbe yabtelic uc li oxvo' jchi'iltaque. I'ac'bat lec yabtelic.

**JA' LI' YALAJ TI ITIQ'UE TA C'OC'
OXVO' VINIQUETIQUE**

Dn. 3.1-7

Ti preserente Nabucodonosore iyac' ta meltsanel sloc'ol, naca oro. Muc' tajmec ti sloc'ole. Treinta metro snatil, oxib metro sjamlej. Tey ba sva'an ta jun muc'ta stentejtic. Ti preserentee istac ta iq'uel scotol xchi'iltac ta meltsanejc'op, xchi'uc scotol capitan solteroetic, xchi'uc scotol jmeltsanejc'opetic, xchi'uc preserenteetic ta jujun jteclum, xchi'uc scotol coviernoetic ti jayib estado scuentainoje. Tey istsob sbaic yo' bu va'al ti sloc'ole, yu'un tal sloq'uesbeic sq'uinal.

Ti c'alal tey xa'ox tsobol ti crixchanoetique, iyal la ti much'u itaque ech'el yu'un ti preserentee:

—A'yic me acotolic. Ti c'alal chava'iic ta stij smusica li jmusiqueroetique, xaquejan me abaic ta yoc li c'usi naca oro yac'oj ta meltsanel li preserente Nabucodonosore, xanijan abaic ta balamil noxtoc. Yan ti much'u mu squejan o sbae, chich' tiq'uel ta jorno yo' bu xlomomet c'oq'ue —xi la ti much'u istac ech'el ti preserentee.

Batemic li oxvo' jchi'iltac uque, ja' li Sadraque, xchi'uc li Mesaque, xchi'uc li Abednégoe. C'alal iya'iic ti itij musica ti crixchanoetique, isquejan o la sbaic scotolic. C'ajom xa la muc squejan sbaic li oxvo' jchi'iltaque.

Sloc'ol Nabucodonosor

Dn. 3.8-18

Oy la much'utic istic'beic c'op ti preserentee, iyalbeic la ti muc squeejan sbaic li oxvo' jchi'iltaque. Ti c'alal iya'i ti preserentee, icap o la. Itaque la ta iq'uel yoxva'alic. C'alal ic'otoc yo' bu chotol ti preserentee, ja' la yech ijac'batic:

—¿Mi yech ti muc xaquejan o abaic ta stojol li santo ti cac'oj ta meltsanele? Ti c'alal chava'iic ti tstij, smusicaic

noxtoc li jmusiqueroetique, mi chaquejan abaique, lec. Yan mi mu xaquejan abaique, chastiquic ta c'oc' li cajsolterotaque. Ch'abal riox ti xu' chaspojique —x'utatic la yu'un ti preserentee.

—Chacalbe ava'i, preserente. Ti Riox quich'oijcticotic ta muc' li vo'oticotique, xu' chispojoticotic loq'uel ta c'oc', xu' chispojoticotic loq'uel ta ac'ob noxtoc. Ac'lu mi mu xispojoticotic, pero mu onox jquejan o jbaticotic li c'usi avac'oj ta meltsanele —xutic la li oxvo'e.

Dn. 3.19-23

C'alal iya'i ti preserentee ti x'elan itac'avique, icap o la tajmec. Iyal la ti ac'lu yac'beic vuc-ech'el más si'il ti jornoe. Ti preserentee istac la ech'el yajsolterotac ti bu tsotsique yu'un la ta stiq'uic ta c'oc' li oxvo'e. Ichucatic la, ja'o la itic'atic. Li c'loq'ue xlomomet la tajmec. Ta lebc'oc' no'ox la icham ti much'utic itic'vanic ta c'loq'ue.

Dn. 3.24-27

Tey la chotol sq'ueloj ti preserentee. Ixi' la, ora la iva'i yu'un la iyil ti chanvo' xa tey chanavic ta yut c'loq'ue.

—¿Mi mu oxvo'uc no'ox ti chucul ijtic'tic ta c'loq'ue?
—xi la.

—Oxvo' no'ox —xiic la ti yane.

—Pero chanvo' xa chquil. Mu xa bu chucajtic noxtoc, jitujemic xa. Jun yo'on tey chanavic ta yut c'oc'. Li june co'ol xchi'uc xch'amal Riox yilel —xi la ti preserentee.

Ti preserentee inopoj la ech'el ta ti' jorno, i'aptaatic la loq'uel tal li oxvo'e.

—Sadrac, Mesac, Abed-nego, vo'oxuc ti avich'oijc ta muc' ti Riox ta vinajele, loc'anic tal. Li' xatalique —x'utatic la.

Iloq'uic la li oxvo'e. Tey la ibatic yo' bu ti preserentee. Ti crixchanoetique istsob la sbaic tal scotolic, tal la sq'uelic mi ic'laquic li oxvo'e. Mi jset' muc bu ic'laquic. Mi ja'uc jp'ejuc stsatsal sjolic. Mi ja'uc sc'u'ic, muc bu ic'ac'. Ch'abal yic' ch'ayil li sc'u'ique.

Dn. 3.28-30

Ti preserentee iyalbe la scotol ti crixchanoetic tey tsobolique:

Itiq'ue ta c'oc' oxvo' viniqetic

—Ti Riox yich'ojic ta muc' li oxvo' viniuetic li'i, tsots syu'el. Istac tal yaj'anjel scolta li xch'amaltac li'i, ja' ti yich'ojic ta muq'ue, yech'o ti muc xch'unic ti c'usi icalbeique. Ac'u mi xchamic, pero mu xich'ic ta muc' c'usi yan. Jun no'ox Riox yich'ojic ta muc'.

'Lavie chacalbeic. Scotol ti much'utic chopol c'usi tsp'isic o yajvalic li oxvo' viniuetic li'i, chich'ic milel. Chich' lomesbel snaic noxtoc. Yu'un muc much'u yech chcoltavan c'u cha'al chcoltavan li yajvalique —xi la ti preserentee.

Li oxvo' jchi'iltaque i'ac'batic más tsots yabtelic yu'un ti preserentee.

JA' LI' YALAJ TI IVAYCHIN NOXTOC TI NABUCODONOSORE

Dn. 4.4-19

Ti Nabucodonosore ivaychin noxtoc. Istac ta iq'uel scotol p'ijil viniuetic li' ta slumale yu'un tsc'an albel c'usi xal ti svayiche. Ti c'alal tsobolic xae, iyal c'usi isvaychin ti preserentee. Ti p'ijil viniuetic muc sna'ic c'usi xal. Listac ta iq'uel uc. Liyalbe ti c'usi isvaychine.

—Ijvaychin jtec' muc'ta te' ta o'lol balamil. Nat tajmec. yilel. Tsatsal te'. Ich'i, ic'ot yilel c'alal vinajel. Iyil yilel scotol li crixchanoetic ta sjunlej balamile. Yox ti yanale, pim tajmec sat. Ja' tey ista sve'elic yilel scotol li crixchanoetique. Tey chquevuaj yilel vacaxetic ta yolon xchi'uc chijetic. Li mutetique tey tspace stso'opic yilel ta sc'obc'obtac. Iquil noxtoc ti oy much'u iyal tal yilel ta vinajele. I'avan: "Ts'eto li te' li'i. Ch'ulbo loq'uel scotol li sc'obe. Lilinbo li yanale. Tanibo ech'el li sate. Tijo ech'el li vacaxetique, xchi'uc li chijetique, xchi'uc li mutetic ti tey spaso'j stso'opic ta sc'obe. C'ajom xacomtsanbe li xchumanile. Ta xjel ti c'usi ta snope. Chco'olaj xchi'uc vacax vucubuc jabil yo' xil o scotol crixchanoetic ti ja' scuentainoj scotol li Riox ta vinajele. Ja' tst'uj ti much'u tspacevan ta mantal li' ta balamile", xi ica'i ta

jvayiche. Albon ca'i c'usi xal. Jna'oj ti xu' chavale yu'un ja' chasyulesbe ta ajol ti Riox avich'oj ta muqu'ue —xiyut ti preserentee.

Dn. 4.19, 24-27

Ti c'alal ica'i ti c'usi isvaychine, ich'ay o co'on tajmec. Ich'ay nan co'on junuc ora yu'un tsots sc'oplal ica'i ti c'usi ta xcha'leat ti preserentee. Icat o co'on. Ts'acal to lic calbe ti preserentee:

—Li te' avaychine, vo'ot ac'oplal. Ti Rioxe chlic soc ajol vucub jabil. Chaco'olaj xchi'uc vacax, chalo' ts'i'lel. Chachi'in ta ve'el vacax ta stentejtic. Tey chalaj ta yov osil vucub jabil. Ja'to mi ach'un ti Riox ta stic' ta preserenteal scotol li preserenteetique, ja'to chalcub noxtoc, chacha'och to ta preserenteal. Ja' yech xal ti xhumanil avile.

'Preserente, a'yo li c'usi chacalbee. Ictao spasel li c'usitic chopole, paso li c'usi leque. C'uxubino li much'utic abol sbae. Mi yech chapase, yic'al nan mu xc'ot ta ora ti c'usi layac'be avil ti Rioxe —xcut ti preserentee.

Dn. 4.28-33

Ti c'alal iloc' jabile, ti preserentee tey ba va'etuc ta sba spalacio. “Li jteclum Babilonia li'i, vo'on ijmeltsan. Yech'o ti yich'ojicon ta muc' scotol li crixchanoetique”, xi isnop ta yo'on.

Ti c'alal ja' yech isnop ti preserentee, ja'o ic'opoj tal ta vinajel ti Rioxe.

—Preserente Nabucodonosor, lavie chajloq'ues ta preserenteal —x'utat.

Ja'o isoc sjol ti preserentee, nutsbil iloc' yu'un ti crixchanoetique. Ja' ba xchi'in li vacaxetique. Lic slo' ts'i'lel chac c'u cha'al vacax. Tey ilaj ta yov osil. Ti stsatsal sjole ich'i tajmec, xco'olaj xa chac c'u cha'al c'uc'umal xic. Ti sni' yich'aque ich'i tajmec, xco'olaj xa chac c'u cha'al sni' yich'ac mut.

Dn. 4.34-37

Ti c'alal ilaj ti vucub jabile, ituq'uibtasbat sjol noxtoc yu'un ti Rioxe. Icha'och ta preserenteal.

—Ti Riox ta vinajele tsots syu'el. Lec tsmeltsanvan. Xu' tspajes ti much'utic tstoy sbae —xi xa ti preserentee.

**JA' LI' YALAJ TI IYAL TI DANIELE TI
C'USI SMELOL TI C'USI TS'IBABIL TA
PAC'NAE**

Dn. 5.1-6

I'ech' xa'ox jaylajuneb jabil, ja'o i'och ta preserenteal jun smom ti ánima Nabucodonosore, Belsasar sbi.

Ti j'ech'ele ispas q'uin ti Belsasare. Istac ta iql'uel ti much'utic oy yabtele. Jmil itsob sbaic. Ti c'alal xyaquet chuch'ic poxe, ti preserentee istac ta c'anel li p'isetic ti naca oroe xchi'uc ti naca platae, ja' ti staoj tal ta templo ta Jerusalén ti ánima smuc'tatote, ja' ti Nabucodonosore.

C'alal xyaquet chuch'ic o pox ti p'isetique, lic sc'oponic li santoetique ti naca taq'uine, ti naca te'le, ti naca tone. Ja'oiyilic ni' c'obol yilel, tey ta sts'ibaj ta pac'na ta toyol. Toj xi'el ic'ot scotolic. Saccpac'an xa ta xi'el ti preserentee. Xt'elt'on xa yoc ta xi'el.

Dn. 5.7-12

Ti preserentee muc sna' c'usi smelol ti c'usi ts'ibabil ta pac'nae. Iyapta ta ora p'ijil viniquetic, pero mi jun muc much'u isna'beic smelol. Ts'acal to listac ta iql'uel li vo'one.

Dn. 5.13-28

Ti c'alal li'och ech'ele, ijql'uel ti c'usi ts'ibabile. Icalbe c'usi smelol ti preserentee:

—Vo'ot smomot ti Nabucodonosore, ana'oj c'u x'elan icha'leat yu'un Riox ta vinajel ti ánima amuc'tatote ti c'alal istoy sbae. Ac'u mi ana'oj, pero chatoy xa aba uc ta stojol ti Riox ta vinajele. Yu'un avich'ic tal li p'isetic ti chtun to'ox ta templo ta Jerusalene. Lavie chtun xa avu'unic ta yuch'obil pox. Ac'oponic noxtoc li santoetique ti naca taq'uine, xchi'uc ti naca te'le, xchi'uc ti naca tone, pero yech no'ox. Mu xil osil, mu xa'i c'op, muc bu cuxul. Yan ti Riox ta vinajele ti cuxul ta sbatel osile, ja' mu xavich'ic ta muc'. Ja' iyac' tal ti c'obol avilique. Li c'usi ts'ibabile, ja' chal ti chaloc' ta preserenteale. Ja' amul ti mu xavich' ta muc' ti Riox ta vinajele. Ja' chaspobjbe avabtel ti solteroetic ta nación Mediae xchi'uc ta nación Persiae —xcut ti preserentee.

Dn. 5.30-31

Ta yac'ubalil ti c'alal ja' yech icalbee, ital ta ac' c'oc' jun preserente, Dario sbi. Yic'oj tal scotol yajsolterotac. Ismilic comel ti Belsasare. Ja' i'och ta yajpreserente scotol crixchanoetic ti Darioe. Liquem tal ta nación Media.

**JA' LI' YALLOJ TI IJIPE TA CH'EN LEON
TI DANIELE**

Dn. 6.1-9

Ti preserente Darioe lic xch'ac ti c'u smuc'ul scuentainoje. Ciento veinte estado iloc'. Istic' jujun covierno xchi'uc oxvo' preserente. Vo'on li'och ta preserenteal xchi'uc yan cha'vo'. Ivinaj ti jtuc no'ox más p'ijon ta scotol li coviernoetique xchi'uc li cha'vo' jchi'iltac ta preserenteale, yech'o ti iyal ti preserente Darioe ti vo'on ta jpasic ta mantal li yane. Lic sc'ac'al-o'ontaicon o ti cha'vo' jchi'iltac ta preserenteale.

—Jpa'itic li Daniele, jq'ueltiquic mi jtabetic smul. Mi ijtabetic smule, xba calbetic ta ora li preserentee —xut sbaic.

Lic spa'iicon pero muc xistabeic jmul, ja' ti sjunul co'on quich'oj ta muc' ti Riox ta vinajele. Ja' no'ox iyilic ti ta jc'opon Rioxe. Ti c'alal ta jc'opon Rioxe, ta jquejan jba. Ox'ech'el ta jc'opon ta c'ac'al. “Colaval ti chacoltaone”, xcut ti Rioxe.

Ti c'alal iyilic yeche, ba yalbeic ti preserentee.

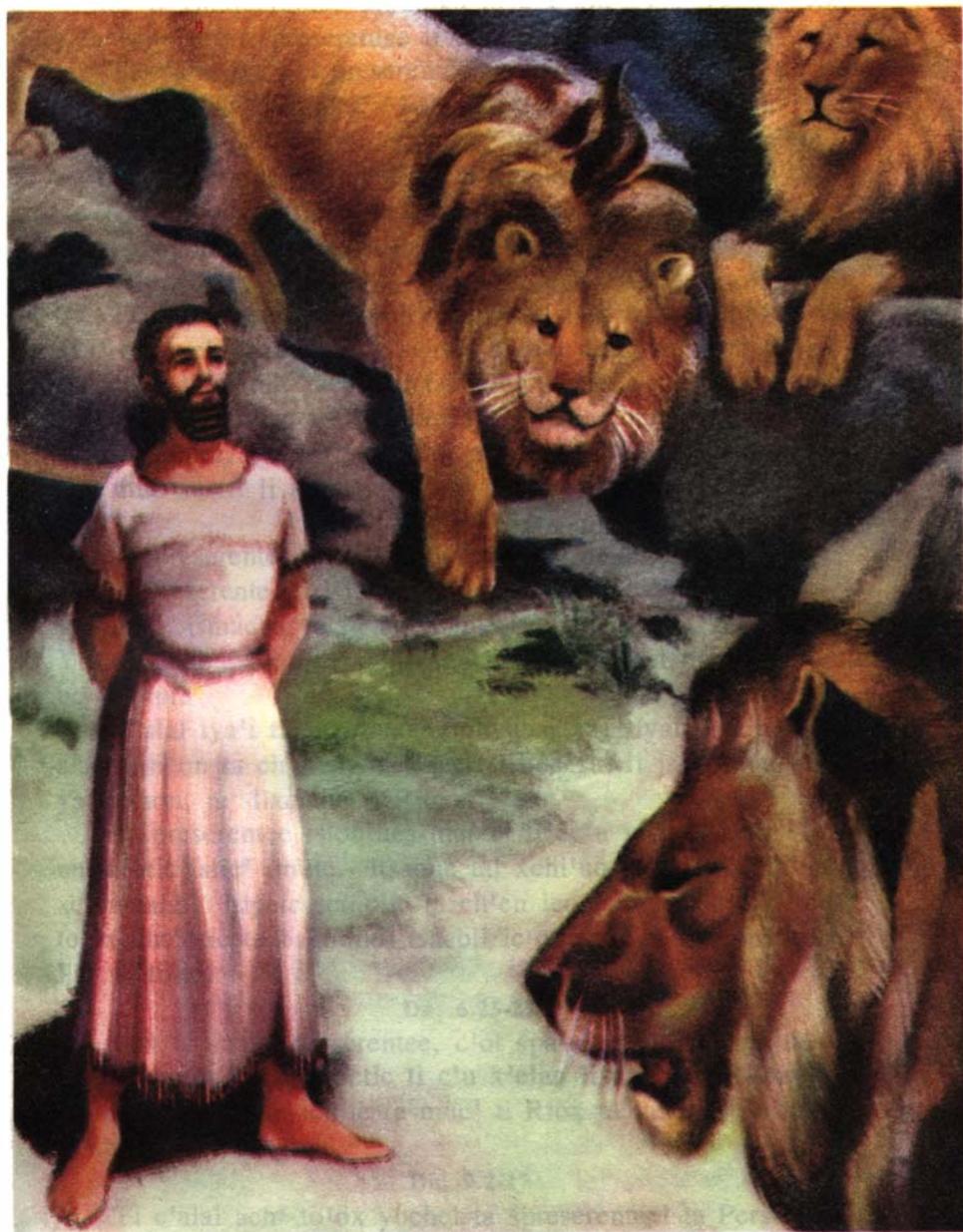
—Preserente Darío, oy c'usi ijnop jcotoltotic.

Ijnopticotic ti ja' lec xavalbe ya'i scotol crixchanoetic ti vo'ot no'ox chavich' c'anbel ti c'usi tsc'anique. Ac'lu spasic yech treinteuc c'ac'al. Mi oy much'u tsc'anbe li yajsantoe, o mi yan crixchano ti c'usitic tsc'anique, chich' jipel ta ch'en leonetic. Li' jts'ibaojtotic tale, ac'o apirma —xutic c'otel.

Ti preserente Darioe iyac' spirma.

Dn. 6.10-20

Ti c'alal ica'i ti ja' yech isloq'ues mantal ti preserente Darioe, muc xcat o co'on. Ijquejan jba ta yut jna, ijc'opon Riox. Ox'ech'el ijc'opon ta c'ac'al yu'un ja' onox yech ta jpas. Muc xquicta o jba ta sc'oponel Riox. Tał spa'iicon

Itiq'ue ta ch'en leonetic ti Daniele

noxtoc ti viniquetique. Xyaquet ta jc'opon Riox listaic. Ba yalbeic ta ora ti preserentee ti muc jch'unbe li smantale.

Ti c'alal iya'i ti preserentee, iyat yo'on tajmec yu'un yiløj ti lec jna' jpas mantale. Mu sc'an xisjip ta ch'en leonetic.

—Chopol mi mu xc'ot ac'ope yu'un vo'ot preserenteot —xutic preserente ti cha'vo' jchi'iltaque.

Ti preserentee ispas ti c'u cha'al sloq'uesoj mantale. Xmal c'ac'al lisjipic onox ta ch'en leonetic. Ismaquic lec ta ton li ti' ch'ene.

Ti preserentee chat yo'on ti c'alal isut ta snae. Muc xa xve' o vayel. Muc x'och svayel sjunul ac'ubal. Sob ta yoc'omal iloc' tal, tuc' ibat ta ch'en leonetic. Ti c'alal po'ot xa'ox xc'ote, liyapta. Ica'ibe ta ye ti mu junuc yo'one.

—Daniel, vo'ot ti avich'oj ta muc' ti Riox ta vinajele, ¿mi muc xasti' li leoneticque? ¿Mi lascolta lavajvale? —xiyut.

Dn. 6.21-24

Ti preserentee iya'i ti chitac'av ta yut ch'ene.

—Preserente, ti Riox quich'oj ta muq'ue istac tal yaj'anjel, ismacbe ye li leoneticque, yech'o ti muc bu listi'ique. Yu'un ch'abal jmul ta stojol ti Rioxe. Ch'abal jmul ta atojol uc —xcut.

C'alal iya'i ti cuxulone, xmuyubaj xa. Iyal ti ac'u sloq'uesicon ta ch'en leoneticque. Liloc'. Mi jset' muc bu yayijemon, ja' lixchabi ti Rioxe.

Ti preserentee isloq'ues mantal ti ac'u yich'ic tsaquel ti much'utic istic' jmule. Itsaque tal xchi'uc yajnilic, xchi'uc xch'amalic. Ijipeic scotolic ta ch'en leonetic. Ti c'alal mu to'ox chc'otic ta balamile, tsacbil ic'otic yu'un li leoneticque. Ilaj scotolic.

Dn. 6.25-27

Isut ta sna ti preserentee, c'ot spas vunetic. Naca ta vun iyalbe scotol crixchanoetic ti c'u x'elán lixchabi ti Rioxe. Iyalbe ti ja' ac'u yich'ic ta muc' ti Riox ta vinajele ti cuxul ta sbatel osile.

Dn. 9.2-17

Ti c'alal ach' to'ox yochel ta spreserenteal ta Persia ti Darioe, ijq'uelbe svun ti j'alc'op Jeremiáse ti c'usi i'albat yu'un ti Rioxe. “Ja'to mi its'aqui setenta jabile, ja'to yech tsutic tal noxtoc li' ta alumatic ti achi'iltaque”, x'utat onox.

Iyul ta jol ti po'ot xa xisutoticotic tale yu'un molon xa'ox. Scotol c'ac'alal ijc'opon ti Rioxe.

—Cajval, ep jmulticotic. Ijtoy jbaticotic ta atojol. Ac'loticotic ta pertonal. Loq'uesoticotic ech'el li' ta Persiae ti c'u cha'al aloq'ues tal ta Egipto ti jtot jme'ticotic ti ta más vo'nee. Ac'loticotic sutel ta jlumalticotic yo' lec xbat o ac'oplale. Yu'un li much'utic ma'uc jchi'ilticotique chaslaban o ti socbil jlumalticotic ta scoj li jmulticotique. Cajval, a'ibon li c'usi chcale. Ac'u cha'meltsajuc latemplo ta jlumalticotique yo' lec xbat o ac'oplal cu'unticotic noxtoque —xichi ti c'alal ijc'opon Rioxe.

JA' LI' YALAJ TI ISUT TAL TA SLUMALIC TI J'ISRAELETIQUE

Esd. 1.1—2.2, 64-65

Ti c'alal its'aqui ti setenta jabile, ach' to'ox i'och ta yajpreserente scotol crixchanoetic jun jpersia, Ciro sbi. Ti preserentee iyulesbat ta sjol yu'un ti Rioxe ti ac'u suticuc tal ta jlumaltic ti jchi'iltactic, ti ac'u tal xcha'va'anic ti temploe.

—“Cha'va'anbon li jtemplo ta Jerusalemene”, xiyut ti Jeova Riox ta vinajele, ja' ti liyac'be jcuentain scotol li crixchanoetique. Yech'lo un chacalbeic acotolic, vo'loxuc ti avich'oijc ta muc' ti Jeovae. Ti much'utic tsc'an tsut ech'el ta Jerusalemene ti chba xcha'va'anic li temploe, xu' tsutic. Ti much'utic mu sc'an sutique, ac'u yac'beic ech'el ti c'usitic chtun yu'un ti much'utic tsut ech'ele, mi taq'uin, mi burro, mi sc'u' spoc'. Ta slequiluc me yo'on ac'u yac'beic ech'el noxtoc taq'uin yo' xcha'va'anic o li temploe —xut jchi'iltactic ti preserentee.

Ti much'utic totil yu'unic smomtac ti Juda ti ta más vo'nee xchi'uc smomtac ti Benjamín ti ta más vo'nee, iyulesbat ta sjolic yu'un ti Rioxe ti tsutic tal ta Jerusalemene. Iyulesbat ta sjolic uc smomtac ti Levi ti ta más vo'nee, ja' li paleetique xchi'uc li much'utic tscoltaic ta abtel li paleetique. Yu'un ja' chtal xcha'va'anic ti templo lomesbile. Ti jchi'iltactic ti tey icomic ta slumal jpersiaetique, iyaq'uaic tal

scotol ti c'usitic chtun yu'unique. Iyaq'uic tal taq'uin yo' xcha'va'anic o li temploe.

Ti preserente Ciroe iyac' tal scotol ti p'isetit naca oroe xchi'uc ti naca platae ti spojoj ech'el li' ta Jerusalén ti ánima Nabucodonosore. Ti jchi'iltactique jun yo'on isutic tal li' ta jlumaltique. Ixchi'inic tal jun jchi'iltic, Zorobabel sbi. Ja' i'och ta coviernoal li' ta Jerusalemene. Ital jun totil pale, Josué sbi. Cincuenta mil ti italique.

Esd. 3.1-3, 10-12

Ti c'alal iyulic li' ta Jerusalemene, ja' la ba'yi ismeltsanbeic xchic'obil smoton ti Rioxe yu'un la ta xchic'beic smoton jujun sob jujun xmal. Yu'un la xi'emic mi xtal crontainaticuc yu'un li yan crixchanoetique. Ja' la ts'acal to istambeic xcha'va'anel ti temploe.

Ti c'alal lic stambeic spac'bel stanal yoc ti temploe, ti paleetique xchi'uc ti xchi'iltac ta abtele iyoq'uesin la scornetaic, iq'ueuvjinic la noxtoc. Ja' la isq'ueuvjintaic ti Rioxe. “Lec yo'on ti Cajvaltique. C'uxotic ta yo'on. Sc'anojotic o, vo'otic li j'israelotique”, xi la ti sq'ueuvjique.

Ti c'alal laj spac'beic stanal yoque, i'avan la scotolic. “Colaval”, xutic la ti Rioxe. Jun la yo'onic ti istambeic xa xcha'va'anel ti temploe.

Esd. 4.1-6, 21, 24

Ti c'alal xyaquet xa tsva'anbeic li spaq'ue, ital la yan crixchanoetic, liquemic la tal ta Samaria. Tal la sc'oponelic ti jchi'iltactique.

—Tal jcoltaoticotic ta abtel yu'un quich'ojtjotic ta muc' ti Jeova Rioxe chac c'u cha'al li vo'oxuque —xiic yulel.

Ti Zorobabele chopol la iya'i yu'un la tsnopic no'ox c'op. Li jsamariaetique muc bu yich'ojic ta muc' ti Riox ta vinajele, ja' yich'ojic ta muc' li santoetique. Yech'o un ti Zorobabele muc la xac' abtejicuc. Ti jsamariaetique icapic o la. Ibatit la ta Persia, ba la yalbeic preserente ti c'u x'elan itac'av ti jchi'iltactique. Yan xa o preserente ochem, Artajerjes sbi. Iyal la ti preserentee ti quechiuc ti abtele. Iquechi la vaclajuneb jabil. Ja'to la isliquesic noxtoc ti i'och yan preserente ta Persiae, Darío sbi.

Esd. 5.1-2; 6.14

Ti Rioxe ist'uj la cha'vo' yaj'alc'op yu'un ti

jchi'iltactique. Ti june Ajeo sbi. Zacarias sbi ti june. Ti c'alal quechiem sva'anel ti temploe, ja' la lic yalic sc'op Riox ti cha'vo' it'ujeique.

Hag. 1.1-15

Vo'on li Ajeoone liyalbe ti Rioxe c'u yu'un ti chca'ititic vi'nale. Ja'o icalbe li coviernoe, ja' li Zorobabele, xchi'uc li totil pale Josuee:

—Ti chca'itic vi'nal jcotoltique, ja' la ti mu jsuj jbatit ta sva'anel li temploe, ja' la ti mu jch'untic ti ja' chiscoltaotic ti Rioxe. Yech'o la ti mu xch'i li c'usitic ta jts'untique —xcutic.

Icalbeic scotol ti c'usitic liyalbe ti Rioxe, ja' itsatsub o yo'onic. Jun yo'onic lic slajesbeic sva'anel ti temploe.

Zac. 1.1; 4.6, 9; 9.9; 12.10; 13.7

Vo'on li Zacariasone liyalbe ti Rioxe ti c'usi chcalbe li Zorobabele:

—Albo li Zorobabele ti mu persauc epal viniquetique, ti mu persauc toj tsotsique. Ja' chascoltaic ti Ch'ul Espiritu junon jchi'uque, xi ti Rioxe, xavut li Zorobabele. Yu'un ja' isliques sva'anel li temploe, yech'o ti ja' tslajese —xiyut ti Rioxe.

Oy to c'usi yan liyalbe ti Rioxe ti icalbeic li jchi'iltactique.

—Ja' yech liyalbe ti Rioxe: Muyubajcotic la. Ta la xtal ti much'u chispasotic ta mantale: Lec la yo'on, mu la sna' stoy sba. Cajal la ta yol burro ch-och tal. Liyalbe noxtoc ti ta la xquiltic ti much'u ta xenbat xocon cu'untique. Yu'un la chac' ta milel ti much'u st'ujoj chispasotic ta mantale. Ti c'alal xmilee, ta la stani sbaic ech'el ti xchi'iltaque, co'ol la c'u cha'al chij ti ta stani sbaic ech'el mi imile li xchabielique —xcut li jchi'iltactique.

Esd. 6.7-8, 15-17

Ti c'alal tiq'uul ta spreserenteal ta Persia ti Darioe, iyulesbat ta sjol yu'un ti Rioxe ti ac'u yal ti ac'u suj sbaic ta xcha'va'anel ti temploe. Ti preserente ta Persiae ja' istoij scotol ti c'uxi icha'va'i o ti temploe. Ti c'alal lic abtejicuc noxtoc ti jchi'iltactique, chanib to la jabil icha'va'i o ti temploe.

C'alal icha'va'i yu'unique, ixchic'beic la ep smoton ti Rioxe. "Colaval ti acoltaoticotique", xutic la ti Rioxe.

**JA' LI' YALAJ TI CHMILATIC OX
SCOTOL J'ISRAELETIC TI C'U YEPAL
COMEMIC TA PERSIAE**

Est. 1.1-9

C'alal icham ti preserente Darioe, ep to'ox tey comemic ta Persia ti jchi'iltactic ta israelale. I'och yan preserente, Asuero sbi. Jpersia onox. Ti Asueroe scuentainoj ciento veintisiete estado. Tey tстамbe ta India balamil c'alal to Etiopia balamil.

Ta yoxibal jabil yochel ta spreserenteal ti Asueroe, ispas q'uin. Istsob scotol ti much'utic oy yabtel ta jujun estadoe. Tey itsob sbaic ta capital, Susá sbi. Ti much'utic tey nacajtic ta Susae itaqueic ta iq'uel uc. Ital scotolic, ta ants, ta vinic. Vucub c'ac'al ispasic ti q'uine. Ti bu ive'lique leclec sba tajmec ti chotlebaletique, naca plata, naca oro. Ja' no'ox yech ti splatoique naca oro. Ti antsetique slecoj ive'ic, tey ixchi'inic ta ve'el ti yajnil preserentee. Vasti sbi ti antse.

Est. 1.10-22

Ta slajeb c'ac'al q'uin ti preserentee istac ta iq'uel ti yajnile yu'un stsinet xa cha'i. Yu'un chac' ox iluc ti leclec sba staoje. C'alal iya'i ti ch-aq'ue iluc ti antse, muc xch'un tal. C'alal iyil ti muc xch'unbat smantal ti preserentee, icap o tajmec. Ja'o isjac'be ti xchi'iltac ta meltsanejc'ope:

—¿C'usi ta jcha'le li cajnile? ¿C'usi chal li leye? —xi.

—Mi lec chava'i li vo'ote, alo ti ac'u yich' ts'ibael junuc leye, ac'u yich' al el ti ma'uc xa avajnil li Vastie, xchi'uc ti ac'u loc'uc ech'ele, ti chich' sa'bel sq'uexole. Más xa lec chich' sa'el. Li ley chapase ac'u vinajuc ta scotol estadoetic yo' ti xich'ic o ta muc' smalalic scotol li antsetique, yo' mu spasic o chac c'u cha'al ispas li Vastie —x'utat yu'un ti xchi'iltac ta meltsanejc'ope.

Ti preserentee lec iya'i ti c'usi iyalique. Yech'o un iyac' ech'el vunetic ta scotol estadoetic. Ti jaylajuntos sc'op ti crixchanoetique, ja' yech iyich'ic ts'ibabel ech'el yo' ti xa'ic o scotol crixchanoetic ti c'usi iyal ti preserentee.

Est. 2.1-10, 15-18

Tey nacal jun jchi'iltic ta israelal ta Susae, Mardoqueo sbi. Liquem ta Jerusalén. Ja'lo chucbil ibat ti c'alal ay chucvanuc ti ánima Nabucodonosore. Ti Mardoqueoe oy jun tseb ich'i ta sna, Ester sbi, tseb no'ox sbanquil. Yu'un icham ti stot sme'le. Ti Mardoqueoe ispl'is ta tseb, ists'lites. Leclec sba ti tsebe.

Ti c'alal ixch'ac yajnil ti preserentee, istsobic tsebetic, ist'uj bu junucal leclec sba chil ti preserentee ti ja' chajniline. Ti Estere il'iq'ue ech'el ta sna preserente uc. Ti Asueroe, c'alal iyil ti Estere, lec iyil, ja' tsc'an chic'. Ti Estere muc much'u iyalbe ti bu liqueme, ti bu sts'unbale, yu'un ja' yech xchanubtasoj ech'el ti Mardoqueoe ti mu ya'uc yale. Yech'o un ti preserentee inupun xchi'uc ti Estere. Sc'anoj tajmec; ja' muc bu sc'anoj ti yane. Ixojbe scorona. Ti c'alal inupunique, ipas q'uin ti preserentee.

Est. 2.21-23

Ts'acal to iya'i ti Mardoqueoe ti oy cha'vo' viniqetic ti snopojic ta smilic ti preserentee. Xchi'il no'ox ta meltsanejc'op. Ti Mardoqueoe ba yalbe ya'i ti Estere. C'alal iya'i ti Estere, iyalbe ti smalale. C'alal iya'i ti preserentee, iyal ti ac'u yich' joc'anel ta te' xcha'va'alique. Iyich' ts'libael ta vun ti c'usi smulique xchi'uc ti ja' iyich'ic o milele.

Est. 3.1-11

Ts'acal to ti preserente Asueroe iyac'be más tsots yabtel jun vinic, Amán sbi. Ti preserentee iyal ti scotol crixchanoetic ac'u squejletaic, ac'u snupbeic sc'ob ti bu xilic ti Amane. Stuc xa ti Mardoqueoe ti muc squejletae, ti muc snupbe sc'ob ti Amane.

C'alal iyil ti muc x'ich'e ta muc' ti Amane, chopol iya'i, icap o tajmec. Mu stucuc no'ox icapanat ti Mardoqueoe, yo'onuc smil scotol jchi'iltactic ti tey comemique. Yu'un iya'i ti Amane ti ja' xchi'iltac Mardoqueo ti jchi'iltactic teic toe. Lic snopbe smul ti jchi'iltactic, ba yalbe ti preserentee:

—Oy jtos crixchanoetic ti stanioj sbaic ta scotol estadoetic ti bu acuentainoje. Mu xch'unic ti c'usi chavale, mu xayich'ic ta muc'. Mi lec chava'i li vo'ote, alo ti ac'u yich' milel scotolique. Mi aloq'ues ortene, chacac'be lajunmiluc taq'uin —xut.

Lec iya'i ti preserentee. Isloq'ues yanillo, ja' iyac'be ti Amane.

—Muc bu ta jc'an taq'uin. Paso atuc ti c'usi tsc'an avo'one —x'lutat ti Amane.

Est. 3.12-15

Ti Amane iyalbe scotol ti yajsecretario preserentee ti ac'lu spasic jujun vun ta jutos c'ope yo' xa'iic o scotol crixchanoetic ti c'usi iyal ti preserentee. Ti jujun vune tey sbi ti preserentee xchi'uc selloal yanillo. Iyaq'uic ech'el ta jujun estado ti vunetique, iya'i scotol crixchanoetic ti chich'ic milel scotol ti jchi'iltactique. Chich' milel ta ants ta vinic xchi'uc c'oxetic. Nopbil xa sc'oplalic ti ta oxlajuneb Adar chich'ic milele. Scotol ti c'usuc yu'un jchi'iltactique ja' chich' comel covierno ti bu estadoal nacajtique. Ep iloc' viniqetic, ibatic ta jujun estado, ba yalbeic scotol crixchanoetic ti c'usi c'ac'alil chc'ot ti c'usi yalaj ti preserentee.

Est. 4.1-17

C'alal iya'i ti Mardoqueoe ti c'usi snopoj ti Amane, iyat yo'on tajmec. Islap jalbil tsatsal chivo ti ch'ixaltic ta lapele, iyac' tanil ti' c'oc' ta sjol, tey ba chotluc ta ti' palacio. Pero muc x'och, ja' ti muc bu lec ti sc'ule.

Ti c'alal ivinaj ta scotol estadoetic ti c'usi iyal ti preserentee, ti jchi'iltactique iyat yo'onic tajmec, iyicta yotic, iyoq'uita sbaic tajmec.

C'alal iya'i ti Estere ti jalbil tsatsal chivo slapoj ti Mardoqueoe, istac ech'el smozo, istacbe ech'el sc'ul, ti ja' ac'lu sloc' ti jalbil tsatsal chivoe. Ti Mardoqueoe muc bu islap ti lequil c'ul'ule. Ti Estere istac ech'el otro jun smozo, ba sjac'be tal c'usi chat o yo'on, c'lu yu'un ti x'elane. Ti Mardoqueoe iyalbe ti smozo Estere ti c'usi paltae. Iyalbe noxtoc ti chac'be ep taq'uin preserente ti Amane yo' xmile o scotolique. Iyac'be ech'el jlic ti vune yo' bu ts'ibabil c'usi iyal ti preserentee. Scotol iyalbe yo' xa'i o c'usi palta ti Estere yo' xba sc'opon o ti preserentee.

Isut ti mozoile, c'ot yalbe ti Estere ti c'usitic i'albat yu'un ti Mardoqueoe. C'ot yac'be ti vune. Ti Estere istac sutel ti smozoe:

—Ba albo ya'i li Mardoqueoe ti mu xu' much'uuc no'ox chba sc'opon li preserentee. Ja' no'ox xu' chbat ti much'u

ch-iq'uee. Mi muc bu ic'bil ti much'u chba sc'opone, chich' milel. Ja' no'ox xu' ch-och sc'opon ti much'u chbechbe yil li sbastone. Xchi'uc c'usuc, li vo'one oy xa nan junuc u ti muc bu xiyic' ochele, xavut c'otel li Mardoqueoe —xut ech'el smozo ti Estere.

Ti mozoile ja' yech c'ot yalbe ti Mardoqueoe. Itac'av ti Mardoqueoe:

—Albo ya'i li Estere ti mu me snop ti ja' xa chcol ti c'alal chimile jcotolticotique. Ti mi mu sc'an xba sc'opon li preserentee, oy much'u yan ti xu' chiscoltaoticotique. Li Estere chich' milel xchi'uc xchi'iltac uc. Yu'un ja' yech isc'an ti Rioxe ti tey ta sna li preserentee yo' ti xiscoltaoticotic o ti x'elan jc'oplalticotique —xut mozoil ti Mardoqueoe.

Ti mozoile ja' yech c'ot yal. C'alal iya'i ti Estere, istac sutel noxtoc ti smozoe:

—Ba xa albo li Mardoqueoe ti chba jc'opon li preserentee. Pero ba'yi ac'u stsob sba scotolic li jchi'ilticotic ti li' nacajtic ta Susae. Ac'u yicta yotic oxibuc c'ac'al xchi'uc oxibuc ac'ubal. Mu me c'usi xuch'ic noxtoc. Ja' no'ox yech li vo'on uque, chquicta cot. Ts'acal to chba jc'opon li preserentee ac'u mi mu xiq'ue, ac'u mi tey ximile, xavut c'otel li Mardoqueoe —xut ech'el smozo ti Estere.

Ti Mardoqueoe ixch'un ta ora ti c'usi iyal ech'el ti Estere. Istsob scotol ti jchi'iltactique, iyicta yotic oxib c'ac'al xchi'uc oxib ac'ubal.

Est. 5.1-5

Ta yoxibal c'ac'al ist'sacubtas sba ti Estere, ja' islap ti c'u'ul scuenta yajnil preserentee. Tey ba va'luc ta stuq'uul sti'il yo' bu tsmeltsanvan ti preserentee. Ti preserentee tey chotol ta xhotleb. C'alal i'ile ti tey va'al ta ti'na ti Estere, mu chopluc iya'i ti preserentee. Isbechbe ech'el ta stuq'uul ti sbastone, ja'o i'och ti Estere. C'ot spicbe sjol ti bastone.

—Ester, ¿c'usi yatel avo'on? ¿C'usi chac'an? Ac'u mi xac'an j'o'loluc li balamil jcuentainoje, chacac'be —x'utat yu'un ti preserentee.

—Mu c'usi ta jc'an. Li c'usi yatel co'one, ja' ta jc'an ti chba ve'anic xchi'uc Aman lavie —xi ti Estere.

Ti preserentee lec iya'i, istac ta iq'uel ti Amane.

Est. 5.6-14

Ti presentee ibat xchi'uc ti Amane, ba ve'icuc xchi'uc ti Estere. Ti c'alal yolel chvel'ique —¿C'usi yatel avo'on? Alo, chacac'be. Ac'u mi xac'an j'o'loluc li balamil jcuentainoje, chacac'be —x'utat yu'un presentee ti Estere.

—Mu c'usi ta jc'an. Ja' ta jc'an ti chtal to ve'anic oc'ob xchi'uc li Amane. Ja'to chacalbe ti c'usi ta jc'ane —xut.

Ti Amane ibat ta sna, jun yo'on. Ti c'alal iloq'ue, tey snupoj ic'ot ta ti' palacio ti Mardoqueoe. Muc x'ich'e ta muc', yech'o un icap o. Pero mu c'usi iyalbe comel, ibat c'alal sna. C'alal ic'ot ta snae, c'ot yalbe ti yajnile xchi'uc ti much'utic xojtiquine ti c'u x'elan i'ich'e ta muc' yu'un ti presentee.

—Muc much'u yan iyic' ta ve'el li Estere. Jtuc no'ox liyic' ta ve'el xchi'uc li presentee. Ic'bilon to oc'ob noxtoc. Ja' chopol chca'i ti mu xiyich' ta muc' li jun j'israele, ja' li Mardoqueoe —xi ti Amane.

—Ac'o ta meltsanbel sjoc'leb. Xavalbe oc'ob li presentee ti ac'u yich' joc'anel li Mardoqueoe yo' ti jun o avo'on chba ve'an achi'uc li presentee —x'utat yu'un yajnil ti Amane xchi'uc ti much'utic xojtiquine.

Ti Amane lec iya'i ti c'usi i'albate. Iyal ti ac'u meltsajuc sjoc'leb ti Mardoqueoe.

Est. 6.1-13

Ta yac'ubalil ti presentee muc x'och svayel, yech'o un istac ta c'anel libro yo' bu ts'ibabil ti c'usitic ic'ot ta meltsanel yu'unic jujun c'ac'ale. Iyich'ic tal. Oy much'u iyapta, ista yo' bu ts'ibabil ti iscl'uxubin presentee ti Mardoqueoe ti c'alal chmile ox yu'un ti cha'vo' xchi'il ta meltsanejc'o'pe.

—¿C'usi smoton iyich' li Mardoqueoe ti lisc'uxubine? —xut smozotac ti presentee.

—Mu c'usi iyich' —xiic.

—¿Much'u le' va'al ta ti'nae? —xi ti presentee.

—Ja' li Amane —xutic.

—Ba iq'uic ochel tal che'e —xi.

Ti tey ti Amane, ja' xa batem sc'anbe orten ti presentee ti ta sjoc'an ta te' ti Mardoqueoe ti yac'oj ta meltsanele.

I'och ti Amane.

—¿C'usi ta jcha'le xana' li jun vinique ti chcac' ta ich'el ta muq'ue? —x'utat yu'un preserente ti Amane.

Ti Amane isnop ti ja' ch-aq'ue ta ich'el ta muc' yu'un ti preserentee.

—Ti much'u chavac' ta ich'el ta muq'ue, ac'bo slap jchopuc lac'u'e. Ac'bo scajlebin jcotuc laca'e, ac'u yich' scoronail laca'e. Ac'u ba xanavuc ta cayatic. Más lec mi oy much'u babe chbat yu'une. “Ja' yech smoton i'ac'bat yu'un preserente li vinic li'i yu'un ch-aq'ue ta ich'el ta muc'”, chiuc ech'el —xi ti Amane.

—Ich'o ech'el li c'u'ule che'e. Ic'o ech'el li jca'e. Scotol li c'usi avale, ba pasbo jun j'israel, ja' li Mardoqueoe, ti tey ta xchoti batel ta ti' palacioe. Ma'uc o me ti mu xapas scotol li c'usi naca to avale —x'utat yu'un ti preserentee.

Ti Amane mu xa sna' c'usi tspas. Solel iyich' ech'el ti c'u'ule, iyic' ech'el ti ca'e. Ba yac'be slap c'u'ul ti Mardoqueoe. Iscajan ech'el ta ca', iyic' ech'el ta cayatic. X'avet ech'el:

—Ja' yech smoton i'ac'bat yu'un preserente li vinic li'i yu'un ch-aq'ue ta ich'el ta muc' —xi ech'el ti Amane.

C'alal laj chac taje, isut ta ti' palacio ti Mardoqueoe. Ti Amane ora isut ta sna. Iqu'exav tajmec, svoloj xa ech'el sjol.

Est. 6.14—7.10

Ta jliquel o c'ot yiq'uel ti Amane, ja' ti sc'oplal onox chba ve'icuc xchi'uc preserente ta sna ti Estere. Ti c'alal yolel chve'ique —¿C'usi ti yatel avo'one? C'usuc no'ox ti chac'ane, chacac'be —x'utat yu'un preserente ti Estere.

—Mi lec chavilone, abulajan coltaoticotic xchi'uc li jch'i'iltaque. Yu'un nopbil xa jc'oplalticotic ti chilajoticotique. Trate xa ti mu junuc cuxul chicomoticotique —xut ti preserentee.

—¿Much'u ta smantal ti chamileique? —xi ti preserentee.

—Ti much'u chiscrontainoticotique ja' li Aman li'i —xi ti Estere.

C'alal iya'i ti Amane, ixi' tajmec ta stojol ti preserentee xchi'uc ta stojol ti Estere. Iva'i ti preserentee, capem xa tajmec. Iloc' ta pana.

Ti Amane tey chotol icom ta yut na. Lic sc'opon ti Estere, ja' iyalbe ti mu me xmilee yu'un iyil ti capem xa ti

preserentee. C'alal i'och noxtoc ti preserentee, iyil ti tey xa puch'ul ta xchotleb Ester ti Amane. Isnop ti chc'oponbat ti yajnile. Más to icap o. Iyalbe jun smozo ti ac'u stsac ti Amane. Ti smozoe iyal ti yac'oj ta meltsanel te' ta sna ti Amane yo' bu chich' ox joc'anel ti Mardoqueoe.

—Ja' tey ba joc'anic stuc —xi ti preserentee.

Ja' tey iyich' joc'anel ti Amane.

Est. 8.1-8

Ti sna Amane ja' iyich' ti preserentee. Ja' iyac'be ti yajnile. Ti Estere iyalbe ti smalale ti ja' its'liteson yu'un ti Mardoqueoe. Ti Mardoqueoe itaque ta iq'uel yu'un ti preserentee. Ti preserentee isloq'ues yanillo ti yac'ojbe to'ox ti Amane, ja' xa iyac'be ti Mardoqueoe. Ti Estere iyac'be yabtel ti Mardoqueoe. Ja' iyac'be xchabi ti sna to'ox Amane.

Ti Estere, ti c'alal isc'opon noxtoc ti preserentee, isquejan sba ta yichon, ja'o isnijan sba ta balamil noxtoc. I'oc'. Ja' iyalbe ti ac'u ch'ayuc sc'oplal ti iyal ti chich' milel scotol ti jchi'iltactique.

—Abulajan, taco ech'el vun ti butic acuentainoje ti ac'u ch'ayuc ti c'usi iyac' ta ts'ibael ti Amane. Mu xcuch cu'un mi icham scotol li jchi'iltaque —xut ti preserentee.

—Ts'ibabeic ech'el lachi'ilique ti c'usi lec chava'iique. Ac'beic ech'el li jbie xchi'uc li selloal canilloe. Yu'un ja' yech ispas ti Amane, iyac' ech'el jbi xchi'uc selloal li canilloe, yech'o ti mu xch'ay sc'oplale. Li c'usi xu' jpastique, jtactic ech'el ach' ley ja' sq'uexol li ba'yie —x'utatic yu'un preserente ti Estere xchi'uc ti Mardoqueoe.

Est. 8.9-17

Ti Mardoqueoe iyic' tal scotol ti yajsecretario preserentee. Iyalbe ti c'u x'elán ta sts'ibaic ech'el ti vun ta jutos c'ope. Iyalbeic ach' mantal ti coviernoetic ta jujun estado ti bu c'alal scuentainoj ti preserente Asueroe. Ists'ibabeic ech'el svunic scotol ti jchi'iltactique ti ac'u stsob sba scotolic ta jujun jteclum yo' bu nacajtique, ti ac'u smilic mi oy much'u chrontainvan mi ista ti oxlajuneb Adare. Iya'i scotol ti crixchanoetique.

Est. 9.1-19

Ti c'usi ora nopbil sc'oplal chlajic ti jchi'iltactique, muc xljajic. Istsob sba scotolic ta jujun jteclum yo' bu nacajtique.

Ti bu ilic scrontaique, ja' ismilic yu'un xi'bilic ti jchi'iltactique. Ta espada ismilic scotol ti scrontaique. Isjoc'anic ta te' noxtoc slajunva'al screm ti ánima Amane. Ta jun no'ox c'ac'al ismilic scotol ti scrontaique. Ta yoc'omal ispasic q'uín, ja' ti icuch yu'unique.

Est. 10.3

Ti Mardoqueo tsots i'ac'bat yabtel yu'un ti preserentee. I'ich'e ta muc' yu'un scotol jchi'iltactic. Yu'un ja' ta scuenta Mardoqueo ti jun xa yo'onic ti jchi'iltactique.

**JA' LI' YALÓJ TI ISUTIC ECH'EL TA
SLUMAL TI ESDRASE, XCHI'UC TI
NEEMÍASE, XCHI'UC YAN XCHI'ILIC**

Esd. 7.1, 6-28

Laj xa'ox chanvinic jabil syulelic li' ta Jerusalén ti jchi'iltactique, vo'on li Esdrasone, teon ta slumal jpersiaetic. Sjunul co'on ta jchanubtas ta smantal Riox ti jchi'iltactique yu'un vo'on smomon Aarón ti ta vo'nee. Lisyulesbe ta jol ti Rioxe ti chtal calbe ya'iic li jchi'iltactic li' ta Jerusalene. Icalbe ti preserentee ti ac'u yac'oticotic sutel tal li' ta Jerusalene. Ti preserente ta Persiae ja' xa screm ti Asueroe, Artajerjes sbi. Ti preserentee iyulesbat ta sjol yu'un ti Rioxe ti xu' chitaloticotic li' ta Jerusalén xchi'uc ti much'utic tsc'an yo'on chtalique. Ti preserentee liyac'be tal ep oro xchi'uc plata ti chtun cu'unticotic li' ta templo ta Jerusalene.

Ti jchi'iltactique ijtsob, ijac'be mi oy much'utic tsc'an tsutic tal. Istsob sba mil ochocientos. Iquic' tal jayvo' ti co'ol smomoticotic Levi ti ta más vo'nee yu'un ja' co'ol chi'ochoticotic ta paleal li' ta Jerusalene. Ti c'alal liyuloticotique, ijchanubtas ta smantal Riox li jchi'iltactique yo' spasic o c'usi tsc'an ti Rioxe.

Neh. 1.1—2.8

Oy jun jchi'iltic, Neemías sbi. Tey to'ox ta x'abtej ta yabtel ti preserente ta Persiae, ja' ti Artajerjese. Ja' yabtel chich'be tal ya'lel uva yuch' ti preserentee. C'alal iya'i ti Neemíase ti mu to tsmeltsaj cu'unticotic li scorraltonal Jerusalene, iyat yo'on tajmec. Isc'opon Riox ti ac'u ac'atuc tal yu'un ti preserentee yu'un tsc'an tsut tal li' ta jlumaltique.

Yu'un yo'onuc tal smeltsan li scorraltional Jerusalene. I'albat yu'un ti preserentee ti xu' chtale. Ti Neemiase itiq'ue ta coviernoal li' ta Judá yu'un ti preserentee.

Neh. 2.17-20; 4.10-23

C'alal iyul li' ta Jerusalén ti Neemiase, listsoboticotic yu'un ta jliquesticotic xcha'meltsanel li corral tone. Ti c'alal xyaquet chi'abtejoticotique, ay slabanoticotic oxvo' vinic, pero ma'uc jchi'iltic ta israelal. C'alal iyilic ti yactic xa chtoy cu'unticotic li corral tone, iyac' o sc'ac'al yo'onic tajmec. Yo'onicuc xa tal slomesic, tal yilbajinoticotic. Yech'o un c'alal xyaquet chi'abtejoticotique, jtomojtjcticotic ta jun jc'obcticotic ti jlanzaticotique, ja' ixil'ic o. Ti oxvo' viniquetique istaquic ox ta iq'uel ti Neemiase yu'un yo'onicuc smilic, pero muc xch'un ti Neemiase. Ti Neemiase itsatsubtas co'onticotic, iyal ti ja' chiscoltaoticotic ti Rioxe.

Mal. 1.1, 6-8; 2.8-9

Vo'on li Malaquíasone, list'uj ti Rioxe ti li'och ta yaj'alco'pe. Ti c'usi liyalbe ti Rioxe icalbe ya'i li jchi'iltactique.

—Jchi'iltactic, ja' yech liyalbe ti Rioxe: “Li totile ich'bil ta muc' yu'un li xch'amale. Li mozoile yich'oj ta muc' li yajvale. Li paleetique, mi vo'on stoticone, mi vo'on yajvalicone, ¿c'u yu'un ti mu xiyich'icon ta muq'ue? ¿C'u yu'un ti ja' chixchic'beic jmotonin ti bu ma'sate, ti bu coxae, ti bu ipe? Ma'uc chiyac'beic ti bu lec chac c'u cha'al ta jc'ane. Yu'un tstaquic no'ox ti c'u x'elan chiyich'beic tal lachi'iltaque. Mu tsotsuc sc'oplal chaliic li jmantale. Ja' ta smulic ti x'elan chiq'ueic tal lachi'iltaque. Ti mi mu xictaic xchiq'uel li butic chopolique, chcaq'ueic ta qu'uxlal ta stojol lachi'iltaque. Mu xa x'ich'eic ta muc'.

Mal. 2.13-16

'Oy to c'usi yan chopol tspasic noxtoc. Oy muc bu sc'anoj li yajnilique, yech'o ti mu jch'am li jmoton ti chixchic'beique. Ja' ta jc'an ti lec sc'anoj sbaic xchi'uc li yajnilique yo' xchanic o yich'elon ta muc' lach'amalic uque. Ja' chopol chquil mi ta xch'ac sbaique.

Mal. 3.7-10

'Lachi'iltaque, ac'u mi oy xa jay'ech'el ti muc xch'unic li jmantaltaque, pero jc'anojic onox. Yu'un yalojic ti muc

much'u yan chba yich'lic ta muq'ue, pero mu xiyac'beic jmotonin li c'usuc yu'unique. Ja' yech chac c'u cha'al caloje, mi staic lajunebe, ac'u yac'becon junuc. Mi yech tspasique, chilic c'u slequil li co'one. Jujun c'ac'al chcac'beic bentsiyon, mu xa c'usi tsc'anic.

Mal. 3.13-15

'Pero oy jlom chalic ti yech no'ox ti chiyich'icon ta muq'ue, ti yech no'ox ti tsbic'tajes sbaic ta jtojole, ti mu c'usi tstaique. Li yan crixchanoetique ti mu xich'lic ta muc' ti Rioxe, ja' jc'ulejetic, xiic.

Mal. 3.16—4.6

'Ti much'utic chiyich'lic ta muq'ue ta jcolta chac c'u cha'al tscolta xch'amal jun vinic yu'un yiloj ti ich'bil ta muc' yu'un li xch'amale. Yan ti much'utic stoyoj sba ta jtojole, ti tsa' no'ox smulique, ja' yech chc'aq'auic chac c'u cha'al chc'ac' xchumanil trigo.

'Ti much'utic yich'ojicon ta muq'ue, ja' chlecubtasbat yo'onic yu'un ti much'u ta jtac tale yo' xcuxiic o ta sbatel osile. Jun yo'onic yu'un ta xcac'beic pertonal yu'un li smulique.

'Mu me xach'ay ta ajolic li jmantaltaque ti iyal comel ti caj'alc'op Moisesese.

'Ti c'alal mu to'ox ta xcalbe bu chbatic ta sbatel osil li crixchanoetique, ba'yi ta jtac tal ti j'alc'op Eliase. Ja' chtal yalbe ti amomique ti ac'u yictaic spasel li c'usitic chopole yo' sc'luxubinic o li xch'amalic ta jup'lej nae yu'un yic'al jch'ay ats'unbal acotolic xchi'uc lalumalique'', xi ti Rioxe —xcut li jchi'iltactique, vo'on li Malaquíasone.

**JA' LI' YALLOJ TI ABOL SBA ICOM TI
JOVE**

Job 1.1-5

Oy to'ox jun jteclum ti vo'nee, Uz sbi. Tey to'ox nacal jun vinic, Jov sbi. Lec yo'on. Sjunul yo'on yich'oj ta muc' ti Jeova Rioxe. Jc'ulej. Oy vucmil xchij, oy oxmil scameyo. Oy yu'un jmil jvoc'-osil vacax. Oy vo'ob cien sca'. Oy ep yaj'abel. Oy lajunvo' xch'amal; vucvo' screm, oxvo' stseb.

Ti Esdrase itsatsubtasbe yo'on xchi'iltac

Scotol c'ac'al tsc'oponbe Riox ti xch'amaltaque yo' x'aqueic o ta pertonal mi oy c'usi chopol tspace.

Job 1.6-12

Ti j'ech'ele itsob sba anjeletic yo' bu ti Rioxe. Tey ibat ti Satanase uque, ja' ti pucuje.

—¿Bu lalic tal? —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Li vo'one yu'un chixanav ta sjunlej balamil —xi ti Satanase.

—¿Mi avil li Jove, ja' li much'u chtun cu'une? Muc much'u yech tey ta balamile. Stuc no'ox lec yo'on. Sjunul yo'on yich'ojon ta muc'. Mu c'usi chopol tsnop —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Li Jove sna'oj ti vo'ot chachabi xchi'uc li c'usuc yu'une, yech'o ti yich'ojot ta muq'ue. Yu'un avac'ojbe bentisyon. Pero mi apojbe scotol li c'usuc yu'une, xaq'uel avil mi mu xicta sba ta yich'elot ta muc' —xi ti Satanase.

—Xu' xapojbe scotol li c'usuc yu'une, pero li Jove mu xcac' avilbajin —x'utat yu'un ti Rioxe.

C'alal laj lo'ilajuc xchi'uc ti Rioxe, isut tal ti Satanase.

Job 1.13-19

Ts'alac to ital jun yaj'abel ti Jove.

—Ital j'leleq'uetic. Iyelic'anic ech'el scotol ti avacaxe xchi'uc ti aca'e. Imile scotol ti jchi'iltaque. Jtuc xa licol —xi yulel.

Ta jliquel o ital otro jun.

—Iyal tal c'oc' ta vinajel. Ic'ac' scotol ti achije xchi'uc ti jchi'iltac ta chabichije. Jtuc xa licol —xi yulel.

Ta jliquel o ital otro jun.

—Ital jcrontatic, iyelic'anic ech'el scotol ti acameyoe. Imile scotol ti jchi'iltaque. Jtuc xa licol —xi yulel.

Anil yulel otro jun.

—C'alal tey xyaquet chve' ti ach'amaltaque, ja'o ital tsots ic'. Ilom ti anae. Tey ilaj scotol ti ach'amaltaque. Jtuc xa licol —xi yulel.

Job 1.20-22

Iyat yo'on tajmec ti Jove. Isquejan sba, ja'o isnijan sba ta balamil noxtoc, isc'opon Riox.

—Ti c'alal li'ayane, ch'abal onox c'usuc cu'un. Ja' no'ox yech c'alal xichame, li' onox chcom scotole. Yu'un vo'ot

onox avac'ojbon; avich'bon xa sutel. Pero mu xquicta jba ta yich'elot ta muc', yu'un vo'ot Cajvalot —xi.

Muc xicta o sba ti Jove.

Job 2.1-6

Ti Satanase ba sc'opon noxtoc ti Rioxe.

—¿Bu lalic tal? —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Li vo'one yu'un chixanav ta sjunlej balamil —xi ti Satanase.

—¿Mi avil li Jove, ja' li much'u chtun cu'une? Muc much'u yech tey ta balamile. Stuc no'ox lec yo'on. Sjunul yo'on yich'ojon ta muc'. Mu c'usi chopol tsnop. Me'on icom pero muc xicta o sba —x'utat yu'un ti Rioxe.

—Mi i'ipaj li Jove, xaq'uel avil mi mu xicta o sba ta ora —xi ti Satanase.

—Chcac' avilbajin li Jove, pero mu me xamil —x'utat yu'un ti Rioxe.

Job 2.7-10

Ti c'alal laj lo'ilajuc xchi'uc ti Rioxe, isut tal ti Satanase. Yul yilbajin ti Jove. Ich'i chacal ta sjunlej spat xocon. C'ux tajmec iya'i. Tey ba xhotan sba ta tanil ti' c'oc', lic xjux sba ta voc'ol c'a'p'in.

—Yech no'ox ti avich'oj ta muc' ti Rioxe. Toj abol aba yu'un. Uto ti Rioxe, chaman o yo' xljaj o lavocole —x'utat yu'un ti yajnile.

—Li vo'ote ja' yech chaval chac c'u cha'al chal ti much'u mu sna'e. Ti Cajvaltique xu' chiyac'botic li c'usi leque, xu' chiyac'botic li c'usi chopole —xut ti yajnile.

Muc xicta o sba ti Jove.

**JA' LI' YALAJ TI MUC XICTA O SBA TI
C'ALAL IYIL SVOCOL TI JOVE**

Job 2.11-13

Oy oxvo' viniquetic ti lec sc'opon sbaic xchi'uc ti Jove. Ti sbiique, ja' li'i: Elifaz, xchi'uc Bildad, xchi'uc Zofar. C'alal iya'iic ti abol sba ti Jove, tal spatbeic yo'on ti yalajique. C'alal iyilic ta nome, muc xojtiquinic yu'un soquem xa ta chacal ti sate. C'alal inopojique, iyilic ti ja'e, iyoq'luitaic. Ts'acal to ichoti xchi'uquic. Vucub c'ac'al

Esta ilustración
no está
disponible.

xchi'uc vucub ac'ubal ixchi'inic, pero muc xlo'ilaj xchi'quic yu'un abol sba tajmec iyilic.

Job 3.1-3, 26

Ts'acal to ja' lic lo'ilajuc ti Jove:

—Ti manchuc li'ayane, ma'uc yech abol jba ti yechuque. Más lec ti chac chamicone, yu'un toj abol jba. Mu jna' c'u yu'un ti abol jbae, mu c'usi chopol jpasoj. Mu ch'ajicon ta abtel —xi.

Job 4.1; 5.6-8

—Ti x'elan abol abae, yu'un mu jamluc chaval lamule. Más lec jamal xaval yo' xascalta o ti Rioxe —x'utat yu'un ti Elifase, yu'un isnop ti ta scoj smul ti abol sbae.

Job 6.24, 30

—Albon c'usi chopol ijpas. Yech chanop ti oy jmule, mu c'usi chopol jpasoj —xi ti Jove.

Job 8.1-22

—Ti lecuc avo'one, layich'be ta muc' c'usi avalbe ti Rioxe. Ti yechuque, muc xcham ti ach'amaltaque. Quilojtíc onox mi ich'ay ta joltic ti Rioxe, ta xquil jvocoltic —x'utat yu'un ti Bildade, yu'un isnop ti toj pucuje.

Job 10.2

—Mu xcal ti ch'abal jmule. Jna'oj ti jmulavilone. Chac yalbon ti Rioxe c'u yu'un ti abol jbae, mu c'usi ta jnop ti yechuque —xi ti Jove.

Job 11.1-6

Lic lo'ilajuc noxtoc ti Zofare:

—Yu'un tol amul. Ti xac' atoj scotol ti Rioxe, mu xcuch avu'un. Li'i chasc'uxubin, jutuc no'ox chac' atoj —x'utat ti Jove.

Job 13.4; 16.1; 19.25; 23.12; 31.1-35

—Yech no'ox ti xana'ic ti avalojique, mu xana'ic. Li vo'oxuque ja' achi'ilic li jpoxtavanejetique ti mu sna' c'usi poxal chaquique. Más lec anchanic. Ja' ta jc'an ti chiyalbe stuc ti Rioxe, yu'un jna'oj ti mu c'usi chopol jpasoje. Jna'oj ti cuxule, ti ja' chiscoltae. Ac'u mi xicham, jna'oj ti chba jchi'in ta vinajele. Li jve'ele mu tsotsuc sc'oplal chca'i; ja' tsots sc'oplal ti chquich' ta muc' ti Rioxe.

'Jna'oj ti ja' ch-ac'batic castico yu'un Riox ti much'utic tsa' yantsique. Li vo'one ma'uc yechon. Muc bu ta jnop

c'op, muc bu ta jlo'lo jchi'il, muc bu chpich' o co'on li c'usuc yu'un jchi'iltaque, muc bu ta jc'oponbe yajnil jchi'il, muc bu ta xquibajin li caj'abteltaque. Muc bu ta jlo'lo li me'onetique xchi'uc li me'anal antsetique. Jc'uxubinoj li me'onetique. Ti much'utic abol sbae chcac'be ti c'usi chtun yu'unique. Ma'uc no'ox ta co'on li taqu'ine. Sjunul co'on quich'oj ta muc' ti Rioxe. Muc bu jnopoj chquich' ta muc' li c'usitic oy xjobal ta vinajele. Ta jc'uxubin jronta; muc bu ta jpacbe ti c'usi chixcha'leique. Li jchi'iltaque ta jcolta jujun c'ac'al. Ti x'elan chavalique, ac'u yalbon stuc ti Rioxe mi yech ti ta scoj jmul ti abol jbae —xi ti Jove.

Job 38.1—39.30

Ja'lo ital sutub ic'. Tey ic'opoj ta sutub ic' ti Rioxe.

—Jov, yech no'ox chanopilan, mu xana' c'u yu'un ti x'elan ta jpase. Lec scotol li c'usitic ta jpase. Vo'on jchabioj crixchanoetic, xchi'uc chonetic, xchi'uc mutetic, xchi'uc scotol li c'usitic oy ta vinajele. Mu xana' c'u x'elan ijpas li vinajele, xchi'uc li balamile, xchi'uc li c'usitic oye. Mu xana' c'u yu'un ti mu xp'aj yalel tale. Mu xana' c'u x'elan pajem li mare ti mu xnoj ta vo' li balamile. “Sacubuc xa”, ac'u mi xachi, pero mu sacub avu'un. Mu xana' c'u x'elan ti oy c'ac'altique, ti oy ac'ubaltique. Mu xana' c'uxi tsmeltsaj tal li bote. Mu xana' c'u x'elan chtal li iq'ue. Ja' no'ox yech mu xana' c'u x'elan chtal li vo'e xchi'uc li yov osile. “Taluc vo'”, ac'u mi xachi, pero mu xtal avu'un. Mu xana' c'u x'elan li c'analetique. Mu xana' c'uxi tstabe sve'el yolic li mutetique. Mu xana' c'u yu'un ti más oy yip li ca'etique. Mu xana' c'u yu'un ti xu' toyol chvil li xiquetique. Mu xana' c'u yu'un ti tspas stso'op ta ch'entique. Mu xana' c'u x'elan chil sve'el, toyol tsq'uel yalel. Mi iyile, chyal tal ta ora. Scotol le'e mu xana' c'u x'elan. ¿C'u yu'un ti chlo'ilaj o avo'on lavi abol abae? Mu xana'be smelol scotol —x'utat yu'un ti Rioxe.

Job 42.1-6

—Vo'ne xa lic quich'ot ta muc'. Lavie jna'oj xa ti ma'uc yech ta jnop chac c'u cha'al chanope. Li vo'ote tsots ayu'el, p'ijot. Li vo'one iquil xa ti mu c'usi xu' jpas ta jtuque, yech'o ti ma'uc xa yech ta jnop chac c'u cha'al ijnop to'oxe —xi ti Jove.

Job 42.7-17

Ic'oponatic yu'un Riox ti oxvo' viniquetique:

—Li vo'oxuque chopol ica'i ti ma'uc yech avalic jc'oplale. Li Jove yech ti c'usitic iyale. Li vo'oxuque ba iq'uaic tal vucotuc becerro xchi'uc vucotuc carnero, chic'becon jmotonin. Ja' albeic li Jove ti ja' ac'u sc'oponone yo' xacac'beic o pertonal yu'un lamulique. Ja' amulic ti ma'uc yech avalic jc'oplale —x'utatic.

Ixch'unic ti c'usi i'albatic yu'un ti Rioxe. Ti Jove isc'oponbe Riox ti oxvo' viniquetique. C'alal laj sc'oponbe Rioxe, i'ech' yu'un chamel ti Jove. Más to i'ac'bat bentsiyon yu'un ti Rioxe. I'ac'bat chanlajunmil xchij, xchi'uc cha'mil jvoc'-osil vacax, xchi'uc vacmil scameyo, xchi'uc jmil sca'. I'ayan to lajunvo' xch'amal. Jal to i'ac'bat scuxlejal li' ta sba balamile. Icuxi to ciento cuarenta jabil. Iyilbe to xch'amal ti smomtaque.

LI'I JA' SQ'UEVUJ TI J'ISRAELETIQUE

Q'uevuj 1 (Salmo 1)

Ti much'utic ja' no'ox ta yo'onic spasel c'usitic tsc'an ti Rioxe, ti ta c'ac'al ac'ubal ja' tsnopic yo' spas o yu'unic c'u cha'al tsc'ane, jun yo'onic.

Ja' ti mu xa xch'unic ti c'usi ch-albatic yu'un ti much'utic mu xich'ic ta muc' ti Rioxe, ti mu xa xch'inic ti much'utic chopol sjolique, ti mu xa xlabanvanic ti c'u cha'al chlabanvan ti much'utic mu xich'ic ta muc' ti Rioxe.

Ti much'utic yeche co'olic xchi'uc jtec' te' ti ts'unbil ta ti' uc'ume, ti scotol jabil tsatine. Ja' no'ox yech mu xch'unic li c'usitic chopole; lec scotol li c'usitic tspasique.

Ma'uc yechic chac c'u cha'al ti much'utic mu xich'ic ta muc' ti Rioxe. Le'e co'olic xchi'uc solepal trigo ti jliquel chbat ta iq'ue. Jliquel no'ox li'ique, ts'acal to ch-ochic ta c'oc' ta sbatel osil yu'un li smulique. Mu xu' chba xch'inic ti much'utic yich'oj ta muc' ti Rioxe.

Ti much'utic yich'oj ta muc' ti Rioxe chp'ijubtasatic yo' lec xbatic oe. Yan ti much'utic mu xich'ic ta muc' ti Rioxe,

mu sc'anic p'ijubtasel, yech'o ti ch-ochic ta c'oc' ta sbatel osile, xi li sq'uevujiqie.

Q'uevuj 23 (Salmo 23)

Jeová, vo'ot chachabion, yech'o ti mu xa c'usi ta jc'ane. Co'olot xchi'uc li lequil jchabichije ti tsa'be lec sve'el li xchije. Mi inoj xch'utique, ta slaman ta stentejtic. Chba yac'be yuch' vo' noxtoc yo' bu lequil vo'e. Ja' yech chachabion, Cajval, yech'o ti mu xa c'usi ta jc'ane. Mi oy ch'ay xcali li c'usi chac'ane, vo'ot chavalbon yo' lec xbat o cu'un ac'oplale c'u cha'al chac'be stam be xchij li jchabichije. Chapatbon co'on. C'alal sc'oplal xa chichame, muc bu chixi' yu'un li' achi'inojone. Jna'oj ti chachabione. C'alal joyintabilon yu'un li jrontae, chatsatubtas co'on. Jna'oj ti mu c'usi xu' chixcha'leique yu'un achabiojon. Ac'uxubinojon, chacoltaon onox. Avac'ojbon bentisyon. Ti c'u sjalil li' cuxulon ta sba balamile chquil c'u slequil avo'on. Yu'un ta slequil avo'on chac'uxubinon, yech'o ti chajchi'in ta naclej ta sbatel osil ta vinajele, Cajval, xi li sq'uevujiqie.

Q'uevuj 51.1-5, 7, 10-13, 16-17 (Salmo 51)

Li q'uevuj li'i ja' ists'iba ti Davide ti c'alal isbic'tajes sba ta stojol ti Rioxe. Ja' ti i'albat yu'un ti Natane ti chopol ch-ile o yu'un Riox ti iyac' ta milel ti Uriase:

“Jeova Riox, c'uxubinon. Yu'un atalel ti chac'uxubinvane. Toj lec avo'on, yech'o un ac'on ta pertonal ti ijtoy jba ta atojole. Ch'aybon ta jol li c'usitic chopol ta jnope. Jna'oj ti c'usi ijta o jmule, ja' ti ijtoy jba ta atojole. Ja' ijta o jmul ti muc bu ijch'un lamantale. Jmulavilon onox ti c'alal mu to'ox chi'ayane, yech'o un ch'aybon ta jol li c'usitic chopol ta jnope yo' mu xa jpas oe. Ac'on ta pertonal. Mu me xach'ayon. Mu me xapojbon ti Ch'ul Espíritu junot achi'uque. Paso ta jun co'on yu'un jna'oj onox ti chavac' jcuxlejal ta sbatel osile. Ac'u sp'ijubtason ti Ch'ul Espíritue yo' mu xa jsa' o jmule, yo' xcac'be o yil alequilal li crixchanoetique, yo' xictaic o li smulic uque. Mu xa me ya'uc milvancon ta jmantal jtuc. Ti lecuc chava'i ti chajmilbe amotone, ijmil xa ti yechuque. Jna'oj ti ma'uc yech chac'ane. Li vo'ote ja' chac'an ti mu jtoy jbaticotic ta atojole. Ja' lec chaviloticotic o mi cheat co'onticotic yu'un li jmulticotic xchi'uc mi j'ech'el ta xquictaticotic”, xi sq'uevuj ti Davide.

Q'uevuj 115.1-13 (Salmo 115)

Mu me vo'oticuc jc'antic ich'el ta muc'. Ja' cac'tic ta ich'el ta muc' ti Jeova Rioxe yu'un sc'anojotic o. Muc bu chixch'ayotic, chiscoltaotic jujun c'ac'al.

“¿Bu li yajvalique?” xiic li crixchanoetique, yu'un chislabanotic. Ti Cajvaltique tey ta vinajel. Scotol ti c'usitic tsc'an yo'on tspase, tspas. Li yajsantoique naca plata, naca oro. Crixchano spaso. Yech no'ox ti oy yee, mu xc'opoj. Yech no'ox ti oy sate, mu xil osil. Yech no'ox ti oy xchiquine, mu xa'li c'op. Yech no'ox ti oy sni'e, mu c'usi xa'ibe yic'. Yech no'ox ti oy sc'obe, mu c'usi stsac. Yech no'ox ti oy yoque, mu xanav. Mu xc'opoj. Ja' yech ch-ileic yu'un Riox li jpas-santoetique. Ja' yech ch-ileic yu'un Riox ti much'utic chich'ic ta muc' li santoetique.

Jchi'iltactic, albeic scoltaoxuc ti Jeova Rioxe yu'un ja' chiscoltaotic, ja' chixchabiotic. Vo'oxuc ti smomoxuc ti Aaron ti ta más vo'nee, ti paleoxuque, albeic scoltaoxuc ti Jeova Rioxe yu'un ja' chiscoltaotic, ja' chixchabiotic. Vo'otic ti quich'octic ta muc' ti Jeovae, calbetic scoltaotic yu'un ja' chiscoltaotic, ja' chixchabiotic. Liscoltaotic xa ti Jeova Rioxe. Ja' chiyac'botic bentisyon jcotoltic c'alal ta coltic ta jch'amaltic. Chayac'beic bentisyon, vo'oxuc ti paleoxuque. Ti much'utic chich' ta muc' ti Jeova Rioxe, ta biq'uit, ta muc', chac'be bentisyon, xi li sq'uevujique.

**JA' LI' YALAJ C'U X'ELAN YO' LEC
CHIBATIC O XCHI'UC COL JCH'AMALTIC
TI IYAL TI SALOMONE**

Pr. 1.7, 8

Mi chquich'tic ta muc' ti Cajvaltique, chisp'ijubtasotic. Ti much'u jtoybaile yu'un mu sc'an p'ijubtasel, mu sc'an albel. Cremotic, tsebetic, a'yic me c'u x'elan chasp'ijubtas latotique, ch'unic me. Ch'unbeic me smantal lame'ic uque.

Pr. 3.12

Ti much'u sc'anoj li xch'amale, chalbe mantal. Ti mi mu xch'une, chac'be arsial yo' xch'un o mantale. Ja' no'ox yech

chixcha'leotic uc ti Jeova Rioxe mi mu jch'untic ti c'usi chale, yu'un sc'anojotic.

Pr. 6.20, 23

Crebotic, tsebetic, ch'unbeic me smantal latot ame'lique. Mu me xach'ay ta ajolic ti c'u x'elan chayaibeique. Yu'un li smantal atos ame'lique ja' aluzic ya'el. Chquich'tic onox p'ijubtasel li' ta sba balamile yo' lec xibatic oe.

Pr. 10.1

Li totile li me'ile, mi lec ibat li xch'amalique, jun yo'onic. Mi chopole, chat yo'onic.

Pr. 10.19

Ja' ta jta o jmultic mi mu jpajestic li quetique. Ti much'u sna' spajes yee yu'un p'ij, mu sta smul.

Pr. 13.1

Ti much'u plije lec cha'i ti ch-albat mantal yu'un li stote. Yan ti much'u jtoybaile chopol cha'i ti c'alal ch-albat mantale.

Pr. 13.3

Ti much'u ba'yi ta snop ti c'usi chale, lec chbat. Yan ti much'u mu snop ba'yie, chopol chbat.

Pr. 13.24

Ti much'u mu xac'be arsial li xch'amale ti c'alal ta sta smule, yu'un muc bu sc'anoj. Yan ti much'u chac'be arsiale, yu'un sc'anoj.

Pr. 15.5

Ti much'u jtoybaile mu c'u stu cha'i li smantal stote. Yan ti much'u chich'be ta muc' li smantal stote, lec chbat.

Pr. 15.20

Li totile li me'ile, mi ixchanubtas li xch'amalique, lec chbat. Jun yo'onic uc. Yan ti mi muc bu ichanubtasat lec li c'oxetique, ti c'alal muc'tic xae, "mu c'usi bal o li jtote li jme'e", xiic.

Pr. 17.25

Ti much'u jtoybail chbat li xch'amalique, chat yo'onic. "Yech no'ox ti tal ayanuque, mu c'u stu", xiic.

Pr. 17.27-28

Ti much'u plije ba'yi ta snop ti c'u x'elan chtac'ave. Mu xtac'av ta ora. Mu xcav ta ora. Ti much'u jtoybaile, mi tspajes yee, lec ch-ile. Ja' no'ox yech ti much'u tspajes yee que, más lec.

Pr. 19.18

C'alal c'ox to lach'amale, mi ta stoy sbae, ac'bo arisial yo' xch'un o amantal c'alal xch'ie. Mi ba'yi ch-oc' c'alal chavac'be arsiale, ma'uc o me ti mu xavac'bee.

Pr. 20.7

Ti much'u lec yo'one lec scotol ti c'usitic tspase. Ja' no'ox yech chbat li xch'amaltac uque, yu'un ja' ta xchanic ti c'u x'elan li stotique.

Pr. 21.11

Ac'u mi c'ox to, chvinaj mi lec, mi chopol ti c'usi tspase. Ja' no'ox yech noxtoc chvinaj mi lec, mi chopol ti c'usi tsnope.

Pr. 22.6

Li col jch'amaltique, mi c'ox no'ox chlic jchanubtastic ta spasel li c'usi leque, xchanoj ta xch'iic. Mu xa xictaic c'alal me'el mol xae.

Pr. 22.15

Stalel ti tstoy sbaic li c'oxetique. Pero mi chich'ic arsiale, chictaic.

Pr. 23.13-14

Mu me xac'uxubin c'alal tsta smul lach'amalique, ac'bo arisial. Mi chavac'bee, mu xcham o. Ti yech chapase, lec chbat. Ja' no'ox yech mu x'och ta c'oc' ta sbatel osil.

Pr. 23.24

Mi lec yo'on lach'amale, jun avo'on xchi'uc.

Pr. 25.28

Ti much'u mu spajes sbae, co'ol xchi'uc jun jteclum ti lomem scotol li naetique xchi'uc li scorraltionale.

Pr. 29.15

Li c'oxetique ja' chp'ijubic o mi chich'ic arsiale, mi chich'ic chianubtasele. Mi mu xchanubtas yoltac li me'ile, ch-aq'ue ta qu'uxlal yu'un li yoltaque.

Pr. 29.17

Chanubtaso lach'amaltaque yo' mu xavat o avo'one, yu'un ana'oj ti lec chbatique. Jun avo'on achi'uc.

Pr. 29.20

Ti much'u mu snop lec ti c'usi chloc' ta yee, más to chopol. Más to yo jset' ti much'u jtoybaile.

Ec. 4.13

Li creme ti tsc'an p'ijubtasele, lec, ac'u mi ch'abal c'usuc yu'un. Li mol preserentee ti mu sc'an p'ijubtasele, ja' mu c'u stu, ac'u mi jc'lulej.

**Li'i ja' no'ox sc'oplal c'u x'elan ilic ti
jfariseoetique xchi'uc ti jsaduceoetique,
xchi'uc ti c'alal lic spasic bic'tal temploetic
yo' bu cha'iic smantaltac Riox ti
j'israeletique (pero muc bu chal ta sc'op Riox,
ja' no'ox ti oy much'u ists'iba ta yan o vun ti
c'usitic ispasique)**

Ti c'alal laj smeltsanbeic scorraltional Jerusalén ti j'israeletique, sc'an to'ox cuatrocientos cuarenta jabil x'ayan li' ta sba balamil ti Jesucristoe. Ti cuatrocientos cuarenta jabile muc xich' ts'ibael ta sc'op Riox ti c'usitic ic'ote. Oy much'u ists'iba ta yan o vun. Ja' li' chiyalbotic ti c'usitic ic'ote.

Ti c'alal laj xcha'meltsanbeic noxtoc scorraltional ti jteclum Jerusalene, ja'o yora tspas mantal ta sjunlej balamil ti jpersiaetique. Ti c'alal iloc' cien jabile, ich'ay ti jpersiaetique, ja' xa icuch yu'un ti jgrecaetique. Yech'o un icuentainatic yu'un jgrecaetic ti j'israeletique. Oy jun yajpreserenteic ti jgrecaetique ta ox xch'aybe sc'oplal ti chich'ic ta muc' Riox ta vinajel ti j'israeletique. Iyac' ta meltsanel xchic'obil smoton santo ta yut muc'ta templo ta Jerusalene, yu'un ja' tsc'an ti ac'u yac'beic smoton ti j'israeletique. Pero ti j'israeletique muc sc'anic, yech'o un lic sa'ic c'op xchi'uc ti preserentee. Ja' icuch yu'unic. Lec icomic cien jabil, stuc ispas sbaic ta mantal.

Ja'o lic spasic bic'tal temploetic ta jujun jteclum, tey cha'iic smantaltac Riox jujun savaro ti j'israeletique. Ja' itun ta meltsanob c'op noxtoc. Ixchanic o vun noxtoc. Lic st'ujic ti much'u ta scuertain ti temploetique. Ti jmeltsanejc'opetique ja' icom ta sbaic sa'el ti much'u tsq'uel li smantaltac Rioxe,

xchi'uc ti much'u tsc'opon Rioxe, xchi'uc ti much'u chalbe c'usi lec ti xchi'iltaque. Ja' icom ta sbaic noxtoc smeltsanel ti much'u mu xch'unbe smantal ti Rioxe. Mi yech ti muc xch'une, chac'beic castico chac c'u cha'al yaloj ti Rioxe.

Ja'o ilic jfariseoetic. Ti x'elán sbiique, yu'un xch'acoj sbaic xchi'uc ti xchi'iltaque. Yu'un ja' no'ox chaquic ta ch'unel yalojic li smantaltac Rioxe yu'un tsnopic ti ja' mu soc smelol yu'unique. Oy lic sts'ibaic jaylic li sc'op Rioxe yo' mu xch'ay o sc'oplal ti c'usitic yaloj ti Rioxe. Ta sc'ob ists'ibaic, ja' ti ch'abal to'ox máquinae. Ja' totil ic'otic ta xch'unbel smantaltac Riox ti jfariseoetique. Pero c'unc'un lic yalic c'u x'elán scostumbreic ti smuc'tatotic ti ta más vo'nee, iscapic xchi'uc li smantaltac Rioxe.

Ja'o ilic jsaduceoetic. Ti jfariseoetique más epic; ja' jutuc no'ox ti jsaduceoetique. Ti jsaduceoetique lec chanubtasbilic. Oy jc'ulejetic noxtoc. Oy jayvo' smom jun totil pale ti ta vo'nee, Zadoc sbi. Ja'o ta spaleal ti c'alal tiq'uil ta spresenteal ti Davide. Ti smomtac Zadoque ja' onox sc'oplal ch-ochic ta paleal, pero mu sjunuluc yo'onic chtunic yu'un ti Rioxe. Ja' no'ox tsc'anic ti tspasic ta mantal ti xchi'ilique, yu'un tsc'anic ich'el ta muc'. Ti jsaduceoetique mu xch'unic ti chicha'cuxiotique. Chalic ti ch'abal anjeletique. Chalic ti ch'abal jch'uleltique. Ti yalojique, ja' no'ox ta xch'unic li c'usi ts'ibabil ta sc'op Rioxe, yu'un muc scapic xchi'uc scostumbreic ti smuc'tatotic ti ta más vo'nee chac c'u cha'al ispasic ti jfariseoetique. Pero iyalic ti xu' chalic jujuntal ti c'u x'elán ta snopbeic smelol li sc'op Rioxe.

Ts'acal to tal sa'ic c'op jromaetic. Ja' icuch yu'unic, ja' ich'ay ti jgreaciaetique. Ja' xa iscuentain sjunlej balamil ti jromaetique. C'alal i'ayan ti Jesucristoe, oy xa'ox oxvinic jabil cuentainbilic yu'un jromaetic ti j'israeletique. Ic'anbatic ep tojel aq'uel yu'un ti jromaetique. I'ilbajinatic tajmec, muc xc'luxubinatic.

Ti c'alal ja' to'ox scuentainojic sjunlej balamil ti jgreaciaetique, jtos no'ox c'op ixchan ti crixchanoetique. Ja' sc'op ti jgreaciaetique, griego c'op sbi. C'un to lic sjelubtasic ta griego c'op li sc'op Rioxe. Yu'un ta ebreo c'op ts'ibabil li sc'op Riox ta Poco' Testamentoe, ja' sc'op li j'israeletique.

INDICE

Ja' li' yaløj ti ispas c'usitic oy ti Rioxe	5
Ja' li' yaløj ti ispas primero vinic xchi'uc primero ants ti Rioxe	7
Ja' li' yaløj ti ista smulic ti primero vinique xchi'uc ti primero antse	8
Ja' li' yaløj ti primero imilvan ti Caine	13
Ja' li' yaløj ti ital nojele	16
Ja' li' yaløj c'u yu'un ti ep ta tos sc'op li crixchanoetique	19
Ja' li' yaløj ti it'uje yu'un Riox ti Abrame	19
Ja' li' yaløj ti ixch'ac sbaic xchi'uc Abram ti Lote	22
Ja' li' yaløj ti ixch'un c'usi i'albat yu'un Riox ti Abrame	24
Ja' li' yaløj ti isc'oponbe Riox jsodomaetic ti Abrame	26
Ja' li' yaløj ti c'u x'elan icol ti Lote ti c'alal ital ti castico ta Sodomae	28
Ja' li' yaløj ti ilic c'op ta sna ti Abraame	30
Ja' li' yaløj ti iq'uelbat yo'on yu'un Riox ti Abraame mi yech ti yich'oj ta muq'ue	31
Ja' li' yaløj ti isa'bat yajnil ti Isaaque	33
Ja' li' yaløj ti c'u x'elan ispasic scremotic ti Isaaque, ja' ti Jacove xchi'uc ti Esaue	37
Ja' li' yaløj ti ilo'loat yu'un screm ti Isaaque	39
Ja' li' yaløj ti c'usi isvaychin ti Jacove	41
Ja' li' yaløj ti isa' yajnil ti Jacove	43
Ja' li' yaløj ti ijelbat sbi ti Jacove, Israel xa isbiin	45
Ja' li' yaløj ti icapanat yu'un sbanquiltac ti Josee	47
Ja' li' yaløj ti muc xch'un c'usi chopol ti Josee, ja' ti yich'oj ta muc' ti Rioxe	50

Ja' li' yaloj ti c'usi ispas ta chuclebal ti Josee	51
Ja' li' yaloj ti iyalbe c'usi xal svayich preserente ti Josee	52
Ja' li' yaloj ti c'alal iyich' tsots yabtel ti Josee	54
Ja' li' yaloj ti isq'uel mi chopol to sjol sbanquiltac ti Josee	58
Ja' li' yaloj ti c'u x'elan ibat ta Egipto ti Israele xchi'uc scotol ti xch'amaltauque	60
Ja' li' yaloj ti c'u x'elan ichabiat yu'un Riox ti Moisese	63
Ja' li' yaloj ti i'ac'bat yabtel yu'un Riox ti Moisese ti tsloq'ues ta mozoil ti xchi'iltaque	66
Ja' li' yaloj ti ba sc'opon preserente ta Egipto ti Moisese	68
Ja' li' yaloj ti lic yac' lajuntos castico ta Egipto ti Rioxe	70
Ja' li' yaloj ti c'u x'elan ti slajeb castico iyac' ti Rioxe xchi'uc sq'uinal ti c'usi ora iloq'uique	74
Ja' li' yaloj ti c'u x'elan iloq'uique ta Egipto ti j'israeletique	76
Ja' li' yaloj ti i'ac'bat ya'alic xchi'uc sve'elic yu'un Riox ta xocol balamil ti j'israeletique	80
Ja' li' yaloj ti icuch yu'unic ac' c'oc' ti j'israeletique yu'un icoltaatic yu'un ti Rioxe	81
Ja' li' yaloj ti iyal lajuneb mantal ta vits Sinaí ti Rioxe	82
Ja' li' yaloj ti c'alal iyal ti j'israeletique ti ta xch'unic scotol smantaltac ti Rioxe	84
Ja' li' yaloj ti i'albat yu'un Riox ti c'u x'elan tspasic ti templo nucule	85
Ja' li' yaloj ti isc'anic meltsanbel yajsantoic ti j'israeletique	91
Ja' li' yaloj ti isva'anic ti templo nucule	94

Ja' li' yaløj ti c'u x'elan iyac'beic smoton Riox ti j'israeletique	96
Ja' li' yaløj ti imileic yu'un Riox ti cha'vo' palee	97
Ja' li' yaløj ti i'albatic yu'un Riox ti c'usitic xu' sti'ic ti j'israeletique	98
Ja' li' yaløj ti iyal ti Rioxe ti c'u x'elan ta xchabi sba antsetic ti c'alal chcolique xchi'uc ti muchu ip ta leprae	99
Ja' li' yaløj ti j'ech'el no'ox ta jabil i'och ta bats'i lequil cuarto ti totil palee	100
Ja' li' yaløj ti i'albatic yu'un Riox ti c'usi ora ta spasic li jujun q'uine	101
Ja' li' yaløj ti i'albatic yu'un ti Rioxe ti chich'ic bentisyon mi ta xch'unic ti c'usi albilique, ti chich'ic castico mi mu xch'unique	103
Ja' li' yaløj ti ic'otic ta ti' Canaán ti j'israeletique	104
Ja' li' yaløj ti yo'onuc ox ochuc ta paleal ti Coree pero ma'uc paleal t'ujbil yu'un ti Rioxe	107
Ja' li' yaløj ti ac'u mi chopol c'usi ispas ti j'israeletique pero ic'uxubinatic to	110
Ja' li' yaløj ti xu' xch'aybe yip crixchanoetic ti Balaame pero muc xch'ay yu'un yip ti j'israeletique	113
Ja' li' yaløj ti icham ti much'utic iyich'beic ta muc' yajsantoic ti jmoavetique	118
Ja' li' yaløj ti imilatic scotol ti jmadianetique yu'un ilo'lovanic	120
Ja' li' yaløj ti tey no'ox iyich' comel yosilic ta jech uc'um Jordán cha'chop xchi'uc o'lol ti j'israeletique	121
Ja' li' yaløj ti iyalbe comel mantal xchi'iltac ti Moisesese	122
Ja' li' yaløj ti i'ac'bat yabtel yu'un Riox ti Josuee	124
Ja' li' yaløj ti i'ochic ta Canaán ti j'israeletique	126

Ja' li' yaloj ti c'u x'elan ilaj ti jteclum Jericoe	128
Ja' li' yaloj ti ista smul ti Acane	131
Ja' li' yaloj ti ilo'loat yu'un jgabaonetic ti Josuee	133
Ja' li' yaloj ti iyalbe comel mantal xchi'iltac ti Josuee	135
Ja' li' yaloj ti lic ochuc ti jmeltsanejc'opetique	137
Ja' li' yaloj ti ilo'ilaj xchi'uc Riox ti Gedeone	139
Ja' li' yaloj ti i'albat yu'un Riox ti Gedeone ti c'u x'elan tst'uj xchi'iltac ta ac' c'oq'ue	141
Ja' li' yaloj ti ilaj yu'un jmadianetic ti Gedeone	143
Ja' li' yaloj ti muc snop lec c'usi iyalbe Riox ti Jeftee	144
Ja' li' yaloj ti t'ujbil onox yu'un Riox ti c'alal mu to'ox ch-ayan ti Sansone	147
Ja' li' yaloj ti c'alal inupun ti Sansone	149
Ja' li' yaloj ti tsots tajmec ti Sansone	150
Ja' li' yaloj ti ilo'loat yu'un Dalila ti Sansone	152
Ja' li' yaloj ti iyich' ta muc' Riox ti jun jmoav antse, Rut sbi	155
Ja' li' yaloj ti c'alal ic'oponat yu'un Riox ti Samuele	157
Ja' li' yaloj ti i'och ta meltsanejc'op ti Samuele	159
Ja' li' yaloj ti ja' primero i'och ta preserenteal yu'un j'israeletic ti Saule	161
Ja' li' yaloj ti imil yu'un Goliat ti Davide	164
Ja' li' yaloj ti mas to chopol c'usi ispas ti Saule ti muc xch'unbe smantal ti Rioxe	166
Ja' li' yaloj ti ix'i' tajmec ti Saule ti c'alal icomtsanat yu'un ti Rioxe	168
Ja' li' yaloj ti i'och ta preserenteal ti Davide	170
Ja' li' yaloj ti iyal ti Davide ti ja' chcom ta sq'uexol ti screme, ja' ti Salomone	171
Ja' li' yaloj ti isc'an p'ijubtasel yu'un Riox ti Salomone	173

Ja' li' yaløj ti isva'an ach' templo ti Salomone, ts'acal to ixch'un lo'loel	175
Ja' li' yaløj ti ipas ta cha'ch'ac ti j'israeletique	176
Ja' li' yaløj ti imac'linat yu'un Riox ti Eliase	178
Ja' li' yaløj ti muc x'a'ibat sc'opic yu'un santo Baale ti paleetique, ti ja' i'a'ibat sc'op yu'un Riox ta vinajel ti Eliase	180
Ja' li' yaløj ti ipatbat yo'on yu'un Riox ti Eliase	182
Ja' li' yaløj ti cuxul i'iq'ue muyel ta vinajel yu'un Riox ti Eliase	184
Ja' li' yaløj ti icoltaat yu'un Eliseo ti Naamane yu'un ip ta lepra	186
Ja' li' yaløj ti ba yal sc'op Riox ta jteclum Ninive ti j'alc'op Jonase	188
Ja' li' yaløj ti iyal sc'op Riox ta Israel ti j'alc'op Osease	191
Ja' li' yaløj ti i'och ta yaj'alc'op Riox ta Israel ti Amose	193
Ja' li' yaløj ti chucul ibatic ta Asiria ti j'israeletique	194
Ja' li' yaløj ti i'och ta yaj'alc'op Riox ti Isafase	194
Ja' li' yaløj ti i'och ta yaj'alc'op Riox ta Juda ti Miquease	202
Ja' li' yaløj ti i'och ta yaj'alc'op Riox ta Juda ti Joele	203
Ja' li' yaløj ti iyal ti j'alc'op Abdiase ti chich'ic castico ti j'edometique	203
Ja' li' yaløj ti iyal ti j'alc'op Naume ti chlaj ti jteclum Ninivee	204
Ja' li' yaløj ti i'och ta yaj'alc'op Riox ta Juda ti Abacuque	204
Ja' li' yaløj ti i'och ta yaj'alc'op Riox ta Juda ti Sofoniase	204
Ja' li' yaløj ti i'och ta yaj'alc'op Riox ti Jeremiase	205

Ja' li' yaløj ti i'och ta yaj'alc'op Riox ta Babilonia ti Ezequiele	210
Ja' li' yaløj ti iyalbe smelol svayich Nabucodonosor ti Daniele	212
Ja' li' yaløj ti itiq'ue ta c'oc' oxvo' viniquetique	215
Ja' li' yaløj ti ivaychin noxtoc ti Nabucodonosore	219
Ja' li' yaløj ti iyal ti Daniele ti c'usi smelol ti c'usi ts'ibabil ta pac'nae	221
Ja' li' yaløj ti ijipe ta ch'en león ti Daniele	222
Ja' li' yaløj ti isut tal ta slumalic ti j'israeletique	224
Ja' li' yaløj ti chmilatic ox scotol j'israeletic ti c'u yepal comemic ta Persiae	227
Ja' li' yaløj ti isutic ech'el ta slumal ti Esdrase , xchi'uc ti Neemíase , xchi'uc yan xchi'ilic	234
Ja' li' yaløj ti abol sba icom ti Jove	236
Ja' li' yaløj ti muc xicta o sba ti c'alal iyil svocol ti Jove	238
Li'i ja' sq'uevuj ti j'israeletique	242
Ja' li' yaløj c'u x'elan yo' lec chibatic o xchi'uc col jch'amaltic ti iyal ti Salomone	244
Li'i ja' no'ox sc'oplal c'u x'elan ilic ti jfariseoetique xchi'uc ti jsaduceoetique, xchi'uc ti c'alal lic spasic bic'tal temploetic yo' bu cha'iic smantaltac Riox ti j'israeletique	247

se terminó de imprimir este libro
el día 31 de diciembre de 1987
en la
Casa de Publicaciones en Cien Lenguas
MAESTRO MOISES SAENZ
del
Instituto Lingüístico de Verano, A.C.
Hidalgo 166, México 22, D.F.

ISBN 968-30-0222-0